

cessitate euenient; quare & simpliciter omnia quæ eueniunt, de necessitate eueniunt. Nec 20. à difficultate problematis se euoluit. Negat enim actum esse aliquid, vt non cogatur concedere ipsum esse prouisum à Deo, uoluntatum, siue factum, vt sic in actibus liberis necessitatem effugiat, quam alias, vt æstimat, effugere non ualere. Omnia igitur entia præsentia & futura, quæ non sunt nec erunt actus, sicut opinio innuit, & opinans expresse concedit, sunt & erunt prouisa à Deo, uoluntate, atque facta: quare secundum eum, de necessitate euenient, & nullus actus est aliquid; quare non continetur, nec distribuitur sub nominibus talibus eos uel aliquid, nec falsat hanc uersalem, Omnia quæ eueniunt, de necessitate eueniunt. Hæc igitur uersalis est uera simpliciter, quia pro eius quolibet singulari. Item Deus uult omne agens, uel acturum agere quicquid agit uel ager, sicut 22. primi, & coroll. eius cum 30. eiusdem alijq; sequentibus manifestat, & maxime opera meritoria; sicut patet per 42. & 45. primi. Ipsa enim cum sunt, sunt Deo placita & accepta, & non notiter, sed & æternè, sicut 23. primi monitur, quare per rationem positionis præsentiam, necesse est omne actum agere quicquid ager, & maxime opera uirtuosa. Itè nulla causa secunda potest mouere uel agere sine Deo proprie commouere & similiter coagere, sicut 4. primi & 2. ostendunt, & hoc uolendo, sicut 9. primi ostendit, reuertitur igitur difficultas: Quod etiam 27. nequaquam à proposito difficultate se liberat, potest sicut contra proximam, perspicue demonstrari. Restant autem & alie duæ opinionum culæ similes: quarum 1. & 28. cum prioribus æstimat, quod res futuræ præscitæ sunt præscientiæ Dei causa: Secunda uero & 29. putat, quod res futuræ præscitæ sunt causa sine qua non diuinæ præscientiæ. Sed hæc ambæ falsam supponunt, nec per hoc difficultatem euadunt. Falsam supponunt, teste 15. & 16. primi lib. Nec difficultatem excludunt; Voluntas namq; diuina & eius scientia respectu præsentium & præteritorum est necessaria, sicut & necesse est hæc esse & fuisse, & non necessitate nouella ex præsentia aut præteritione rerum, aut alia causa quacumq; temporaliter oriente propter 6. part. & 7. coroll. 1. 1. & 23. cap. 1. lib. Fuit ergo uoluntas Dei & eius scientia similiter necessaria ab æterno respectu omnium futurorum; quare & per 10. 1. lib. omnia futura erant æternaliter aliquo modo necessario euentura. Est & 30. opinio, quæ affirmat, quod Deus scit & præscit res secundum modum illarum, necessaria necessario, & contingentia contingenter. Nec ista opinio difficultatem euitat. Si enim Deus sciat res secundum modum illarum, aut Deus sumit modum sciendi à posterioribus rebus scitis, aut ille potius modum essendi à Deo sciente & eius scientia, ac modo ipsius. Primum dici non potest propter primam suppositionem, 3. part. & 5. coroll. 1. 1. & 15. & 16. 1. lib. Potius ergo uidetur e contra, quod omnis res futura scita à Deo sumat modum sciendi & scibilitatis à Deo, à uoluntate diuina & eius scientia, sicut 14. primi libri & sequentia persuadent. Cum etiam omnis species modus & ordo sit à Deo secundum præmissa 26. primi, & cum Deus non imponat rebus modum nisi uolendo, & uoluntas sua est uersaliter efficax, & nullo modo frustrabile per 10. lib. uidetur quod omnes res de necessitate sint illo modo, quo Deus uoluerit ipsas esse præsentis, D præteritis, uel futuris, præsertim cum diuina uoluntas non sit in potestate alicuius causæ inferioris, nec etiam aliquarum, sicut 8. huius ostendit. Adhuc autem si Deus sciat futura contingentia contingenter, quomodo sciet illa necessario quando fient præsentia, in præteritum uel decurrent, sicut & illa necessario erunt tunc talia? Aut si tunc necessario sciet illa, quomodo non necessario præscit illa, dum sunt futura, cum ipse & sua scientia immutabiles sint omnino per 5. & 23. primi libri? Amplius autem, & de uoluntate diuina simile est omnino, sicut contra opiniones proximas tangebatur. Adhuc autem & 31. opinio arbitratur, quod nemo potest rimari aut scire istud tam abstrusum nature miraculum, & tam absconditum Dei arcanum: & hæc uidetur Academicorum generalis sententia perantiqua, quam & Iohann. Sarisb. 2. Policratici sui 22. in ista materia profiteri uidetur; ad quam & Cicero, sicut dicit in calce uite sue, diuertit. Sed constat certissime quod decet, expedit, & oportet Philosophos, Theologos, & cuiuscumq; fidei professores aliquid sufficientius, rationabilius, aut probabilius querentibus, insulstantibus, & aduersantibus licet mature & sobriè respondere. Quare & Logici, Philosophi, Physiologi, Ethici, & Diuini, Theologi Catholici & Ethnici circa ciuidationem axiomata huius tam anxij anxie desudabunt: Vade & Ammonius Armenus in Record. in lib. peri hermenias. Arist. super vlt. tractans istam materiam scribit ita; Hoc theorema ad omnes partes Philosophiæ est necessarium; secundum moralem Philosophiam omnino necesse est præaccipere, quod Non omnia sunt & fiunt ex necessitate, sed sunt quædam in nobis. Quoniam enim ut Domini operationum quarundam existentes, & in nobis existens eligere, uel non eligere quædam, & operari uel non; has autem uirtuperabiles electionum & operationum dicimus, has autem laudabiles. Quinimo & ad Physiologiam opportunè uidetur theorema: quæret enim Physiologus, Si omnia ex necessitate fiunt quæ fiunt, aut aliqua à fortuna & à casu; & ad Logicam methodum

scilicet: & stabilitatis

Opinio 31.

Sarisburiens.

Ammonius.

A methodum eodem modo. Hoc enim ipsum est quod nunc queritur, si omnis contradictio determinate diuidit uerum & falsum. Postea cum autem theorema & ad primam Philosophiam inuenies. Queret enim & Theologus secundum quem modum gubernatur res quæ in mundo, & si omnia deuenientia & ex necessitate sunt quemadmodum in perpetuis, aut sunt aliqua contingenter euenientia. Et nec omnino idiotice dispositionis homines inuenies negligentes meditationem de hoc theoremate. Amplius autem & 32. opinio, nondum quod scierim ab aliquo opinata, sed forsitan opinanda, quæ & me, ut uerum fatear, aliquando tentauit, ex dicendis fortassis probabiliter oritura, præsumet aliter, quod in omnibus rebus futuris, præsentibus, atq; præteritis, respectu scientiæ & uoluntatis diuinæ, est semper contingētia ad uirtutem, libet, & libertas; & nulla omnino necessitas. Sed ista opinio difficultati problematis nequaquam pleantē satisfacit, & etiam falsum supponit. Non plenariè satisfacit: Difficultas namq; problematis ideo maxime uidetur multos uirgere, quia in suis actibus liberis nulli necessitati superiori & priori uellent esse subiecti, sed simpliciter Domini, & liberi penitus absolute respectu suorum actuum liberorum, habere quoq; eos in sua simpliciter libera potestate. Sed ista opinio responsiua non tribuit istud eis. Licet enim actus liber humanus futurus possit contingenter & liberè non esse futurus, & e contra per potentiam uoluntatis diuinæ, hoc tamen non est simpliciter, si sufficienter, & antecedenter in potestate humana, cum uoluntas humana in suis actionibus & non actionibus uersalis diuinam præcedentem necessariò subsequatur, nec uoluntas diuina consistat in potestate uoluntatis humanæ, sicut præhabita manifestant. Adhuc autem & omnia quæ sunt, fiunt, & eueniunt, etiam in actibus & non actibus hominum, sunt, fiunt, & eueniunt de aliqua necessitate ipsa naturaliter præcedente, sicut coroll. secundi huius ostendit. Amplius autem & falsum supponit. Cum enim dicit, quod in rebus futuris, præsentibus, atq; præteritis respectu scientiæ & uoluntatis diuinæ, nulli est omnino necessitas; uel intelligit, quod stante scientia & uoluntate diuina respectu alicuius futuri, præsentis, uel præteriti, potest illud non esse tale, id est, quod ista irrepugnanter stant simul Deus scit & uult hoc fore, esse, uel fuisse, & hoc non erit, est, aut fuit; aut intelligit quod scientia & uoluntas diuina, quæ sunt causæ futurorum, præsentium, & præteritorum, sit semper in se libera, & contingens ad esse pro tunc & non esse, nunquam necessaria ullo modo ad essendum pro tunc pro mensura quacumq; & sic consequenter ista causata ratione harum causarum. Primum dici non potest: constat enim esse impossibile simpliciter & contradictione includere, Deus scit falsum, & uoluntas Dei frustratur, per 10. 1. lib. Nec secundum ueraciter dici potest, quoniam secundum omnes Philosophos, & Theologicos tem nunc præsentialiter existentē necesse est aliquo modo necessitatis nunc esse, & tem præteritam præfuisse, sicut secundo huius aliquid tangebatur. Quis enim Theologicus affirmare præsumserit, quod nullo modo est necessitatum modum fuisse creatum, Christum fuisse incarnatum de uirgine, natum & passum, hominē redemisse, resurrexisse, ascendisse, ad dextram Patris sedisse atq; sedere? Præsertim cum etiā de futuris, ipsomet teste, necesse fuerit & si implerent omnia quæ scripra sunt in lege Moysi, Prophetis, & Psalmis de eo: & cum per 2. & 14. 1. lib. Nulla res posterior habeat esse aut fuisse, nisi per uolutionē diuinā; Ipsa est aliquo modo necessaria respectu præsentium & præteritorum. Necessario namq; consequitur. Hoc nunc est aut fuit, ergo Deo nunc uult illud esse aut fuisse; & antecedens est aliquo modo necessaria, quare & consequens. In omni namq; consequentia formali simpliciter, & necessaria absolute, si antecedens est necessitatum simpliciter aut aliquo certo modo, & consequens simili necessitate firmabitur, alioquin ex uero possit aliquoties sequi falsum: sicut ergo præsentia & præterita sunt aliquo modo necessaria talia, sic & uoluntas uolutione diuina respectu illorum; imo & magis necessaria quia sint illa: est enim causa necessitatis in eis. Adhuc autem & ista assertio uidetur contraria scietie Phil. i. peri hermenias uel ostendētis contingētiam ad uirtutem reperiri tantummodo in futuris, non autē in præsentibus nec præteritis, sed necessitate contraria. Diceretur fortassis, quod hoc est uerū respectu inferiorum causarum, non autē respectu causæ superioris seu sumæ. Sed proculdubio subtilius inuēdo apparet oppositū euidētē, quod uiz. sicut est contingētia ad uirtutem in futuris respectu inferiorum causarum, sic & est in præsentibus atq; præteritis. Nullā enim causā inferiorē contingit quicquā facere uel non facere in futuro, nisi Deo prius illud uolente uel nolente, sicut 30. & 32. 2. ostendunt, & simili modo contingit quacumq; causā inferiorē actiua facere quippiā uel non facere in præsentibus, & scilicet uel non fecisse in præterito quodcumq; possibile fieri, non fieri uel ab ea. Si n. Deo uelit quacumq; causam actiuam facere, uel non facere quodlibet in præsentibus, fecisse uel non fecisse in præterito, de necessitate est ita per 10. 1. lib. & Deus potest contingenter sic uelle & nolle, possibilitate & contingentia necessitate omnimodā excludente, sicut opinio 47. assertit fuerat. Sicut ergo contingit ad uirtutem libertatis legere uel non legere, sic & heri legisse uel non legisse: contingit enim ad uirtutem libertatis Deum sic uelle uel nolle: & sicut contingit ad uirtutem quicquā edificare uel non, generare uel non pro futuro, sic edificasse uel non, generasse

omnino

causa

assertit

vel non pro præterito: contingit enim ad vtrumlibet Deum sic velle vel nolle; contingit ergo ad vtrumlibet Solomonem esse virginem in præterito, & nonquamquam genuisse; nec templum fecisse, Iohannem quoque Euangelistam non esse virginem in præterito, sed filios genuisse, & templum Solomonis fecisse cum alijs similibus infinitis. Quapropter & habet dicere consequenter quod veritas determinata non magis reperitur in propositionibus de præterito aut de præterito, quam in propositionibus de futuro in materia de contingenti & qualitate; sed similiter hic & ibi, contra Philosophum ubi prius, & contra multos Philosophicos tractatores. Adhuc autem & ista opinio auferi beatitudinis beatissimam portionem, certitudinem scilicet æternaliter sic essendi, dicente Augustino, 13. de Trinit. 7. ubi de beatitudinis rebus agit; Et quod est omnino beatissimum, ita semper fore certum erit. Imo secundum istam sententiam nec beati sunt certi de beatitudine sua præterita, nec præteriti; nec etiam aliquis hominum haberet certitudinem, certam scientiam, quare nec scientiam de aliquo; quia nec de aliquo futuro, præterito, & rediret opinio Academicorum olim à Philosophis & Theologis condemnata, nec aliquis esset, aut esse posset certus se esse aut fuisse, aliquid agere aut egisse contra Aristotelem, Augustinum, & contra omnes Philosophicos, Theologicos, & vulgares Academicorum hæresi non infectos; quapropter nec aliquis rure posset testificari de aliquo præterito, nec iurare, contra omnia iura mundi diuina patris & humana. Posset enim Deus contingentiissime facere de quocunque futuro, præterito, & præteriti citra seipsum, ipsi nuquam fore, fuisse, aut esse. Secundum ista quoque sententia expedire orare Deum pro malis culpe & pœnæ præteritis, vt faciat illa nunquam fuisse, imo & tantum expedire videtur orare pro malis præteritis, ne fuissent, quantum pro malis possibilibus aut futuris, nisi Deus succurrat, ne fiant. Sed quis sic orat? Quæ Ecclesia? Quæ persona? Cur Pater noster cœlestis? Cur mater nostra Ecclesia? Cur spiritus veritatis, qui omnem docuit veritatem, nunquam docuit filios sic orare? Amplius autem creatura rationalis, angelica & humana, quæ tota est mutabilis secundum naturam in essentia & in actibus, quando habet aliquem actum etiam mutabilissimum, & liberrimum secundum contradictionem, necessarium est ei pro tunc quod habeat illum actum, & ille actus suus habet pro tunc quandam necessitatem essendi, necessitatem videlicet consequentem; quare & multo magis, vt videtur, quilibet actus Dei, cum ipse sit summe necesse est, immutabilis, stabilis atque firmus, sicut prima suppositio manifestat.

CAP. XXVI.

Tractat opinionem tricesimam tertiam famosiorē ceteris, quæ affirmat quod aliquid semper fuit futurum, & adhuc est futurum; non est tamen necessarium villo modo illud inquam fuisse, aut nunc esse futurum; & quod aliquid nunquam fuit futurum, nec nunc est futurum, & possibile possibilitate omni necessitati opposita est illud semper fuisse, & nunc esse futurum, & de præscientia Dei correspondenter omnino. De omni tamen præterito vel præteriti dicit, quod necesse est illud fuisse, & quod necesse est Deum semper præsciuisse illud fuisse futurum, vel scire illud, esse nunc præsens, quod etiam necesse est Deum scire illud esse præteritum ac fuisse; & corripit eum super insufficientia responsionis, eo quod non sufficienter difficultatem euacuat.

Ræter has autem est & tricesima tertia opinio, quæ affirmat quod aliquid semper fuit futurum, & adhuc est futurum, non est tamen necessarium villo modo illud inquam fuisse, aut nunc esse futurum; & quod aliquid nunquam fuit futurum, nec nunc est futurum, & possibile possibilitate omni necessitati opposita est illud semper fuisse; & nunc esse futurum; & de præscientia Dei correspondenter omnino. De omni tamen præterito vel præteriti dicit, quod necesse est illud fuisse vel esse, & quod necesse est Deum semper præsciuisse illud fuisse futurum, vel sci-

A re illud esse nunc præsens, quod etiam necesse est Deum scire illud esse præteritum ac fuisse. Et hæc est communior & famosior apud moderniores Philosophos, atque Theologos, & præcipue apud Nostrates, & quasi sola ab eis concorditer approbata. Quorum ante omnia flexis genibus cordis mei impio humiliter benignam patientiam charitatis (quæ sua non querit in iudicium veritatis, nec irritatur si quis eam dicere audierit, sed congraudet elucidata à quolibet veritati, & sustinetur vniuersa) quatenus si non ego, sed in me & per me spiritus veritatis aliquam veritatem præferre dignetur huic opinioni forsitan repugnantem, nullatenus amulentur, nullatenus irriteantur, nullatenus indignentur, ne fortassis non mihi, sed spiritui sancto magis resistere conuincantur. Nam quicquid verum à quocunque dicitur, à sancto spiritu dicitur, sicut vicissim secundum à beato Ambrosio recitatur, sed vt veri filij charitatis congrauderent, credant, & sustineant veritatem. Non enim est medio are periculum in scientia veritatis nosse deferere pristinam licet agoram falsitatem, sola superbia prohibente. Vnde Apostolus 2. ad Thessal. 2. Charitatem veritatis non receperunt, vt saluarent, & ideo mittit illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio, & vendicant omnes qui non crediderunt veritati, sed confenserunt iniquitati. Nos autem non ita, sed secundum eiusdem Apostoli salubre consilium deponentes secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, renouamur spiritu mentis nostræ, & induamus nouam hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis, propter quod deponentes mendacium, loquamur per omnia veritatem, cantando cum Propheta, Aperite portas, & ingredietur gens iusta custodiens veritatem: vetus error abiit & recessit; credo tamen veraciter me nihil noui penitus asseritur, quod non veterum ratio & autoritas confirmabit. Placeat igitur huius opinionis rationabili charitati non obaudire, sed exaudire benignè aliquas rationes. Primo autem videtur quod responsio huius opinionis nequaquam sufficiat; secundum, quod eius hypothesis non subsistat: data namque opinionis hypothesis, non sufficienter soluitur difficultas. Difficultas etenim questionis propter hoc maxime mordet omnes & stimulat, quia in suis actibus liberis, nulli necessitati superiori & priori vellent esse subiecti, sed simpliciter Domini, & liberi penitus absolute respectu suorum actuum liberorum, habereque eos in sua simpliciter liberi potestate. Sed ista responsio non vitat omnimodam necessitatem, nec saluat omnimodam libertatem: Licet enim illud quod est futurum posset non esse futurum, & e contra, & illud quod est præsentium à Deo, posset esse non præsentium, & e contra; hoc tamen non est antecedenter & sufficienter in potestate nostra, nec omnium causarum inferiorum, sicut septimum, octauum, & nonum huius ostendunt. Causa enim superior, puta Deus, non sequitur questionis modo, sciendo aut volendo causas inferiores aliquas nec omnes, sicut decimum quintum; & vicissim primi cum suis sequentibus, ac vicissim secundi ostendunt; sed e contra ipse omnes, & singulæ in omnibus suis moribus ac cessationibus vniuersis voluntatem ipsius necessariò consequuntur, sicut tricesimum & tricesimum secundum secundum, ac secundum tertij cum decimo primi docent. Cum igitur per corollarium noni primi omnia futura euenient à voluntate diuina, quæ est causa prima & summa, per tricesimum secundi, & nullo modo frustrabilis, sed efficax omniuaque per decimum primi, nec antecedenter aut sufficienter in potestate nostra, nec causarum inferiorum aliquarum aut omnium, per octauum & nonum huius, Nullum futurum est simpliciter, scilicet sufficienter & antecedenter in nostra positum potestate, nec habemus respectu alicuius futuri omnimodam simpliciter libertatem, sed in omnibus necessariò subdimur, & ferimus necessitati naturaliter præcedenti, diuinæ scilicet voluntati, sicut quintum & sextum cum sequentibus huius docent.

CAP. XXVII.

*Respondet secundum sententiam Philosophorum & Theologorum,
quod omnia futura euenient de quadam necessitate respectu causa-
rum superiorum, non contraria, sed consentanea libertati:*

VT autem super isto, prius quam recedam, propriam sententiam proferam, imò non mei propriam, sed Patrum nostrorum communem, supposita distinctione de necessitate antecedente & consequente, secundo huius præmissa; Dico quòd duplex est necessitas antecedens: una penitus absoluta, & alia quodammodo respectiua; & hæc duplex, scilicet respectu aliquarum vel omnium inferiorum siue secundarum causarum, aut tantum respectu superiorum & primarum causarum, scilicet summæ & primæ causæ omnium, qui Deus est. Iste autem modus loquendi de causis superioribus & inferioribus potest haberi ab Augustino 6. super Genes. ad litteram 22. ubi dicit, quòd Ezechias secundum causas inferiores honorat vitam suam termino ab Esaiâ prædicto, secundum alias verò causas, scilicet superiores, quæ, ut dicit, sunt in voluntate & præscientia Dei, tunc erat finiturus vitam quando eam finivit. Lombardus autem 2. sentent. dist. 17. de superioribus & inferioribus causis loquens, dicit superiores causas esse voluntatem & potentiam Dei; Glossa verò super Esaiâ 38. ubi agit de prædictione mortis, & adiectionis annorum vitæ Ezechiz, innuit eandem distinctionem, sub verbis tamen diuersis, dicens, quòd Deus duobus modis aliquas res considerat, scilicet secundum merita & naturam rei, quæ dicuntur causæ inferiores, & secundum suum consilium. Consilium ergo Dei secundum eam, est causâ superior, vel causas superiores complectens; causæ verò inferiores, meritum & natura. Idem modus etiam loquendi quantum ad alteram eius partem, scilicet de causis primis, seu causâ primâ & secundis satis ex Philosophia cognoscitur, ubi Deus vocatur ærebitimè causâ primâ; ergo in comparatione ad posteriores & secundas, quod & satis exprimitur in propositione prima de causis. Secundum hanc ergo distinctionem videtur mihi dicendum, quòd non omnia quæ euenient, euenient de necessitate penitus absoluta, sicut duodecimum huius probat, nec etiam respectiua, respectu scilicet aliquarum aut omnium inferiorum siue secundarum causarum, sicut 5. 8. & 9. huius ostendunt; sed omnia quæ euenient, euenient de necessitate respectiua, respectu scilicet superiorum siue primarum causarum, quæ sunt voluntas & potentia summi Dei. Non est autem intelligendum, quòd causæ inferiores omnes vel aliquæ, puta rationales, quantum est de se, possent agere liberè hoc vel illud; & quòd causâ superior Deus ipse purè necessariò agat ad extra, & sic illas necessitet ad agendum, quoniam contradictionem includeret, quòd aliqua causâ inferior quiquam ageret sine primâ specialiter & proprie coagente, imò & naturaliter præagente, sicut viceßimum, viceßimum octauum, & tricesimum secundum probauerunt; actus quoque voluntatis diuinæ ad extra nulli necessitati præcedenti subijcitur, sed est solus simpliciter contingens ad vtrumlibet, & liber simpliciter libertate contradictionis, sicut docent quatuor huius. Sed intelligendum hoc modo, quòd omnia quæ euenient, euenient de necessitate causarum superiorum, id est, omnia quæ euenient, euenient causaliter de potentia & voluntate Dei superioribus & prioribus naturaliter in causando alijs quibuscunque, nec est simpliciter & antecedenter in potestate alicuius aut aliquarum causarum inferiorum ne omnia illa eueniant: vel breuius isto modo, Omnia quæ euenient, euenient de necessitate causæ primæ, necessitate scilicet agentis siue actiuitatis, seu efficacis in agendo; id est, omnia illa eueniant de voluntate diuina, quæ respectu omnium volutorum est non impedibilis, nec à quouis auertibilis, quia in nullius alterius potestate, & ideo necessaria & inuitabilis in causando, imò & ipsamet necessitas antecedens: hoc enim totum capitulum proximum manifestat; nec piger eius manifestationem breuiter recitare: Voluntas quippe Dei est causâ superior & prior naturaliter; quare quodcumque futurum euenit, per decimum quartum & corollarium noni primi, cum tricesimo secundo, & non frustrabilis, sed necessaria in causando per decimum primi, nec simpliciter in potestate inferioris aut inferiorum causarum per octauum huius. Quomodo namque Deum præuelle quodcumque

Augustinus

Lombardus
Glossa

A quodcumque futurum est positum antecedenter, sufficienter & simpliciter in cuiuscunque alterius potestate: Imò per nonum huius nihil omnino est in nostra simpliciter libera potestate. Porro si aliquod futurum non euenire esset in nostra potestate, hoc esset resistendo voluntati diuinæ, vel eam impediendo aut mutando, vel faciendo eam non sic præuelle, quod est contra capitula proxima allegata: causâ enim superior naturaliter atque prior non sequitur in causando inferiorem & posteriorem causam, sicut nec artifex instrumentum. Omnis quoque res inferior in actione & passione sua quæcumque necessitatur quodammodo antecedenter naturaliter à voluntate diuina: ipsa enim est omnibus necessitas naturaliter antecedens, sicut secundum huius cum suo corollario manifestat. Quomodo igitur omnia quæ sunt, fiunt, & eueniunt in præfenti, fiunt, fiunt, & eueniunt de quadam necessitate hæc omnia naturaliter præcedente in voluntate diuina; sic & quæ erunt, fient, & euenient in futuro. Possunt autem hæc omnia in vnam syllogisticam rationem breuiter sic reduci; Omnia quæ euenient de necessitate naturaliter præcedente, de aliqua necessitate euenient: Omnia quæ euenient, euenient de necessitate naturaliter præcedente, quia à voluntate diuina, quæ omnibus suis volutis est necessitas naturaliter antecedens; ergo omnia quæ euenient, de aliqua necessitate euenient. Vel breuius isto modo; Omnia quæ de ista necessitate euenient, de aliqua necessitate euenient, demonstrata voluntate diuina: Omnia quæ euenient, de ista necessitate euenient; ergo omnia quæ euenient, de aliqua necessitate euenient. Sed quia nimia breuitas obfcuritatis & dubietatis est mater, ecce ad hoc idem paululum diffusior & clarior syllogismus: Omnia quæ euenient à causâ, quæ posita, necessariò sequitur quòd euenient, & cuius positio non est nec erit antecedenter in alterius potestate secundum contradictionem; euenient de necessitate respectu illius causæ, ita quòd non est, nec erit antecedenter in alterius potestate secundum contradictionem quin euenient; Omnia quæ euenient, euenient à causâ huiusmodi. Adhuc autem expressius isto modo; Omnia quæ euenient à voluntate diuina hoc modo, quòd illa posita, necessariò sequitur quòd euenient, & quòd illa ponatur, non est nec erit antecedenter in alterius potestate libera secundum contradictionem, euenient de necessitate respectu voluntatis diuinæ, ita quòd non est, nec erit antecedenter in alterius potestate libera secundum contradictionem quin euenient: Omnia quæ euenient, euenient à voluntate diuina hoc modo prædicto. Minor potest ostendi per definitionem necessitatis naturaliter præcedentis, & sui effectus secundo huius præmissa; isto verò notorio coassumto, quòd effectus futurus causæ quæ est necessaria in causando, & necessitas antecedens ad intellectum definitionis prædictæ non potest aliter esse antecedenter in alterius potestate libera secundum contradictionem, nisi quantum ad positionem vel non positionem causæ, sicut illuminatio futura huius diaphani ab hac lucerna, est in mea libera potestate, quia possum liberè amouere, vel non amouere, extinguere vel non extinguere hanc lucernam. Aliter enim, scilicet quòd stante tali causâ sit in alterius potestate secundum contradictionem, effectum euenire vel non, implicat contradictoria manifestè. Implicat etenim, quòd aliqua causâ sit necessitas naturaliter antecedens ad intellectum definitionis secundo huius præmissa, & quòd eadem ad eundem intellectum non sit necessitas naturaliter antecedens. Nam si huiusmodi causâ stante, sit in alterius contradictoria potestate, suum effectum nullatenus euenire, ex ipsa plenè posita non necessariò nec indefectibiliter sequitur causæ suum causari: ergo per definitionem prædictam illa causâ non est necessitas naturaliter antecedens, quæ tamen secundum hypothesein ponitur necessitas naturaliter antecedens. Minorem verò demonstrat corollarium noni primi, cum decimo, & octauum istius. Amplius autem secundum præmissa: 5. & 23. secundum, voluntas diuinæ necessitat quodammodo quadam necessitate spontanea Angelos, hominesque beatos, & finaliter confirmatos ad beatificum actum suum æternaliter conseruandum, ad nunquam peccandum, & ad cetera quæ ad beatitudinem pertinent vniuersa; quæ & tam efficax est & firma respectu omnium aliorum, sicut præhabita docuerunt, quia inhærit virtutis simpliciter omni quæque. Verum ne in re tanta tantillus quicquam videat minus sobriè sapere, perperam agere, aut temerè affirmare, ecce maiorum meorum magna & conuenientia testimonia ad hoc ipsum. Dicit siquidem sapiens Ecclesiastici 42. Cognouit Dominus omnem scientiam, & inspicit in signum æui, annuntians quæ præterierunt & quæ superuentura sunt, reuelans vestigia occultorum: non præterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo vllus sermo; Magnalia sapientie suæ decorauit, quæ est ante sæculum & vsque in sæculum, neque adiectum est, neque minueretur, & non eget alicuius consilio. Quam desiderabilia sunt omnia opera eius; & tanquam scintilla quæ est consideratè! Omnia hæc viuunt, & manent in sæculum, & in omni necessitate omnia obaudiunt ei. Vnde & Augustinus 6. super Gen. ad litteram 21. loquens de factione primi hominis de limo in ætate virili, sic ait; Manifestum

Ecclesiasti-
cus.

Augustinus.

nifestum est sic non factū esse hominem, contra quod erat in illa prima conditione. causarum A
 scilicet inferiorum, quia ibi erat etiam sic fieri posse; quamvis ibi non erat ira fieri necesse.
 Hoc enim non erat in conditione creaturæ, sed in beneplacito Creatoris, cuius voluntas re-
 rum est necessitas. Et cap. 22. Est quippe in natura huius iuuenis vt senescat, sed vtrum hoc
 sit etiam in Dei voluntate nescimus; sed nec in natura esset, nisi in Dei voluntate prius fuisset,
 & vtrique occulta est ratio senectutis in corpore iuuenili: Neque enim oculis cernitur, sed alia
 quadam notitia colligitur: occulta ergo est ista ratio, qua fit vt hoc esse possit, sed oculis, iuuenti
 autem non est occulta; vtrum autem hoc etiam necesse sit omni modo nescimus, & illam verò
 qua fit vt esse possit, in natura ipsius corporis nouimus; illam verò, qua fit, vt necesse sit, mani-
 festum est illud non esse; sed fortassis in mundo est vt necesse sit istum senescere: si autem nec
 in mundo est, in Deo est; hoc enim necessarium futurum est quod ipse vult, & ea verè futura sunt
 quæ ille præsciuit. Nam multa secundum inferiores causas futura sunt, sed si ita fut in præ-
 scientia Dei, verè futura sunt: si autem ibi aliter sunt, ita potius futura sunt, sicut ibi sunt, vbi B
 qui præscit, falli non potest. Nam futura dicitur iuuentus in senectute; sed tamen futura non
 est, si ante moriturus est: hoc autem ita erit, sicut se habent alie cause suæ in mundo contex-
 ta, sive in Dei præscientia reseruat; Nam secundum quasdam futurorum causas mortuus
 erat Ezechias, cui Deus addidit quindecim annos ad vitam; id vtrique faciens, quod ante con-
 stitutionem mundi se facturum esse præsciebat, & in sua voluntate seruabat; Nec illi additi re-
 tē dicerentur, nisi ad aliquid adderentur, quod se aliter in alijs causis habuerat; secundum
 aliquas igitur causas inferiores iam vitam finierat; secundum illas autem quæ sunt in volunta-
 te & præscientia Dei, qui ex æternitate nouerat quid illo tempore facturus erat, & hoc verè
 futurum erat, tunc erat finiturus vitam quando finiuit vitam; quia est oranti concessio est,
 etiam sic cum oraturum, vt tali oratione concedi oporteret, ille vtrique præsciebat, cuius præ-
 scientia falli non poterat: & ideo quod præsciebat, necessarium futurum erat. Lumbardus
 etiam 2. sentent. distict. 18. allegat Augustinum dicentem, vt mulierem fieri de costa viri C
 necesse foret, non in rebus conditum, sed in Deo absconditum erat, & potest sententialiter
 elici ex 9. super Gen. ad literam 28. Item Ambrosius super illud ad Rom. 9. vt secundum e-
 lectionem propositum Dei maneret, &c. In illo, inquit, quem elegit, propositum Dei ma-
 net, quia aliud non potest euenire quam sciuit & proposuit in illo, vt salute dignus sit; & in
 illo quem spernit, simili modo manet propositum quod proposuit de illo, quia indignus erit.
 Idem super illud 1. Cor. 7. Quid enim scis mulier, si virum saluum facias? &c. Hoc, inquit,
 dicit quia forte possunt credere, sicut vnicuique diuinit Dominus, diuinit Dominus vnicuique
 quando saluatur, hoc est, scit quando potest credere, & sustinet illum. Item B. Cypr. epist. 3.
 iniurata De lapsis, sic ait; Cum corona martyrii de Dei dignatione descendat, nec possit
 accipi nisi fuerit hora famendi, quisquis in Christo manens interim cedit, non fidem denegat,
 sed tempus expectat. Item 1. Eisd. 5. Oculis Dei eorum factus est super senes Iudæo D
 rum, & non poterunt inhibere eos. Hanc etiam necessitatem secundum causas superio-
 res prædictam tamen non faciendo, quam etiam faciendo, beatus Iob diuersis locis euiden-
 ter ostendit. Quinto namque capitulo loquens de Deo, sic ait, Qui dissipat cogitationes
 malignorum, ne possint implere manus eorum quod ceperant. Et infra 14. Breues dies
 hominis sunt, Numerus mensium eius apud te est: & vt ostendat quomodo sit apud eum,
 quia per modum necessitatis prædictæ, subiungit Constitui termini eius, qui præteriti non
 poterunt. Et inferius 23. Nemo auertere potest cogitationes eius; & Anima eius, quocumque
 voluit, hoc facit. Super primum autem istorum B. Greg. 6. Moral. 12. ita dicit, Superæ voluntati
 cogitatz debet nostra actio deuote famulari, & quasi ducem sui itineris persequi, ne ei entā
 nolens seruiat, si hanc superbiens declinat: vitari enim vis superbi consilij nequaquam potest.
 Cui & satis concordat illud Tob. 3. Non est in hominis potestate consiliū tuū; & illud Esa. 14.
 Dominus exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? & illud Ierem. 47. demucrone Do-
 mini non potente quiescere, cū Dominus præcepit ei motū vindictæ, sicut 32. primi plenius E
 allegatur. Et illud supra eiusdem 10. Scio, Domine, quod non est hominis via eius, nec viri est
 vrambuire & dirigat gressus suos: Glossa, Erubescant qui aiunt vnumquemque suo regi
 arbitrio: Non est enim hominis via eius: Vnde David, A Domino gressus hominis dirigitur:
 & Parab. 20. A Domino dirigitur gressus viri: Glossa, Non libertate arbitrij. Nec
 potest quis exponere ista de bonis vijs seu gressibus bonis tantum, sicut 32. primi ostendit.
 Super secundam verò autoritatem Iobi præmissam B. Gregorius 12. Moral. 1. dicit, quod
 in profectu virtutum homo conatur bonum apprehendere, & non valet quia omnipotens
 Deus terminos constituit homini qui præteriri non poterunt, sicut 46. primi plenius allega-
 uit: qui & infra eiusdem 16. super illud Iob 15. Antequam dies eius impleantur, peribit,
 sic.

† senectus in iuuentute

Lumbardus

Ambrosius

Eisd.

Iob.

Gregorius

Tobias

Esaie

Ieremias

Glossa

David

Parab.

|| bona via

Gregorius

A scilicet Præfixi dies singulis ab interna Dei præscientia, nec augeri possunt nec minui, nisi
 contingat vtrā præficiantur, vt aut cum optimis operibus longiores sint, aut cum pessimis
 breuiores; sicut Ezechias augmentum dierum meruit impensione lachrymarum. Sed ne
 quis credat Gregorium affirmare, præordinationem seu præscientiam Dei à futuris operibus
 dependere, audiat cum supra eiusdem 1. de eodem Ezechia dicentem, per Prophetam Do-
 minus dixit quo tempore mori ipse merebatur, per largitatem verò misericordiz illo eum
 tempore ad mortem distulit, quod ante secula ipse præsciuit. Nec Propitius igitur fallax,
 quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur; nec *dominica* statuta conuulsa
 sunt, quia vt ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante secula præsumum fuit,
 atque spatium vitæ quod inopinatè foris est additum, sine augmento præscientie sui intus
 statutum. Idem quoque 16. Moral. 4. super illud Iob 22. Qui sublatus sunt ante tempus suum,
 sic ait; Omnipotens Deus illud tempus vniuscuiusque ad mortem præscit, quo eius vita ter-
 minatur, nec in alio tempore quicquam mori potuit nisi ipso quo moritur. Nam si Ezechie
 anni auditi ad vitam quindecim memorantur, tempus quidem vitæ creuit ab illo termino
 quo mori ipse merebatur. Nam diuina dispositio eius tempus tunc præsciuit, quo hunc post-
 modum ex præfati vita subtraxit. Cum ergo ita sit, quid est quod dicitur, quia iniqui sublatus
 ante tempus suum, nisi quod omnes qui præsentem vitam diligunt longiora sibi eiusdem vita
 spacia promittunt? Sed cum eos mors superueniens à præfati vita subtrahit, eorum vita
 spacia, quæ sibi longiora quasi in cogitatione tendere consueuerant, intercidit. Idem adhuc
 infra eiusdem 15. super illud Iob 23. superius allegatum, Nemo auertere potest cogitatio-
 nes eius, sic ait; De cuius mox immutabilitate aptè subiungitur, Et nemo auertere potest cogitatio-
 nes eius; sicut enim immutabilis natura est; ita immutabilis cogitatio; & cogitatio-
 nem quippe eius nullus auerteret, quia nemo resisteret occultis eius iudicijs prauales. Nam et si
 fuerunt quidam, qui deprecationibus suis eius cogitationem auertere viderentur, ita fuit eius
 interna cogitatio, vt sententiam illius auertere deprecando potuissent, ac ab ipso acceperunt
 quod agerent apud ipsum. Dicat ergo, & nemo auertere potest cogitationem eius, quia se-
 mel fixa iudicia mutari nequaquam possunt: vnde scriptum est, Præceptum posuit, & non
 præteribit; & rursum, Cælam & terra transibunt; verba autem mea non transibunt; & rur-
 sum, Non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestræ, neque via meæ sicut via vestræ,
 Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur, quia de vna-
 quaque se immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur. Nec debet
 quinquam mouere quod dicit, Diuinam sententiam deprecationibus posse aueri: hoc enim
 satis exponitur 25. primi; & quia hic dicit quod Dei cogitatio, iudicia, & consilium mutari
 non possunt, sicut & supra eiusdem 4. super autoritatem Iob 22. præmissam dicit, Deum ple-
 rüque mutare sententiam, consilium autem nunquam. Hanc etiam sententiam planissimè
 restatur eiusdem autoritas 27. Moral. 22. quam 30. secundi plenius allegauit. Istam quoque
 necessitatem futurorum secundum causas superiores, non secundum causas inferiores offen-
 dit Anselmus De concordia, sub alijs tamen verbis. Ostendit enim futura vno modo euenire
 ex necessitate; & alio modo ex libertate; quia scilicet respectu voluntatis diuine necessitate
 euenire, respectu verò voluntatis creatæ nequaquam; & in auctoritate Dei, & in auctoritate
 sunt immutabiliter constituta, sed apud creaturam; & in tempore mutabiliter: vnde capitulo
 Sic, inquit, necesse est esse quicquid Deus vult, ita esse necesse est quod vult homo in his que
 Deus ita subdit humane voluntati, vt si vult, fiat; si non vult, non fiat. Quoniam enim
 quod Deus vult, non potest non esse, cum vult hominis voluntatem nulla cogitatio prohiberi
 necessitate ad volendum vel nolendum, & vult effectum sequi voluntatem, tunc necesse est
 voluntatem esse liberam & esse quod vult. Et infra; Opus voluntatis cui datum est, vt quod
 vult sit; & quod non vult non sit, voluntarium sive spontaneum est, quoniam spontanea vo-
 luntate sit; & bifariam est necessarium quia voluntate cogitur fieri, & quod sit non potest si-
 mul non fieri. Qui & infra 3. ita dicit; Nihil prohibet aliquid fieri vel præfati à Deo in nostris
 voluntatibus & actionibus fieri aut futurum esse per liberum arbitrium, vt quamvis necesse
 sit esse quod sit vel præfati, multa tamen sint nulla necessitate, sicut inuicta, sed libera vo-
 luntate; nempe quid mirum si hoc modo aliquid est, ex libertate scilicet respectu nostri, & ex
 necessitate, scilicet respectu diuine præscientie sive scientie, cum sint que recipiunt opposita
 diuersa ratione, scilicet idem est adire & abire respectu diuersorum locorum? Et sequitur,
 Si deo præfati quod de nomine dicit Iob Deo, Constitui termini eius qui præteriri non
 poterunt, vult aliquis ostendere, quia nullus potuit accelerare vel differre diem in qua mori-
 tar, quamuis aliquando nobis videtur aliquid facere ex libera voluntate vnde moritur, non
 est quod obijcatur contra hoc quod supra diximus. Nam quoniam Deus non fallitur, nec et
 det

diuina

Anselmus

Anselmus
|| velutio-
nibus.

det nisi veritatem, siue ex libertate, siue ex necessitate eueniat, dicitur constituisse apud se
 A immutabiliter, quod apud hominem priusquam fiat, mutari potest. Tale etiam est quod
 Paulus Apost. de his qui secundum propositum vocati sunt Sancti, dicit, Quos presciuit,
 & predestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus:
 Quos autem predestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & quos iu-
 B stificauit, illos & magnificauit. Hoc quippe propositum secundum quod vocati sunt San-
 cti in eternitate, in qua non est preteritum vel futurum, sed tantum presens, immutabile
 est; sed in ipsis hominibus ex libertate arbitrij aliquando est mutabile. Sicut enim quamuis
 in eternitate non fuit aliquid, aut erit aliquid, sed tantum est, & tamen in tempore fuit,
 & erit aliquid sine repugnantia; ita quod in eternitate mutari nequit, in tempore aliquan-
 do per liberam voluntatem antequam sit esse mutabile probatur absque inconuenientia. Vt
 autem ostenderet idem Apostolus, non illa verba se pro temporali significatione posuisse, il-
 la etiam que futura sunt preteriti verbo pronuntiauit: Nondum enim quos presciuit
 C adhuc natiuros, sic iam temporaliter vocauit, iustificauit, [magnificauit]. Vnde cog-
 nosci potest eum propter indigentiam verbi signantis eternam presentiam vsum esse verbo
 preteriti significationis; quoniam que tempore preterita sunt, ad similitudinem eterni
 presentis omnia immutabilia sunt; in hoc siquidem magis similia sunt eterno presentem tem-
 poraliter preterita quam presentia, quoniam que ibi sunt, scilicet in eternitate, nunquam
 possunt non esse presentia, sicut temporis preterita non valent vnquam non esse preterita;
 presentia vero tempore, omnia que transeunt, sunt non presentia. Et capit. 4. subiungit,
 Hoc ergo modo, quecquid de his que libero sunt arbitrio velu necessarium sacra Scriptura
 pronuntiat, secundum eternitatem loquitur, in qua presens est omne verum, & non nisi
 verum immutabiliter non secundum tempus, in quo non semper sunt actiones & voluntates
 nostrae; cum autem res tam aliter cognoscatur esse in tempore quam in eternitate, vt aliquan-
 do verum sit, quoniam aliquid non est in tempore quod est in eternitate, & quia fuit in tem-
 pore quod ibi non fuit, & erit temporaliter quod non ibi erit; Nulla ratione negari videtur
 D posse similiter aliquid esse in tempore mutabile, quod ibi est immutabile; quippe non magis
 opposita sunt, mutabile in tempore & immutabile in eternitate, quam non esse in aliquo
 tempore, & esse semper in eternitate, & fuisse, vel futurum esse secundum tempus, atque
 non fuisse, aut non futurum esse in eternitate; sic vique sine vlla repugnantia dicitur ali-
 quid esse mutabile in tempore antequam sit quod in eternitate manet immutabiliter non an-
 tequam sit vel postquam est, sed indefinenter, quia nihil est ibi secundum tempus. Annon
 & istam sententiam multi preclari Prophetarum confirmant, sicut docet clarissime series ve-
 teris testamenti? Annon & Sibylla prophetans de Christo, & de multis eum con-
 cerantibus, dicitur, O Iudaei, necesse est ista fieri, sicut trigesima secunda pars co-
 rollarij primi, primi plenius recitauit: Decem siquidem leguntur Sibyllarum Gentiles omnes
 prophetarum preciarum: Hae autem Sibylla Graecae cognominatae sunt Tiburticae, Latine
 E Ebulaea; quam tamen Augustinus 18. de Ciuit. Dei 23. & 24. Erithraeam, siue secundum
 quosdam Cumziam cognominat: cuius & sub isto cognomine meminisse videtur Virgilius in
 Bacolicis, ecloga quarta sic dicens, Vltima Cumaei venit iam carminis aetas; carminis Cu-
 maei, id est, carminis Sibyllae Cumanae secundum Seruium in commento: & sequitur confe-
 quenter, Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo, iam redit & Virgo redeunt Saturnia regna,
 iam noua progenies caelo dimittitur alto, &c. que omnia ad Christum satis possunt ap-
 tari, sicut & facit Hieronymus in epistola proemiali Bibliarum prelibata. Hanc dicit Augusti-
 nus 18. de Ciuit. Dei 23. & 24. tempore Achae seu Ezechiae Regis Iudae & Romuli ac Romae
 condita, siue vt nonnulli scripserunt, tempore belli Troiani fuisse. Cuius etiam aliquas pro-
 phetias de Christo, prout in libro eius scribuntur, Lactantius in libro suo Institutionum di-
 uinarum aduersus Gentes allegat; quod & Augustinus 18. de Ciuit. Dei digne com-
 memorat. Huius quoque Sibyllae versus trigesima tertia parte corollarij primi, primi
 scriptorum sacrosancta Ecclesia meminit in quadam sequenda de Natali sic canens, Si non
 suis vatibus credat, vel gentibus Sibyllinis versibus haec praedicta. Haec idcirco cumulatius
 pronuntiauit, ne huius Sibyllae sapientis autoritas contemnenda forsitan putaretur. Dicit ergo
 haec Sibylla prophetans multa de Christo, necesse est ista fieri. Annon & istam sententiam
 implemet Dominus prophetarum, ac Autor ipse fidei fideliter autorisat, cum dicit,
 Necesse est impleri omnia, que scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me. Luc.
 24. Quare & similitudine necesse est impleri omnia, que in libro vite in mente, & in volunta-
 te diuina sunt scripta, & ibi omnia futura eternaliter & immutabiliter, distinctissime & certis-
 sime sunt conscripta, sicut praehabita docuerunt. Amplius autem nisi talis necessitas suppo-
 natur,

Sibylla

Lactantius

Lucas

A nator, possibile est totam sanctam Dei Ecclesiam ruere, cadere, deficere, & perire, totam Pe-
 tri nauiculam pati naufragium, & submergi, totam fidem Christi ante consummationem sae-
 culi, etiam cras vel hodie deficere & cessare, quinimo & quoad omnes eius articulos de futuro
 esse & tempore fuisse erroneam, falsam, fatuam, & fallacem; & Christum fuisse Pseudo-Pro-
 phetam, seductorem, mendacem & falsum, sanctos quoque Christi Apostolos, Martyres,
 [Confessores] olim in hac fide fideliter transeuntes non esse, nec vnquam fuisse saluatos, sed
 semper damnatos, aut fidem hanc suscipere ad salutem, quod quis Christi discipulus, qui
 potius Antichristi, quis sanctae matris Ecclesiae filius, qui potius tyragogus Satanae,
 quis Catholicus, quin potius haereticus praesumerit affirmare, cum sit tam absouum, tam
 absurdum, tam horribile, tam execrabile auribus Christianis? Quis insuper Christianus ne-
 sciat Christum esse lapidem angularem, & fundamentum Ecclesiae militantis? Et quale fun-
 damentum debile, labile, & infirmum, abijt hoc ab animo Christiani vel leuiter somnare.
 B Nonne ideo Christus comparat Christianam fidem adificanti domum suam supra petram,
 quam nulla tempestas subruit, aut euerit? Cuius causam assignat, quia adificata erat supra
 petram, sicut Matth. 7. recitatur: super quod Chrysothomus, Ecclesia, inquit, adificata
 C Christo dirui non potest. Vnde & Augustinus de verb. Dom. serm. 13. Hoc ei nomen vt Pe-
 trus appellaretur a Domino impositum est, & hoc in ea figura, vt significaret Ecclesiam: qua
 enim Christus petra, Petrus populus Christianus. Petra enim principale nomen est; ideo Pe-
 trus a petra, non petra a Petro; quomodo non a Christiano Christus, sed a Christo Christi-
 anus vocatur. Tu es ergo, inquit, Petrus, & super hanc petram, quam confessus es, adificabo
 Ecclesiam meam: Super me adificabo te, non me super te. Discernamus quid de Deo, quid
 de nostro; tunc enim non turbabimur, tunc in petra fundabimur, fixi & stabiles erimus aduer-
 sus ventos, imbres, & flumina, tentationes videlicet praesentis saeculi. Illum tamen videre
 Petrum, qui tunc erat figura nostra, modò fudit, modò turbat, modò immortalem confiteretur,
 D modò timet ne moriatur: proinde quia Ecclesia Christi habet firmos, habet & infirmos, nec
 sine firmis esse potest nec sine infirmis. Quare & Apostolus, Fundamentum, inquit, aliud
 nemo potest ponere, praeter id quod posuit, qui est Christus Iesus, i. ad Cor. 3. & iterum,
 Firmum fundamentum Dei stat habens signaculum hoc, Notus Deus qui sunt eius; nouit, in-
 quam, Dominus qui sunt eius, cognoscendo & uolendo, adificando, & hoc in-
 fallibiliter, insuperabiliter, & immutabiliter, & ideo firmum fundamentum Dei stat. Et quam
 firmum: firmius proculdubio quocunq; alio fundamento debili, labili, corruptibili, tempora-
 li, terrestri vel caelesti, sicut praemissa testantur: quare & gloria; Firmum fundamentum Dei
 stat, i. illi quos Deus elegit, & immobilitate in fide fundauit. Nonne & hoc est, quod Prophe-
 ta figurate praedixit, Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in saeculum
 saeculi, Psalmo 103. & iterum, Adificauit sicut vnicornis sanctificum suum in terra quam
 fundauit in saecula, Psal. 77. & iterum, Firmavit orbem terrae qui non commouebitur Psal. 92.
 E Huius autem totius causam assignans Psal. 118. sic ait, In aeternum, Domine, verbum tuum
 permanet in caelo, in generatione & generationem veritas tua: fundasti terram, & permanet,
 ordinatione tua perseverat dies, quoniam omnia seruiunt tibi. Beatus siquidem Augustinus
 super haec loca per terram intelligit Ecclesiam, que adhuc peregrinatur in terra, qui & super il-
 lud Psal. 103. recitatum serm. 1. Terram, inquit, intelligo Ecclesiam, que est firmitas eius, super
 quam fundata est nisi fundamentum eius? An incongrue intelligimus firmitatem, super quam
 fundata est terra, fundamentum vbi constituta est Ecclesia? Quod est illud fundamentum?
 Fundamentum, inquit, nemo potest ponere, praeterquam quod posuit, est, quod est Christus
 Iesus: Ibi ergo firmati sumus merito, quia ibi firmati non inclinamur in saeculum saeculi. Ni-
 hil enim firmius isto fundamento. Infirmitas tu eras, sed firmum fundamentum: te porat: in
 te firmus esse non poteris; firmus eris semper, si ab illo firmo fundamento non recedas, non
 inclinabitur in saeculum saeculi: Ipsa est praedestinata columna & firmamentum veritatis. Infra
 serm. Fundasti terram super firmitatem eius, i. firmavit Ecclesiam super fundamentum Chri-
 sti. Nutabit Ecclesia, si nutauerit fundamentum. Et vnde mutabit Christus? Qui antequam
 ueniret ad nos & carnem susciperet, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil,
 qui omnia continet maiestate, & nos bonitate. Non nutante Christo non inclinabitur in sae-
 culum saeculi; vbi sunt qui dicunt perisse de mundo Ecclesiam; quando nec inclinari potest?
 Vbi & Cassiod. Mystice, inquit, accipit, potest quod Ecclesia super ipsum fundata inclinari non
 potest? Nonne & hoc est quod ipsemet Christus insinuat, ita dicens, Omnes me vocem meam
 audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam aeternam do eis, & non peribunt
 in aeternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus, qui dedit mihi, maior om-
 nibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego & Pater vnus sumus, Ioh. 10. Nonne
 Iohannes,

quoque

aliquod

Cassiodorus

Iohannes

& hoc est quod docet Apostolus ad Rom. 8. eam dicit, Quis separabit nos a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio &c. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Propter eum, inquit, non propter nos ipsos. Et sequitur, Certus sum enim qui nec mors neque vita &c. poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Iesu Domino nostro. Et 2. ad Tim. 2. Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & contuemus; si sustinemus, & coregnabimus; illi, qui fidelis permanet, regare seipsum non potest. Num etiam Christi promissio potest esse fallax, fallax & mendax, qua dixit; Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi Math. ult. Num & illa oratio Christi magna ad patrem, qua ipsum rogavit pro suis ut ipsos servaret, & illa qua rogavit pro Petro ne deficeret fides sua, & illa positio qua electos discipulos posuit ut tunc & fructus afferrent, & fructus eorum maneret Ioh. 17. Luc. 22 & Ioh. 15. recitata, potest esse irrita, vacua, & inanis? Absit hoc velle cogitare, quia tunc Christus non potest esse & fuisse non Christus, videlicet non verus Christus, sed pseudo-Christus & falsus aut nullus. Nonne & verus Christus veraciter dixit, Surgent pseudo-Christi, & pseudo-Prophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem ducantur, si fieri potest, etiam electi sicut Math. 24. claret? Ecce vera consequentia veri Christi: si fieri potest, electi in errorem ducuntur: quare & secundum veram Logicam disciplinam, ex opposito consequentis oppositum antecedentis vere inferunt: Consequitur ergo verum, Nulli electi in errorem ducuntur, sicut innuit ibi Christus; ergo hoc fieri nunquam potest, Christo electore ipsorum ipsos in superabiliter conservante. Quare & beatus Greg. 1. super Ezech. homilia 9. tractans Christi consequentiam recessitam, Vniu. inquit, ex duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest; si autem fieri potest, electi non sunt: qui & 14. Moral. 3. super illud Iob. 18. In diebus eius stupebant nouissimi, & primos inuadet horror, tractans consequentiam Christi dictam, sic ait, Et si electi sunt ut tormentis vnici nequeant, per hoc tamen quod homines sunt, & ipsa metuunt tormenta quae vident: & 33. Moral. 31. super illud Iob. 4. 1. De naribus eius procedit fumus, consequentiam illam tractans, sic ait, Si fieri potest subiungitur, quia proculdubio fieri non potest, ut in errorem plene electi capiuntur. Cui & concordat Augustinus, De fide ad Petrum 67. Firmissime tene & nullatenus dubites omnes, quos vasa misericordiae eius gratuita bonitate Deus fecit ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei praedestinatos a Deo, nec perire posse aliquem eorum quos Deus praedestinavit ad regnum, nec quemquam eorum quos Deus non praedestinavit ad vitam vlla posse ratione saluari. Idem de correptione & gratia 21. Illi, inquit, electi, qui secundum propositum vocati sunt, qui etiam praedestinati atque praesciti, horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus: horum si quisquam generaliter perit, vitio humano vincitur Deus; sed nemo eorum perit, quia a nulla re vincitur Deus. Idem & 26. Quid commolitur eis contra verba dicentis, Rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua? An audebis dicere, etiam rogante Christo ne deficeret fides Petri defecuram fuisse, si Petrus eam deficere voluisset, hoc est, si eam usque in finem perseverare noluisse, quasi aliud Petrus vlllo modo vellet, quam pro illo Christus rogasset ut vellet? Nam quis ignorat tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea qua fidelis erat, voluntas ipsa deficeret, & permissuram, si eadem voluntas maneret? Sed quia praeparatur voluntas a Domino, ideo pro illo Christi non potest esse inanis oratio; quando rogavit ergo ne fides eius deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, & perseverantissimam voluntatem? Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam libertas defenditur voluntatis: voluntas quippe humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem, & ut perseveret delectabilem perpetuam & insuperabilem fortitudinem. Idem 34. quicumque in Dei providentissima dispositione praesciti, praedestinati, vocati, iustificati sunt & glorificati, non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filii Dei sunt, & ideo omnino petire non possunt. Idem 35. Petrus secundum propositum vocatus erat, ut nemo eum E posset eripere de manu Christi cui datus erat. Idem 53. Christo discipulos sic ponente ut eant & fructum afferant & fructus eorum maneat, Quis audeat dicere, forsitan non manebit? Sine poenitentia enim sunt dona Dei & vocatio; sed vocatio eorum, qui secundum propositum vocati sunt? Adhuc autem & idem de verbis Domini sermone 14. tractans illud Matth. 14. quomodo Christo orante in monte navicula in mari fluctibus iactabatur, sic ait, Dum ille orat in excelsis, navicula turbatur fluctibus in profundo. Quia insurgunt fluctus, potest ista navicula turbari; sed quia Christus orat, non potest mergi. Naviculam quippe istam, fratres, Ecclesiam cogitate; turbulentum mare hoc saeculum. Amplius autem per 28. primi, omnia sicut fato a diuino famine nuncupato: fatum autem necessitatem importat, ut patet per omnes de ipso loquentes, & per auctoritates ibi adductas, Dicit; Boetius super 1. peti. hermenias vlt.

iporuit

Gregorius

Augustinus

Quinta

A Omnia quae fatalis agit ratio, sine dubio ex necessitate contingunt: quod & vult Ammonius super eundem locum, sicut 10. huius fuerat allegatum: Iosephus etiam 7. de Iudaico bello 8. Homines, inquit, fatum vitare non possunt, etiam si praeviderint. Unde & Poeta, *Define fata Deum sceleris sperare precando.* Hoc idem plane testatur auctoritates Augustini 5. de Civit. Dei 9. & Isidori 8. Etic. 45. exponentes illud Psalmi 61. Semel loquutus est Deus, id est, immobiliter, hoc est, incommutabiliter loquutus est, sicut novit incommutabiliter omnia quae futura sunt, & quae facturus est, sicut 28. primi plenius recitavit. Idem de spiritu & litera 29. Scriptum est, inquit, Semel loquutus est Deus, hoc est, incommutabiliter, quanquam & de vnico verbo possit intelligi. Boetius quoque 4. de consolatione Philosophiae prosa 6. sic ait; Haec fati series seu providentia, actus fortunaeque hominum indissolubili causarum connexionem constringit; quae causa cum ab immobilis providentiae proficiantur exordiis, ipsas causas quoque immutabiliter esse necesse est. Ita enim res optime geruntur, si manens in diuina mente simplicitate indeclinabilem causarum ordinem promittit: hic vero res mutabiles propria incommutabilitate coercet. Et infra, Deus malum omne de reipublicae suae terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat. Amplius autem & Hermes pater Philosophorum de verbo aeterno 43. Asclepio quaerenti de heimarmene ita respondet, O Asclepi, ea est necessitas omnium quae geruntur semper sibi caenatis nexibus iuncta: hoc itaque est aut effectrix rerum aut Deus summus, aut sub ipso Deo qui secundus effectus est Deus, aut omnium caelestium terrenarumque rerum firmata diuini legibus disciplina. Hoc itaque modo heimarmene, & necessitas ambe sibi iniuicem in diuino conexae sunt glutino; quarum prior, heimarmene, rerum omnium initia parit, necessitas vero cogit ad effectum quae ex illis primordiis pendunt: has ordo consequitur, id est, textus, & dispositio temporis & rerum perficiendarum. Nihil enim est sine ordinis compositione, vel in omnibus mundus ordine gestatur, vel totus constat ex ordine. Haec ergo tria, heimarmene, necessitas, ordo, vel maxime nutu Dei sunt effecta, quae mundum gubernant sua lege, & ratione diuina: ab his ergo omne velle aut nolle diuinitus aduersum est totum. Haec ita non commouentur, nec fiuntur gratia, sed seruiunt necessitati rationis aeternae; quae aeternitas inauersibilis, immobilis, & insolubilis est. Prima ergo heimarmene est, quae iacto velut femine futuro vnico omnium sufficit prolem; sequitur necessitas, quae ad effectum incoguntur omnia; tertius ordo textum seruans omnium rerum, quas heimarmene necessitasque disponunt. Qui & De mundo & caelo 1. agens de prima causa, ratione, & mente diuina, sic ait; Cuncta regit & componit: illic iunguntur in specie in indiuiduali singularitate conscripta, quicquid hyle, quicquid mundus, quicquid mundi machina, quicquid tempus, quicquid in temporalibus parturitur elementa: illic textus operis fatalis series, saeculorum dispositio, temporalium omnium meta summi digito dispositoris exarata, illic nodus perpetuitatis. Quem & eius filius Aristoteles imitatus in De mundo vlt. ostendens quare Deus, cum sit vnus, est multinominis, declaratque multis eius nominibus cum suis causis, sicut tertium primi allegat, assignat causam horum quatuor nominum diuinorum, Necessitas, Heimarmene, Nemesis, Adrahtia. Sciendum namque secundum Damascenum in sententijs suis 39. quod apud Graecos 6. famosa principia ponebantur, scilicet Deus, necessitas, heimarmene, quod secundum eum interpretatur fortuna, natura, euentus, & casus. Dicit igitur Philosophus vbi prius, Recur autem & necessitatem nihil aliud dici, nisi hoc, quasi insuperabilem substantiam; heimarmenen vero, eo quod copulat & disiungit; Nemesis a distributione vniciue facta; Adrahtiam vero inuitabilem causam entem. Vbi & consequenter exponens tria statuta fatalia, scilicet Atropos praeteriti, Lachesis futuri, & Clotho praesentis, sic ait; Perficitur autem fabula non inordinate; sunt autem haec omnia nihil aliud nisi Deus, quemadmodum & strenuus ait Plato. Fatum ergo seu famen diuinum, quo omnia fando disponit, secundum Augustinum, Isidorum, Hermetem, Aristotelem, & Platonem, aliosque Auctores, immutabilitatem, incommutabilitatem, indissolubilitatem, indeclinabilitatem, necessitatem, & inuitabilitatem importat. Quod & Auctoris fidei fidelis sermo testatur: Caelum, inquit, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, seu transient, Matth. 24. Marc. 13. & Luc. 21. quod & Luc. 16. sic exponit: Facilius est caelum & terram praeterire, quam de lege vnica apicem cadere. Et Matth. 5. Amen dico vobis, donec transierit caelum & terra, tota vnus aut vnus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant: Unde & Ioh. 10. Non potest solui scriptura. Quibus & concordat illud Ierem. 31. Haec dicit Dominus, qui dat Solem in lumen diei, ordinem lunae & stellarum in lumen noctis, qui turbat mare, & sonant fluctus eius; si defecerint leges istae coram me, tunc & semen Israel deficiet, ut non sit coram me cunctis diebus. Glossa, quomodo rerum maxime caelestium astrorum non potest ordo

Ammonius Iosephus

Poeta Augustinus Isidorus

Augustinus

Boetius

Hermes Asclepius

Hermes

Damascenus

Philosophus

Jeremias.

Esaia.

Hieronymus

promissorum.

desinent

Gregorius.

Ambrosius.

Chrysostom.

Philosophus.

Esaia.

Thomas.

ordo mutari, & maris factus voluitur ad interiora, & fragor gurgitum terribilis auditur, nec ultra preceptum progreditur, vnde terminum posuisti quem non transgredietur; sic semen Israel Domini voluntate perpetuum erit, nec aliquando cessabit. Et legitur in Propheta; Hic dicit Dominus, Si mensurari poterint caeli deserta, & investigari fundamenta terre deorsum, & ego abijiciam vniuersum semen Israel propter omnia quae fecerunt. Glossa; Sicut hoc impossibile est, ita & illud. Infra quoque 33. Haec, inquit Propheta, dicit Dominus, Si ritum fieri potest pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, vt non sint dies & nox in tempore suo, & pactum meum irritum esse poterit cum David seruo meo, vt non sit ex eo filius qui regnet in throno eius, & Levites, & Sacerdotes ministri mei: super quod glossa supra dixit de creatione Solis, & Lunae, & stellarum, & cursu eorum, quia eorum leges mutari non possunt; nunc similiter dicit pactum diei & noctis irritum non posse fieri, nec pactum Domini cum David. Finito enim Sacerdotio legali, Christi Regnum & Sacerdotium in perpetuum manebit. His etiam concordat illud Esai 54. Montes commouebuntur, & colles contremiscent, misericordia autem mea non recedet a te, & foedus pacis meae non mouebitur, dixit miserator eius Dominus. Super quod Hieronymus lib. 15. super Esaiam. sic ait, Facilius montes mouebuntur & colles, quam mea sententia commutabitur, iuxta quod in Euangelio loquitur, Coelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Qui & Matth. 24. super illud Euangelij recitatum sic allegatur in glossa Thoma, Vt magis eos ad fideri *praemissorum* inducat, subdit, Coelum & terra transibunt, &c. ac si dicat, Facilius est fixa & immobilia destrui, quam sermonum meorum aliquid decidere. Vbi & Hilarius, Coelum, inquit, & terra ex conditione creationis nihil habent in se necessitatis, vt non sint; verba autem Christi ex aeternitate deducta id in se continent virtutis vt maneat: qui & super illud Ioh. 10. superius allegatum, dicit 7. de Trinit. vt recitat ibi glossa, quod sermo Dei est indissolubilis. Theophilus etiam super illud Marc. 13. recitatum secundam glossam, sic ait, Pius elementa immobilia *desinent*, quam verba Christi: quod & plane testatur Gregorius 16. Moral. 15. superius allegatus. Beatus quoque Ambrosius super illud Luc. 16. memoratum, Facilius est caelum & terram praeterire, quam de lege vnum apicem cadere, dicit, quod Christus in hoc dixit de lege, vnum apicem non posse cadere. Chrysostomus etiam super illud Matth. 5. praemissum homilia decima in imperfecto sic dicit, Quoniam omnia quae ab initio mundi vsque ad finem erant futura, mystice erant propheta in lege, vt ne videatur aliquid eorum quae sunt Deus non ante cognouisse, propterea dicit, Non potest fieri vt. transeat caelum & terra, donec omnia quae in lege propheta sunt rebus ipsis fuerint adimpleta. Ingenuus homo, si vel in vili mendacio inuentus fuerit, erubescit, & quomodo Deus quod promissit in lege, non faciat, aut aliter faciat? Vt sapiens quod dixerit, verbum suum non relinquit in vacuum, & quomodo verba diuina sine exitu vacua poterint reuocari? Deus hominem punit, si quod docet alium, ipse non fecerit; quomodo Christus quod loquutus est in Prophetis, non adimpleuit in opere? Hoc est ergo quod dicit, Amen, quippe dico vobis, donec transeat caelum & terra, &c. qui secundum Remigium ibi in glossa, permanebunt essentialiter, sed transibunt per renouationem. Quibus & concordant Philosophus in Demundo 13. dicit, quod Deus immobilis cuncta mouet & circumfert quo vult, velut ciuitatis lex immobilis ens disponit in animabus ventium omnia quae secundum ciuitatem: & hoc ostenso quasi per singula opera ciuitatis, concludendo subiungit; sic estimandum est vtiq; & de maiori ciuitate, de mundo dico. Lex enim nobis aequae declinat, Deus nullam recipiens corruptionem, aut directionem, secundum aliam translationem, aut transpositionem, maior & certior, in alia translatione firmior, scripturis quae sunt in cyrbeibus, secundum aliam translationem in lapidibus. Hoc idem testatur Balaam Num. 22. Non possum, inquit, inuenire, immutare verbum Domini Dei mei, vt plus vel minus loquar: & 23. Benedictionem prohibere non valeo: vbi glossa; Non enim potest, etiam si velit, verbum Dei humana lingua auertere, sicut octauum huius plenius allegauit. Er ecce maior, Balaam ad hoc ipsum, sanctus scilicet Esaias, qui ait, Dominus exercituum decreuit, & quis poterit infirmare? Esa. 14. Glossa, hoc mutari non potest. Fatum ergo seu fimen diuinum, quo omnia fatur, ordinar, & disponit, tam secundum literas Theologicas, quam Philosophicas, necessitatem saltem secundum causas superiores & primas ingerit & importat. Quod & sanctus Thomas de Christiana religione 137. testatur realiter, licet, vt videtur, verbaliter contradicat: vnde sic ait, Quamuis ordo diuinae providentiae rebus adhibitus sit certus (ratione cuius Boetius dicit, quod fatum est dispositio immobilis rebus mobilibus inhaerens) non tamen propter hoc sequitur, omnia de necessitate accidere: nam effectus necessarii vel contingentes dicuntur secundum conditionem

Thomas.

Lucas.

Philosophus.

habet

A conditionem proximam causam. Manifestum est enim, quod si causa prima fuerit necessaria, & secunda causa fuerit contingens, effectus sequetur contingens, sicut ostendit per exemplum de motu coelesti, & generatione & corruptione iunctis, & subiungit, Ostensum est autem quod Deus fuit providentia ordinem per causas inferiores exequitur; erunt igitur aliqui effectus diuinae providentiae contingentes secundum conditionem inferiorum causarum. Qui & super 1. sentent. dist. 38. questione 5. querente, An scientia Dei sit contingens, & arguit quod non, quia causa necessaria, & immutabilis videtur esse effectus necessarius, vnde cum scientia Dei sit causa rerum, & sit immutabilis, non videtur quod possit esse contingens, sic respondet; Cum sint multae causae ordinatae, effectus vltimus non consequitur primam causam in necessitate & contingencia, sed causam proximam, vt patet in floritione arboris, cuius causa remota est motus solis, proxima autem virtus generatiua plantae: Floritio autem potest impediri per impedimentum virtutis generatiuae, quamuis motus solis inuariabilis sit. Similiter & scientia Dei est immutabilis causa omnium, sed effectus producantur ab ea per operatio aet causarum secundarum, & ideo medianibus causis secundis necessarijs producit effectus necessarios, vt motum solis & huiusmodi; sed medianibus causis secundis contingens producit effectus contingentes. Qui etiam consequenter super dist. 39. & 40. querendo de providentia & praedestinatione, facit argumenta similia, similiterque respondet. Idem quoque 1. contra Gentes 67. & 85. per idem exemplum idem ostendit. Huius igitur Doctoris sententia stat in isto, quod necessitas & contingencia non dicitur respectu superiorum, sed inferiorum causarum; quare licet superiores causae sint necessariae respectu omnium causarum, non sequitur tamen omnia necessitate euenire, quia concausae inferiores & proximae, a quibus denominatur effectus necessarius vel contingens, non omnes sunt necessariae, sed aliquae contingentes. Sed istud non potest sane intelligi nisi secundum communem modum loquendi Philosophorum & vulgarium, qui considerant de rebus naturalibus secundum causas naturales & inferiores tantummodo, & sicut considerant, sic loquantur, vt quantum huius ostendit. Et huiusmodi necessarium vel contingens non dicitur tanquam penitus absolute, sed secundum quid tantum & in certo genere causarum, scilicet inferiorum. Cum ergo nomina sint ad placitum, possunt extendi, vt dicantur absolute, scilicet tam respectu causarum superiorum, quam inferiorum; imo & necessitas loquendi in Theologia maxime hoc requirit, sicut ostenditur quinto huius. Quis enim negare praesumpserit, Necessitas esse Deum esse omnipotentem & bonum, & impossibile esse Deum talem non esse, ac possibile esse Deum caecos illuminare, & mortuos suscitare, facere solem stare, vel regressi cum suis similibus? Vnde & Luc. 18. quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum: & supra 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum: Quare & beatus Ambrosius super illud 1. ad Cor. 3. Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, sic dicit, Dum facit Deus quod mundus fieri posse negat, sapientiam illius stultitiam probat. Quis etiam catholicus vel prophanus negauerit, Deum esse omnipotentem, scilicet potentem facere omnia, omniaque fieri posse ab eo: Quis etiam vel insanus abnuerit, omnia, quae sunt a Deo, fieri posse ab eo, & esse possibilia respectu illius: omnia autem quae sunt, de necessitate sunt ab eo, sicut tertium primi docet. Sequendo etiam Philosophicam rationem, a quo vel respectu cuius melius denominabitur quicquam in quocunq; genere, quam a principio & respectu primi in illo genere? Primum autem potens & prima potentia est summa & prima causa; quare & Philosophus 9. Metaphys. 2. dicit quod in omnibus terminis, id est, definitionibus potentiarum, inest potentiae primae ratio, id est, definitio. Vbi & textus quem Auerroes exposuit expressis ita dicit, Omnes istae definitiones habent definitionem primae potentiae: Super quod ipse sic ait; Ista potentiae non dicuntur quiuocae, quia omnes habent definitionem primae potentiae. & intendit quod eum consideratur fuerit de istis potentijs, videntur attribui primae potentiae: In definitione enim omnis potentiae actiuae accipitur definitio actionis primae formae, quae est absoluta a materia. Vnde & Parisijs damnatur articulus asserens quod possibile vel impossibile simpliciter, id est, omnibus modis, est possibile vel impossibile secundum Philosophiam, scilicet secundum causas naturales & inferiores, de quibus Philosophia considerat. Praeterea, exemplum Doctoris non iuuat. Dicit enim, quod licet motus coelestis sit necessarius, effectus tamen sui in rebus inferioribus sunt contingentes propter contingenciam inferiorum causarum; & sic intelligendum est, vt dicit, de scientia seu voluntate Dei & suis causis. Si enim motus coeli esset necessarius, & complecteretur perfecte omnes causas inferiores, puta si essent tantum causae agentes irrationales, & in omni sua actione totaliter caelo subiectae, omnia quae euenirent, de necessitate euenirent; sed quod non est ita, ideo accidit, quia aliqua causa inferior,

est præteritum esse, quoniam non potest simul non esse præteritum, sed in re præterita est quidam quod non est in re præterita vel futura. Nunquam enim fieri potest, ut res, quæ præterita est, fiat non præterita, sicut res quedam, quæ præterita est, potest fieri non præterita, & aliqua res, quæ non necessitate futura est, potest fieri ut non sit futura. Itaque cum dicitur futurum de futuro, necesse est esse quod dicitur, quia futurum nunquam est non futurum, sicut quoties idem dicimus de eodem. Cum enim dicimus, quia omnis homo est homo, aut si est homo, homo est; aut omne album est album, & si est album, album est, necesse est esse quod dicitur, quia non potest aliquid simul esse & non esse; quippe si non est necesse omne futurum esse futurum, quoddam futurum non est futurum, quod est impossibile: Necesse ergo omne futurum, futurum est, & si est futurum, futurum est; cum futurum dicitur de futuro, sed necessitate sequente que nihil esse cogit. Cum autem futurum dicitur de re, non semper res necessitate est, quamvis sit futura. Nam si dico, Cras feditio futura est in populo; non tamen necessitate erit feditio. Potest enim fieri antequam sit, ut non fiat, cuius sit futura. Idem quoque secundi. Cur Deus homo 27. docet idem, vnde sic ait; Si dicitur, necesse erat ut voluntate sua morderet, quia vera fuit fides, sine prophetia quæ de hoc præcesserat; Non est aliud quam si dicas, necesse fuisse ita futurum esse, quoniam sic futurum erat: huiusmodi autem necessitas non cogit rem esse, sed esse rei facit necessitate esse. Est namque necessitas præcedens, quæ causa est ut firret, & est necessitas sequens, quam res facit. Præcedens & efficiens necessitas est, cum dicitur cælum volui, quia necesse est ut voluatur; sequens verò, & quæ nihil efficit, sed sit, est cum dico te ex necessitate loqui quia loqueris. Cumenim hoc dico, significo nihil facere posse ut dum loqueris non loquaris, non quod aliquid te cogit ad loquendum: Nam violentia naturalis conditionis cogit cælum volui, te verò nulla necessitas facit loqui. Et infra, Hac sequenti, & nihil efficienti necessitate, quoniam vera fuit fides & prophetia de Christo, quia ex voluntate, non ex necessitate moriturus erat; necesse fuit ut sic esset; hac homo factus est, hac fecit, & passus est quæcunque fecit & passus est, hac voluit quæcunque voluit. Ideo enim necessitate fuerunt quia futura erant, & futura erant quia fuerunt, & fuerunt quia fuerunt. Sanctus quoque Thomas ubi proximo fuerat allegatus, statim post autoritatem eius præmissam subiungit, Vnde bona est distinctio, quod est necessarium necessitate consequentis & non consequentis, vel necessitate conditionata non absoluta: & infra distinguit istam, Omne scitum à Deo necesse est esse, eo quod potest esse de dicto, & sic vera; vel de re, & sic falsa. Qui & primò contra Gentiles 67. 83. & 85. istam distinctionem melio clarior & diffusius recitat & exponit, & secundum illam semper responder in ista materia de futuris. Lombardus etiam 1. sentent. dist. 38. & 40. secundum istam distinctionem in materia ista respondet, quem & penè omnes posteriores Doctores communiter imitantur. Sed ista responsio multipliciter deficit. Primò quia falsa; secundò, quia incauta; tertio quia diminuta. Primò, inquam, deficit, quia falsa. Falsò namque exponit autoritates ponentes necessitatem omnium futurorum respectu causarum superiorum, seu causa primæ, non autem respectu inferiorum, seu etiam secundarum, dicendo eas loqui tantummodo de necessitate consequentis seu conditionali. Non enim iste est intellectus Autorum, sed alius quem non tangit, quem capitulum proximum exponerem. Si enim Auctores in autoritatibus talibus tantummodo loquerentur de necessitate consequentis seu conditionali, ita haberent concedere quod futura necesse erit euenire respectu causarum inferiorum & secundarum, sicut respectu superiorum & primæ. Consequentia namque seu conditionalis in talibus respectu causarum secundarum ita est necessaria sicut respectu primæ. Sicut enim hæc consequentia seu conditionalis est necessaria, Deus præcitat hoc esse futurum, seu faciet hoc futurum, vel si Deus præcitat hoc esse futurum, hoc erit; ita est ista; Causa secunda præcitat hoc esse futurum, vel faciet hoc futurum, ergo hoc erit; & de conditionali similiter. Item omnis doctrina debet esse alienius dubij aut ignoti; sed ista consequentia seu conditionalis nunquam fuit alicui dubia aut ignota, Deus, vel si Deus præcitat hoc esse futurum, ergo hoc est futurum seu erit; quis ergo sapiens hoc scriberet ut doceret, cum non sit docibile, sed per se scibile à quocunque, supposita notitia terminorum? Item si Auctores intelligerent tantum istud, nullo modo solverent propositam questionem. Supposita namque & concessa necessitate consequentis & conditionalis huiusmodi, quomodo per hanc soluitur perplexitas questionis? Quis enim tantum hac necessitate sibi ostendit, non tantum dubitabit de libero arbitrio, merito, & demerito, certitudine, fallibilitate, & immutabilitate diuinæ scientiæ, & cæteris problema istud tangentibus, sicut prius maxime, quia nullus vnquam sani capitis de illa necessitate consequentis dubitauit? Cur etiam tam multi Auctores, tam multa, tam ambigua & tam difficilia de ista materia & ista necessitate scripse-

runi, si nihil aliud intelligere voluerunt, cum in vno verbo breuissimo & leuissimo se poterant expedire, dicendo, quod in omnibus talibus est necessitas consequentis seu conditionalis tantummodo? Ad eundem quoque intellectum de necessitate haberent concedere, quod Chimæra, & omnia non futura de necessitate euenient: nam ita necessaria est consequentia & conditionalis præmissa de eis, sicut de alijs. Nam necessarius sequitur, Deus præcitat, vel si Deus præcitat, quod Chimæra, & omnia non futura euenient, ergo illa euenient. Nec potest aliquis respondere, quod in præteritis & futuris ponitur antecedens in esse, in his autem non, & ideo non est similis necessitas hic & ibi, quia consequentia seu conditionalis ipsa per se in verè præcitis & futuris non ponitur antecedens in esse, sicut nec in alia materia, seu alijs terminis quibuscunque, sed necessitatem consequentis tantummodo, & sic facit alia consequentia seu conditionalis præmissa. Loquendo ergo præcisè de sola necessitate prædicta, similem oportet concedere de Chimæra, & omnibus non futuris nec præcitis, sicut de futuris & verè præcitis. Consequentia enim & conditionalis huiusmodi simili necessitate sunt, ut, sicut alia qualiscunque. Præterea in ista consequentia, Deus præcitat Chimæram fore, ergo Chimæra necessario erit, supponitur, & ponitur antecedens, sicut in ista, Deus præcitat Antichristum fore, ergo Antichristus necessario erit, & necessitas consequentis est æqualis, ergo simpliciter æqualis & similis est necessitas in ambabus. Nec sufficit dicere, quod antecedens in secunda est verum, & in prima falsum, & ideo non est necessitas similis hic & ibi. Falsitas enim antecedentis necessitatem consequentiam nullatenus minuit, nec veritas ipsam auget, sicut nullus Dialecticorum ignorat. Cum ergo necessitas consequentis nullo modo veritatem antecedentis includat respiciendo ad solam necessitatem consequentis, similis est necessitas in ambabus; & hæc solam in talibus ponitur responsio; quæ habet ponere consequenter, quod sicut necesse est Antichristum fore, sic & Chimæram. Textus quoque ac processus Autorum de ista necessitate loquentium, istam glossam velut viperam, peremptoriam scilicet sui textus, non expostoriam, redarguunt & conuincunt. Causa namque, quam assignat Boetius vbi prius, quare futura contingentia sunt necessaria respectu cognitionis seu voluntatis diuinæ, & non respectu causarum inferiorum, est ista, quia apud cognitionem diuinam sunt præsentia, & esse quod est, quando est, necesse est; sed apud causas inferiores non sunt præsentia, sed futura, & ideo apud eas, antequam sint, possunt non esse. Dicit enim Boetius 5. de consolatione Philosophiæ, profa vlt. Quoniam omne iudicium secundum sui naturam quæ sibi subiecta sunt comprehendit, est autem Deo semper æternus ac præteritarius status, scientia quoque eius omnem temporis supergressa motionem, in sua manet simplicitate præsentis, infinitaque præteriti ac futuri spacia complexens, omnia quasi iam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si præsentiam pensare velis, quæ cuncta dignoscit, non esse præsentiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instantiæ rectius æstimabis; vnde non prævidentia, sed prouidentia potius dicitur. Et infra nulla necessitas cogit incedere voluntate gradientem, quamvis eam, cum gradientur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid prouidentia præsentis videt, id esse necesse est, tametsi nullam naturæ habeat necessitatem, atque Deus ea futura, quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præsentia conuertitur. Hæc ergo ad intutum relata diuinum necessaria sunt per conditionem seu dispositionem diuinæ notionis. Et inferius cuiusdam obijcienti, & querenti ab eo, Quid igitur refert non esse necessaria, cum propter diuinæ scientiæ conditionem modis omnibus necessitatis instar eueniant? Quasi diceret, si sit ita, inter esse non necessaria vel necessaria nihil refert. Boetius sic respondet; Hoc refert, quod ea quæ panlo ante proposui, Sol oriens, & gradientis homo, quæ dum sunt non fieri non possunt, eorum tamen vnum priusquam fieret, necesse erat existere, alterum verò minime: ita etiam quæ præsentia Deus habet, proculdubio existent, sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit, illud verò de potestate facientium. Haud igitur iniuriā diximus, hæc ita diuinam notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. Quem in hac assignatione causæ sequitur sanctus Thomas super 1. sentent. dist. 38. quest. 5. Deus, inquit, ab æterno non solum vidit ordinem sui ad rem, ex cuius potestate res erat futura, sed ipsam esse rei intuebitur; quod quilibet sit, eadem refert docet Boetius in libro de consolatione. Omnis enim cognitio est secundum modum cognoscentis; cum igitur Deus sit ab æterno, oportet quod cognitio eius æternitatis habeat modum, qui est totum esse simul sine successione: vnde sicut quamvis tempus sit successiuum, tamen æternitas est præsentis omnibus temporibus vna & eadem indiuisibilis, ut nunc stans ita cognitio sua inuenerit omnia temporalia, quamvis sint succedentia, ut præsentia sibi,

|| necesse
Anselmus.

|| compe-
sito

|| omne

nec aliquid eorum est futurum respectu infini, sed vnum respectu alterius. Unde secundum A
Boetium melius dicitur providentia, quam praudentia, quia non quasi futurum, sed omnia
quam praesentia vno intuitu prouidet, quasi ab aeternitatis specula: sed tamen potest dici pra-
uidentia in quantum cognoscit id quod futurum est nobis, non sibi. Et infra, Actus diuinae
cognitionis transit supra contingens, & si futurum sit nobis sicut visus noster supra ipsum
dum est; & quia esse quod est, quando est, necesse est, quod tamen absolute non est necesse-
rium, ideo dicitur quod in se consideratum est contingens, relatum ad Dei cognitionem est
necessarium, quia ad ipsam refertur, secundum quod est in esse actuali, & ideo omnino simile
est, si ego viderem Socratem currere praesentialiter, quod quidem in se est contingens, sed
relatum ad visum meum est necessarium. Et infra, Scitum a Deo potest sumi secundum con-
ditionem qua subiacet diuinae scientiae, & hoc est, secundum quod habet esse germinatum,
& sic || necessitatem habet: vel potest sumi sine illa conditione, vt scilicet est in causis suis, ante-
quam sit in actu, & sic non habet necessitatem. Venerabilius quoque Anselmus De concord.
3. & 4. similem causam similis dicit reddi. Dicit enim quod omnia futura sunt necessaria &
immutabilia in aeternitate, non necessaria, sed mutabilia in tempore antequam fiant; quia in
aeternitate, inquit, non est praeteritum vel futurum, sed tantum praesens immutabile. Haec
igitur est causa Autorum, quare omnia futura respectu causarum superiorum, scilicet cog-
nitionis & voluntatis diuinae, sunt necessaria, quia esse quod est, quando est, necesse est; &
omnia futura sunt ibi in praesentia & in actu; & quare respectu inferiorum causarum non
sunt necessaria, quia ibi non sunt actualiter praesentia, sed futura. Quomodo ergo loquun-
tur de necessitate, cum dicunt, quia esse quod est, quando est, necesse est, vel de necessitate
consequenti suae dicti vel rei? vel an intelligunt totam propositionem in sensu || composito,
vel diuiso? Si secundo modo intelligant, ergo cum ex illa causa inferunt consequenter,
quod omnia futura respectu superiorum causarum de necessitate euenient, similem necessita-
tem intelligunt; non ergo solam necessitatem consequentiae seu conditionis, vt responsio ista
C
fingit. Si autem intelligant primo modo secundum eundem intellectum, haberent concedere
quod fore seu futurum esse quod erit, quando erit, necesse erit. Nam ita necessitatis est
ista consequentia, Si aliquid erit, ipsum erit; sicut ista, Si aliquid est, ipsum est; & ita neces-
saria est ista secundum eos de dicto, siue in sensu composito, sicut ista. Nam ita impossibile
est quod aliquid simul sit futurum & non sit futurum, sicut quod aliquid simul praesentialiter
sit & non sit, quod tamen non concedunt, sed negant, doctrinam Philosophi i. peri. herme-
nias vlt. imitantes, dicendo, quod || esse quod est, quando est, necesse est; futura vero ante-
quam veniant, & hoc est, quando & dum sunt futura, non necessariò euentura, sed posse nul-
latenus euenire. Praeterea quomodo Boetius assignando differentiam inter necessarium & non
necessarium in auctoritate praemissa, dicit quod Sol oriens, & gradus homo dum sunt, non
fieri non possunt; eorum tamen vnum, scilicet primum, priusquam fieret, necesse erat exi-
D
stere, alterum vero minime, id est, hominem fieri gradientem, innuendo quod priusquam
homo graderetur, possibile fuit ipsum non gradi, quomodo intelligit de necessario & possi-
bili, vel simpliciter omnino, scilicet respectu quarumcumque causarum superiorum, & infe-
riorum similiter, vel secundum quid, respectu scilicet inferiorum naturaliumque causarum?
Non intelligit primo modo, quia secundum suam sententiam ante & post illam differentiam
positam, sicut vnum eorum priusquam fieret, erat necessarium respectu primae causae, sic re-
liquum; & quia Deus aeternus liberè operatur ad extra quemcumque effectum, sicut 9. & 20.
primi, 30. secundi, ac supposito prima docent; Non est ergo magis necessarium respectu vo-
luntatis diuinae volentis & facientis haec ambo, quod Sol oriatur, quam quod homo gradiatur,
sicut & decimum primi probat; & quia dicit similiter, quod alterum istorum priusquam fie-
ret, minime necessarium erat existere, quod non potest intelligi respectu primae causae, scilicet
providentiae & cognitionis diuinae, quia secundum suam sententiam superius recitatam, om-
nia sunt ibi praesentia: oportet ergo quod intelligat de necessitate & possibilitate istorum se-
cundo dictorum modorum, scilicet respectu naturalium & inferiorum causarum tantummodo
de respectu quarum solummodo talia dicuntur futura, quod & verba sua sequentia manife-
stant: nam immediate subiungit, Illa etiam, quae praesentia Deus habet, proculdubio existent,
sed eorum hoc quidem de rerum necessitate descendit. Quarum rerum, nisi naturalium &
inferiorum? Et addit, illud verò de potestate facientium, de potestate, scilicet opposita ne-
cessitati praemissa, id est libera à necessitate inferiorum causarum: differentia namque op-
positorum oppositae debent esse. Haec igitur secundum eum est differentia inter necessaria,
puta ortum Solis, & non necessaria sed libera, puta gressum hominis, quod illa sunt necessa-
ria respectu inferiorum causarum, haec verò nequaquam, sed libera à quod secundum eum
actus

A actus liberi arbitrij non dicuntur omnino & simpliciter liberi, quia non respectu quarumcum-
que causarum, quoniam respectu superiorum dicuntur necessarii, sed dicuntur liberi secun-
dum quid tantum, scilicet respectu inferiorum causarum, sicut quoniam & nonum huius ostendunt.
Quare & post verba sua praeposita statim subdit, haud igitur iniuria diximus, haec si ad
diuinam nouitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitate esse nexibus abso-
luta. Intelligit ergo Boetius in auctoritatibus allegatis, quod omnia futura euenient de neces-
sitate superiorum causarum, sicut capitulum proximum exponebat, non de necessitate conse-
quentiae seu conditionali tantummodo, sicut ista responsio somniat: quod & adhuc aliud
verbum eius ostendit. Haec enim necessitatem secundum causas superiores concessurus, & a-
liam negaturus, praemisit, Fatebor, inquam, rem solidissimae veritatis, sed cui vix aliquis nisi
diuini ingenij speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum, cum ad diuinam
B
notionem refertur, necessarium; cum verò in sua natura penditur, liberum prorsus atque
absolutum videri. Si tamen de necessitate consequentiae seu conditionali tantummodo lo-
queretur, quis tamen alimini ingenij vt ad illam non facillime accesserit speculandam? Quis
vnumquam istam consequentiam seu conditionalem notis terminis non sciuit, Deus praescit hoc
fore, vel si Deus praescit hoc fore, hoc erit? Et quis in literis Philosophicis, seu Theologicis
ad hunc saltem praesentem Deum credens, istam consequentiam ignorauit, Deus praescit & vult hoc esse, ergo hoc erit? Vel quis saltem ad istam conse-
quentiam speculandam facillime non accedat? Non ergo loquitur de necessitate consequentiae
seu conditionali tantummodo, sed alio capitulo proximo declarata. Et si quis ad istum neces-
sitaris speculationem nequaquam accesserit, non imputet quorsu mihi, sed sui humani ingenij
C
tarditati, rogans humiliter & aere, quatenus diuini ingenij aliquod participium mereatur
accipere, quo ipsam valeat speculari: nec attimet quisquam auctoritatem Boetij contemnen-
dam, cum sanctus Augustinus, Anselmus, & Thomas, alijque quamplures Doctores Catho-
lici ipsum in ista materia imitentur. Erat namque magnus Philosophus & Doctor Catho-
licus, sicut libri sui Philosophici & Theologici manifestant, tandemque felici martyrio corona-
tus, ac scriptisque Sanctorum catalogo sub nomine Severini: habebat namque multa nomina
more nobilium Romanorum, quae vt communiter librorum suorum initijs praestantur. Se-
cundo ista responsio deficit vt incauta: non enim cauit necessitatem quam voluit & credidit
praecauisse, nec tribuit nobis quam voluit & credidit liberam potestatem. Si enim ista conse-
quentia est necessaria, Deus praescit aut praecit quodcumque ergo illud erit, & antecedens
non est in potestate nostra, sicut decimum quintum primi & octauum huius ostendunt; ergo
nec consequens est in potestate nostra simpliciter libera & exclusoria necessitatis cuiuslibet
praecedentis. Tertio deficit ista responsio, quia plurimum diminuit; quia licet aliquibus
paucis auctoritatibus apparenter vtique respondeat, rationibus tamen factis & quampluri-
D
mis auctoritatibus alijs non respondet nec poterit respondere. Quomodo namque poterit
respondere rationibus ibi factis, & specialiter syllogisticae rationi? Quomodo etiam respon-
debit Ecclesiastico, Augustino, Sibylla, Domino nostro Christo, Chryostomo, Paulo, Iob,
Gregorio, Tobia, Esaias, Ieremias, & Glossis? Vel quomodo poterit respondere ad neces-
sitarum fati diuini, & ad omnes auctoritates ac Parisienses articulos illam probantes? Nullus e-
nim ponens necessitatem fatalem, ponit eam esse necessitatem consequentiae, sed conditiona-
lem tantummodo. Quare colore poterit respondere ad auctoritates Augustini 5. de ciuit. Dei,
9. & 10: Nunquam enim fuit aliquis Stoicorum tam stolidus, imo nec aliquis Laicorum tam
Laicus, vt credere: omne in necessitate consequentiae seu conditionalem libertati arbitrij
repugnare. Quis enim tam rudis aut fatuus, qui ignoret necessitatem huius consequentiae
& conditionalis, Si tu vis liberè, tu vis liberè, secum compati arbitrij libertatem? Cur
ergo Augustinus redargueret Stoicos hanc ponentes, si ipsemet ibidem hanc eandem & a-
liam nullam ponat? Cur etiam frustra docet hanc necessitatem non adimere libertatem,
cum nullus vnquam hominum hoc nesciuit? Quare haud dubie non istam necessitatem ibi
volebat intelligi, sed aliam in capitulo proximo praefactam, quod & verba processus illius
ostendunt. Loquens enim ibi de necessitate fati diuini, scilicet à fando dicti, exponit illud
Psalmi, Semel loquutus est Deus, id est, immobiliter, hoc est, incommutabiliter loquutus
est, sicut nouit incommutabiliter omnia quae futura sunt, & quae facturus est. Deinde repre-
hendit Stoicos: quia voluntates nostras necessitati huiusmodi subdere noluerunt, ne liberè
tunc non essent; & distinguendo de necessitate, tollit eorum morium, ostendens quod vna
necessitas, scilicet inuita, quae contingit nobis nolentibus, pura necessitas moriendi, repug-
nat arbitrij libertati; & quod alia definitur necessitas, secundum quam dicimus necesse est vt
ita sit aliquid, vel ita fiat, quae libertati arbitrij non repugnat. Ecce quam patenter istam
necessitatem

necessitatem exprimit, & definit per respectum ad causam actiuam, sicut capitulum proximum exponit: & hæc est duplex, conseruatiua scilicet & factiua, sicut in secundo primi docetur. Pro conseruatiua dicitur, *necessitas, secundum quam dicimus, necesse est ut ita sit aliquid, & pro factiua subiungit, vel ita fiat, de necessitate vero consequente seu conditionali nullam penitus faciens mentionem. Quare non videtur quod de necessitate consequente seu conditionali tantummodo velit loqui. quod & ratio exemplaris, per quam ostendit suum propositum, clare docet. Ostendit enim necessitatem prædictam, secundum quam scilicet dicimus, necesse est ut ita sit aliquid vel ita fiat, non esse imendam ne nobis libertatem auferat voluntatis, quia nec vitam & præscientiam Dei ponimus sub necessitate, scilicet primo modo, quæ auferat vel minuit libertatem, si dicamus necesse esse Deum semper viuere, & cuncta præscire, sicut nec potestas eius minuitur, cum dicitur mori fallique non posse. In hac autem ratione nihil penitus loquitur nec intelligit de necessitate consequente, seu conditionali quacunque. Quomodo etiam per hanc necessitatem possunt exponi alie auctoritates ipsius de corruptione & gratia capitulo proximo memorata? Illa quoque eius auctoritas, De fide ad Petrum quomodo per istam gloriam subilem & logicam, & non nisi talibus agnitam exponetur? imo potius peruertetur, maxime cum ipse velit omnia dicta sua in illo libello intelligi ad vulgarem & vltimum modum loquendi simplicium fidelium vel infidelium, rudium, indoctorum, ut nullus sensus possit eis surrepere hæreticæ falsitatis: vnde & in capite libri ait, Epistolam fili Petre vult charitatis accipi, in qua significasti velle te Hierosolymam pergere, & popocisti te literis nostris instrui, quam debeas in illis partibus vere fidei regulam tenere, vt nullus tibi possit sensus hæreticæ subreperere falsitatis. Qui & in calcaneo libri dicit, Hæc *interim* 40. capitula ad regulam veræ fidei firmissimè pertinentia fideliter crede, forniciter tene, venaciter patienter defende; & si quem contraria his dogmatizare cognoueris, tanquam pestem fuge, & tanquam hæreticum abijce. Ita enim ista, quæ posuimus, fidei catholica congruunt, vt si quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, & his qui contraria docere non dubitat, hæreticus & fidei Christianæ inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizandus apparcat. Quare & planissimè affirmando & certissimè asserendo, firmissimè, inquit, tene, & nullatenus dubites ita esse. Item quomodo per hanc responsionem exponetur Anselmus, & specialiter de concor. 3. vbi dicit, Quæ tempore præterita sunt, ad similitudinem æterni præsentis omnino immutabilia sunt: Hoc enim non potest exponi de immutabilitate consequente, conditionalis, seu dicti, sed rei, cum sit categorica vna pura. Cum etiam statim post dicit, quod quæ sunt præsentia in æternitate nunquam possunt non esse ibi præsentia, sed præsentia in tempore possunt non esse ibi præsentia, vel intelligit in sensu compositionis & de dicto, vel in sensu diuisionis & de re. Non primo modo, quia sic secunda pars est falsa; quoniam sicut ista non est possibilis, præsentia in æternitate non sunt præsentia in æternitate, sic nec ista, præsentia in tempore non sunt præsentia in tempore: intelligit ergo secundo modo, sicut capitulum proximum, quod tam verba eius quam processus indicant euidenter. Pro motiuis autem huius responsionis sciendum, quod illa distinctio de necessitate consequente seu consequentis, conditionalis vel absoluta, de dicto vel de re, est in casibus suis bona, sicut in ista & suis similibus. Si sim cras lecturus, necesse est cras me legere: Veruntamen rationes & auctoritates præmissæ capitulo proximo non possunt exponi rationabiliter, nec ad intellectum tantum per ipsam, sicut superius est ostensum. Primum autem pro dicto Boetij aduertendum quod multum congruè potuit exemplariter hoc dixisse. Videns enim quod esset multum difficile intellectu, quomodo aliquid esset necessarium respectu voluntatis & cognitionis diuinæ, & liberum in sua natura, voluit hoc vtrunque ostendere per manifestum exemplum, vt sic per faciliora & notiora, ad difficiliora & ignotiora deduceret tardiores, sicut in omni disciplina Philosophica & Theologica est creber modus docendi, & vtilis per exempla; quare non immerito exemplum inter species argumenti ad Logicis computatur. Volens igitur Boetius ostendere, E quod aliqua futura essent necessaria respectu primæ causæ, & libera in sua natura, consule dicebat; Quæ sunt necessitates, simplex vna, veluti quod necesse est omnes homines esse mortales; altera conditionalis, vt si aliquis ambulare scias, cum ambulare necesse est, vtilis puram necessitatem ad futuris contingentibus denegat, & per secundam, in qua consequens est necessarium respectu antecedentis, & liberum in sua natura, ostendat vtrunque licet multum dispariter & remote, quod ita potest esse de liberè futuris respectu primæ causæ. Ipsa enim est causa naturaliter antecedens, ex qua cuncta libera, necessario consequuntur: necessarii inquam respectu illius, non in sua natura, sicut capitulum proximum exponit: quare & in toto processu sequente negat semper necessitatem naturæ, & coactionis ab actibus liberis; aliam*

Iteram

*testimonijs

A aliam vero, scilicet secundum causas superiores nunquam: quod tamen, vt videtur, aliquando fecisset, si eam nullatenus posuisset; imo & hic & 4. profa. 6. semper ipsam probat, expresse sustinet, & defendit, sicut restat totus eius processus, & specialiter auctoritates cap. proximo reharæ. Secundo dico pro intellectu Boetij & omnium aliorum, qui dicunt expresse quod in talibus est necessitas conditionalis, consequentia, dicti, siue coniectiui, non autem consequentis, rei, siue diuisiui; quod hoc est verum ad duplicem intellectum. Primum, quia secundum ipsos in omni tali conditionali, consequentia, dicto, & enuntiatione composita est necessitas absoluta; in consequente vero, vel re, siue enuntiatione diuisa nequaquam. Secundo, ad communem & vltimum modum loquendi: sic enim consequentia est necessaria apud omnes, sed consequens non est ita. Necessitas namque & libertas consequentiu talium secundum communem & vltimum modum loquendi, tantum secundum causas inferiores attenditur, de quibus tam vulgares quam scientiarum, sicut omnium professores considerant plurimum & loquuntur, sicut 5. & proximum huius docent. Tertio, pro intellectu Boetij, quia volent Philosophi pauca verba multis sententijs onerare, dicente Ouid. 3. de vetula, pauca loquui, Multa subesse iuis voluerant pondera verbis, credo quod per necessitatem conditionis, præter necessitatem conditionalem prædictam, voluit intelligere cum Antelimo necessitatem concomitantem siue sequentem, quæ confurgit quodammodo ex positione rei præsentis in esse, & ipsam necessario comitatur, & sequitur dum est præsens; quæ secundum Philosophos, & Theologos, & secundum omnes communiter dicitur, quod Omne quod est, quando est, necesse est esse, sicut huius plenius doceatur; qui ideo sic rationabiliter intelligere potuit, quoniam sicut in conditionali ex antecedenti necessario sequitur consequens, sic & in rebus ex quacunque re posita præterita: etiam in esse, velut ex causa antecedente secundum naturam, vel factè includente causa antecedentem naturam, necessario reatiter sequitur velut inseparabile, consequens secundum naturam, quia posterior naturaliter necesse est quædam talis. De hoc tamen sicut de alijs omnibus possunt Sophistæ sophistice altercant, querendo quæ sit illa sequens necessitas quæ omnem rem necessario sequitur, & quod magis videtur mirabile, omnem non rem. Sicut enim esse quod est, quando est, necesse est, sic & non esse, quod non est, quando non est. Hæc autem necessitas non potest causari nec descendere ad non ente. Ad hæc autem & his similia respondetur 13. & 14. lib. Si autem 1. necessitate, scilicet conditionali, intelligere voluit, bene quidem: 2. autem, scilicet necessitate consequente siue sequente, credo firmiter ipsū intelligere voluisse, quod tam sententia eius, quæ verba indicant euidenter. Causa namque huius necessitatis secundum ipsum est ista, quia res futuræ apud diuinam notitiam seu prouidentiam sunt præsentis; & omne quod præsentialiter est, dum præsentialiter est, necesse est esse, sicut superius est ostensum. Quare & euidenter ostendens quod per conditionem nequaquam conditionaliter intelligit, sed dispositionem, seu statum vel modum præsentialem siue presentaneum diuinæ notitiæ, ita dicit, Nulla necessitas cogit incidere voluntate gradientem, quantum eum, cum graditu, incidere necessarium sit. Eodem igitur modo si quid prouidentia præsens videt, id esse necesse est, tamen si nullam naturam habeat necessitate: Itaque Deus ea futura, quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præsentia contuetur; hæc igitur ad intuitum relata diuinum, necessaria sunt per conditionem diuinæ notitionis. Vnde Rob. Lincoln. de lib. arbit. 3. super senes intelligens, & materiam istam profundissime inuulgans curat vsq; ad fundamentum in ea, Duplex, inquit, est necessitas, sicut distinguit Anselm. in lib. 2. Cur Deus homo cap. 17. vna, quam vocat necessitatem præcedentem, quæ est causa vt sit res, & cogit rem esse: Alia, quam vocat necessitatem sequentem, quæ non est causa rei, nec cogit rem esse: & hæc, vt ipse dicit, est illa necessitas vbi tractat Aristot. de proposition. singular. & futur. Videtur vtrūlibet destruere, & omnia esse ex necessitate astruere, & hæc sequenti & nihil efficienti necessitate, necessarium est Deum scire meam sessionem eras futuram, & similia. Ex necessarijs hac sequente necessitate nullum inconueniens, imò magis necessarium videtur sequi contingens: dum enim sedeo, necesse est me sedere, & postquam sedi, necesse est me sedisse. Sed quam comparationem habent hæc dicta, me sedere, & me sedisse ad meam sessionem dū sedeo, & postquam sedi eandem comparationem habet scientia Dei ad meam sessionem futuram antequam sedeam, ipse enim scit futura tanquam præsentia. Et infra has duas necessitates, ex quarum altera non sequitur nisi necessarium, ex reliqua vero, vt dictum est, videtur sequi contingens. Puto Boetij vocasse necessitatem simplicem & necessitate conditionis, licet aliqui necessitate conditionis intelligant non illam, quæ supra dicta est necessitas sequens, sed necessitate consequentis consequentis ad antecedentem, vt puta cū dicitur, Si homo currit, mouet pedes, hic est necessitas consequentis consequentis ad antecedentem, licet verū; scilicet tam consequens quæ antecedens sit contingens, & addit, Ex verbis autem ipsius Boetij interij consideratis melius perpendi potest ipsū vocasse necessitatem conditionis quæ supra necessitate sequente dicebam. Ait namque idē futurū cū ad diuinam notionem refertur, necessarium; cū vero in sui natura perpenditur, liberū profus atque absolutū videri, & post pauca: itaque Deus ea fu-

* necesse est

|| vnde quidem?

|| itaque Deus

us est,

4. Expositio Boetij.

cura, quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præsentia conuertitur; hæc igitur ad intuitum relata ad diuinum necessaria sunt per conditionem diuinæ notionis, per se autem considerata absoluta naturæ suæ libertatem non deserunt. Eriterum, hæc si ad diuinam nouitiam referantur, necessaria; si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. Quid autem aliud sapiunt hæc verba, nisi, ea quæ in sui natura sunt ad vtrumlibet contingentia flexibilia & mutabilia in Dei notitia esse inuariabilia, non propter rerum inuariabilitatem, sed propter scientiæ Dei immutabilitatem? Adhuc autem pro intellectu Boetij est sciendum, quod per necessitatem conditionis seu conditionalem potuit rationabiliter intelligere necessitatem consecutionis inter causam non impedibilem & suum causatum; quia sicut in conditionali verbali ex antecedenti verbali necessario verbaliter sequitur consequens suum verbale; sic & in conditione seu colligatione reali causa non impedibilis & causauit, ex causa, quæ naturaliter antecedit, velut ex antecedenti reali, necessario realiter sequitur, quia posterius naturaliter antecedit, velut ex antecedenti suo reale, & hæc est necessitas respectiva, respectu scilicet superiorum & inferiorum causarum, quarum 1. concedit in actibus liberis, 2. verò negat, sicut superius est ostensum. Hunc autem ideo veritatem arbitror esse intellectum Boetij, quia secundum eos Dei voluntas, præscientia, siue scientia & prouidentia sunt causa rerum, & causa non impedibiles, sed efficaces omnino & necessariz in causando, sicut 1. & 1. 2. 7. & sequentia cum 10. r. docent. Glossa verò Decreti potuit intelligi iuxta secundam intellectum Boetij prædictam; potuit tamen glossa exposuisse propinquius textum suum per necessitatem sequentem, siue per necessitatem consequentiam causarum superiorum, sicut præfert superficies literæ, sicut & præmissa exponunt. Sed fortassis quia illa expositio fuit difficilior nimium & multo diffusior, ipsam sub silentio transiens, faciliore & breuiter elegit, non præiudicans meliori. Verumtamen si quis huic glossæ pertinaciter innitatur, caueat sibi; quæ so, ne forte innotatur bæculo arundineo, qui intret & perforet manum eius. Ecce namque quid dicit in fine; Hæc, inquit, est duplex. Necessarium est hoc euenire quod Deus præuidet; de dicto est vera, de re est falsa: Istud enim, quod Deus præuidet, non est necesse euenire. Et nota, quod hæc argumentatio non valet, si Deus præuidet aliquid, necessarium illud euenire; ergo si Deus præuidet aliquid, necessarium est illud euenire, quia modo hæc dictio, necessarium, non potest determinare illam consequentiam, sed tantum consequens. Vnde igitur ista glossa negat omnia talia, illud quod Deus præscit aut præsciuit, prouidet aut prouidit, vult aut voluit aliquid necesse esse necessarium est illud euenire, quia necessitas secundum ipsam in omnibus talibus refertur non ad consequentiam, sed ad consequens, non ad dictum, sed ad re tantum: Sed ecce quam diligenter respexit textum Boetij & Decreti, quæ glossando exponit. Si quid, inquit, textus amborū, prouidentia præsens videt, id necesse est esse, siue id esse necesse est. Ecce similiter quam diligenter respexit verba Scripturæ canonicæ & Doctorū, Nam Luc. ult. veritas ipsa dicit, Necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis de me: & Mat. 18. Necesse est ut veniant scandala; quod & Luc. 17. æquipollenter exponens, Impossibile est, inquit, ut non veniant scandala. Aug. etiam 3. de libero arbitrio 11. Tantum, inquit, abest a vero, quod Creatori deputanda existimantur peccata creaturæ, quâuis necesse fiant, quæ ipse futura præsciuit, ut cum dixit non te inuenire, quomodo non ei deputeretur quicquid in eius creatura fieri necesse est; ego contra non inueniã modum, nec inueniri posse, atque omnino nõ esse confirmẽ, quo ei deputeretur quicquid in eius creatura ita fieri necesse est, ut voluntate peccantū fiat. Simile quoque sententiã cum simili modo loquendi proferunt auctoritates eius quamplurimæ cap. proximo allegatæ; Dicitque Anselm. de concord. 2. Quod Deus præscit futurum, necesse est esse futurum; & infra; Si præscit Deus aliquid, necesse est illud esse futurum; qui & 2. cur Deus homo. 17. Nihil, inquit, est necessarium aut impossibile, nisi quia ipsa vult. In Meditatione quoque sua de redemptione humana sic ait, Anima Christiana; anima de graui morte resuscitata; omnis necessitas & impossibilitas eius subiacet voluntati; quippe quod, vult, necesse est esse, & quod non vult, impossibile est esse. Simile quoque sententiã similiter proferunt multi doctores. Pro intellectu verò Anselmi sciendũ, quod secundum suã sententiã duplex est necessitas, scilicet præcedens & sequens, & vtraque istarũ triplex. Præcedens autem necessitas secundum eum est causa actiua indefectibilis in agendo, quã scilicet positã necessarĩ sequitur suus effectus; & hæc duplex, quia quædam cõpatiens libertatẽ, quædam verò perimens libertatẽ; & hæc duplex quædam enim est talis necessitas naturalis; quædam verò est talis necessitas violenta. In autem tres modi ex secundo huius & decimo sunt satis notis; qui & 2. de concord. possunt elici manifestè, vbi & in rebus liberi arbitrij primò istorum concedit, sicut cap. proximum recitauit, & alios duos negat. Necessitas quoque sequens est duplex; vna dictionalis, siue cõsequentialis & cõplexa; altera verò realis & incomplexa. Necessitas autem sequens dictionalis seu consequentialis & complexa est necessitas alicuius dicti & enuntiationis cõpositæ, seu cõiuncti scilicet in sensu cõpositionis

Lucas, Math. Augustinus

doctores.

A. cõpositionis, vel necessitas conditionalis aut consequentiæ; & hæc secundum Logicam Anselmi De concord. 2. est tanta necessitas, quod eius oppositum contradictionem formaliter implicat & inuoluit, sicut eius autoritas allegata indicat euidenter: Quare & habet consequenter concedere, quod talis est necessitas penitus absoluta; in re verò & in consequentiã non est necessitas absoluta, sicut in secunda expositione Boetij fuit dictum. Verumtamen secundum prædictam Logicam Modernorum Oxoniæ, non omnes illa propositiones necessariz reputantur, in quibus idem dicitur de eodem, sicut supponit Anselmus, & antiquiores Doctores. Hæc enim non esset necessaria, nec verã, sed falsa, nullo hominẽ existente; Homo est homo; sequitur enim, homo est homo, ergo homo est animal rationale; hoc enim est de per se intellectu illius; ergo homo est animal; ergo animal est homo; cum tamen nullo hominẽ existente, sed animalibus alijs, sicut ante creationem Adæ fuit, omne animal esset irrationale & non homo; & nullum animal esset rationale nec homo. Ad hoc autem quod solent obijcere, ergo quidem homo non est homo; dupliciter respondetur. Quidam enim simpliciter hanc concedunt, & si arguatur vterius, ergo aliquid est homo, & illud non est homo, consequentiam illam negant, quia antecedens est simpliciter negatiuum, nec quicquam ponit vel implicat, sicut dicunt, sicut nec ista, Chymra non est animal, vel non est homo. Alij verò negantes hanc; Homo est homo, concedunt contradictoriam eius talẽ; Non homo, vel nullus homo est homo; & ita semper præponendo negationem, contradictoriam dicunt dandam; æquipollentias verò Philosophi dicunt semper tenere, nisi aliquid speciale impediãt & repugnẽt. Sed quia ista magis ad Logicos, quàm ad Theologicos pertinent, sufficiãtis loco hæc breuiter tetigisse. Necessitas verò sequens realis & incomplexa est duplex; quædam est enim presentialis, quædam autem causalis seu effectualis, ut quã propinquius poterò, licet aliquentulum transummã, nomina eis imponam: Sequens autem necessitas realis & presentialis a re præsentẽ siue a præsentia dici potest. Hæc enim omnem rem præsentẽ necessariò sequitur isto modo, quod omne quod est, quãdã est, hæc necessitate necesse est esse, sicut in tertiã expositione Boetij dicebatur. Pro hoc autem sententiã dicit Anselmus 2. de concord. isto modo, quia ponitur res esse, dicitur ex necessitate esse; aut quia ponitur non esse, affirmatur non esse ex necessitate: Et infra, Quod vult libera voluntas, & potest, & non potest non velle, & necesse est eam velle: Potest namque non velle antequam velit, quia libera est; & cum iam vult, non potest non velle, sed eam velle necesse est, quoniam impossibilẽ est illi idipsum simul & velle & non velle. Et sequitur, Opus verò voluntatis cui datum est, ut quod vult, fit; bifariam est necessarium; quia voluntate cogitur fieri, & quod fit non potest simul non fieri. Qui & infra 3. dicit futura esse necessaria in æternitate & apud Deum, cuius causam assignat, quia ibi sunt præsentia non futura, sicut superius est ostensum. Idemque 2. Cur Deus homo 17. Esse, inquit, rei facit necessitatẽ esse. Est namque necessitas præcedens, quæ causa est ut fit res, & est necessitas sequens quam res facit. Præcedens & efficiens necessitas est, cum dicitur Coelum volui, quia necesse est ut voluatur; sequens verò & quæ nihil efficit, sed fit, est cum dico te ex necessitate loqui, quia loqueris. Hæc autem sequens necessitas non potest tantum exponi per necessitatem dictionalem seu consequentialem, quoniam siue res sit, siue non sit, siue loquaris, siue non loquaris, secundum eius sententiã 2. de concordant. superius recitatam, hoc dictum semper est necessarium de re quacunque; talis res est talis res, & tu loquens loqueris; & consequentia ista similiter, Si talis res est, talis res est; & si tu loqueris, tu loqueris. Hæc ergo non est illa sequens necessitas, quam dicit factam a rebus, sed illa realis necessitas supradicta, quæ necessarĩ sequitur ex re omni. Hoc etiam verba sua sequentia cõstãter videtur, Hæc est, inquit; illa necessitas; que, vbi tractat Aristoteles de propositionibus singularibus & futuris, videtur vtrumlibet destruere, & omnia esse ex necessitate astruere. Sed 1. peri hermenias vlt. vbi Aristot. ista tractat, non apparet poni aliquã talis necessitas que possit videri vtrumlibet destruere, & omnia esse ex necessitate astruere, nisi necessitas realis & presentialis prædicta, que affirmat, quod omne quod est, quando est, necesse est esse; & similiter de eo quod non est: vnde sic ait, Esse quod est, quando est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est. Hinc quoque intellectum Anselmi de necessitate sequenti testatur autoritas Roberti Lincolniæ superius recitata, in qua primò allegat duplicem necessitatẽ ab eo; præcedentem scilicet & sequentem; & infra ostendit, quod necessitas conditionis, quam Boetius asserit, non est necessitas consecutionis, sed necessitas sequens quam prædixit, necessitas scilicet presentialis, sicut in 3. exposit. Boetij est ostensum: necessitas verò sequens causalis, seu effectualis, potest dici a causa vel ab effectu; & videtur esse illa necessitas consecutionis inter causam non impedibilem

aliquid quod est homo, non est homo.

& suum effectum, in 4. expositione Boetij supradicta, propter rationem & causam ibi similiter assignatam, & hunc intellectum satis attestari videntur. Auctoritates Anselmi cap. proximo allegata. Et si quis objiciat, quod tunc eadem esset necessitas antecedens & consequens; dicendum, hoc esse satis possibile, imò & necessarium diversis respectibus rationibusque diversis. Necessitas tamen præcedens proprie & strictè accepta tantum, est causa siue in causa indefectibilis in causando, de qua secundo huius est dictum, & hæc correspondet antecedenti logicali in consequentia logicali: necessitas verò sequens, realis, causalis, seu effectualis dupliciter potest sumi; vno modo, vt sit tantum effectus, seu in effectu cuiusmodi causa non impediibilis in causando, & correspondet necessitati præcedenti prædictæ, sicut effectus efficienti, & passum agentis; & hæc assimilatur consequenti logicali in consequentia logicali: alio modo, vt quodammodo complectatur utramque, vt videlicet sit necessitas consecutiva, siue consecutio, seu consequentia ipsa realis inter causam huiusmodi & suum causatum, sicut consecutio, seu consequentia logicalis non est in solo antecedente vel consequente, sed vtrumlibet complectitur, & est quædam habitudo media inter illa; & hæc necessitas sequens realis correspondet toti consequentiæ necessariæ logicali. Vtrum tamen est sciendum, quod necessitas antecedens siue præcedens habet duplicem intellectum. Nam vno modo accipitur, sicut hic est dictum, & sicut secundum huius eam definitur, alio modo pro necessitate simpliciter & penitus absoluta; hæc enim omnem aliam necessitatem naturaliter antecedit; vel pro necessitate naturali effectus naturaliter necessarios præcedente; quod & videtur innuere Robertus Lincolnensis de libero arbitrio 3. vbi ait, Ex necessario secundum Boetij sententiam sequi videtur contingens, non tamen ex necessario absoluto siue antecedente, quod cogit rem esse, sed ex necessario conditionis & sequente, quod permittit rei liberum esse. Qui & infra 10. necessitatem antecedentem & simplicem reputat pro eadem; Qui etiam in quadam questione suarum de scientia Dei querente, Qualiter Deus scit ea que contingunt a casu, vel ex libera voluntate, distincta duplici causa, scilicet antecedente & coniuncta, definiendo causam antecedentem; Est, inquit, causa antecedens, scilicet præordinans, vt secundum cursum naturæ eveniat aliqua res de necessitate, vt eclipsis Solis & Lunæ; & infra, responsio, quod Deus non est causa antecedens huiusmodi effectuum, sed coniuncta, vnam obiectionem possibilem fieri remouendo, subiungit; Facere Dei & eius scire idem est; & non sequitur, Scientia Dei, quæ est causa rei, est æterna, ergo est antecedens; antecedentia enim, de qua fit hic sermo, est eventus futuri secundum cursum naturæ necessaria præordinatio. Hoc etiam videtur consonare verbis & menti Anselmi de concord. & 2. Cur Deus homo. vbi fuerat allegatus. De concordia namque 3. negans necessitatem antecedentem in actibus liberis, in ortu Solis eam concedit. Et 2. Cur Deus homo. 17. negans similiter necessitatem antecedentem à rebus liberi arbitrij, concedit eam in volubili motu Cœli. Nam violentia, sicut dicit, naturalis conditionis cogit cœlum *volui*. Intellectus etiam sancti Thomæ ex præmissis potest elici manifeste: D concedit enim necessitatem dicti, non rei, necessitatem consequentis, conditionis, & ex suppositione aliam vero negat. Necessitas namque conditionis, & ex suppositione ad modum suum loquendi, & ad communem modum loquendi Doctorum Parisiensium dupliciter potest exponi. Quædam namque est dictionalis & complexa; quædam vero realis & incomplexa; & hæc duplex, quædam præsentialis, quædam autem consecutiva, causalis, seu effectualis, sicut de necessitate sequente Anselmi superius est distinctum. Consequentiæ namque, atque consecutio est duplex, dictionalis seu logicalis, & realis; hæc duplex, præsentialis & causalis seu effectualis, propter rationem & causam in expositione Boetij & Anselmi superius assignatam. Concedit igitur S. Tho. necessitatem dicti & consequentis pro necessitate simpliciter absoluta, secundum logicam Anselmi & antiquorum Doctorum superius recitatam. Necessitatem vero rei & consequentis negat ad similem intellectum; quod & verba sua indicant manifeste; Bona, inquit, est distinctio, quod est necessarium necessitate consequentiæ & non E necessitate consequentis; vel necessitate conditionata non absoluta, sicut erat superius allegatum. Qui & 1. contra Genes 67. loquens de huiusmodi necessario, Hoc, inquit, non est necessarium absolute, sed sub conditione, & necessitate consequentiæ. Et infra 83. Licet Deus circa causata nihil necessarium velit absolute, vult tamen aliquid necessarium ex conditione, vel ex suppositione. Et infra 85. Necessitas ex suppositione in causa non potest concludere necessitatem absolutam in effectu; Deus autem vult aliquid in creatura non necessitate absolute, sed solum necessitate, quæ est ex suppositione. ex voluntate igitur diuina non potest concludi in rebus creatis necessitas absoluta; hæc autem sola excludit contingentiam. Vult ergo S. Tho. tantum negare necessitatem absolutam contingentiæ excludere. Necessitatem autem consequentiæ, conditionis, & suppositionis realis, præsentialis concedit, sicut in assignatione causæ necessitatis, quæ ponit, recitata

|| moueri.

A recitata superius clarè patet. Necessitatem quoque consequentiæ, conditionis, & suppositionis realem, causalem, seu effectuallem innuit & affirmat, si sententia eius & verba intimè perscrutentur, quod & euidenter ostendit causa in 4. expositione Boetij superius assignata. Aliter autem & breuius potest dici, quod necessitas secundum eam non dicitur secundum causas superiores, sed inferiores tantummodo, sicut cap. proximum recitauit. Quando ergo negat necessitates ab actibus liberis, intelligit de necessitate respectu inferiorum causarum, sicut & cap. proximum allegauit. Secundum has quoque expositiones præmissas, aliquam uel illarum intelligi potest Lombardus ceteriq; Doctores distinctiones huiusmodi facientes.

CAP. XXIX.

Objicit & respondet.

B

Exclusa igitur responsione fallaci, quæ munitiones necessitatis secundum causas superiores præmissæ moliebatur suffodere, iam Pelagianorum clamor osius insolens ingruit quaquaversum: quorum primum & acutissimum telum est istud; Si homo necessitetur ad quodlibet faciendum, non peccat. Nam secundum Augustinum 3. de libero arbitrio 28. Nullus peccat in eo quod nullo modo caueri potest: Qui & de duabus Animabus 18. Peccati, inquit, cum tenere quenquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis & infamiae est. Quare & Hieronymus in explanatione fidei ad Damasum Papam ep. 32. Execramur, inquit, eorum blasphemiam; qui dicunt impossibile aliquid homini esse præceptum à Deo; & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari: & sequitur, Liberrimum arbitrium sic consistemus, vt dicamus nos semper indigere auxilio Dei; & tam illos errare qui cum manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos, qui cum Iouiano asserunt, hominem non posse peccare. Vnde & Apostolus 1. ad Cor. 10. Fidelis Deus qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Quibus & concordanter Philosophus 3. Ethic. 12. Omnes & solas malitias increpatas dicit esse in nobis; in nostra scilicet potestate: & 5. Metaphys. 6. Videtur, inquit, necessitas non increpabile aliquid esse rectè. Item præcepta rationabiliter dantur hominibus; & ergo sunt simpliciter in hominum potestate, sicut restatur auctoritas Hieronymi superius allegata. Vnde & Deuter. 30. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, inquit, Moses, non supra te est, nec procul positum; nec in cœlo situm, vt possis dicere, quis nostrum valet ad cœlum ascendere, vt deferat illud ad nos, & audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare positum, vt caueris & dicas, quis è nobis valet transfratere mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est: sed iuxta te est sermo valde in ore tuo & in corde tuo vt facias illum. Vnde & Philosophus 3. Ethic. 11. Quæcumque neque in nobis sunt, nec voluntaria nullas provocat operari; vt nihil autem opus existente suadere, pura non calcheri, vel dolere vel escorrire: Nihil enim minus patiemur hæc. Item tunc periret omne meritum bonum, & malum: omnisque libertas arbitrij, cum nihil sit liberè in hominis potestate. Item tunc omnes increpationes vel laudationes, exhortationes vel dehortationes, orationes, & vniuersaliter omnes operationes bonæ & malæ *superflua* viderentur; & etiam hæc in parte est ratio Augustini 3. de libero arbitrio 1. & Philosophi 3. Eth. 11. Quare & idem Philosophus 1. per heremias vlt. probat non omnia esse aut fieri ex necessitate, quia tunc non oporteret nec consilium, nec negotiari; Quoniam, inquit, si hoc faciunt, erit hoc, si vero hoc non, erit: hæc ergo sententia omnem positum subuertit, oranes mores corrumpit, & omnem subruit honestatem. Item ista sententia reddit homines negligentes ad bonum; procliués ad malum, imò & præsumptiuos finaliter, aut finaliter desperatos, quare & æternaliter perituros; quoniam secundum ipsam quicquid fecerint homines, vel non fecerint, non minus nec magis euenient, vel non euenient vniuersa. Præter has autem aliz quamplures arguunt ab alijs oppositoribus. Multa, inquit, quidam, sunt quæ liberè possumus impedire: Nam sicut exemplariter arguunt, Iste paruulus baptizatus finaliterque damnandus propter peccatum futurum, quod committet aditus potest statim occidi in gratia & saluari. Item omnes, inquit, experimur in nobis omnimodam libertatem; ergo omnes habemus in nobis omnimodam libertatem. Vnde Aug. 3. de lib. arb. 1.

Augustinus

Hieronymus

Philosophus.

Deuter.

Philosophus.

|| superflua re Philosophus.

Augustinus

video, inquit, & quodammodo tango & teneo vera esse quæ dicis, de animi scilicet libertate. A Non enim quicquam tam firmiter atque tam intus sentio quam me habere voluntatem, eaque me moueri ad aliquid faciendum. Item si sic esset voluntas nostra, non esset in nostra libera potestate, quare nec quicquam omnino, dicente Augustino 3. de libero arbitrio. quid meum dicam proflus non inuenio, si voluntas, qua volo & nolo, non est mea. Item tunc Deus esset Auctor peccati, ergo non iustus accusator nec victor. Item dicunt, Illam nolo pro Deo meo habere, qui me impellit ad malum. Item tunc difficultas & ignorantia in nullo excusaret peccatum, quia nec impossibilitas vitandi. Item tunc ante lapsum hominis in peccatum; non fuisset maior possibilitas seu libertas vitandi peccatum, quam nunc post lapsum, contra Petrum secunda sententia distinctione vigesima quinta, & contra Bernardum & similiter Hugonem: Tunc enim non potuit vitare peccatum, nisi de absoluta potentia, nec nunc potest. Item necessitas naturalis atque spiritalis repugnat merito, ergo & quælibet alia. Item tunc non esset maior libertas in homine quam in bruto: Homo namque non potest non facere quodlibet faciendum ab eo, nisi de potentia absoluta, & sic & non aliter potest brutum. Item tunc homo non posset peccare, quia necesse est eum in omnibus semper velle, sicut Deus vult cum velle, & hoc est velle iuste & recte, sicut per Anselmum de libero arbitrio 8. & de Concordia 5. patet. Item tunc non esset maior libertas in vitatore quam in comprehensore finaliter confirmato. Non enim potest vitator in oppositum aliquid quod faciet, nisi de potentia absoluta, & hoc potest similiter comprehensor; quare nec iste potest magis mereri quam ille, imò & est confirmatus finaliter sicut ille. Item si futura qualicumque necessitate eueniat, hoc est propter voluntatem diuinam, quia scilicet Deus vult illa fore; ergo voluntas siue volutio diuina est causa necessitatis istius, & naturaliter prior ipsa, ergo potest esse sine illa necessitate: ex voluntate igitur diuina respectu futurorum non necessario sequitur necessitas futurorum. Item voluntas de se est libera secundum contradictionem; ergo Deus potest sibi assistere tali modo, quod vitare liberè sua cuiusmodi libertate. Item perfectius est, Deum sic assistere voluntati, quod ipsa liberè, quam quod necessario operetur; ergo hoc, & non aliud, tribuendum est Deo. Item tunc nullus peccat omittendo quod debet, dicente Aug. de duabus Animabus 18. Peccati reum teneri quæquam quia non fecit, quod facere non potuit, summè iniquitatis & insaniæ est. Item tunc Deus nihil permitteret nisi quod proprie ageret, nec permissio & actio Dei differret, nec voluntas permissionis à beneplaciti voluntate: Cuius oppositum omnes Doctores concorditer attestantur. Item tunc Deus velleret & amaret peccatum, contra illud Psalmi 5. Non Deus volens iniquitatem tu es; & contra illud 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Item multæ autoritates canonice istud damnant. Vnde Gen. 4. Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius; & Ecclesiastici 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui, & c. quæ sequuntur; & 1. ad Cor. 7. Qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit: Quibus & sunt alie plurimæ similes in litera & in sensu. Item si omnia necessario euenirent respectu causarum superiorum, hoc esset necessitate præcedente contra Anselmum 2. Cur Deus homo. 17. ostendentem, quod actus liberos hominum atque Christi non est nec fuit necesse fieri necessitate præcedente, sed tantum sequente: Vnde sic ait; Præcedens & efficiens necessitas est, cum dicitur cælum volui, quia necesse est ut voluatur; sequens verò & quæ nihil efficit, sed fit, est cum dico te ex necessitate loqui quia loqueris: Cum hoc dico, significo nihil facere posse vel dum loqueris, non loquaris; non quod aliquid te cogat ad loquendum: Nam violentia naturalis conditionis cogit cælum volui, te verò nulla necessitas facit loqui. Et infra, hac sequente & nihil efficiente necessitate, quoniam vera fides & propheta de Christo, quia ex voluntate, non ex necessitate mortuus erat, necesse fuit, ut sic esset; hac homo factus est, hac fecit & passus est, quæcumque fecit & passus est; hac voluit quæcumque voluit. Ideo enim necesse fuerunt, quia futura erant, & futura erant, quia fuerunt, & fuerunt quia fuerunt; & si vis omnium quæ fecit, & quæ passus est veram scire necessitatem, scito omnia ex necessitate fuisse, quia ipse voluit; voluntatem verò eius nulla præcessit necessitas: Quare si non fuerunt nisi quia ipse voluit, si non voluisset non fuissent; sicutaque nemo vult animam eius ab illo, sed ipse posuit eam, & iterum sumpsit eam, quia potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum assumendi eam, sicut ipse dicit. Idem de Concordia 3. 4. & 2. dicit res liberi arbitrij priusquam fieri apud hominem, & per liberam voluntatem & in tempore posse mutari, sicut vigesimum septimum & vigesimum octauum huius plenius allegabant. Boetius etiam 5. de Consolatione Philosophiæ prosa vltima. Quæ, inquit, de libero profici-

A ciscuntur arbitrio, priusquam fierent, non euenire potuissent. Anselmus quoque de Concordia 2. sic ait, Si quæramus de peccato ipsius voluntatis cum peccat volendo, verum sit necessitate; respondendum est, quia sicut non vult necessitate, ita non est peccatum voluntatis necessitate, nec necessitate operatur eadem voluntas. Robertus etiam Lincolnienfis De libero arbitrio 10. dicit, quod Petrum prædestinatum saluari, non necessario, sed contingenter est necessarium sic saluari; & addit, sed necessarium dico necessitate contingenter, non antecedente. Item Bernardus de gratia & libero arbitrio 4. & 5. distinguens triplicem libertatem, à peccato, à miseria, & à necessitate, dicit vitium libero arbitrio conuenire: Vnde & 5. sic ait, Libertas à necessitate non indifferenter Deo, vniuersæque creature rationali conuenit tam bonæ quam malæ. Et in paucis multa dicam, Auctores quamplurimè adducantur, omnes ferè Auctores Logici, & Philosophici, & verè omnes Theologici videntur necessitatem ab actibus liberis abnegare. Quare & Robertus Cantuariensis Archiepiscopus condemnauit Oxoniæ quendam errorem dicentem, quod Omnis propositio de futuro vera est necessaria: & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit Parisijs quendam alium errorem ponentem, quod nihil sit à casu, sed omnia de necessitate eueniant, & quod omnia futura quæ erunt, de necessitate erunt, & quæ non erunt impossibile est esse, & quod nihil euenit contingenter considerando omnes causas; Error, inquit, quia concursus causarum est de definitione casualis, libro de Consolatione. Item alium sub hac forma, quod Deum necesse est facere, quicquid immediate sit ab ipso: Error, siue intelligatur de necessitate conditionis, quia tollit libertatem; siue de necessitate immutabilitatis, quia ponit impossibilitatem alter facienda. Bernardus etiam epistola sua decima ad Papam Innocentium reputat dictum Petri Abelardi hæreticum, quod videlicet ea solummodo Deus possit facere vel dimittere, vel eo modo tantum, vel eo tempore quo facit non alio: quod & idem Papa vix patet per suum rescriptum inter epistolas Bernardi pro decima quarta recitata tanquam hæreticum condemnauit. Quædam verò rationes ostendentes necessitatem prædictam destruiere moliantur vel necessitatem istam per illas, quoniam, sicut dicitur, si rationes opinionis huius ostendant, quod omnia quæ eueniunt, eueniunt de necessitate causarum superiorum, potest ostendi similiter, quod omnia quæ eueniunt, eueniunt de necessitate causarum inferiorum, quia necessario implebitur voluntas diuina per has, sicut per illas. Iterum aiunt, per rationem huius opinionis potest ostendi eius oppositum, vel saltem possibilitas eius oppositi. Quod si arguitur velle aliquam creaturam posse agere liberè sine necessitate quæcumque; quod sic arguitur à quibusdam; Deum velle creaturam liberè agere, diuersum est à Deum velle creaturam necessario agere; ergo hoc velle potest ab alio separari, & cum voluntas Dei sit efficax, possibile est creaturam liberè agere sine necessitate quæcumque. Præterea inquit, si secundam rationem opinionis istius, quia Deus vult omnia futura euenire, ideo de necessitate euenient; ergo simili ratione, quia Deus vult aliqua futura posse nullatenus euenire, necesse est aliqua futura posse nullatenus euenire; ergo possibile est aliqua futura nullatenus euenire, & necesse est omnia futura euenire, quæ plausibilis contradicunt. Porro, quicumque sentio veritatis circumdatus ab his & similibus Pelagianorum sagittis atque incurribus, certam si de armoniam meridianum conduxerit, non timebit. Primum siquidem argumentum est proprium argumentum Pelagij & suorum. Hoc etenim argumentum, tanquam Pelagij proprium, recitat Augustinus prima Retractionum 9. & De natura & gratia 67. & respondet: Ille namque liber, sicut patet prima Retractionum 9. & secunda Retractionum 42. contra quendam librum Pelagij erat scriptus. Hoc etiam argumentum quasi sub sua forma recitat Augustinus à Cælestio Pelagiano de perfectione iustitiæ 1. & sub alia forma, eadem tamen peruersitatis sententia, multis locis sequentibus, & responderet. Venerabilis quoque Beda contra Iulianum 12. recitat eandem argumens ex epistola eius ad Demetriadem, de qua trigessimum quintum primi meminit, & respondet. Quos & Petrus sequutus secunda sententia distinctione vigesima octaua, recitat à Pelagianis hoc idem, & soluit. Verum quia hoc est eorum fortissimum argumentum, illud parum per operosius pertractabo: Hoc siquidem argumentum potest similiter fieri de bene mereri, sicut de peccare. Nam si nullus peccat in eo quod vitare non potest, eadem ratione nec vllus meretur in eo quod vitare omittere non potest; quod falsum est de Christo & de Angelis confirmatis secundum sententiam aliquorum, ut in primo huius & in probatione corol. eius patet, quod & secundum huius ostendit. Omnis etiam qui nunc meretur, necessario nunc meretur, quia secundum illud vulgatum Philosophi, Esse quod est, necesse est: quando est, necesse est quod & patet apertius, si quis mereatur in primo aduersionis seu euigilationis instanti, vel si Angelus aut homo creatus cum necessarijs ad merendam; meruisset in eodem instanti, sicut & fuit de Christo

Christo secundum naturam humanam: alias enim in merito non profecisset, contra omnes A
 Doctores, Catholicos videlicet Luc. 2. Iesus proficiebat sapientia, statura, & gratia apud Deum &
 homines, Catholicè exponentes; quorum multos ibi recitat glossa Thomae, solus autem Am-
 brosius videtur sentire contrarium; sed Petrus 3. sent. dist. 13. ipsum reducit ad concordiam
 aliorum. Hoc idem tenet Gregorius super Ezechiel. 1. homil. 6. quem & recitat idem Petrus
 eodem 3. distinctione 12. qui & utraque distinctione prædicta idem ostendit & tenet. Hoc
 etiam totum potest haberi ex ostensione octavi corollarij, quinti huius. Item qui istam ne-
 cessitatem in meritis vult vitare, ponit cum Pelagio hæretico contra veritatem cathol-
 icam, merita nostra nequaquam à Deo, sed tantum à nostro libero arbitrio proficisci, sicut pa-
 ter per beatum Augustinum de gratia & libero arbitrio 16. & 17. sicut trigésimum octavum
 primi plenius allegavit: quod & potest consistere ex 45. & 46. primi & alijs locis multis. Item
 nullus peccat nisi in eo quod vitare non potest, saltem pro præfenti, quia nullus peccat nisi
 peccato præfenti, quod quando est, necesse est esse. Et si quis dixerit, quod prius potuit il-
 lud vitare, non insistat nec respondeat, quia etsi prius potuit, nunc non potest; non ergo vitat, B
 quin omnis qui peccat, peccat in eo quod vitare non potest. Hoc idem potest evidentiùs
 argui de peccante in primo instanti ad ultionis, curationis à furia, seu euigilationis à sumno,
 vel etiam instanti primario sui esse: Hoc enim videtur possibile de peccare, cum sit possibile
 de mereri, sicut superius est ostensum. Item qui sic arguit, evidenter ignavit & supponit, quod
 quilibet homo proprijs viribus divinitus non adiutus possit tentationem quamlibet superare,
 peccatum quodlibet evitare, perseverare quoque finaliter ex se solo, ac etiam mereri, & age-
 re, vel saltem præagere quodlibet ex seipso: Hoc autem quot hæreses & errores contineat,
 quartum secundi cum quinto sequentibus, trigésimum octavum primi cum quadagesimo
 quinto & quadagesimo sexto eiusdem, vigésimo secundi cum eiusdem trigésimo, & pluribus
 alijs lucidè manifestant. His autem istis argutoribus, & eorum argumento per viam instan-
 tia redarguit, iam superest ipsum directè solvere argumentum, cuius recta solutio est pec-
 cati eius ostensio: Peccat siquidem mortaliter insanabiliterque in forma, sicut corollaria pri-
 mi & secundi huius ostendunt. Veruntamen decimum huius cum suo corollario multum arti-
 ficiosius, elucidatius, distinctius atque formalius respondebit. Ad auctoritatem verò beati
 Augustini & ad alios similes potest multipliciter responderi. Primò, quòd potest intelligi
 congruè isto modo, quòd nullus peccat in eo, quòd non facit liberè libertate contradictionis
 & contingenti ad vitandum, sicut quartum & quintum huius ostendunt; ita quòd quantum
 est de potentia voluntatis, per se nudè & absolutè considerat, posset illud non facere: Et si
 simile est similiterque dicendum de quolibet actu libero bono vel malo aut in differenti, si po-
 natur secundum substantiam ipsam actus. Secundò & concordanter cum expositione priori,
 & cum processu priori, & cum processu & iterà potest dici, quòd Augustinus intendit ibi re-
 mouere ab homine necessitatem naturalem peccandi, ita quòd nullus peccat in eo quòd vitare
 non potest possibilitate naturæ, sed facit illud necessitate naturæ: Vnde supra eiusdem D
 3°. 26. Si hoc debet quisque quòd accepit, & sic homo factus est, ut necessariò peccet, hoc
 debet ut peccet: quòd si scelus est dicere, neminem natura sua cogit ut peccet. Et infra 28.
 improba, inquit, voluntas malorum omnium causa est, quòd si secundum naturam esset, con-
 servaret utque naturam, & ideo non esset improba; vnde colligitur radicem omnium malo-
 rum non esse naturam. Hunc etiam intellectum 10°. huius probat, docens librum Augu-
 stini de libero arbitrio fuisse conscriptum contra Manichæos, ponentes in homine duas ani-
 mas naturales, bonam & malam, malamque animam facere necessitate naturæ: omnia mala
 facta; quare & post auctoritatem vltimo recitatam, quæ dicit radicem omnium malorum non
 esse secundum naturam, immediatè subiungit, quòd sufficit aduersum omnes qui volunt ac-
 culari naturas. Oportet ergo correspondenter, clenchiè intelligere & exponere illum li-
 brum, sicut nunc tangebatur, & superius decimo huius plenius docebatur. Adhuc autem
 tertio non minus concorditer cum processu potest præmissa auctoritas sic exponi, quòd nul-
 lus peccat in eo quòd nullo modo cauere potest etiam si velit, sed nolenti & inuito contingit,
 ut sic necessitatem violentam cogentem & inuitam remoueat à peccante. Iste namque est
 creber modus loquendi vulgarium & Doctorum; possum si volo, potes si vis; potes si vult
 facere hoc vel illud. Quid enim facilius, quid liberius quàm facere quid, si volo, & non face-
 re si non volo? Quòd autem iste sit intellectus Augustini, videtur ex verbis eius & processu 3°.
 de libero arbitrio 28. vbi fuerat allegatus. Ostensio namque quòd voluntas est causa peccati,
 inquit vltimus, Nunquid ipsius voluntatis sit aliqua causa prior, cui rectè imputetur peccatum;
 & probato quòd non, quia non ei obtemperet voluntas, & non peccabit, obijcit in
 persona quarantis, An forte violenta est, & cogit inuitum; & respondet, docendo non sic
 esse

1^a. Expositio Aug.

2^a. Expositio.

3^a. Expositio.

A esse vsque ad finem capituli memorati. Secundum hanc ergo necessitatem & libertatem ei
 oppositam, oportet rationabiliter accipere & intelligere sua verba; alias enim non facerent
 ad propositam questionem. Supra quoque 26. ait, Neminem natura sua cogit ut peccet, sed
 ipse aliena: Non enim quisque dum id quod non vult patitur, peccat: Nam non peccat in eo
 quòd patitur inuitus. Qui & infra 29. dicit, Nec mirandum est, quòd homo vel ignorando
 non habet arbitrium liberum voluntatis ad eligendum quid rectè faciat, vel resistente carnali
 consuetudine, quæ violentia mortaliis successionis quodammodo naturaliter inoleuit, videat
 quid rectè faciendum sit, & velit nec possit implere. Illa enim est peccati poena iustissima, ut
 amitteret quis quò bene vult, cum sine vlla posset difficultate, si vellet; quòd & de na-
 tura & gratia 68. recitat approbando. Qui adhuc inferius eiusdem 3. 31. scribit, Rerum crea-
 ator ostendit quanta facilitate potuisset homo, si voluisset, reuere quòd factus est, cum pro-
 les eius potuit etiam superare quòd nata est; & subsequenter 36. ait, Autor animarum tantum
 illi præstitit dignitatis, ut in eius etiam potestate poneret, si vellet, ad beatitudinem tendere.
 Qui etiam supra 3. ostendens quasi definitiùs, quid sit esse in potestate nostra; Non possum,
 inquit, aliud sentire esse in potestate nostra, nisi quòd cum volumus facimus. Idem de spiri-
 tu & litera 26. volens inquirere, An fides in nostra constituta sit potestate, prius ex intenti-
 one & multum diligenter inquit quid sit potestas, & tandem determinando finaliter, &
 quasi definitiùs notificando quæsitum, sic ait; Hanc dicimus potestatem, vbi voluntari ad-
 iacet facultas faciendi: vnde hoc quod in potestate habere dicitur, quòd si vult, facit, si non
 vult, non facit. Hoc idem istis concorditer attestatur eiusdem auctoritas, 5. de Ciuit. Dei 10.
 posita nono huius, Cui & concordanter Anselmus 2. Cur Deus homo. 10. Omnis, inquit, po-
 testas sequitur voluntatem; cum enim dico, quia possum loqui, vel ambulare, subauditur si
 volo: si enim subintelligitur voluntas, non est potestas, sed necessitas. Item Augustinus En-
 chir. 75. Nec Deus iniuste noluit quosdam saluos fieri, cum possent salui esse si vellet. Idem
 de fide ad Petrum 57. & allegatur 2. sentent. Lombardi dist. 39. quamuis malè, quia in Eccle-
 siasticis dogmatibus; Firmissime, inquit, tene, primos homines bonos & rectos esse creatos
 cum libero arbitrio, quò possent, si vellet, propria voluntate peccare, eosque non neces-
 sitate, sed propria voluntate peccasse. Idem Hypognost. 28. tractans illud Ecclesiastici 15.
 Deus ab initio fecit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui, &c. In manu, inquit, pos-
 sibilitas intelligitur; ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si seruire Domini
 mandata voluisset. Idem de gaudijs iustorum & poenis malorum, siue de triplici habitaculo;
 Si præscientia Dei non potest vitari, non potuit homo aliter peccare nisi voluntate, nulla alia
 vi cogente, quia ita eum præseruit Deus peccaturum: Si ergo voluntate, non coactus, ductus
 est ad peccandum, potuit sine dubio non peccare si vellet; ideo poenam meruit, quia non in-
 uolens peccauit. Idem de correptione & gratia 148. Homo posset permanere in bono si vellet:
 qui & infra 49. 59. eandem sententiam repetit & confirmat. Idem de natura & gratia 44.
 Deus talem hominem fecit, qui peccati malo carere sufficeret si voluisset. Item Hieronymus
 super illud Ezech. 33. Si dicente me ad impium, Impie, morte morieris, non fueris locutus,
 ut se custodiat, &c. Ex his, inquit, dicimus, posse hominem quamuis impius & iniquus, si
 magistri verba audierit, & poenituerit à sua impietate, saluari, nec minus magistrum damnari,
 si non docuerit, & in utroque liberum seruari arbitrium, dum & in magistri voluntate est vel
 tacere vel loqui, & auditoris vel audire, & facere, & saluari, vel contemere & contemere
 petire. Veritas etiam ipsa dicit, Semper pauperes habetis vobiscum, & cum volueritis potes-
 tis illis beneficere, Marc. 14. Nec sic loquuntur Auctores de folis hominibus, quin imò & de
 Deo. Vnde Algazel 3. Metaphys. sententia 8. Primus est potens, quòd sic intelligitur ut fa-
 ciat cum voluerit, nec faciat cum noluerit, & dicitur posse destruere ens vniuersum, quia hoc
 facit si voluerit; ergo potens est super omne illud quòd est possibile, ex hoc sensu, scilicet,
 quòd si vellet, faceret. Quem & secutus Anselmus 2. Cur Deus homo. 10. inquitens vitum
 Christus peccare potuit & mentiri & respondens negativè, ostendit quid sit potestas & posse,
 Omnis, inquiens, potestas sequitur voluntatem. Cum enim dico, quia possum loqui, vel
 ambulare, subauditur, si volo, &c. sicut superius recitantur, & sequitur, Possumus itaque di-
 cere de Christo, quia potuit mentiri, si subauditur, si vellet, & quoniam non potuit mentiri
 volens, nec potuit velle mentiri, non minus dici potest ipsum nequiuisse mentiri; sic itaque
 potuit & non potuit mentiri. Qui & infra 17. inquitens vitum Christus potuit vitam suam
 seruare, simili modo responderet; & supra primi primo innuit illud idem. Item Augustinus
 Hypognost. 61. Summus Deus habet potestatem, si velit, tam perindebitam gratiam malos
 saluare, quam iusto iudicio futuro gehennæ supplicio reseruare. Quapropter & Sapiens sapi-
 enter Sap. 12. dicit Deo, Subest tibi, cum volueris, posse. Hoc idem sacri Evangelij veritas
 attestatur,

quàm de-
finitissime.
Augustinus.

peccasse

libertate

Anselmus.

attestatur, Domine, inquit, si vis, potes me mundare, Math. 8. Ex istis omnibus, sicut A
 iperò. euidem apparet, quòd Auctores & Autoritates dicentes homines posse vitare peccata
 quæcunque, possunt convenienter exponi modo prædicto, videlicet, quòd possunt, si velint;
 verum tamen sine dubio, ex se solis, aut antecedenter ad Deum hoc velle non possunt, sed
 cum Deo, & ex Deo antecedenter, sicut viciesimum & triciesimum secundi declarant. Vnde
 & potest elici quarta expositio Autorum & Autoritatum huiusmodi non minus consona ve-
 ritati. Cum enim dicunt Auctores, quòd homo potest vitare peccatum, verum est, si Deus
 voluerit, si Deus voluerit adiuuare, & auxilio Dei iuncto: aliàs enim nullus potest vitare
 peccatum; sicut superius est ostensum. Vnde & Augustinus de perfectione iustitiæ 33: Si
 quis, inquit, scilicet Coelestius, dixerit, Potest fieri vt homo vel in verbo non peccet; respon-
 dendum est, Si vult Deus, potest; vult enim Deus, ergo potest. Item ait, scilicet Coelestius;
 Si quis dixerit, Fieri potest vt homo non in cogitatione delinquat; respondendum est, Si
 vult Deus, potest; vult enim Deus, ergo potest. Hunc enim modum loquendi, licet videatur
 videtur Coelestij, non reprobatur, sed potius approbat Augustinus: Hanc quoque sententiam, est
 videtur Coelestij, Augustinus non negat totaliter, sed magis affirmat. Quis enim negaret
 hominem, sicut virginem benedictam, per Dei omnipotentis auxilium posse vitare quod-
 cunque peccatum, vt certo tempore vel nunquam in aliquo deuiaret? Quare & statim sub-
 iungit, videte quemadmodum voluerit dicere, si Deus adiuuet, potest, cui dicitur; Adiuuor
 meus esto, ne derelinquas me, non vtiue ad corporalia bona capeffenda, & mala cauenda,
 sed ad gerendam perficiendamque iustitiam; propter quod dicimus, Ne nos inferas in tenta-
 tionem, sed libera nos à malo. Respicendo igitur processum Augustini ante & post, eu-
 idem apparet ipsum velle negare aliquem hominem pro statu presentis miserie esse de facto
 sine peccato, vel etiam posse esse viribus suis tantum, posse tamen hominem per Dei auxili-
 um vitare peccatum concedit. Vnde & supra 2. recitat primum argumentum Coelestij sub
 hac forma; Interrogandus est qui negat hominem sine peccato esse posse, quid sit peccatum
 quod vitari potest, aut quod vitari non potest: si quod non potest, peccatum non est; si
 quod vitari potest, potest homo sine peccato. *esse: nulla enim rationalis infirmitas potest dici*
 peccatum quòd vitari nullo modo potest: & respondet Augustinus posse vitari peccatum,
 si natura vitata sine gratia Dei per Iesum Christum. Sanetur, inquit, & supple, sana
 feruetur; sicut patet per eum de natura & gratia 26. Et in sententijs Prosperij 131. sicut
 quinto & octavo secundi plenius allegatur. Et infra recitat decimum quintum argumen-
 tum Pelagij, Si est aliquod peccatum quod vitari non possit, quomodo iustus Deus dicitur,
 si imputare cuiquam creditur, quod vitare non possit? Et respondet, quòd peccatum vi-
 tari potest, quando voluntas humilis adiuuatur. Idem de correptione & gratia 71. dicit,
 quòd demerito alicuius per Episcopale iudicium potest, si Deus voluerit, in corruptio-
 nem saluberrimam cedere. Item venerabilis Beata contra Iulianum 12. recitat ab eo istud
 hereticum argumentum, Ac scribimus iniquitatem iusto, pio crudelitatem, dum eum primò
 impossibile aliquid præcepisse conquerimur; deinde pro his damnandum ab eo putamus
 hominem quæ vitare non potuit; & respondet, quòd verum dicit, si ad Dei respicit auxi-
 lium, cui catholica vox supplicat dicens, Deduc me in semita mandatorum tuorum;
 Si verò viribus animi sui fidit, refellit veridicam eius sententiam, qua dicit, Sine me ni-
 hil potestis facere. Amplius autem vt huius autoritatis authenticij Augustini indubitanter
 recipias veram glossam, audi ipsismet Augustinum 1. Retract. 9. eandem autoritatem
 obiectam sibi à Pelagio exponentem, quis, inquam, peccat in eo quod nullo modo cau-
 eri potest? Peccatur autem, caueri ergo potest. Quo testimonio iteo in quodam libro
 suo Pelagius vsus est in his atque huiusmodi verbis meis, quia, gratia Dei commemo-
 rata non est, putant Pelagiani suam nos tenuisse sententiam, sed frustra: Voluntas qui-
 ppe est qua peccatur, & recte viuatur; sed voluntas ipsa, nisi Dei gratia liberetur, à serui-
 tute peccati, & vt vitia superet adiuuatur, rectè pieque viuatur à mortalibus non potest. Quem
 & 2. sentent. distinctione viciesima octaua, tam in oppositione quàm in repositione Petrus
 sequitur non à longè. Audias etiam Augustinum de natura & gratia 67. eandem autorita-
 tem à Pelagio pro ipsa heresi allegatam, exponentem clarissimè & glossantem. Dicit
 Pelagius; Item, inquit Augustinus Episcopus in libris delibero arbitrio. Quæcunque ista
 causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur; si autem potest, non
 ei cedatur, & non peccabitur. An fortè fallit incautum? Ergo cauetur ne fallatur. An
 tanta fallacia est vt caueri omnino non possit? Nulla ergo peccata sunt? Quis enim
 peccat in eo quod caueri nullo modo potest? Peccatur autem, caueri igitur potest. Ag-
 nosco, verba mea sunt; sed etiam ipse dignetur agnoscere superius cuncta quæ dicta sunt.
 De.

Quarta ex-
 positio.
 // verò
 Augustinus

// autem

// esse natu-
 ra: non
 enim ra-

Beata.

A De gratia quippe Dei agitur, quæ nobis per Mediatorem medicina optulatur, non de possi-
 bilitate iustitiam; potest ergo ei cause, quæcunque illa est, resisti; potest planè. Nam in hoc
 adiutorium postulamus dicentes, Ne nos inferas in tentationem, quod adiutorium non pos-
 sederemus; si resisti nullo modo posse crederemus: *Quolibet ergo peccatum potest caueri*, sed
 optulante illo qui non potest falli: nam idèo dicimus, Ne nos inferas in tentationem. Ad
 aliam verò autoritatem Augustini de duabus animabus, iam immediatè præmissa, & deci-
 miam huius respondent, & specialiter expositio secunda, quia ille liber agit contra Mani-
 chæos; sicut decimum huius dixit. Respondeo igitur, sicut secunda expositio & decimum
 huius docent; Eristo modo confidenter respondeo, quia Augustinus 1. Retract. 15. hunc li-
 brium de duabus animabus retractans, ad eandem autoritatem suam à Pelagianis libelli obie-
 ctam, & ad similes eiusdem libri simili modo respondet. Quare & Petrus 2. sentent. dist. 28.
 recitat autoritatem Augustini prædicta, h. s. inquit, auditis, exiit Pelagius dicens, Cur igitur
 parvuli & illi qui non habent gratiam, sine qua non possunt facere mandata diuina, rei tenen-
 tur? Et subdit sententiam reponitoriam Augustini, Hæc; inquit, qua occasione dixerit
 in libro Retract. Pelagio respondens aperit. Id enim contra Manichæos dixit, qui in homine
 duas naturas esse // contendunt, vnam bonam ex Deo, alteram malam ex gente tenebrarum, // conce-
 dunt.
 B parvuli & illi qui non habent gratiam, sine qua non possunt facere mandata diuina, rei tenen-
 tur? Et subdit sententiam reponitoriam Augustini, Hæc; inquit, qua occasione dixerit
 in libro Retract. Pelagio respondens aperit. Id enim contra Manichæos dixit, qui in homine
 duas naturas esse // contendunt, vnam bonam ex Deo, alteram malam ex gente tenebrarum, // conce-
 dunt.
 C Teia verò expositio supra dicta satis potest haberi ex illo verbo potestatis, & positis, scilicet,
 si velitis. Expositio autem quarta inuitur euidenter cum dicit, quòd Deus non patietur
 vos tentari supra id quod potestis; quasi diceret, ex Deo est, & ex diuino auxilio, vos non ten-
 tari supra id quod potestis, quod adhuc verbum sequens expressius manifestat, sed faciet, in-
 quit, cum tentatione prouenerit, vt possitis sustinere, quasi diceret manifestè, Ex eius factio-
 ne adiuuante, & prouentu auxiliij sui habetis, quod tentationem sustinere possitis, sicut & quar-
 tum ac quintum secundi declarant. Ad primam autoritatem Philosophi nonum huius res-
 ponder; ad secundam verò autoritatem eiusdem respondet distinctio de necessitate, decimo
 huius scripta. Loquitur enim [ibi] de necessario violento: assignans namque tertium mo-
 dum necessitatis. Amplius, inquit, vim faciens & vis, hoc autem est quod præter impetum, &
 prauoluntatem impediens & prohibens: violentum enim necessarium dicitur, quapropter &
 triste, sicut & Euenus ait. Omnis enim res necessaria tristis est vt vis, necessitas quædam, vt
 Sophocles dicit, Si vis me hoc facere, cogit; & videtur necessitas non esse increpabile aliquid;
 & rectè: contrarium enim motus secundum prauoluntatem & secundum excogitationem.
 D Argumentum de præceptis non magis obuiat huic sententiæ, quàm dicenti Deum agere libe-
 ros actus nostros, & Dei gratiam ad obseruantiam mandatorum necessariò requiritam. Est
 igitur istud argumentum Pelagianum, hereticum, execrandum, sicut viciesimum octauum
 secundi ostendit, quod & nihilominus plenè // soluit. Vnde & Augustinus super illud Psalmi // soluitur.
 118. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum &c. sermone 27. dicit ita, Quid
 est paruulus, nisi humilis & infirmus? Noli ergo superbire, noli deride, quæ nulla est, vitare
 præsumere ac intelligere, quare sit de bono Deo bona lex data, quæ tamen viuicare non
 possit? Ad hoc enim data est, vt de magno paruulum faceret, vt te ad faciendam legem vires
 de tuo non habere monstrat; ac si opis indigus & egenus ad gratiam confugeret, & clamares,
 Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum, Ita Domine, Ita fac misericois Domine, Im-
 pera quod non possit impleri, imò impera quod non possit nisi per tuam gratiam impleri, vt
 cum homines per suas vires ad implere nequiverint, omne os obstruatur, & nemo sibi magnus
 E videatur. Quis enim facit mandata tua sicut facienda sunt, id est, ex fide quæ per dilectionem
 operatur, nisi in eius corde per spiritum sanctum ipsi dilectio diffundatur? Non enim qui spi-
 ritu agunt, sed quotquot spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei; non quia nihil ipsi agunt, sed
 ne nihil agant boni, à bono aguntur vt agant. Ad autoritates verò Hieronymi & Deutero-
 nij respondendum, sicut ad primam autoritatem Augustini superius est responsum; auto-
 ritas quoque Hieronymi exposita erat prius. Pro autoritate verò Deuter. est sciendum, quòd
 eundem locum scripturæ cum multis similibus obijcit Coelestius Pelagianus contra Augusti-
 num de perfectione iustitiæ 32; & Augustinus respondet, sicut in quarta expositione primæ
 autoritatis suæ responsum est prius, prout viciesimum octauum secundi plenius recitauit. Au-
 toritas autem Philosophi potest per nonum huius exponi, ipsa tamen seipsam exponit; quæ-
 cunque,

// Potest
 peccatum
 caueri.

// obiecta-
 tum.

// conce-
 dunt.

// soluitur.

cunq; inquit, nec in nobis sunt, nec voluntaria &c. & verum est, quod ad non voluntaria nullus rationabiliter prouocatur: nec propter hoc perit aliquod meritum, sicut corollaria primi & secundi huius ostendunt; nec enim libertas arbitrii, sicut eadem corollaria manifestant. Nam quomodo sequitur, quia Dei voluntas non impedibilis, sed omnipotentissimè efficax, vult hominem liberè operari, ideo ipsum non liberè operari? Imò non hoc sequitur, sed oppositum sequitur manifestè, ipsum videlicet liberè operari, imò & necessario liberè operari, necessario, inquam, necessitate 27. huius dicta; & hæc est finaliter responsio Augustini & Anselmi, sicut euidenter testantur auctoritates eorum. 3. de libero arbitrio 2. de gaudijs iustorum & pœnis malorum; de concordia 1. & alia multa 10. huius plenius recitatur. Hæc ergo sententia nequaquam liberum arbitrium perimit, sed inuolabili stabilitate fundat & firmat, protegit & defendit. Verumtamen summa libertas & maxima est in solo summo Deo, summè & maxime libero, sicut quintum huius & decimum manifestant: in inferioribus autem causis inferior est libertas, sicut eadem capitula docuerunt. Quod autem arguitur, increpationes, laudationes, exhortationes, vel dehortationes, &c. huiusmodi debere in perfluas reputari, non magis impugnat 27. tertij, quam 20. secundi aut 23. primi libri: nec argumentum concludit, sicut plane docetur 23. & 25. primi, & 28. secundi. Augustinus vero 3. de libero arbitrio 1. & Philosophus 3. Eth. 11. per præmissa hic & 10. huius debent rationabiliter contentari. Pro dicto verò eiusdem Philosophi 1. per hermenias vlt. æquius ponderando secundum consilium sapientum de 4. virtutibus cardinalibus, Non te moueat dicentis auctoritas, nec quis, sed quid dicat intendito; famosa seu potius fumosa auctoritas interim deponatur, vt sic quanto liberius, tanto verius iudices, quid ratio ipsa probat, & videbis aperte, quod non concludat propositum, sed oppositum manifestè. Nam quomodo sequitur, omnia futura sicut ex necessitate; ergo non oportet consilium neque negotiari? imò oppositum sequitur euidenter; omnia futura sicut ex necessitate, ergo oportet, quia ex necessitate oportet consilium & negotiari. Nam multa oportuna consilia & negotia sunt futura. Vt autem accedam propinquius etiam vsque ad fundamentum in ea, quis vnquam ponens necessitatem in cunctis futuris, ponat eam tantam in finibus, & non in medijs ad hos fines? Sapientissimus namque Deus, sicut ab æterno præstituit certos fines, sic & certa media ordinauit, sicut 27. primi & sequentia manifestant. Nam quæ sunt, à Deo ordinata sunt, ad Rom. 13. sicut & docet 26. primi. Dei namq; sapientia infinitissime infinita, sicut 6. primi docebat, attingit vbique. Sap. 7. Attingit ergo à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. infra 8. Attingit, inquam, à fine primo, à termino à quo, & à principio quolibet per omnia media vsque ad finem vltimum, & ad terminum ad quem omnem, & disponit omnia, fines & media suauiter ordinando. Si igitur diuina præordinatio & præuolutio non impedibilis sed efficax omniquaque imponit necessitatem, finibus aliqualem talem imponet & medijs. Si igitur ex Dei providentia qualitercunque necesse sit homines consequi certos fines, necesse est ipsos similiter consilium, negotiari, & procedere per debita media, veluti per viam ad terminum, per curam ad salutem, per disciplinam ad doctoratum, per merita ad coronam, sicut tangit 25. primi, & plane testatur auctoritas beati Gregorii 1. Dial. 21. allegata in canone, & auctoritates Augustini 23. primi scriptæ: Verumtamen pro reuerentia Philosophi potest dici, quod argumentum suum est bonum in logica, quia multum probabile & apprensens. Vel aliter & melius, Si omnia euenirent de necessitate contraria libertati & simpliciter absoluta, non oporteret consilium, neque negotiari, quia nihil esset tunc consiliabile, nec consilium aliquod posset esse. Consilium namq; secundum eundem 3. Eth. 7. 8. & 9. non est de necessarijs talibus, sed tantum de his quæ sunt in nobis, in nostra scilicet libera potestate. Quod autem loquatur ibi de necessitate contraria libertati, & simpliciter absoluta, processus suus & verba indicant euidenter. Loquitur enim ibi de necessario omne ad vtrumlibet excludente: tale autem non est necessarium secundum causas superiores. 27. huius concessum, contingentiam ad vtrumlibet & libertatem compatiens, quod & similiter est in nostra libera potestate, sicut 5. & 10. huius docent: sed tantum necessarium contrarians & perimens libertatem & liberam potestatem, sicut eadem cap. manifestant. Vnde Philosophus ita dicit, quæ contingunt in consequentia hæc sunt, & huiusmodi; si omnes affirmationes & negationes, necesse est hanc esse veram, illam vero falsam, nihil ad vtrumlibet esse, sed omnia esse vel fieri ex necessitate. Quare non oportebit nec consilium neq; negotiari, cuius causam subiungit, quoniam si hoc, scilicet quodcunque, facimus, erit hoc, scilicet vnum signatum futurum, si vero hoc non, supple facimus, erit, supple idem futurum; quasi diceret, quicquid fecerimus vel non fecerimus, non magis nec minus eueniet hoc futurum, sicque nullum futurum esset in hominum potestate, nec ex humanis liberis actibus dependere. Quare & infra sic ait; Hæc non sunt possibilia; videtur enim esse principium futurorum

iterum

itaque

A

B

C

D

E

A turorum ab eo quod consiliatur, & agimus aliquid. Respicendo ergo processum Philosophi euidenter apparet ipsum velle reprobare necessarium contrarium & peremptorium contingentiam ad vtrumlibet, libertatis, & liberæ potestatis. Vnde & Ammonius exponendo illud capitulum dicit, Multi abducuntur in opinionem interuentem ipsum contingens, & Philosophum arguere contra eos qui omnia ex necessitate faciunt & contingens auferunt. Loquitur etiam ibi de necessitate simpliciter. Air enim, Esse quod est, quando est; & non esse, quod non est; quando non est, necesse est; sed non omne, quod est, necesse est esse, nec omne, quod non est, necesse est non esse, supple simpliciter: quare & statim subiungit; Non enim idem est, quod est esse necessario quando est, & simpliciter esse ex necessitate, similiter autem & in eo quod non est; & in contradictione eadem ratio est. Hoc idem verba eius immediate sequentia clare monstrant. Concedit enim tales in sensu composito, Necesse est hoc fore vel non fore, & negat in sensu diuiso. In sensu autem composito est necessitas simpliciter absoluta, & hanc in illo sensu concedit; quare correspondenter & eueniente eandem negat in sensu diuiso, sicut in secunda expositione Boetij 28. huius plenius docebat. Vnde sic ait, Esse quidem vel non esse omne necesse est, & futurum esse vel non esse, non tamen diuidentem dicere alterum necesse est: dico autem necesse est quidem futurum esse bellum nauale cras, vel non esse futurum, sed non futurum esse cras nauale bellum necesse est, vel non futurum esse; futurum autem esse vel non esse necesse est. Quare & Ammonius exponendo hoc verbum textus Futuris, sic ait, significat per hoc, quod ait, Futuris, quod in contingenti materia accipitur. Aliud enim est, vt ipse in his, quæ de generatione & corruptione determinat, mellis, id est, futurum, ab eo quod est esomenon, hoc est participium futuri temporis de sum, es; & esomenon quidem significat quod omnino eueniet, vt cum dicimus erit hyems aut æstas, aut eclipsis: mellis, id est, futurum, quod potest euenire, & non euenire, puta futurus sum ambulare, futurus sum nauigare. Insinuat igitur quod secundum alias quidem materias necessarium & impossibile; hyems autem æstas & eclipsis secundum ipsum, sicut & secundum Philosophos ceteros, euenient de necessitate simpliciter & de necessitate naturæ. Hanc ergo necessitatem hic negat, & possibilitatem contingentiam oppositam correspondenter affirmat. Volunt igitur scripta Philosophi diligenter, & diligentius reuoluenti perspicue apparebit, ipsum ab actibus liberis necessitatem triplicem remouere; necessitatem scilicet simplicem absolutam, necessitatem naturæ, & necessitate viocenter cogentem: hic 1. 2. & 3. sicut ex præsentis hic & 10. huius patet; secundam 9. met. sicur idem 10. manifestat; tertiam 5. met. sicut superius recitatur; eandem quoq; 2. & 3. 2. & 3. Eth. Qui & 2. post. 3. ita scribit; Necessitas duplex est; hæc quidem secundum naturam & motum, sicut lapis ex necessitate sursum & deorsum, sed non propter eandem necessitatem, sed in his quæ sunt ab intelligentia: alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est, vt domus aut effigies, nec ex necessitate sunt, scilicet hæc vel illa prædicta. Amplius autem pro omnibus de possibilitate & necessitate obiectis, & possibilibus obiectis, potest aliter responderi & forsitan melius, quia breuius, & consueto modo loquendi conformius & cautius, nec ideo minus verè, Constat siquidem possibile atq; posse à possibilitate siue potentia deriuari, sicut & vocaliter nuncupari; possibilitas autem & potentia est multiplex, sicut præced. docuerunt. Cum igitur dupliciter sit lohan. facere vel non facere hoc vel illud, siue lohan. potest facere hoc vel illud, vel non facere. Considerandum est circumquaq; si de aliqua potentia illud potest, puta, si de potentia naturali propria, vel etiã aliena: si de potentia imo de omnipotentia Dei magna & absoluta: & potest concedi simpliciter, quod possibile est sic esse, quia de aliqua possibilitate siue potentia sic esse, sicut propositio particularis aut indefinita habens aliquã singularem etiã vnica verã, est vera & simpliciter concedenda. Verù de necessitate aliter sentiendum. Non enim si de aliqua necessitate signata est, hoc necesse esse vel non esse, simpliciter ideo confitendum quod necesse est hoc esse vel non esse, sicut de necessitate & possibili dicebatur, præsertim ad consuetum modum loquendi vulgarium Logicorum, Philosophorum, & Theologorum in logicalibus instructorum. Ad mentem namq; istorum sequitur euidenter, necesse est hoc esse, ergo impossibile est hoc non esse; & non possibile est hoc non esse, vnde & necessatio infertur vltierius, qd. nulla possibilitate siue potentia possibile est hoc non esse. Constat igitur clare sic loquendo non sequi de aliqua necessitate, necesse est hoc esse, ergo necesse est hoc esse; quia tunc de nulla possibilitate siue potentia potest hoc non esse; cui tamè de aliqua necessitate necesse sit aliquid esse, & de aliqua possibilitate siue potentia potest illud non esse, & possibile est illud non esse. Si tamen fortassis esset loqui acutus, licet paululum strictius dici possit, quod si de aliqua necessitate necesse est hoc esse, necesse est hoc esse propter rationem de possibilitate potentia; præmissa, sed non sequi vltierius, necesse est hoc esse, ergo impossibile est hoc non esse, & non possibile est non esse tam generaliter profereudo,

adducatur

Ammonius

realiter

contingit

est prædicum

proferendo, sed specialiter restringendo; ergo de aliqua possibilitate siue potentia, opposita A scilicet alicui necessitati impossibile est hoc non esse, & non possibile est hoc non esse. Loquen- do igitur communiter, sicut plures, nunquam simpliciter absolute concedo, concedere in- tendo, nisi maior autoritas me compellat, quod necesse est quempiam facere vel non facere hoc vel illud, nec quod non est possibile, aut non potest facere vel non facere hoc vel illud; imo quod possibile est, & potest facere vel non facere hoc vel illud, demonstratis huiusmodi in quibus contingentia reperitur, & licet modus huiusmodi respondendi simpliciter for- tan cautiore videatur, alius tamen modus respondendi per definitiones premissas aut alias meliores doctrinalior comprobatur. Necessaria sententia tentate intellecta mores aut virtu- tes contumit. Non enim libertati arbitrii aut merito aduersatur, sicut corollaria primi & secundi huius ostendunt; imo sententia ista mores & virtutes fortissime, quia multo diuinae potentiae & necessitatis praedictae inexpugnabili protegit, munit, & saluat, sicut tricesimum quartum secundi monstrauit. Quod autem arguitur, quod ista sententia reddit homines neg- ligentes, ita procedit contra viciesimum & tricesimum secundi, contra praescientiam, praedesti- nationem & gratiam, & sic contra sextum, quadragesimum quartum, tricesimum quintum & sequentia primi libri, sicut contra viciesimum septimum tertij. Quare & Augustinus 4. contra Iulianum Pelagianum 1. 6. recitat ab ipso sibi obiectum simile argumentum; Calumianis, in- quies, medicare nihil studij expectari ab humana voluntate debere, contra illud Euangelij cum, Perite & accipietis. Qui & de bono perseverantiae 46. ad similia sibi obiecta contra gra- tiam & praedestinationem diuinam simili modo respondens sic ait; Ista cum dicuntur, ita nos ad confitentiam veram Dei gratiam, id est, quae non secundum merita nostra datur, & ad confitentiam secundum eam, praedestinationem sanctorum deterere non debent; sicut non deterremur a confitenda praescientia Dei, si quis de illa populo sic loquatur, ut dicat, siue nunc recte viuunt siue non recte, tales eritis postea quales nos Deus futuros esse praesciuit; vel boni si bonos, vel mali si malos. Nunquid enim si hoc audito nonnulli in torporem segnitiamque verantur, & a labore procliuēs, & ad libidinem, post concupiscentias suas eunt? Propterea de praescientia Dei falsum putandum est, quod dictum est. Nonne si Deus illos bonos esse futuros praesciuit, boni erunt, in quantalibet nunc malignitate versentur? Si autem malos, mali- entur in quantalibet nunc bonitate seruentur? Fuit quidam in nostro Monasterio, qui corripi- entibus fratribus, cur quidam non facienda faceret, & facienda non faceret? respondebat; qualiscunque nunc sim, talis ero, qualem me Deus futurum esse praesciuit: quod profecto verum dicebat, & hoc verum non prohibebat in bonum, sed vsque ad eo profecit in malum, ut de- fecta Monasterij societate fieret canis ad suum reuersus vomitum, & tamen adhuc qualis fu- turus sit, incertum est. Vtrum tamen ista sententia, occasione accepta, reddet aliquem neg- ligentem & malum ac finaliter peritum, nescio, timeo, & doleo si sic erit: scio tamen quod nullum nisi forsitan filium perditionis, ut Scriptura aeterna libri Dei aeterni impleatur, sicut di- cebat ipsemet Saluator, Ioh. 17. *Et quid possum?* Non enim possum praedestinare, nec etiam D reprobare. Veruntamen proculdubio non sum melior praedicator, aut Doctor magistro meo Christo, aut doctore gentium sancto Paulo, & etiam ceteris Apostolis eius sanctis: horum autem praedicatorio & doctrina non semper omnibus profuit ad salutem, imo aliquibus obfuit, saltem occasione assumpta non data. Vnde Christo praedicante & docente de sub benedicti cor- poris & sanguinis Sacramento & materia ista, dicendo, Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit illum; & Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum a Patre meo, nulli audientes ex Discipulis eius dixerunt, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Qui & ex hoc abierunt retro, Ioh. 6. Abierunt retro, scilicet, a fide, secundum Chrysostomum, & a vita secundum Augustinum, sicut recitat glossa Thomae. Pharisaei quoque audientes praedi- cationem illius scandalizati fuerunt, Matth. 15. & Marc. 6. habebat quod multi audientes eum scandalizabant; & Luc. 4. Repleti sunt in Synagoga, ira, haec scilicet verba Christi praedi- cantis audientes. Et infra 6. Ipsi scilicet audientes, Christum Dei sapientiam praedicantem, E repleti sunt insipientia, & colloquebantur adinuicem, quidnam facerent de Iesu. Et Ioh. 9. dixerunt Christo docente, Dzmonium habes. Apostolo quoque cum Atheniensibus dispu- tante, quidam dicebant, quid vult tenuator verborum hic dicere? Alij vero dicebant, *nono- rum* *rum* *rum* videtur annuntiator esse; & quidam quidam irridebant, Act. 17. Ipsi etiam veri- tatis & sobrietatis verba loquenti dixit quidam insanus, Insanus Paule, multum te haerere ad in- saniam conuertunt, Act. 26. Quidam etiam in Christum & eius discipulos propter praedicationem & doctrinam eorum tam crudeliter exarserunt, ut ipsos morte damnisima consummarent. Sed nunquid propter causas seu occasiones huiusmodi suspendenda sint organa veritatis? Vere est coram aliquibus, pro loco & tempore, non tamen coram omnibus

A omnibus vbique & semper, sicut Christus, Paulus, & Apostoli ceteri lucidis suis exemplis nos lucide docuerunt, sicut superiusangebatur. Quare & Chrysostomus super illud ver- bum Ioh. 6. superius recitatum, Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, Hoc, inquit, forte factum est ad consolationem nostram, quando aliquando contingit ut homo dicat ve- rum; & quod dicit non capiatur, atque illi qui audiunt, scandalizantur & discedant: Penitet autem hominem dixisse quod verum est. Dicit enim apud se homo, non debui sic dicere. Ecce Domino consistit; dixit, & perdidit multos, & non turbatur ipse quia ab initio nouerat, qui non essent credentes. Nos si nobis contingat perturbamur, sed solatium in Domino in- ueniamus, & tamen caute verba dicamus. Cui & concordanter Augustinus, De bono perse- uerantiae ubi prius, scilicet 46. recitatis periculis memoratis, subiungit, Nunquid propter hu- iusmodi animas ea, quae de praescientia Dei vera dicuntur, vel neganda sunt, vel tacenda sunt? Etiam qui propterea vel non orant, vel frigide orant, quoniam Domino dicente, didicerunt B scire Deum quid nobis necessarium sit priusquam petamus ab eo, num propter tales huius sen- tentiae veritas deferenda, aut ex Euangelio delenda putabitur? His igitur & huiusmodi peri- culis nequaquam obstantibus veritas est docenda; & hoc duabus de causis; prima ut errores circa alia necessaria salubriter caueantur, secunda ut capaces & habiles vtiliter instruantur. Pro prima dicit Augustinus de bono perseverantiae 46. Nunquid propter huiusmodi ani- mas ea, quae de praescientia Dei vera dicuntur, vel neganda sunt vel tacenda? Tunc scilicet quando si non dicantur, in aliositur errores: in quos autem & quantos eatur errores nega- ta necessitate viciesimo septimo huius ostensa, facile est videre. Cum enim illa necessitas euidenter sequatur ex multis antecedentibus praetribatis, quicumque illam negauerit, oportet C similiter Logica compellente negare quodlibet antecedens: Oportet ergo negare Dei praed- actionem, coactionem, auxilium, gratiam, praedestinationem, praescientiam, efficiendum, conseruantiam, & cetera huiusmodi, imo & tandem Deum esse, & cum insipientem insipien- tissime dicere, Non est Deus. Pro hac etiam prima causa & secunda coniunctam Augustinus de bono perseverantiae 47. Dicitur, inquit, verum maxime ubi alia quaestio ut dicatur impel- lit; & capiant qui possunt; ne forte cum taceatur propter eos qui non capere possunt, non so- lum veritate fraudentur, verum etiam falsitate capiantur, qui verum capere, quo cauatur fal- sitas, possunt. Facile est enim, imo & vile, ut taceatur aliquando verum propter incapaces. Sed alia est ratio verum tacendi, alia verum dicendi necessitas. Causas vero tacendi longum est omnes querere vel inferere; quarum tamen est & haec vna, ne peiores faciamus eos qui non intelligunt, dum volumus eos qui intelligunt facere doctiores, qui nobis aliquid tale tacentibus doctiores quidem non fiunt, sed nec peiores fiunt. Cum autem res vera ita se habeat ut fiat peior, nobis eam dicentibus, ille qui capere non potest, nobis autem tacen- tibus ille qui potest, quid putamus esse faciendum? Nonne dicendum est potius verum, ut qui potest capere capiat, quam tacendam, ut non solum id ambo non capiant, ver- rumetiam qui est intelligentior, ipse sit peior, qui, si audierit, caperet? Per illum etiam plures discerent: quo enim est capacior ut discat, eo magis est idoneus ut alios doceat. Timemus ne loquentibus nobis offendatur qui veritatem non potest capere, & non time- mus ne tacentibus nobis qui veritatem potest capere, falsitate capiantur? Et si quis adhuc vigeat & opponat, propter doctrinam paucorum multos non debere turbari, & paucos si aliquos recipere hanc doctrinam, multo vero plures illam respuere conturba- tos, multum quoque bene stetit Ecclesiam retroactis temporibus sine ista nouella do- ctrina tot hominum turbauit; Aduertat, quare, Philofofum 3. Polit. 5. dicentem, Vnum quidem differre secundum virtutem, vel paucos coniungit; plures autem ad summum omnis virtutis peruenisse difficile. Attendat insuper, supplico, quid simile potuit obijci ma- gistro, & Domino nostro Christo, Paulo, & ceteris eius Discipulis, Doctoribus nostris sanctis. Christo namque docente de Sacramento Eucharistiae benedictae, & de necessitate & impossibilitate, quam habemus in manibus, scilicet in actibus hominum respectu cau- sarum superiorum, dicendo, Panis verus est qui descendit de caelo, &c. & omne quod dat mihi Pater ad me veniet, & nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit illum, &c. Turbati sunt multi insipientes corde, in tantum quod murmurarent & ad inuicem litigarent & dicerent, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Et tandem retro || abierunt: Pauci vero, scilicet duodecim eius Discipuli, remanserunt, Ioh. 6. Vnde || abierunt & ipsomet testante, Multi sunt vocati, pauci vero electi, Matth. 22. Quare & monet inuitare per angustam portam, quia lata est porta & spaciota via quae ducit ad perditionem; & multi sunt qui intrant per eam, quam angusta sit porta & arcta via quae ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam, Matth. 7. Similiter & Paulo Athenien- sibus

enibus predicante, multi erant turbati deridentes eius nouam doctrinam; pauci vero, A scilicet Dionysius Areopagita & Damianus cum paucis alijs crediderunt, Act. 17. In ciuitate quoque Ephesiorum, vt habetur Act. 18. propter sanam eius doctrinam fiebat magna turbatio, in tantum vt impleretur ciuitas confusione, & impetum facerent vno animo in theatrum, & cum postularetur silentium vt ratio redderetur, facta est vna vox omnium quasi per horas quas clauauimus, Magna Diana Ephesiorum. Similis quoque turbatio, commotio, concursio populi, acclamatio, & vociferatio facta est in ciuitate Ierusalem propter doctrinam eiusdem, vt patet Act. 21. & capitulis alijs consequenter, in tantum quod ferè periclitabatur; accusabatur coram Iudicibus, & appellare Caesarem cogebatur. De alijs quoque Apostolis & ceteris sanctis Dei nimis frequenter inuenies, quod ad eorum prædicationem & doctrinam multi fuerunt scandalizati & grauiter conturbati, pauci vero salubriter informati: hoc tamen eos ab euangelizando communiter omnibus nullatenus retraherat. propter rationem B assignatam tricesimo nono primi. Nec eorum meritum inuocabat; vnde ille excellentissimus Prædicator & Doctor in persona omnium Prædicatorum & Doctorum, Christi, inquit, bonus odor sumus Deo in his qui salui fiunt, & in his qui peresunt; alijs quidem odor mortis in mortem, alijs autem odor vitæ in vitam, 2. ad Corinth. 2. Quomodo enim bene stabit Ecclesia & Catholica veritas sine *distinctione* huius problematis, cum fideles & infideles, Grammatici, Logici, Mathematici, Naturales, Morales, Diuini, Theologi, senes & iuuenes, bonas & feminas, literati & idiotæ, ac vniuersales omnes & singuli, docti pariter & indocti ipsum quotidie lacerent, masticent, ruminent & corrodant? Maxime cum ex defectu notitæ solutionis huius problematis in plurimos & maximos eatur errores, sicut superius monstrabatur, sicut & euidenter demonstrant opiniones erroneæ circa istud problema supra isto tertio multis capitulis recitatae. Vnde Ammonius super vlt. primi peri heremias, Hoc, inquit, theorema ad omnes partes Philosophiæ est necessarium, ad moralem Philosophiam omnino, quinimo & ad Physiologiam, & ad Logicam methodum: porrectum autem theorema & ad primam Philosophiam inuenies. Quæret enim & Theologus secundum quem modum gubernantur res, quæ in mundo ante omnia ex necessitate & determinate fiunt, quemadmodum in perpetuis, An sint aliqua contingenter euenientia; & nec omnino idioticæ dispositionis homines inuenies negligentes meditationem de hoc theoremate. Et infra, Istud theorema magnam habet virtutem ad totam vitam nostram. Beatus etiam Augustinus de bono perseuerantiz 59. recitat simile ex simili causa sibi obiectum, Dicunt, inquit, non opus fuisse huiusmodi disputationis incerto, minus intelligentium tor corda turbati, quoniam non minus vtiliter sine hac definitione prædestinationis per tot annos defensa est catholica fides. Opinor quoque verisimiliter multos recipere, & paucos respicere hanc doctrinam; & vt vtar verbis Auicennæ 10. Metaphys. 1. recitatis 29. primi. Plus appropinquat vulgus & tenet, & dicit, verum est, nec refugium hoc, nisi qui volent videri Philosophi. Hæc etiam doctrina non est nouella secundum substantiam, sed antiqua, sicut vicesimum septimum huius per antiquos Auctores ostendit: & si aliquid nouitatis haberet quantum ad modum elucidatiorem, & pleniorum dicendi, non esset rationabiliter increpanda. Non enim rationabiliter increpatur Christus, sed laudatur, quia post verus testamentum nouum induxit, licet multum bene viuerent homines sub veteri testamento; nec increpatur, sed laudatur à Domino Scriba doctus, qui profert de thesauro suo noua & vetera, Matth. 13. Quare Hieronymus in epistola ad Sophronium, quæ vice prologi psalterio Hieronymi est præscripta, de obiectantibus translationem suam nouam post veterem ita scribit, Peruersissimi homines; nam nouas voluntates cum semper expectant, & gula eorum vicina maria non sufficiant: cur in solo Scripturarum studio, veteri sapore sunt contenti? Vnde & Philosophus 1. Metaphys. vlt. postquam correxit opiniones antiquorum de causis, sic ait, Tenuerit hæc, scilicet causæ, & modo quodam omnes prius dictæ sunt, modo vero quodam nullatenus. Balbutiens enim visa est prima Philosophia de omnibus velut noua existens circa principium; qui & 1. Eth. 11. videbitur, inquit, omnis esse, perducere, & particulatim disponere quæ bene habent circumspectionem, & tempus talium inuentor, vel cooperato bonus est; vnde & artium facta sunt additamenta: Omnis enim est apponere quod deficit. Auerroes quoque super 4. de celo comment. 11. Sermo, inquit, posterioris debet esse acutus & rectior. Quare & Boetius primo de disciplina scholarium, agens de excellentia Magistratus, Miserrimi, inquit, ingenij est, semper inuentis vti, & nunquam inueniendis stultius quam Magistratus orationibus omnino considerare. Quapropter & Philosophus 1. polit. 2. ostendit, quod magis expedit ciuitati ab optimo viro regi, quam ab optimis legibus; vbi & ait, In quacunque arte principari secundum literas miserum: manifestum igitur quod non est

|| discussione

Ammonius.

Augustinus

Hieronymus

Philosophus.

Auerroes. Boetius.

A est secundum literas & leges optima politia: quibus & Varro concorditer in sententijs suis ait; illum eruditorem eligere, qui magis didicerit in suis quam in alienis; Nil magis utilem docebit, qui à se nihil didicit, falsoque Magistri nuncupantur auditorum narratores; ac si audiendi sunt vt qui recentem rumores. Vnde & Vitruuius de Architectura libro septimo notabiliter mulem refert, quod Rex Ptolomæus Bibliothecam egyptiam Alexandriæ congregauit, ludos Musis & Apollini dedicans; & sicut athletic, sic Scripturarum & Poetarum victoribus certa præmia statuebat, assignans sex Iudices, quibus & septimum, scilicet Aristophanem, adiunxit; qui ex ordine legeret cunctos libros; factoque vna dierum conuentu ad certamen publicum Poetarum, populus inuocabat, quem maxime approbaret; & sententiæ Iudicum implorata, sex Iudices illi, qui populo placuit, victoriam decreuerunt; Solus autem Aristophanes illum vicisse diiudicat qui populo minime complacere, commotusque est Rex ac populus vniuersus; & imperato tandem Aristophanes silentio, illum solum asseruit esse Poetam, quia quod dixit, proprio studio adinuenit, ceteros vero aliena carmina rapuisse; & scrutatis armarijs regijs, libris inspectis, collatione facta, eos fures esse conuicit, iussitque Rex agi furti cum illis. Quapropter & Iesus filius Sirach laudatur quia post legem & Prophetas, & sapientiam maximam Solomonis, de corde suo sapientiam renouauit Eccles. 50. Vnde & supra 24. Sapientia ipsa dicit, Qui edunt me, adhuc elurient, & qui bibunt me, adhuc sitient, & qui eluciant me, vitam æternam habebunt, Quare & Daniel viro desideriorum, qui posuit cor suum ad intelligendum in tantum vt se affligeret, Angelus hæc dicebat: Qui docti fuerint subleuantur quasi splendores firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas æternitates: Tu autem Daniel, claudere sermones & signa librum vsque tempus statutum; Pertranfibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Et infra, Ego, inquit Daniel, audiui, & non intellexi, & dixi, Domine mi, quid erit post hæc? & ait, scilicet Angelus, Vade Daniel quia clausi sunt signatique sermones vsque ad tempus præfinitum; Eligentur, & dealbabitur, & quasi ignis probabuntur multi, & impij agent impij, neque intelligent omnes impij, porro docti intelligent. Vnde Gregorius 2. super Ezech. homilia quarta. Sciendum est; inquit, quia per incrementa temporum creuit scientia spiritualium Patrum. Plus namque Moses, quam Abraham, plus propheta quam Moyses, plus Apostoli quam Propheta in omnipotentis Dei scientia eruditi sunt. Fallor, si hæc ipsa scriptura non loquitur, Pertranfibunt, inquit, plurimi; & multiplex erit scientia. Quod & probat dilucidè consequenter, sicut eadem concludens; Mensura ergo calami, quæ est sex cubitorum, & palmi, ducatur ad cubitos decem, & mensura decem cubitorum ad extremum surgat in tresdecim, quia quantum mundus ad extremitatem ducitur, tantum nobis æternæ scientiæ aditus largius aperitur. Porro sicut eidem homini in teneriori ætate cibus & doctrina faciliior & infirmior, quam solidior congruè ministratur, sic & toti Ecclesiæ. Nam in sua nascituris origine, lacte facilis, lucida, & suaui doctrinæ fuerat imbuenda; nunc autem postquam per processum temporis est adulta & firmiter roborata, cibarijs solidis est fouenda, maxime hi, qui habent gustum sanum, dentes potentes, & stomachum cordis fortem. Vnde Apostolus primo ad Corinthios tertio. Ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tanquam paruulis in Christo; lac vobis potum dedi, non escam: Nondum enim poteratis, sed nunc quidem potestis. Et ad Hebræos quinto. Estis quibus lacte opus sit, non solidi cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ; paruulus enim est; perfectior autem est solidus cibus, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem. Et primo ad Corinthios secundo, Sapientiam loquimur inter perfectos. Veruntamen propter istam sententiam non debent homines esse negligentes ad bonum, quia sicut Deus præsciuit homini finem, scilicet vitam æternam, sic & viam & media ad hunc finem, sicut supra respondendo ad rationem Philosophi 1. peri heremias vlt. est ostensum. Quare & Daniel spiritu Dei plenus, certè intelligens imminere terminum septuagesimorum annorum desolationis, & initium consolationis Israeliticæ populi captiui prædictæ & promissæ per Ieremiam 29. à Deo qui mentiri non potest, non ideo minus diligenter posuit faciem suam ad Dominum Deum suum, rogare & deprecari in ieiunio & ieiunio & cinere, vt faceret quod promissum, sicut Dan. 9. historia manifestat. Super quam Hieron. Prædixerat Ierem. 70. annos desolationis templi, post quos Ierusalem veniret popululus in Iudam, & edificaretur ibi templum, & Ierusalem; quæ res Daniel non facit negligenter, sed magis prouocat ad rogandum, vt quod Deus per suam pronouit clementiam, per huius impleat preces. Cui & concorditer Greg. hom. 32. super Euang. ita scribit; Matriona quædam fuit valde religiosa, quæ ad nomen martyrum, scilicet Procepsi &

Gregorius.

Apostolus.

Hieronymus.

Gregorius.

Martianus Ecclesiam crebro veniebat; & quadam die dum ex more ad orandum venisset, egrediens duos stantes sub peregrino habitu monachos invenit, peregrinos credidit, dare eis aliquid elemosynae praecipit, sed priusquam eius erogatur eis ad largiendum elemosynam propinquaverat, aliter enim illi vicinus, & dixit: Tu nos modo visitas, nos te in die iudicii requiramus, & quicquid possimus, praestabimus tibi; quo dicto, ab oculis eius ablati sunt: territa illa ad orandum rediit, seseq; in lacrymas prolixius effudit, & facta est post hoc tanto instantior in prece, quanto certior de promissione. Nec illud est verum, quod quicquid fecerint homines vel non fecerint, non minus nec magis evenient universa: Primum, pro ipsi factionibus seu operibus; Secundum, pro finibus operum, Non enim soli fines seu termini, pura mansiones in caelo, praedestinantur a Deo, sed & via, & media ordinata, sicut superius respondendo ad simile argumentum Philosophi 1. perihermesias vit. fuerat demonstratum, sicut etiam clare docet 45°. primi: Verum est tamen quod nullus unquam faciet aliquid vel omittet, unde aliquid futurum non eveniet, aut alio & non omnimodo modo eveniet quod eveniet, nec unde aliquid non futurum eveniet: hoc enim contradictione includit, quod & 18°. huius ostendit, quare & omnia quae evenient, & quibuscumq; modis evenient, ita serio de eveniet, ac si omnino essent necessarii evenitura. Quod autem quidam arguunt consequenter multa futura se posse liberè impedire, vel intelligunt quod hoc possunt ex se solis sine Deo coeunte vel praegente, & tunc sunt Pelagiani heretici, quod 20. & 30. secundi demonstrant: aut intelligunt quod Deo coeunte & praegente cum ipsis possunt; & tunc nesciam quomodo est possibile, imò & necessarium necessitate causarum superiorum, sicut 27. huius ostendit. Quare & de quolibet impedimento libero futuro & non futuro similis est necessitas, sicut & de quocumque effectu libero futuro, vel non futuro: omne namque tale impedimentum futurum est aliquid talis effectus futurum. Rursum aut intelligunt quod cum Deo coeunte aut praegente possunt impedire aliquid futurum, quod sit A. si tunc etiam voluntate divina ad A. fore, sicut 14. primi docet, quod est hereticum & blasphemum, sicut 10. primi monstrat; aut intelligunt, quod possunt mutare aut augere voluntatem divinam ab A. vel facere ipsum non velle A. fore, quod similiter est errorum & contra 20. primi, 30. secundi, & 8. istius: aut quod Deo agente & praegente, & ex se solo, non ex actu humano quocumque non volente, sed nolente A. fore, possunt impedire A. fore, & sic non instant: sic enim necdum est possibile, sed necesse modo praedicto. Sic etiam quod dicunt se posse, magis est dicere Deum posse per eos, sicut omnipotentem artificem, per sua sibi subservientia necessariò instrumenta; & quamquam & quomodo causa secunda, ut homo, possit impedire effectum voluntatis divinae possit plenius disputari. Ex quod arguunt de parvulo, verè videntur loqui ut parvuli, & ut parvuli cogitare. Quomodo namque intelligunt se posse occidere parvulum, vel per se, vel cum Domino, &c. sicut prius? Similis enim necessitas vel impossibilitas in occisione parvuli est ponenda, sicut in alijs effectibus liberis quibuscumque. Argumentum quoque de parvulo potest similiter fieri de adulto. D. Isti etiam videntur supponere salutationem vel damnationem hominis dignissimè creaturae fortuitis motibus hominum, daemonum, vel ferarum, & quasi casuali casu taxillorum; quare & praedestinationem & reprobationem, personas & numerum caelestium civium consequenter, quod vicissimum septimum primi cum sequentibus 45. & 46. non sinunt, quod & damnant auctoritates Augustini de bono perseverantiae 35. De correctione & gratia 27. recitatae tricesimo primo primi, De gratia & libero arbitrio 50. cum multis alijs recitatis tricesimo nono primi. Quod autem arguitur de experientia libertatis, non certificat omniqueque, quoniam sicut dicit Hippocrates primo primi Aphorismorum, Experimentum fallax iudicium difficile. Similem namque libertatem videntur bestiae, furiosi, moriones, & pueri experiri, qui tamen non habent omnimodam libertatem, quia non libertatem contradictionis, nec à necessitate respectu causarum superiorum, nec etiam inferiorum, sicut ex viderimus huius patet. Nec Augustinus, nec aliquis alius experitur se habere libertatem à subiectione Dei exemptam, sed voluntatem liberam à coactione civita. Porro quod obijciunt consequenter est argumentum Manichaeorum, contra illud magistri nostri Christi, Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum, Ioh. 6. dicente ibi Chryostomo, Hic insistant Manichaei dicentes, Ergo in nobis nihil est possum; quod & potest similiter obijci 20. & 30. secundi; verumtamen 9. huius plenè responderet. Quod etiam opponunt, quod Deus sit Autor mali, 20. & 30. secundi similiter potest opponi, verumtamen hic responderet 34. primi. Quod etiam dicunt, Illi nolo pro Deo meo habere, qui me impellit ad malum, contra 16. & 30. secundi similiter potest dici; quibus & è contrario ego dico, Illi nolo pro Deo nostro habere, qui non sit omnipotens in agendo, qui non habeat omnipotentissimè dominatam super meam debilem voluntatem, qui non possit omnipotentissimè facere me velle, & facere quicquid veller, qui non habeat

A habeat voluntatem universalerè efficacem, infrustrabilem, indefectibilem, & necessariam in causando, imò cuius voluntas non sit mihi necessitas secundum sententiam 27. huius scriptam. Quinimò còstanter & libera voce dico, illum nolo pro Deo meo habere, cuius beatissimam voluntatem ego miser peccator possum, facillimè à summa arce lux dignissimè libertatis detradere, & oppositè servitutis necessario iugo submittere, & submissam insolubilerè detinere; cuius sanctissimam voluntatem ego peccator velut mulierculam debilem facillimè possum opprimere, & necessitate ad horribilem actum peccati, imò & quam plusquam mulierculam qualemcumque possum necessitate ad consentiendum in actum turpissimum vilissimumque peccatum. Cui & adhuc fiducia literè agens, dico illum nolo pro Deo meo habere, quem peccator impello ad malum necessariò volendum, aut etiam permittendum, quem ego miser peccator necessitate vicissitudinaliter, sicut malitia placuerit, ad volendum, B permittendum è malum, qui servituti tam miseri peccatoris tam miserabiliter sit subiectus. Adversarius etenim confitetur, quòd quamdiu actus meus malus est futurus, tamdiu Deus est libertarius libertate, contradictionis plenissima ad volendum & permittendum illum, vel non: sed cum temporaliter praesentialiter à me fiat, necesse est tunc primo necessitate opposita priori libertati aeterno Dominum velle & permittere illum actum: cui similiter adhuc dico, illum nolo pro Deo meo habere, qui in tota universitate creaturae aliquam rem malam simpliciter & non bonam facit, consecrat, voluntarie permittit. Quare & 26. primi ostendit nullam rem esse malam simpliciter, sed quamlibet esse bonam: Quamobrem adhuc dico, illum nolo pro Deo meo, scilicet summo bono, habere, à quo secundum sententiam Iacobi, non omne aliud bonum descendit. Cur, rerum inquit, vis tu illum pro Deo nolo habere, qui te ad omne bonum saltem necessariò debitum non impellit, & ab omni malo non repellit, cum hoc possit facillimè, & ita facilliter sicut permittit oppositum, & sine omni suo incommodo vel labore, & ad tuum maximum commodum & valorem? Cur, insuperatio, vis tu illum pro Deo tuo habere, qui tot mala secundum te in universitate regimini tuo subiecta permittit, cui & tot parva & minora bona meliora non facit, imò & totum univèrsum non efficit melius, quàm quod facilliter ita posset? Quem & adhuc requiro, Vis vni illum pro Deo tuo habere, qui te ad bonum impellit? Si non, Pelagianam heresim profiteris, sicut 21. 23. & 30. secundi ostendunt: si sic, ergo secundum te omnia bona quae eveniunt, de necessitate eveniunt, & sic contra 1. 5. opinionè 2. 2. huius repressam. Verumtamen proculdubio Deus nulli inivum violenter impellit, sed omnes voluntarios spontaneè impellit & trahit ad quoslibet liberos actus suos, Amplius autem pro isto & omnibus similibus de peccato & necessitate peccandi, seu ad peccandum, aliter fortasse subtilius & probabilius dici potest, quòd Deus necessitate quodammodo ad actum peccati secundum substantiam ipsius actus; non ideo tamen videtur consequens, quòd ipse necessitate ad peccatum, vel ad deformitatem peccati, quatenus est peccatum deformitatem peccati. Posset enim Deus omnipotens, ut apparet, separate substantiam ipsam actus, & rem quamlibet positivam à deformitate peccati, posseque producere & servare talem suum effectum realiter positivum & bonum absque tali defectu & malitia privativa, praesertim cum peccatum; deformitas, malitia, aut defectus non sit essentialiter ipsi actus, neque necessariò consequens substantiam ipsam actus, sicut apparet ex 26. primi. Deo igitur bono rectè agente, praegente, & necessitante quodammodo ad actum talem bonum secundum substantiam & naturam, nequaquam de necessitate consequitur malitia aut actus peccatum. Unde ergo sequitur, nisi ex voluntate libera creaturae deficientis permanet, voluntarieque peccantis? Verum si quid aliter sapientia, & hoc mihi Deus revelare dignetur, & reddere sobrie sapientem; & si deficientis forte peccem, ad iustitiam regulam meredueat. Quod autem arguitur, difficultatem & ignorantiam in nullo excusare peccatum, quia nec impossibilitatem vitandi potest similiter argui de merito, qualicumque haec tamen in aliquo excusant peccatum, ad quod liberum arbitrium tollunt, vel minuitur quocummodo: quia vel cognitione obnubilant, vel executione debilitant; haec autem in possibilitate evitandi, seu necessitate faciendi neutrum minuit vel offendit, sicut corol. re & praet. huius docet. Quod autem arguitur, non fuisse maiore possibilitate vitandi peccatum ante lapsum quam post, potest similiter argui de vitacione meriti, vel de factione meriti possibilis, non tamen futuri. Nec ratio causalis procedit. Nam quomodo sequitur, homo non potest A. nisi de potentia absoluta, nec potest B. nisi de potentia absoluta; ergo non magis potest A. quam B. nec è contra? Non enim sequitur similiter arguendum, Nulla creatura potest aliquid nisi de potentia Dei; sicut 2. primi & sequentia probaverunt; ergo nulla creatura magis potest unum quam aliud, facilius quam difficilius, nec vna creatura magis potest quicquam quam alia, fortior & potentior quam debilior & impotentior quancumque. Nec etiam sequitur de potentia ordinata. Nulla creatura potest quicquam

quocumq;

Hippocrates.

Iohannes.

Chrysostr.

planc.

202

firma.

nequede

estis ipsa

actus

reque.

reque.

quicquam futurum nisi de Dei potentia ordinata, sicut corollarium noni, primi monstravit; A
ergo nulla creatura magis potest vnum futurum quam aliud, facilius quam difficilius, nec vna
creatura, puta potentior, magis quam alia impotentior quantumcunque. Tertio adhuc non
sequitur de potentia naturalis. Non enim quia nullatenus naturalis potest aliquid naturaliter o-
petari, nisi per potentiam naturalem, ideo nulla res naturalis magis potest naturaliter ope-
rari quam aliud. Hocigitur antelapsum, quando erat in naturalibus totus sanus, &
in gratuitis multum potens, magis potuit quam postquam incidit in latroces, & in latrinam
peccati, ubi in naturalibus vulneratur, & gratuitis spoliatur, unde efficitur impotens & in-
firmus: Habet & nunc fortissimum inimicum, quem tunc non habebat, corpus scilicet cor-
ruptum, quod aggravat animam, & carnis concupiscentiam, quae spiritum adversatur; eui &
assunt duo pestiferi comites, ignorantia nimia discernendi, & difficultas plurima exequenti-
dis: Et haec est ratio & causa Doctorum, qui fuerant in oppositum allegati, Petri 2. sent. dist. 25.
Hugonis de Sacramentis libri primi parte 6. cap. 16. Bernardi de gratia & libero arbitrio 1. 2.
sicut scripta eorum lucide contestantur. Quomodo autem & quare necessitas naturalis & fra-
talis repugnet merito, & non ista, vnde decimum huius docet. Quod autem arguitur non esse
majorem libertatem in homine quam in bruto, vnde decimum huius solvit. In homine siquid-
dem est necessitas respectu Dei solius, in brutis vero respectu ipsius, & respectu causarum in-
feriorum, naturaliumque causarum. Nec ratio sua causalis procedit. Non enim si homo
non possit in oppositum faciendo, nisi de potentia absoluta, nec brutum; ideo non magis
homo quam brutum, sicut superius est ostensum. Nec ista sententia redit hominem impecc-
cabilem, sicut ostendit 34. primi. Quod autem inferitur, non esse maiorem libertatem
in viatore quam in comprehensore, quis negare praesumpserit, cum maior libertas sit in Deo,
in sanctis Angelis confirmata, & in comprehensore quoque quam in aliquo viatore, sicut
catholici non ignorant, quod & testatur Auctoritas Augustini Enchirid. 86. primo huius praem-
issa, quod & ostendunt Hugo, & Petrus ubi erant proximo allegati: Nec ratio causalis C
est efficax, sicut superius est ostensum. Viator namque habet infirmitatem multiplicem, ig-
norantiam, difficultatem, carnem, mundum & diabolum tentatores, nec abundantiam gra-
tiae confirmantis. Angelus vero nullum istorum malorum, sed opposita bona plene, cum
abundantissima gratia beatificae confirmantis; & haec est ratio confirmationis in bono, sicut
decimum quintum secundi ostendit: Verum tamen vno modo habet viator libertatem arbi-
trij, quo Deus & comprehensor non habet, videlicet ad obediendum divinis mandatis vel
non, ad peccandum vel non. Quod autem ex isto consequenter inferitur, quod viator non
potest plus mereri quam Angelus confirmatus, videtur secundum sententiam Petri 2.
sentent. dist. 5. & 11. recitatum primo huius posse concedi. Verum quia idem potest argui
de Angelis post finale iudicium beatificandis plenarie & perfecte, aliter respondendum,
quod nullus potest mereri à Deo quicquam boni de condigno, scilicet de necessitate iuris in-
flexibilique rigore, sed quicquid boni meremur ab eo, totum procedit & pendet ab eius gra-
tissima gratia & gratuita voluntate, sicut 39. primi clarius demonstravit. Potest ergo D
Deus absque iuris iniuria, & sine praedicio cuiuscunque, praestituere Angelo & homini cer-
tum terminum ad merendum, & illuc usque sua opera velut meritoria acceptare, ultra vero
tanquam praemiatória & consummatoria praecedentium meritorum: Necessitas tamen so-
la in Angelis plenarie consummatis non videtur merito repugnare, sicut corollaria primi, sec-
undi, & decimi huius docent, sed sola perfecta consummata. Merentes enim sunt in via &
motu ad terminum, comprehendentes vero & consummati plenarie in termino ultimato.
Nec sequitur hominem viatorem esse finaliter confirmatum: Non enim ideo dicitur quispi-
am finaliter confirmatus, quia necessario sequitur voluntatem divinam, sed propter aliam ra-
tionem superius assignatam. Arguita vero, quae consequenter obgargit in Logica, in Philo-
sophia & in Theologia est haeretica & damnata, sicut ex 43. primi constat. Rursum secun-
dum istam infensuram sententiam Deus posset velle aliquid esse seu fore, & illud non esset E
nec fore; posset velle aliquid esse seu fore tale, scilicet, praedestinatum & bonum, &
illud non esset tale, nec fore; posset quoque velle aliquid non esse seu fore simpliciter sine
tali, & ipso invito illud esset aut fore simpliciter sine tali; sicque Deus superbetur & omni-
potens, miser & impotens redderetur, sicut decimum primi docet. Amplius secundum
istam vanam & falsam insensuram, posset Deus cognoscere se non amando se: Prorsus namque
quodammodo videtur cognoscere quam amare, possetque Pater caelestis sine filio suo esse,
cum sit quodammodo prior, sicut trigesimo secundi erat ostensum. Duo vero argu-
menta sequentia videntur praetendere vnam exemptionem blasphemiam à subiectione
& servitute Domini Dei nostri, quibus tamen per quintum & nonum huius plenius
|| respon-

|| allegatum

* autem

A || respondetur; Videntur quoque eadem argumenta cum Pelagianis supponere voluntatem || responde-
creaturam posse agere sine Deo proprie cogente, vel saltem sine eo naturaliter procedente, batur.
quod vice simo secundi cum tricesimo reprobat. Nec dubium quin sit longè imò infinitè
perfectius, quòd Deo volente quippiam facere per aliquam creaturam, ipsi curatur necessa-
riò omne genu, quàm quòd ei ab aliquo posset resisti; sic enim & non aliter est omnipotens &
infinitè perfectus, sicut patet completius primo huius. Quod autem de omissione arguitur
non plus obuiat vice simo septimo huius, quàm vice simo vel tricesimo, seu tricesimo secundo
secundi, nec magis de omissione quàm de commissione procedit; auctoritas quoque Augu-
stini superius est glossata, nec intendit ista auctoritas Augustini aliam eius auctoritatem super
Deut. 20. & textum ibi sacrum destruere, qui tricesimo tertio secundi fuerant allegati. Argu-
menta verò de permissione & volitione, & amatione peccati ita procedunt contra vice sim-
um secundi, sicut contra vice simum septimum tertij, quae & soluntur plenarie per vice sim-
um tertium & tricesimum quartum primi. Auctoritates Genes. & Ecclesiastici ita vadunt,
contra vice simum & tricesimum secundi, sicut contra vice simum septimum tertij, quae &
vice simo octavo secundi clarius exponuntur. Auctoritas verò Apostoli negat necessitatem
adversariam libertatis potestati, sicut verba eius ostendunt, quod & decimo huius patet; vide-
tur etiam loqui sibi de necessitate legis seu iuris, quae ortum habet ex voto alicuius contractu,
& de opposita potestate. Ad illud verò quod arguitur de necessitate antecedente, respon-
dendum per distinctionem de necessitate antecedente, vice simo octavo huius praemissam;
vel aliter Anselmus negans necessitatem precedentem ab effectibus liberè & contingenter fu-
turis, intendit illam negare à prima causa illorum, scilicet à voluntate divina, secundum vn-
decimam & duodecimam veritatem quinti huius; & hoc verba sua indicant evidenter. At
enim, Scito omnia ex necessitate fuisse, quia ipse voluit, voluntatem verò eius nulla praec-
edens, qui & in talibus effectibus affirmat necessitatem sequentem, quia secundum
eum sunt à causa, scilicet à voluntate divina necessaria, necessitate sequente, ut patet capi-
tulo proximo: ratio autem huius transumptivae denominationis à causa ad effectus potest ha-
beri ex praemissis vice simo sexto secundi, nec repugnantiam ullam includit, eundem effectum
respectu eiusdem cause sic esse necessarium necessitate sequente, & etiam precedente, sicut
per se patet, sicut & ostensio sextae partis quinti huius docuit evidenter. Auctoritates verò
Anselmi & Boetij, dicentes res liberi arbitrij priusquam fiant apud hominem, & per liberam
voluntatem, & in tempore, posse mutari & nullatenus evenire, intelligunt manifestè respec-
tu causarum inferiorum, quia secundum ipsos respectu causarum superiorum sunt necessariò
eveniturae. Hoc enim sententia eorum & verba indicant evidenter, sicut vice simum octavum
huius ostendit. Voluntigitur dicere quòd quantum est de ratione & causalitate causarum
inferiorum, scilicet liberi arbitrij, seu totus hominis, siue quarumlibet temporalium aliarum,
nulla est necessitas respectu contingentium futurorum, sed contingentia & possibilis ad
verumque; sed in Deo aeterno super tempora & temporalia vniuersa habente determinatam,
praesentaneam, immutabilem, & infrustrabilem voluntatem respectu omnium futurorum, est
necessitas omnium futurorum, sicut capitulum proximum plenius ostendebat. Auctoritas
verò Anselmi de concord. 2. loquitur de necessitate libertati contraria & invita, sicut verbum
subsequens indicat evidenter: immediatè namque subiungit, quòd si non vellet sponte, non
operaretur. Robertus Lincolnienis negat Petrum praedestinatum saluari necessariò neces-
sitate contingentiae repugnante; aliam verò necessitatem, scilicet amicam contingentiae, nul-
quam negat, sed planè concedit. Concedit enim necessarium esse Petrum saluari, non neces-
sariò, sed contingenter; quare & habet consequenter concedere, necessarium esse Petrum
contingenter saluari. Quomodo autem neget necessitatem antecedentem, patet capitulo
precedente. Bernardus negat à libero arbitrio necessitatem inuitam, & ei contrariam, non
concordem; vnde capit. 3. Est, inquit, consensus voluntariis habitus liber sui, siquidem
non cogitur, non extorquetur; ea quippe voluntatis, non necessitatis; nec negat se, nec praet-
bet cuiquam nisi ex voluntate, alioquin si compelli valet, inuitus, violentus est, non voluntari-
us. Nisi enim voluntas non est, nec consensus: non enim est consensus nisi voluntatis.
Vbi ergo consensus, ibi voluntas; porro ubi voluntas, ibi libertas, & hoc est quòd dici puro
liberum arbitrium. Et infra 4. Vniuersa quae hominibus sunt, praeter solam voluntatem sui,
libera non sunt; vita, sensus, appetitus, memoria, ingenium, & si qua talia sunt, eo ipso sub-
iacent necessitati, quo non planè subdita sunt voluntati; ipsam verò, quia impossibile est de
se ipsa sibi non obedire (nemo quippe aut non vult quòd vult, aut vult quòd non vult) etiam
impossibile est sua priuari libertate: potest quidem mutari voluntas, sed non nisi in aliam vo-
luntatem, ut nunquam amittat libertatem; tam ergo non potest priuari illa quàm nec se ipsa.
Si

Si poterit homo aliquando aut nihil omnino velle, aut velle aliquid, & non voluntate, poterit & carere libertate voluntatis: sicut ergo voluntas, quoniam pro sui ingenita libertate, aut dissentire sibi, aut praeter se in aliquo consentire, nulla vi, nulla cogitur necessitate; non in merito iustam vel iniustam, beatitudinem seu miseriam dignam ac capacem creaturam constituit, promittitque sibi consentit. Qui & reddens causam dicit superius allegari, sic ait: Quomodo namque ad bonum conversus per gratiam humanae voluntatis consensus eo liberè bonum, & in bono liberum hominem fecit, quo voluntarius efficitur, non inuitus pertrahitur? Sic sponte devolutus in malum, in malo nihilominus tam liberum quam spontaneum constituit, sua utique voluntate ductum, non aliunde coactum ut malus sit. Et sicut caelestis Angelus, aut etiam ipse Deus permanet liberè bonus; quia scilicet voluntate, non aliqua extrinseca necessitate: sic profecto diabolus & què liberè in malum & corrumpit & perfit suo utique voluntario nutu, non alieno impulsu; manet ergo voluntas libertatis, ubi etiam sit captivitas mentis, tam plena quidem in malis, quam in bonis. Unde & 6. vnam definitionem liberi arbitrii sic concludit: Ex hac ergo tantum libertate, qua liberum est voluntati seipsam indicare vel bonam si bono, vel malam si malo, consentit; quippe quae in neutram nisi certè volendo consentire se sentit liberum arbitrium credimus nominari. Qui & decimo octavo negat necessitatem non peccandi à Deo, similemque necessitatem, scilicet iniuriam, Angelis & hominibus abnegans, tribuit eis oppositam libertatem; aliam verò necessitatem secundum causas superiores vicelesimo septimo huius praedictam nusquam negat; sed magis affirmat: unde sic ait, Caterum nec Deus caret libero arbitrio, nec Diabolus; quoniam quod ille non potest esse malus, non infirma necessitas, sed firma in bono voluntas, & voluntaria firmitas; quod què hic non valet in bonum respirare, non aliena facit violenta oppressio, sed sua ipsius in malo obstinata voluntas ac voluntaria obstinatio; & nunciativum ex eo potius liberum dicitur arbitrium, quod sive in bono, sive in malo què liberam facit voluntatem, cum nec bonus quisquam, nec item malus dici debeat, aut esse valeat nisi volens. C Taliam ratione non incongrue dicitur ad bonum se & ad malum habere aequaliter, quod utrobique videlicet par sit ei, non quidem in electione facilitas, sed in voluntate libertas: hac sane dignitate divina, videlicet est, prerogativa rationalem singulariter creaturam conditor insigniuit; quod quemadmodum ipse sui iuris erat, suaeque ipsius voluntatis, non necessitatis erat, quod bonus erat; ita & illa quoque sui quodammodo iuris in hac parte existeret, quatenus non nisi sua voluntate aut mala fieret, & iuste damnaretur; aut bona maneret, & merito saluaretur; non quod ei propria sufficere posset voluntas ad salutem, sed quod eam nullatenus sine sua voluntate consequeretur. Nemo quippe saluatur inuitus: nam quod legitur in Evangelio, Nemo venit ad me, nisi Pater meos traxerit eum, item in alio loco, Compelle intrare, nihil impedit; quia profecto quanto scilicet trahere vel compellere videatur ad salutem benignus Pater, qui omnes vult salvos fieri, nullum tamen iudicat salutem dignum, quem non probaverit voluntarium. Hoc quippe intendit, cum terret aut percutit ut faciat voluntarios, non salvet inuitos, quamvis dum de malo mutat, in bonum voluntatem transferat, non auferat libertatem. Calumniale tamen secundum superficialiter videtur, quod dicit libertatem à necessitate Deo & creaturae aequaliter convenire, cum omnis virtus & perfectio utriusque competens infinite plus Deo competere videatur, cum omnis creatura sit omniquaque finita, ipse verò infinitissimus omniquaque, sicut suppositio prima probat. Quod autem obijciatur, omnes Auctores necessitatem ab actibus liberis abnegare per vicelesimo nono & vicelesimo octavo, & decimo huius praemissa, sufficienter, ut arbitror, potest solvi. Articulus Oxoniensis per Robertum Cantuariensem damnatus non obviat necessitati praedictae. Ex hac enim non sequitur, omnem propositionem de futuro veram esse necessariam, sed eius oppositum manifestè. Nam si haec sit vera & necessaria necessitate huiusmodi, Antichristus nasceretur, necessarium sequitur quod aliquando nasceretur, & quod post in perpetuum erit falsum. Pro hoc autem articulo plenius intelligendo, sciendum quod ab aliquibus opinabatur Oxoniensis, quod nulla propositio de futuro in materia contingenti est vera vel falsa, sicut ex decimo septimo huius potest haberi, ex qua necessarium sequitur, quod omnis propositio vera de futuro est necessaria, ut scilicet necessarium impleatur, veluti, Sol oriatur, eclipsis erit, & similes; quare & iuste debuit condemnari. Praeterea potest dici, quod articulus loquitur de necessitate absoluta, & contraria, non consentanea libertati, sicut decimum huius distinguit; articulus verò Parisiensis loquitur de necessitate non respectu causarum superiorum, sed tantum inferiorum. Scilicet corporum caelestium, & causarum naturalium, videlicet de necessitate naturae seu fati stellaris. Opinabatur namque à nonnullis Parisiis, quod voluntas humana subiaceat necessitati stellarum, & quod sit tantum passiva, & quod necessarium velit, positum omnibus

is

assequeretur.

A omnibus causis inferioribus requisitis, sicut ex 30. secundi, texto & decimo huius patet. Hoc idem evidenter ostendunt verba articuli debite ponderata. In articulo namque damnatur, quod nihil sit à casu, quare & eius oppositum affirmatur: sed respectu Dei & superiorum causarum nihil penitus sit à casu, sed tantum respectu inferiorum per vicelesimum nono primi. Quare & idem Stephanus Parisiensis damnavit articulum asserentem, quod aliqua possunt casualiter evenire respectu primae causae, & quod falsum est omnia esse praedicta à prima causa; articulus autem negat necessitatem respectu illarum causarum, respectu quarum casu affirmat; sed hoc est tantum respectu inferiorum causarum. Quod etiam locus Scripturae, quem pro se allegat articulus, indicat evidenter, quia concursus, inquit, causarum est de definitione casualis, libro de consolatione & est 5. prosa. 1. Vbi Boetius, Liger, inquit, definire casum esse inopinatum ex confluentibus causis, in his quae ob aliud geruntur, etiam; & quod de causis inferioribus intellexit, sicut verba eius praecedentia & sequentia manifestè, sicut ostenditur plenius vicelesimo nono primi, quae & necessitatem praedictam minuit & confirmat. Nam post definitionem casus praemissam immediate subiungit; Concurrere autem atque concurrere causas facit ordo ille inevitabili connexionem procedens, qui de providentiae fonte descendens, cuncta suis temporibus atque locis disponit. Quod etiam articulus loquitur de necessitate respectu causarum inferiorum, scilicet de necessitate naturae seu fati stellaris, videtur per alios articulos sibi in damnatione coniunctos. Damnatur namque cum illo alius articulus asserens, quod ex diversitate locorum acquiruntur necessitates eventuum, & tursum alius asserens, quod ex diversis signis caeli signantur diversae conditiones in hominibus tam honorum spiritualium, quam rerum temporalium; & iterum alius, qui dicebat, quod in hora generationis hominis in corpore suo, & per consequens in anima, quae sequitur corpus, ex ordine causarum superiorum, scilicet corporum caelestium & inferiorum, inest homini dispositio inanis in tales actiones & eventus. Error, nisi intelligatur de eventibus naturalibus & per viam dispositionis. Amplius, alius, qui ponebat quod fatum, quod est dispositio universi, procedit ex providentia divina, non immediate, sed mediante motu corporum superiorum, & quod illud fatum non imponit necessitatem inferioribus, quae habent contrarietatem, sed superioribus, ubi & multi alij similes condemnantur. Porro damnatio huius articuli vitium salvat necessitatem praedictam. Hic namque damnatur quod fatum procedens ex providentia divina non imponit necessitatem inferioribus; ergo suum oppositum affirmatur, scilicet, quod imponit necessitatem inferioribus sub divina providentia gubernatis. Huiusmodi autem sunt omnes liberi actus nostri, sicut ostendit tricesimum primi, quare & idem Stephanus Parisiensis damnavit articulum asserentem, quod humani actus non reguntur providentia divina. Nec verum simile est quod dicit Stephanus damnans articulum praedictum, & eoniam alium, quem ipsemet prius damnavit, ponentem quod ad hoc quod effectus sint necessarii respectu causae primae, non sufficit quod ipsa causa prima non sit impedibilis, sicut vicelesimum septimum huius plenius recitavit. Damnatio vero alterius Parisiensis articuli & Petri Abelardi non obviat necessitati vicelesimo septimo huius dictae, quoniam vicelesimum septimum huius tantum affirmat necessitatem in futuris respectu voluntatis divinae, nunquid tamen Deus possit vel non possit aliter velle & facere non affirmat. Quod autem arguitur iuxta rationem necessitatis praedictae, quod omnia, quae eveniunt, eveniunt de necessitate respectu causarum inferiorum, incurabiliter claudicat in materia & in forma. In materia, quia supponit, quod omnia, quae eveniunt, per causas inferiores eveniunt, cum tamen solus Deus unus faciat per seipsum; solus enim creabit futura eteanda: De his enim, quae per causas inferiores eveniunt, puta de rebus liberi arbitrii, peccat in forma, quia cum respectu voluntatis divinae in frustabilis ac immutabilis, determinateque & distinctè volentis, quaeque eveniunt per causas inferiores, evenire per illas necesse sit, sicut vicelesimum septimum huius docet; respectu tamen causarum, inferiorum, puta hominis & liberi arbitrii, non est necesse evenire per eas, evenire per illas, quia quantum est de ratione & essentialitate ipsarum, nulla est necessitas respectu futurorum liberorum effectuum futurorum, sed in determinatio, in distinctio, contingentia, & possibilis ad utrumque. Quod vero arguitur consequenter, oppositum huius positionis esse possibile, non obviat nec impugnat multa namque sunt vera, quae non sunt necessaria, & quorum opposita possibilia dignoscuntur. Verum tamen argumentum non probat oppositum esse possibile, nec est verum. Non est verum, quia per tertium & quartum primi, non est possibile creaturam agere sine Deo proprio cogente; & hoc per voluntatem suam, non frustabilem, prius natura agentem quacumque causa secunda, nec existentem in potestate alicuius causae secundae, causarumque aliarum aut omnium secundarum, sicut nonum & decimum primi, tricesimum secundum, septimum & octavum tertij manifestat. Ratio vero

Stephanus

Boetius

Parisij

vero

vero non procedit. Cum enim arguitur Deum velle creaturam liberè agere, diuersum est à Deum velle creaturam necessario agere: ergo hoc velle potest ab alio separari. Quomodo loquitur de libertate? Si de libertate opposita necessitati vicissimum septimum huius ostensa, falsum assumit. Non enim vult Deus, nec velle potest creaturam sic liberè agere, sicut hic supra & ibi fuit ostensum, sicuti nec vult nec velle potest creaturam esse sic liberam, quod non deo de necessitate subiecta, aut quod possit agere sine eo; hoc enim contradictionem includit, sicut vicissimum secundum secundi, & vicissimum tertium tertij contra opinionem decimam septimam ostendebat; sicut etiam non potest velle se non esse, aut Deum non esse, non gignere, aut spirare, nec creaturam esse sibi æqualem omnipotentem simpliciter, & creaturam tria esse quælibet aut pauciora duobus, punctum vel animam esse corpus, & similia infinita. Si autem loquatur de illa libertate, opposita scilicet necessitati naturæ, facti, seu violentiæ & consequentia necessitati prædictæ, non obuiat elenchice, nec impugnat, sicut in decimo huius patet. Præterea cum dicit diuersum, si loquatur de diuersitate essentiali & reali, falsum assumit, cuius non est, nec esse potest in Deo talis diuersitas voluntatum: omnis enim voluntates eius sunt essentia eius una: si autem loquatur de diuersitate secundum rationem & modum intelligendi humanum, non concludit. Similiter etenim posset inferri, quod Deus possit intelligere, & non diligere semetipsum, quod possit gignere, & non spirare, quod possit facere tria non esse plura duobus. Nam velle tria esse, diuersum est à velle tria esse plura duobus. Ergo hoc velle potest ab alio separari &c. sicut aduersarius superius arguebat. Similiter quoque posset ostendi, quod possibile est Deum non esse, & præterita non iuisse, præsentia que non esse, quod negat; quoniam Deum velle se liberè esse, diuersum est à Deum velle se necessario esse; ergo &c. sicut falsigriphus arguebat: de præteritis etiam & de præsentibus patet idem. Similiterque probabo, quod possibile est punctum seu animam esse corpus, & simplicem unitatem numerum quemcumque, quoniam Deum velle punctum, animam, vel simplicem unitatem esse corpus, aut numerum, diuersum est à Deum velle hæc, illa non esse, ergo &c. sicut arguitur contradictione. Vltima verò arguitur ex ignorantia elenchicæ, velut cæca delirat, deurat & aberrat. Non enim secundum idem arguit, nec ad idem, vel si sic arguit, sumit falsum, sicut ex superioribus clarè patet.

CAP. XXX.

Arguit eam super falsitate hypothesis per viam sumptam à necessitate & libertate voluntatis diuinæ, quæ semper necessario uniformis permanet & æqualis.

R

Edificatio siquidem primo errore, scilicet de insufficientia responsionis 26. huius præmissa, nunc restat similiter facere de secundo, qui est ex non subsistentia hypothesis quam supponit. Supponit enim hypothesis ista septem. Primum, quod illud quod nunc est futurum, potest possibilitate necessitate omnimodam excludente nunc & pro nunc non esse futurum. Secundum, quod illud quod semper fuit futurum, simili modo potest nunquam fuisse futurum. Tertium, quod illud quod nunc non est futurum, potest similiter nunc & pro nunc esse futurum. Quartum, quod illud quod nunquam fuit futurum, potest similiter semper fuisse futurum. Quintum, quod his nequaquam obstantibus, Omne quod nunc est, necesse est nunc esse. Sextum, quod omne quod fuit, necesse est fuisse. Septimum, quod omne quod est aut fuit, necesse est semper aut fuisse futurum. Et de præscitis & scitis à Deo, cuiusque præscientia, & que scientia correspondenter omnino, similia septem ponit. Hinc autem error est dupliciter obuiandum. Primum, per viam sumptam ab actione Dei intrinseca; secundo, per viam sumptam ab actione eius extrinseca. Primum autem via methodum binam habet, vnam ex voluntate seu volitione diuina, & alteram ex intellectu seu cognitione ipsius; & harum utraque habet adhuc duas seminas veritatis; vnam per necessitatem seu contingentiam & libertatem ducentem, alteram vero per immutabilitatem, seu mutabilitatem tendentem. Per hanc igitur seminam veritatis, quæ ducit per necessitatem seu libertatem voluntatis diuinæ, proceditur isto modo; si septem præmissa de præsentibus, præteritis, & futuris, præ-

- A. scitis & scitis, præscientia & scientia Dei sunt vera, & alia septem similia de prævoluntis & voluntis à Deo ac voluntate seu volitione ipsius necessario erunt vera, sicut locus à simili satis probat: Quod & 18. primi euidenter ostendit, cum Deus nihil horum sciat aut præsciat, nisi prævoluntate. Quod & potest per singula demonstrari. Primum namque scilicet quod Deus nunc vult aliquid, puta A. fore, & potest potentia libera, i. contradictionis necessitatem omnifariam excludente, nunc & pro nunc non velle A. fore, potest dupliciter demonstrari, per impossibile, & simpliciter ostensivè. Deur enim oppositum, scilicet quod Deus pro nunc non velle A. fore, ergo necesse est pro nunc Deum velle A. fore, & per 10. secundi necessario sequitur, Deus vult A. fore, ergo A. erit; & antecedens est necessarium pro nunc, ergo & consequens, sicut docet vulgata regula Logicorum, quod & potest similiter per impossibile demonstrari: nam alias esset possibile, quod falsum sequeretur ex vero. In necessitatem autem consequentis ipsi hypothetisista negat. Ad idem ostensivè hoc modo sequitur: A. non erit, ergo per 10. 1. Deus non vult A. fore, & antecedens est pro nunc possibile, sicut dicit hypothetisista, ergo & consequens, sicut logicus nullus nescit: quod & potest per impossibile faciliter demonstrari. Alias enim ex vero esset possibile sequi falsum. Secundum, scilicet quod Deus semper voluit aliquid futurum, puta A. fore, & potest potentia supradicta nunquam voluisse A. fore, potest demonstrari ut primum, potest etiam demonstrari per primum. Si enim per primum ponatur, Deum nunc non velle A. fore, sequitur per 10. primi ipsum nunquam voluisse A. fore, cum A. nunquam futu- rit futurum, quia nunquam fuit, est, aut erit. Tertium, scilicet quod Deus nunc vult A. fore, & potest possibilitate prædicta pro nunc velle A. fore, probatur ut primum. Ad idem, si Deus potest pro nunc non velle illud quod nunc vult, simili ratione potest pro nunc velle illud quod nunc non vult. Quartum, scilicet, quod Deus nunquam voluit A. fore, & potest potentia iam præfata semper voluisse A. fore, probatur ut proximum, probatur quoque per ipsum, sicut secundum per primum. Quintum, scilicet, quod simul cum istis quodcumque existens, quod Deus vult nunc esse, necesse est cum velle nunc esse, & quod omne quod nunc est, necesse est pro nunc Deum velle nunc esse, quantum ad primam partem dupliciter demonstratur. Primum, ostensivè hoc modo; Si A. aliquid nunc existens, tunc per nonem primi necessario sequitur; A. est, ergo A. est conseruatum in esse per voluntatem diuinam, & Deus vult hoc esse, & antecedens est necessarium pro nunc, ut ponit hypothetisista, ergo & consequens, sicut probatio primi docet. Per impossibile isto modo deur. Oppositum, scilicet quod aliquid, puta A. quod Deus nunc vult esse, potest non velle pro nunc esse; ergo per 9. primi A. potest pro nunc non esse, quod hypothetisista hæc negavit. Secunda verò pars huius sequitur ex priori cum hoc adiuncto, quod omne quod nunc est, Deus vult nunc esse, sicut docuit nonem primi. Sextum est, quod omne præteritum quod Deus voluit fuisse, necesse est cum voluisse fuisse, & quod omne præteritum necesse est Deum voluisse fuisse, hoc probatur ut quintum. Septimum est, quod omne quod est aut fuit, necesse est Deum semper ante voluisse fuisse futurum. Nam per 18. huius necessario sequitur, hoc est aut fuit, ergo semper fuit futurum, ergo omne quod est aut fuit, semper ante fuit futurum; ergo per 14. primi Deus hoc semper volebat, & per hypothetisista antecedens est necessarium, scilicet de omni existente, atque præterito, hoc est, hoc fuit, ergo & consequens, sicut probatio primi docet. Ex his autem tribus vltimis, id est, quinto, sexto, & septimo, de necessitate circa voluntatem diuinam elici potest octauum, de impossibilitate circa eandem, scilicet, quod nullatenus existens potest Deus nunc nolite actiue, id est, per actum notionis volitionis positivè contrarium nunc esse, nec aliquid existens potest nunc velle pro nunc non esse, & quod de nullo præterito potest nolite actiue ipsum fuisse, nec velle ipsum non fuisse, & quod de nullo præteriti vel præterito potest nolite actiue ipsum fuisse futurum, nec velle ipsum non fuisse futurum. Istud clarissime sequitur ex prædictis, & confessione hypothesis, decimo primi iuncto. His autem quatuor de necessitate & impossibilitate voluntatis diuinæ circa præsentia & præterita vltimo demonstratis, possunt alia quatuor similia de impossibilitate & necessitate voluntatis diuinæ circa non præsentia & non præterita similiter demonstrari. Primum est, quod quodcumque non existens, quod Deus non vult nunc esse, impossibile est cum velle nunc esse, & quod de omni quod nunc non est, impossibile est Deum velle illud nunc esse. Secundum est, quod de omni quod nunc non est, impossibile est Deum velle illud nunc esse. Tertium est, quod de omni quod nunc non est, nec fuit, nec futurum voluisse illud fuisse futurum. Quartum est, de omni quod nunc non est, nec fuit, nec futurum, necesse est Deum nolite actiue illud esse & fuisse, & fuisse futurum ut foret nunc vel prius. Hæc omnia per locum à simili monstrabuntur: Possunt etiam, ut præ-

precedentia, demonstretur supponendo eum Philosopho 1. per hermenias vit. quod non esse. A. quod non est, quando non est, necesse est, qd. & ista res posita non poterit diffiteri. Quartum autem istorum probatur per eadē 22. primi, & eius coroll. succurrent. His igitur quasi longinque distantibus prælibatis propinquius * accedendum. Porro respectu cuiuscunq; obiecti extrinseci diuina voluntas est æque libera vel necessaria, & respectu cuiuscunq; obiecti futuri est penitus libera, sicut dicitur hypothesi; ergo respectu cuiuscunq; obiecti præteriti vel præsentis contra hypothesin. Vel sic cum eadem maiore sumatur & respectu cuiuscunq; obiecti præteriti vel præsentis est diuina voluntas necessaria secundum hypothesin, ergo & respectu cuiuscunq; obiecti futuri, contra hypothesin sæpe dictam. Item qualicumque in intrinsecè respicitur alius obiecti est voluntas Dei penitus libera secundum contradictionem, secundum hypothesin; ergo semper sic est, ergo cum A. fuerit præsens vel præteritum contra hypothesin. Vel sic cum eadem maiore, & respectu A. præsentis vel præteriti est voluntas Dei necessaria secundum hypothesin, ergo semper ante sic fuit, ergo quando A. fuit futurum; qd. hypothesi ista negat. Item non sub alia sententia, sub alia tamen forma, qualitercunq; intrinsecè Deus vult aut non vult actiue, amat aut odit aliquando aliquod obiectum, talitercunq; sic licet dicere, & ita omniō intrinsecè semper ante fecit, & semper post faciet; sed secundum hypothesin penitus libere & contradictione Deus vult & amat nunc A. futurum, ergo penitus libere libere vult & amat illud cum fuerit præsens vel præteritum; contra hypothesin, quia tunc faciet hoc necessario, sicut hypothesi facebatur. Vel cum eadem maiore, & secundum hypothesin necessaria intrinsecè Deus vult aut amat nunc A. præsens vel præteritum; ergo semper ante sic fecit, ergo quando A. fuit futurum, contra hypothesin sæpius memoratam. Hoc autem totum consistit virtualiter in hoc vno, quod voluntas diuina respectu cuiuscunq; obiecti extrinseci semper est æqualiter, libera, vel accessaria intrinsecè ad volendum & respectu cuiuscunq; obiecti, quando est præsens vel præteritum, est necessaria; ergo semper ante. C. dum fuit futurum, sic fuit, ergo & eadem ratione nunc est necessaria respectu cuiuscunq; futuri, ergo de quocunq; futuro necesse est ipsum fore. Nam per decimum primi necessario sequitur Deus vult hoc fore, ergo hoc erit, & antecedens est necessarium, ergo consequens, sicut superius monstrabatur; vel si respectu obiecti futuri quando est futurum sit contradictorie libera, erit & æqualiter similiter libera respectu illius, quando erit præsens atq; præteritum. Hic autem omnes huius vix viri respondent concorditer negando maiorem. Dicunt enim quod, quando res est futura, voluntas diuina non est necessaria, sed libera secundum contradictionē ad illam volendum; cum autem fuerit præsens, vel præterita, tunc è contra. Sed isti non aduertunt quod tunc Deus aliter intrinsecè vult præsentia & præterita, quā voluit ea futura; quare Deus & eius voluntas necessario intrinsecè commutatur contra 5. & 23. primi: mutatur enim intrinsecè de vno oppositum in reliquum, de libero arbitrio in non liberum, de non necessario in necessarium, de libero secundum contradictionem, in necessarium secundum alteram partem tantum. Item tunc Deus est minus liber intrinsecè nunc quā prius, ergo non in fine libertatis, sed cernit limitibus definita, nouella quæque subijciuntur seruituti. Item tunc Deus est minus potens quam fuit, quare nec omnipotens. Illud enim qd. heri potuit velle & nolle, hodie non potest, & actum voluntatis intrinsecum, quem heri potuit producere, se habere, hodie non potest, & quod heri potuit facere, nunc non potest. Heri enim potuit velle, quod A. nunc non sit vel prius, hodie tamen factum nunquam esset aut fuisset; nec vnquam fuisset futurum, & hodie non sic potest; heri potuit nolle postitue A. vnquam esse, fuisse, vel fuisse futurum; hodie non sic potest; heri potuit producere seu habere talem actum, volo quod A. nunquam fuit futurum, præsens, vel præteritum, hodie non sic potest, nec tantum dominatur propriæ voluntati. Et idem est de actu nolendi A. vnquam fuisse futurum, præsens, vel præteritum. Heri potuit velle & facere de A. qd. non fuit heri, & qd. nunquam fuit futurum, aut esset heri qd. ipsum esset aut fuisset heri, & qd. semper ante fuisset futurum ad essendum heri; hodie neutrum potest facere nec fecisse, qd. non est dubiū Dei omnipotentia derogare. Quare &

Lumbardus.

semper

auti, facere, cura hoc verbo præsentis temporis, posse, & iterum cum hoc verbo præteriti temporis, potuit. Nam secundum logicam iam tibi cum 1. significat eum tempore præsentis factiōnem præsentem, & cum 2. cum tempore præterito, præteritum: ideoq; negat Deū posse modo resurgere, & concedit qd. potuit olim resurgere, quia hoc non est idem posse cum illo sed dicitur sicut 24. 1. in suo simili plenus ostendebat. Et si obijcias, Deus potuit olim resurgere, & nunc non potest resurgere, ergo aliquid potuit olim quod nunc non potest; dicendum secundum logicam Lumbardi præmissam, qd. in 1. cum verbo præteriti temporis iste infinitus, resurgere, supponit se opponit pro resurrectione præterita, & in 2. cum verbo præsentis temporis pro resurrectione præsentis, & sic accipitur pro diuersis; quare nec recte concluditur pro eodem, sc. qd. aliquid idem qd. olim potuit, nunc non potest; sed sicut in præmissis accipit, resurgere, pro diuersis, sic bene potest concludere pro diuersis hoc modo; ergo Deus aliquid olim potuit, & aliud nunc non potest, versus tamen idem, resurgere, præteritum qd. olim potuit adhuc potest; potest enim modo olim resurrexisse, qd. posse est idem omnino cum posse olim resurgere. Vel aliter se potest distinguere in prima, eo quod resurgere potest sumi pro resurgere nunc vel prius, in secunda vero non potest sumi nisi pro resurgere in præsentis; ergo sumendo resurgere vniformiter in præmissis quantum ad formam concludit, sed in materia deficit, quia prima est falsa, sumendo vero difformiter non concludit. Hæc autem distinctio plenius potest cognosci ex 24. 1. Negat igitur Lumbard. propter causam diuersæ significationis verborum præmissam, Deū semper posse facere, quicquid aliquando potuit facere, affirmat tamen Deum semper posse qd. potuit aliquando, & posse modo iocunde quicquid aliquando potuit facere aut fecisse. Item Deū heri potuit deponere seu non habere illam volitionem æternam, quæ æternaliter voluit A. nunc esse, & habuisse volitionem æternam contrariam, & hodie non sic potest. Nunc enim necesse est ipsum æternaliter habuisse illam volitionem æternam, quare & æternaliter habiturum, cui sit immutabilis intrinsecè omninoq; sicut 5. & 23. 1. docent. Non ergo habet Deū tantam libertatem, tantum dominium propriæ voluntatis, nec tantam potestatem ad intra nec ad extra hodie sicut heri, sed sicut senectus, sic in istis minuitur & decreuit, qd. omnipotentem Dei manū & eius potentiam in finitum horribiliter mutilat & decurtat; seu potius hæc frustra inigitur facere & non valere, dicente Dom. per Proph. Nunquid abbreviata manū Domini. Sed careant sic dicentes, quia mea est. 508. & infra 49. Ecce non est abbreviata manū Domini. Sed careant sic dicentes, quia adhuc manū eius extendit supra 5. Item tunc Deū non est semper summe perfectus contra 1. suppositionem & 3. part. coroll. 1. 1. Perfectus enim videtur habere voluntatem liberam ad extra, sicut olim habuit, quam necessariam nouiter, sicut respectu præsentium & præteritorum nunc habet; vel si hoc sit perfectus, prius non fuit summe perfectus; si autem fuit æque perfectus, frustra mutatur intrinsecè de vno in aliud, cum secundum sententiam Philosophorum vulgatam, frustra quilibet sit per plura, si sufficiant pauciora, maxime a bene; cum tamen secundum Philos. 1. Eth. 1. Omnis actus & electio bonum appetere videatur; & sicut Philos. D. tam natural, quam metaphysical. ostendunt. Omnis actio est propter finem, omnis autem talis finis est bonum, sicut 26. 1. allegat. Sed secundum Philosoph. 1. de celo & mundo 32. Deus & natura nihil frustra faciunt. Vide & Eccl. 6. Ego Dominus non frustra locutus sum. Et si quis dixerit Deum sic mutari non propter bonum suum, sed propter bonum creature, quomodo maneret bonum creature, si Deus vniuersam creaturam destrueret, nunquam aliquam creaturam, cum tamen tunc fieret & maneret in ipso necessitas volendi creaturas præcessisse, & annihilatas fuisse; nec etiam talis noua Dei necessitas est melior creature, quā eius antiqua libertas. Item in voluntate diuina est contingetia ad verumliber simpliciter respectu omnia præsentium & præteritorum. Positis namq; omnibus naturaliter præiuis illi actui volitionis diuine, non sequitur necessario ipsum produci, sed stat æqualiter hoc & illud. Nam ita fuit dum res erant futuræ, nec modo aliter intrinsecè causatur ille actus volitionis diuine quam prius propter 5. & 23. 1. nec aliter extrinsecè ab aliquo, scilicet extrinsecè concausante propter eadem, & propter 10. 1. iunctum. Volunt ergo diuina respectu præsentis & præteriti est simpliciter contingens ad verumliber, vt patet per 4. huius, & confirmatur per 1. 1. veritate 5. huius; quare & simpliciter libera secundum contradictionem, sicut patet per 5. veritate 5. huius; item voluntas diuina libere secundum contradictionem producit actum volendi præsentia & præterita, sicut & fecit quantum erant futura, vt patet per coroll. 4. huius cum deductione præmissa; quare & similiter contingenter, vt dicit quarta veritas quinti huius. Item contingetia & libertas dicuntur proprie respectu præsentis, sicut septima veritas & octaua quinti huius ostendunt; ergo Deus contingenter & libere præsentia vult & facit; Item si Deus possit nunc velle & nolle postitue fore, quod voluit fore, velleq; aliter & aliter intrinsecè, quia libere & necessario potest successus & differentias temporum possibili esset quod heri voluit postitue Petram esse falsam.

Philosophus. Et si quis dixerit.

foret

vandum, & voluit ipsum non esse saluandum, sed esse damnandum, & hodie velle ipsum esse saluandum non damnandum: & idem est de Deum polleheri A. fore, & hodie velle fore: ergo per se ipsum, hinc Petrus fuit non saluandus, & A. non futurum, & hodie Petrus est saluandus, & A. futurum, contra 13. huius, & contra cuiuslibet hominis rationem. Item tunc Deus aliter velle, & aliter secundum necessitas & differentias temporales, & velle temporaliter necessitas, & non in eternitate, seu in ipsa aeternitate, immutabiliter, indubitanter, & inhaerente semper simul, vel in ipsa aeternitate esset inaccessio, & dubilitas aliquis, quare necessario esset mirabilis, nec sibi summe sufficiens: indigeret namque tempore ad volendum, & hoc similiter est contra omnes auctores loquentes de aeternitate, & ad Thomam Deum in illa, sicut 1. 1. 2. aliquid allegauit. Item tunc a voluntate antiqua tantum non potest noua actio provenire sine sui mutatione intrinseca precedere. Oportet enim qd. aliter intente velit, quando producit re quam ante, sicut homo vult aliter hoc fore, & aliter vult hoc esse. Nam quando producit rem, vult necessario & prius vult libere, si tamen omnino similiter intrinsece velle, tunc & prius a quod libere, & a quod necessario velle tunc & prius, cum res extrinseca non necessitat Deum ad volendum. Ille autem videtur error Auctoris & Auct. 8. Phys. sic 34. pars coroll. 1. 1. 1. plenius ostendebat. Quare & Steph. Paris. Episc. iuste damnauit articulum in iuste dicentem, quod a voluntate antiqua non potest aliquid nouum procedere absque transmutatione aliqua precedente. Nec potest quis dicere quod illa mutatio, & illa necessitas in voluntate diuina sequitur naturaliter productionem rei in esse, & non precedit, quia hoc est magis inconueniens. Si enim illa necessitas sequatur necessario & naturaliter productionem rei in esse, potentia rei in esse est naturaliter prior illa, & causa illius, sicut 13. 1. 1. ostenditur in ergo obiectum extrinsecum necessitat voluntatem diuinam ad volendum, quod est horribile & absurdum. Obiectum quoque extrinsecum non est causa mouens voluntatem diuinam, sicut 20. 1. 1. docet, quare nec necessitas. Hanc autem duarum necessitatum, quatuor vna est in re prior, & altera in voluntate diuina, illa in voluntate diuina est causa alterius, hanc enim producit nouiter & causatur ab illa, ergo est prior illa in omnibus, etiam in quibus Deus & creatura conueniunt, dignior est Deus, sicut supposito prima probat, qd. & docet Philosophus 2. Met. 4. & 7. eiusdem 3. & Auer. eiusdem comment. sicut 2. 1. 1. plenius allegauit. Hanc etiam necessitas in voluntate diuina, vel est necessitas prima simpliciter, vel illi propinquior, ut nullus dubitat, ergo prior, dicente Philosopho 5. Met. 16. Priora & posteriora dicuntur, quia quidam quidem tanquam existente aliquo primo & principio in vnoquoque genere, quod propinquius principio. Vbi & textus, quem Auer. exponit, sic habet, dicuntur quidem ante & post tanquam primum ens & principium in vnoquoque genere, & qd. est propinquius alicui principio terminato: super qd. dicit Auer. Vniuersaliter dicitur ante de omni principio terminato, & de omni qd. est propinquius alicui principio terminato. Prius quoque natura est Deum velle praesentialiter & per modum praesentis rem esse, quam ipsam esse. Hoc enim est causa illius, ergo D est prius natura, dicente Philosopho in predicamentis tap. de priori, eorum quae conuertuntur secundum essentiae consequentiam: qd. alterius quomodo libet causa est, dignum prius natura dicitur, & hoc velle praesentialiter & per modum praesentis in Deo, postquam vult per modum futuri, est mutatio quaedam in Deo, sicut ex hypothese sequitur, ergo mutatio in Deo precedit necessitate rem productam. Item si Deus re futura velle libere, & ipsa praesente in praeteritum de lapsa necessario, aliqua esset causa quare tunc necessario & non prius, & non nisi praesentia vel praeteritio rei facta, ergo res facta necessitat voluntatem Dei ad volendum, qd. Deo videtur indecens, & indignum. Ad hanc autem vltimam rationem multipliciter responderunt. Aliqui namque assignant causam ex parte rei, alij ex parte Dei, alij vero mixtam, & quidam alij dicunt naturam esse causam istius. Assignatum vero causam ex parte rei, quidam assignant eam ex parte rei absolute, quidam ex parte rei relatiue, siue relationis. Primi dicunt, quod res ipsa absoluta praesens vel praeterita est causa quae sita. Sed istud non est verum, quia per vicesimam primi res praeterita non est causa voluntatis diuina, nec aliquid ibi causalit, igitur non eam necessitat. Item res praeterita nihil est, ergo nihil causat, ergo nec diuinam necessitat voluntatem. Item futurum tantum esse habet, sicut praeteritum, vel maius, quia esse potentiale & praeteritum non sic habet, ergo tantum velle magis necessitat. Item si sic esset, hoc esset, quia rem praesentem vel praeteritam necesse est esse, vel fuisse, ideo necesse est Deum ipsam velle esse, vel fuisse, ergo harum duarum necessitarum, quarum vna est in re, qua necesse est eam esse, vel fuisse, & altera in Deo, qua necesse est eum esse, velle, prior naturaliter esset necessitas in re facta, quia causa alterius quod erat superius reprobatur. Item Deus potest necessario velle & non futura, quia illa tempore possunt non fore, sed praesentia & praeterita, quia illa non possunt non esse nec fuisse, ergo Deus potest vel-

Stephanus

inconsequens

Auerroes

B

C

D

E

Ale aliquo modo intrinsece, puta necessario, & non nisi praesupposito auxilio rei extra, scilicet temporis temporalis rei, quare videtur miserabiliter indigens, & non summe sufficiens sibi ipsi, contra ostensa 15. primi. Vnde & Augustinus 6. super Gen. ad literam 19. Nunquid adiutorio temporis eguit conditor temporis? quasi diceret, nullo modo. Et idem vult expresse 14. de ciuitate Dei 30. quod maxime videtur verum de operationibus intrinsecis propriae voluntatis. Itaque ordinatus decentiusque videtur, ut posterius & effectus contraheant necessitatem a suo priori & causa quam e contra: & per 30. 2. voluntas diuina est omnium posteriorum effectuum prima causa. Item supposito secundum istam responsionem, quod obiectum voluntatis moueat voluntatem diuinam, adhuc hoc non facit immediate per se secundum esse suum reale extrinsecum, sed secundum esse cognoscibile intrinsecum, scilicet per suam aeternam similitudinem seu ideam, sicut mouet voluntatem creatam tantum per similitudinem suam, seu speciem in cognitione causatam. Sed illa similitudo seu idea in mente diuina semper est aequae clara, aequae actualis, & ita omnibus aequalis per omnia; ergo semper aequaliter mouet voluntatem diuinam; ergo si semel ipsam necessitat, ita semper; & si semel ipsam nequaquam necessitat, neque vnquam. Item tunc aranea cum debilitatis filo suo potest Deum insolubiliter vinculare, & sic quasi in carcere & incompedibus per saecula desinere. Nam si fiet & vinculet quippiam, necesse est Deum tum sic velle, & post per saecula sempiterna. Item tunc quilibet creatura videretur sortiri Creatore. Item per 3. 2. obiectum volubile non potest necessitare voluntatem creatam, quae est infinitae debilior quam diuina, ergo nec ipsam: vel si obiectum potest necessitare voluntatem diuinam & creatam non potest; ipsa est debilior quam creatura. Item sit A. vnus non existens nunc in B. instanti, nec prius, qd. tamen Deus potuit fecisse nunc & prius; nunc ergo secundum prius ostensa necesse est Deum nolle actum A. esse in B. & fuisse ante B. & fuisse futurum ad essendum in B. vel ante, & ita aeternaliter ante & post noluisse, & noliturum esse. Vnde vti facilius pro tardioribus procedatur: ponatur Deum noluisse actum A. esse in B. praesenti instanti, quod tamen potuit fecisse in B. tunc necesse est eum sic nolle. Causa huius necessitatis non potest assignari ex parte rei noluae, cum ipsa non sit, quare nec causat. Item eodem casu retento impossibile est Deum velle A. esse in B. aut fuisse ante B. aut futurum fuisse, vt esset in B. vel ante, & semper prius potuit ista velle. Quare ergo est causa ita impossibilitatis nouiter voluntatem diuinam? Non res illa, non ens, cum penitus nihil causat, nec potest impossibilitate voluntatem creatam. Item absurdum videtur, & cunctorum auribus execrandum, quod aliqua res debilis, & quod videtur indignum, aliqua priuatio pura rei omnipotentem ad impotentiam tantam necessitat, vt non possit nunc nec vnquam in futurum producere seu habere actum voluntatis intrinsecum, quem potuit semper ante, nec nunc aut vnquam velle, quod prius potuit semper velle. Nunc enim nec in futuro potest producere, nec habere intrinsece talem actum. Volo quod hae dies nunquam fuit futura, praesens, neque praeterita; nunc etiam nec vili futuris temporibus potest producere nec habere talem actum intrinsecum voluntatis. D Volo quod A. fuit futurum ad essendum in B. vel ante; volo quod A. sit in B. volo quod A. fuit ante B. & semper ante potuit tales actus non temporaliter, sed aeternaliter producere & habere, & aeternaliter non temporaliter ita velle: quid ergo ab omnipotentem tantam potentiam irreparabiliter abstulit? Quid ita insuperabilem insolubiliter alligauit? Quid tantum dominium eius intrinsecum super suam propriam voluntatem insanibiliter mutilauit? Quid summam libertatem necessitatis & impossibilitatis huiusmodi insituae seruituti inalleuabiliter subiugauit? Absit quod aliquis vel leuiter cogitet, quod aliqua creatura hoc faciat, vel aliqua priuatio creaturae. Assignantium vero causam necessitatis praedictae, ex parte relationis, aliqui ponunt eam positiuam, & aliqui priuatiuam. Primi dicunt, quod ex praesentia seu praeteritione rei confurgit vna relatio realis vel rationis, quae est causa istius necessitatis in voluntate diuina. Sed contra istam responsionem possunt reduci argumenta quae contra priorem. Illa quoque relatio vel est aliquid, vel nihil. Si nihil, nihil causat, nihil necessitat; si aliquid, illud confurgit ex re absoluta praesenti vel praeterita; ergo ipsa originaliter necessitat ita Deum. E Quicquid enim est causa causae, est causa causati, si igitur responsio prima redit. Item istam relationem, si sit aliquid, potest Deus destruere: alias enim Deus & creatura similiter esset potentior ad aliquid faciendum, quam ipse Deus ad idem destruendum, quod non videtur, cum sit omnipotens ad quodcumque, qua destructa & ista responsio destruetur. Item praeteriti ad voluntatem diuinam non est aliqua relatio realis, quia non est extremum reale in quo possit fundari, quia praeteritum iam transiit in non esse, nec potest fundari in voluntate diuina, quia tunc potius diceretur relatio voluntatis diuinae ad praeteritum, quam e contra; & quia tunc Deo adesset, accideret, & inhaereret relatio noua realis; quare & esset mutabilis, contra quintum & vicesimum tertium primi. Quare & Augustinus 5. de

Augustinus

necessitate libertatis

Trium. 4. & 5. ostendit, quod non omne, quod dicitur de Deo, dicitur de eo secundum substantiam, quia quaedam dicuntur de eo secundum relationem, ut patet in personis divinis. A. Nihil tamen dicitur de eo secundum accidens, quia non mutabiliter. Unde cap. 4. sic dicit, Nihil itaque accidens in Deo, quia nihil mutabile aut amissibile, nihil in eo secundum accidens dicitur, quia nihil ei accidit; nec tamen omne, quod dicitur secundum substantiam dicitur, in rebus autem creatis atque mutabilibus quod non secundum substantiam dicitur, restat ut secundum accidens dicatur. Omnia enim accidunt eis quae vel amitti possunt vel minui. Et sequitur capit. 5. In Deo autem nihil quidem secundum accidens dicitur, quia in eo nihil mutabile est aut amissibile; nec tamen omne quod Deus dicitur, secundum substantiam dicitur. Dicitur enim ad aliquid, sicut pater ad filium, & filius ad patrem; & quod non est accidens; quia & ille semper pater, & ille semper filius, & ita semper, quia semper natus est filius, nec cepit unquam esse filius, quod si aliquando esse cepisset, aut aliquid esse desinisset filius, secundum accidens diceretur; & quia pater non dicitur pater nisi ex eo quod est ei filius, & filius non dicitur filius nisi ex eo quod habet patrem, non secundum substantiam hae dicuntur, sed ad invicem ista dicuntur, neque tantum secundum accidens, quia & quod dicitur pater, & quod dicitur filius, aeternum atque incommutabile est eis. Et infra eundem vit. movet quaestione de relationibus temporalibus in Deum & creaturam, secundum quas temporaliter ad invicem referuntur, quomodo ille non fuerit accidentia, quoniam nihil accidit Deo temporaliter quia non est mutabilis. Et responde: quod hoc est, non quia ipsi substantiae Deo aliquid temporaliter accidit, sed illi creaturae ad quam dicitur relatiue; quare finaliter sic concludit, quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiue dici non secundum accidens Dei, quod ei aliquid acciderit, sed plane secundum accidens eius, ad quod dici aliquid Deus incipit, ipse mutatur, Deus autem ablit vel aliquem temporaliter diligit, quasi non dilectione quae in iplo ante non erat, apud quem nec praeterita transferunt, & futura iam facta sunt. Et per hoc totum inquit tertium modum eorum quae dicuntur ad aliquid, sicut mensurable ad mensuram, scibile seu scitum ad scientiam, & sensibile seu sensatum ad sensum, ut docet Philosophus 3. metaphys. 20. quae idem relatione dicuntur, ut vtriusque Averrois, non quia relatio est in substantia utriusque relatiui, sed in substantia alterius tantum, & in altero propter aliud, id est alterum, puta scitum seu sensatum refertur ad scientiam seu sensationem tantum propter relationem ad alterum relatiui ad ipsum. Nam quum quicquid scitur nouit aut sentitur, nihil nouum causatur in eo, sed in sentiente tantum modo vel sciente, & per illud solum refertur ad ipsos: non est ergo aliqua noua relatio realis inter Deum & praeteritum, quae ipsum necessitet ad volendum, nec etiam aliqua noua relatio rationis, quia non in Deo, cum omnino similiter intrinsece semper se habeat, quia aliter esset mutabilis, ut praecedentia docuerunt, nec in rebus praesentibus; ponatur enim quod Deus totum annihilaret uniuersum: nec in rebus praeteritis, cum nihil sint omnino, nec quocquam omnino firmis eius aliquaue illarum. Item tanta est relatio futuri ad voluntatem diuinam sicut praeteriti, ergo tantum necessitat. Item relatio, ut dicit Averroes super 12. metaphys. comment. 20. est debilioris esse alijs praedicamentis, sed alia praedicamenta absoluta non necessitant voluntatem diuinam, ut patet contra responsionem priorem. Item tunc Deus necessitatur ad volendum illam relationem, aut ergo per seipsam, aut per aliam; si per seipsam, eadem ratione sic posset necessitari per absolutum ad ipsum volendum, maxime cum absolutum firmitius & magis volubile, magisque motuum voluntatis: si per aliam, erit processus necessarii sine fine. Ponentes vero causam priuatiuam ex parte relationis, dicunt Deum non posse velle de quoquam praesenti ipsum non esse, nec de quoquam praeterito ipsum non fuisse, quia hoc non est volubile. Sed isti non recte tangunt causam quaesitam; quae sita namque primo fuit causa, quare necesse est Deum velle hoc esse, vel hoc fuisse, non quare non potest velle contrarium. Licet enim Deus non posset velle contrarium, posset tamen, ut videtur, secundum istam responsionem non habere hoc velle, sicut homo potest non velle hoc esse, licet non velit hoc non esse. Item nulla relatio creata, seu extrinseca necessitat Deum ad volendum, sicut contra responsionem proximam est ostensum; ergo nec alicuius talis relationis priuatio necessitat eum ad non volendum, cum priuatio talis non sit potentior super voluntate diuinam, qua habitus. Ite causa quare hoc non esse non est pro nunc volubile, est quia hoc nunc est; quare & pro nunc necesse est hoc esse: haec enim affirmatiua est prior ista negatiua & causa illius; aliquatenim necessarii debet esse, ut 13. primi docet: existentia ergo huius rei est causa originalis impossibilitatis Deum volendi hoc nunc non esse, & necessitatis non sic volendi. Quare res extra est causa impossibilitatis & necessitatis in voluntate diuina, sicut responsio 1. dixit. Ite ead ratione necesse est Deum nunc velle hoc esse, quia hoc non esse, non potest nunc non esse volubile, & hoc est quia necesse

Averrois. talibus alias taliter.

|| sensibile

|| simpliciter

Averrois.

A. necesse est nunc hoc esse volubile, & hoc quia necesse est hoc esse, & hoc quia hoc est. Hec enim esse, est originale & primum antecedens, ex quo a priori & causaliter haec omnia consequuntur, sicut in simili proximo est deductu, quare &c. sicut ibi. Ite ut clarius arguatur, ista responsio habet necessarii dicere consequenter, quod ideo Deus necessarii vult hoc esse, quia necessarii est volubile istud esse, & causa originalis istius est hoc nunc esse, quare hoc nunc esse necessitat Deum velle, quia quicquid est causa causae est causa causari; & sic responsio prima redit. Item tunc quaelibet res existens necessitat Deum velle, & quaelibet res actiua, quae aliam potest producere, potest necessitare, & impossibilitate voluntatem diuinam, sicut responsio prima dixit. Item pura & sola priuatio nunquam est causa alicuius positivi, quare nullius actus necessarii in voluntate diuina. Item hoc nunc non esse est volubile ab homine, & aliquando fuit volubile a Deo, quia non est simpliciter & per se non volubile, seu inuolubile ab eo, & nunc non est volubile a Deo, sed non volubile seu inuolubile; ergo aliqua est causa istius mutationis, & huius negationis & priuationis est aliqua affirmatio & potentia prior & causa, ut 13. primi docet, & illa non potest poni, nisi ista res absoluta nunc existens, vel aliquid respectum in ea, & sic redit prima responsio vel secunda. Assignantes vero causam necessitatis praemissae ex parte Dei tantum, & intrinsecam ipsi Deo quadrupliciter variantur. Nam primi dicunt hoc esse ex natura diuina: Deus enim, ut dicunt, est talis naturae, quod praesenti re vel praeterita necessarii vult ipsam esse vel fuisse. Sed si hoc sit pure naturaliter & intrinsece tantum Deo, cum agens pure naturaliter dispositum semper similiter, passio quoque dispositio semper similiter, semper sit similis actio, cum nulla causa dissimilitudinis possit dari, sicut & docet Philosophus 9. Metaphys. 10. sed omnia pure naturalia Deo intrinsece semper similiter disponunt, cum per quantum primi sit immutabilis in natura, semper necessitatur aequaliter ad volendum. Haec autem ratio confirmatur, quod secundum Philosophum 2. de generatione & corruptione cap. penult. Idem & similiter habens, semper idem innatum est facere, & 5. Metaphys. 2. ostendit, quod idem est causa contrariorum, sed per dispositiones diuersas; natura vero diuina disponitur semper similiter. Nec potest quis dicere quod natura Dei aliter intrinsece disponitur praesente re vel praeterita, quam ipsa futura, quia tunc esset mutabilis, & quia tunc hoc esset ex praesentia vel praeteritione rei; ergo ipsa esset causa necessitatis in voluntate diuina, quod prius est destructum. Secundi vero ponunt hoc esse ex parte veritatis diuinae, quae sicut res praesens & praeterita, ita necessarii se habet, ita necessarii exigit ut Deus conformiter semper velit. Haec autem responsio potest redargui sicut prior, quia veritas diuina naturaliter pure supra semper intrinsece similiter omnino se habet. Item secundum istam responsionem causa istius est veritas necessaria ex parte rei praesentis vel praeterite, & causa originalis istius est existentia talis rei; ergo & ipsa est originalis causa necessitatis in voluntate diuina, quod erat superius reprobatum. Item veritas Dei intrinsece refertur futuri tantum est, & intrinsece similiter omnino se habens sicut respectu praeteriti vel praesentis; quare tam necessaria & tam firma. Non enim posset intrinsece aliter se habere, nisi propter existentiam vel praeteritionem rei extrinsecam, quod non potest, cum nullo modo ab illa dependeat nec causetur, cum haec sit inferior veritas; illa superior; haec causata, illa incausata; haec posterior, illa prior, sicut vndecimum & duodecesimum primi docent. Tertij autem credunt, quod hoc sit ex parte voluntatis diuinae, scilicet, quia vult se necessitari ad volendum praesens esse, praeteritumque fuisse. Sed si quando res venit & praeterijt velit se necessitari ad sic volendum, vel hoc vult necessarii, vel liberet secundum contradictionem. Si necessarii, unde sibi illa necessitas? Et redit praeterea difficultas, quia processus infinitus in talibus voluntatibus non est dandus. Si liberet secundum contradictionem, potest non sic velle; quod si ponatur, non necessitatur, sicut hypothesis ista dicit. Item sit A. voluntas quae Deus vult nunc hoc esse liberet secundum contradictionem, & B. voluntas quae vult se necessitari ad A. vel ergo B. est voluntas nunc noua vel antiqua, & aeterna; non est nunc noua, ut 23. primi monstrat. Si est aeterna, vel ergo illa aeterna aeternaliter ante fuit libera secundum contradictionem, vel necessaria & libera, unde ergo nunc est necessaria? Et reuertitur difficultas. Si fuit aeternaliter necessaria, & ex illa semper necessarii sequebatur A. nunc fore, & ex A. hoc fore; quare sicut prius erat ostensum, aeternaliter fuit necessitaria A. nunc fore, & hanc rem nunc fore, & ita de quoocunque futuro, cuius oppositum hypothesis supponebat. Item posito quod harum duarum voluntationum Dei, quarum vna vult rem esse vel fuisse, & altera se necessitari ad sic volendum, si haberet tantum primam, adhuc necessarii velle rem esse vel fuisse, sicut res necessarii esset aut fuisse. Posito namque, quod haberet voluntationem hanc solam, volo hoc esse aut fuisse, necessarii ita velle. Item sola Dei voluntas, quae vult rem fore in A. instanti futuro, sufficit ad producendum illam in esse in A. sicut decimum primi & corollarium eius

eius docent, & quia alias non esset omnipotens, quod si ponatur, responsio destruetur. Item A eadem ratione posset necessitari se similiter ad volendum omnia futura, & ad omnia producendum. Quis ergo nouitentum Domini, vel quis confiteris eius fuit in tantum ut audeat dicere non sic fecit? Item eadem ratione posset se necessitari similiter ad non faciendum, & impossibilitate ad faciendum quodcumque quod non est facturus, & ita posset reddere omnipotentem tam impotentem, ut non posset leuare festucam, volendo se necessitari ad volendum nunquam leuare festucam, vel impossibilitate ad volendum se leuare festucam. Item cum Deus non possit necessitari ad volendum futura, & potest ad presentia, & nulla causa ex parte Dei intrinseca potest dari, propter immutabilitatem eius omnimodam, aliqua causa extrinseca erit danda, & nulla nisi res extra, sicut responsio prima dixit. Item res presens vel preterita necessario presupponitur ad istam necessitatem in voluntate diuina; ergo est aliqua causa illius, sicut ostensum fuerat quarto primi, & hoc responsio prima redit. Quartum verò affirmant hoc esse ex parte modi volendi in Deo. Dicunt enim quod vult futurum quasi futurum, scilicet per tale actum volo hoc fore; presens verò & preteritum quasi presentia- liter & preterite, id est, per tales actus volo hoc esse, volo hoc fuisse; quorum modorum primus, ut dicunt, facit libertatem secundum contradictionem, alij verò necessitatem secundum alteram partem tantum. Sed istud non est verum, quia omnino similiter, & non aliter intrinsece vult primo hoc fore, secundo hoc esse, & tertio hoc fuisse; alias enim intrinsece mutaretur contra quoniam, vicissimum tertium, & vicissimum quintum primi. Item si Deus aliter intrinsece vellet preterita, presentia, & futura, aliter intrinsece ea *scilicet*, contra prius ostensa vicissimum tertio & vicissimum quarto primi. Item est illi modi volendi essent diuersi, nulla posset causa intrinseca assignari, quare vnus esset liber & non alius, cognitio, potentia, voluntas, & omnia intrinseca requisita sint æque potentia, æque efficacia, & per omnia æque firma respectu vnus, sicut & respectu alterius, nec potest assignari causa extrinseca, quia tunc rediret prima responsio vel secunda. Item Deus vult presentia- liter hunc viatorem esse predestinatum, & preterite hunc fuisse predestinatum, ergo vult necessario istis modis, ergo iste viator necessario est predestinatus, quare & necessario est saluandus, cum hæc ambo ex antecedente necessario necessario consequantur. Et similiter potest argui de quocumque futuro, quod ipsum necessario veniet, qui de quocumque tali Deus & vult presentia- liter & preterite voluit tales propositiones esse veras fuisseque veras, hoc erit, est verum; hoc erit, fuit verum; quare necessario vult & voluit istis modis, vnde necessario sequitur quod hoc erit. Et idem est si A. ponatur volutio, qua Deus vult hoc fore, & B. volutio qua vult A. esse vel fuisse, quod B. est necessaria & c. sicut prius. Quare alij perpendentes causam necessitatis præmissæ non posse sufficienter assignari ex parte rei solius, nec Dei solius, assignant eam mixtam inde. Sed præcedentibus statibus istud stare non potest, quoniam omnis effectus causatus à duabus causis, aut causatur partim ab vna & partim ab alia, aut ab vtraque secundum se totum, sicut actus voluntatis creatæ totus efficitur à voluntate creatæ & totus ab increata similiter, sicut corollarium 20. secundi monstrauit, sed necessitas supra dicta non causatur partibilibus ab his causis, quia nulla potest ibi partibilitas assignari. Nec potest quis fingere quod partibilibus similitudinaria & imaginaria secundum intensionem & remissionem est ibi ponenda; quia sit A. illa necessitas, & B. pars eius primaria causata à Deo, & C. reliqua pars eius causata à causa secunda; aut ergo A. est infinita intensionis, aut tantum finita. Si infinita, ergo & tam B. quam C. quia si altera non sit infinitum, sed tantum finitum, sit illud C. sicut magis videtur, tunc B. est simpliciter infinitum: alias enim ex ipso & C. non componeretur simpliciter infinitum, quia finitum adiunctum finito facit tantum finitum, sicut potest Mathematicè demonstrari. Ostensum est etiam primo primi, nullam formam posse esse infinitam simpliciter intensiue: nec potest concedi, quod B. pars A. necessitatis prædictæ est simpliciter infinitum, quia necessario finitur in copulatione C. cum ipso. Ibi enim de necessitate est aliquis gradus, qui est finis communis & terminus vtriusque, sicut & aliquis punctus esset in continue atone duarum linearum: talium. Et quia B. est pars A. quare & minus illo; sed nullum infinitum simpliciter est minus aut maius alio simpliciter infinito, sicut testatur Philosophus multis locis. Si vero dicatur in primis, quod A. non est simpliciter infinitum, sed secundum quid tantum, potest refelli per idem, quoniam si tam B. quam C. sit omniuaque finitum, ergo & A. constitutum ex illis, sicut superius est argutum. Quare forsitan dabitur, quod A. est simpliciter & omniuaque finitum; sed tunc A. posset augeri, & esse maius & melius, cum A. sit bonum in Deo, quia per tertiam partem corollarij primi, primi nihil aliud est in eo; non ergo omne bonum in Deo est in eo optimum possibile, nec summum, contra quartam partem corollarij supra dicti; quare nec Deus semper necessario optimus permaneret, contra sextam partem

|| forent

A partem corollarij memorati. Anselmus quoque Monolog. 16. Palam est, inquit, quod quodlibet bonum summa natura sit, summe iudicis; illa est ergo summa essentia, summa vita, summa ratio, summa salus, summa iustitia, summa sapientia, summa veritas, summa bonitas, summa magnitudo, summa pulchritudo, summa æternitas, summa immutabilitas, quare & summa necessitas supra dicta. Item si Deus nouit se licet tantum partibilibus, causaret in voluntate sua necessitatem huiusmodi, ipse esset mirabilis, sicut superius est ostensum. Item si res presens vel preterita non sunt causa totalis, nec etiam partialis voluntatis diuine, sicut vicissimum primi docet, nec quicquam agunt in illam, quare nec eam necessitant vilo modo. Ostensum est etiam contra responsiones priores, quod res extra non sunt causa necessitatis illius, quare nec causa eam partialiter effectiua. Nec potest quis dicere quod tam Deus quam res extra causant istam necessitatem secundum se totum, quia vnusque est reprobatur superius contra responsiones præmissas. Item Deus disponitur omnino similiter, & prius vnusque, quantum est ex parte sui in se, quare existente hæc, quam prius, sicut ostensum est supra; ergo illa noua necessitas in voluntate diuina causatur totaliter à re extra. Item remota omni noua causatione ex parte Dei intrinseca, & tantum posita re presentia, ponitur illa necessitas, sicut præcedentia manifestant; ergo positio sola rei est causa sufficientis necessitatis istius. Item quod Deus maxime cum re extra presenti necessitatem hanc causet, vel est libere secundum contradictionem, vel necessario. Si libere, potest non sic causare stante re presentia, & tunc vel non erit talis noua necessitas, quod est contra primam hypothesein; vel si erit, causabitur à re sola, quod responsio ista negat. Si necessario, vnde supra illa necessitas? & c. sicut contra responsionem sextam præmissam. Item quod Deus maxime cum re presentia causet necessitatem huiusmodi, vel hoc est pure naturaliter vel voluntarie. Si naturaliter, hoc reprobabitur, sicut responsio quarta prius. Si voluntarie, sit ergo quod per A. volutionem seu actum intrinsecum voluntatis; Aut ergo A. est noua volutio vel actio, & c. sicut contra responsionem sextam in simili argumento. Item si sic esset, hoc maxime videtur contingere, quia Deus causet rem presentem; & illa veteris causat istam necessitatem in voluntate diuina; ergo res presens, tanquam causa instrumentalis, media & secunda, totam hanc necessitatem causaret, quod superius est descriptum: Item res preterita nihil est, quare nihil causet, neque necessitat separatim nec mixtum. Res etiam, quæ nunc non est nec vnquam fuit, potuit tamen quæ esse & prius fuisse, nihil est nec fuit, ergo nihil causet separatim nec mixtum, quare nec sic diuina necessitat aut impossibilitat voluntatem, & c. que contra primam responsionem similiter sunt arguta. Alij verò videntes nullam causam necessitatis huiusmodi rationabiliter posse dari, dicunt nullam esse causam illius, quare nec aliquam causam illius conquirendam, nec aliquam assignandam, quod & per exempla confirmant: Deus, inquit, aliquando creauit mundum, sed quare tunc? Deus etiam est nouit creator & Dominus huius rei, sed quare? Quid efficitur tunc? Quali diceret, nulla causa. Sed istud neque Philosophicè, neque Logicè, neque Theologicè potest dici: omnis enim mutatio causam habet, sicut tota Philosophia testatur. Nam alias leuitate consimili posset dici, quod nullus motus, nulla actio, vel passio, & vniuersaliter quod nulla mutatio aliquam causam habet: hic autem est mutatio; nam transitus de vno contradictorio in reliquum sine mutatione esse non potest; sed Deus prius fuit libere & non necessario volens istud, nunc autem est non libere, sed necessario volens istud. Quod autem transitus de vno contradictorio in reliquum necessario mutationem requirat, Logicaclare docet. Sit enim A. ista, Deus non est necessario volens istud, & B. ista, Deus est necessario volens istud, & C. hoc infinitus, & secundum illud vulgatisimum Logicum, eo quod res est, vel non est, est oratio vera vel falsa; quare si totaliter & omni modo similiter ita sit ex parte rei signata per A. & B. in C. sicut fuit & est contra; & A. fuit verum ante C. & B. falsum, ergo & in C. vel si A. est falsum in C. & B. verum, ergo & simili modo ante, ergo hæc responsio facit contradictoria simul vera, & etiam simul falsa, & eandem propositionem simul veram & falsam. Item B. prius fuit falsum, & nunc est verum, ergo aliqua est causa huius, & hæc necessario est, quia prius non fuit ita realiter, & modo est ita; ergo aliter est ex parte rei nunc quam prius, ergo per aliquam mutationem, ergo per aliquid mutans, ergo & per causam. || Ad idem potest similiter argui iuxta processum Philosophi 4. Meraphyl. contra negantes prima principia disputantes supponendo nomina habere significationes determinatas & certas. Quamdiu ergo significatio, seu res significata cuiuscunque nominis integrè permanet, nomen similiter permanet, & è contra; simul ergo atcedunt, & simul recedunt, quapropter nunquam sit acquisitio vel perditio nominis alicuius sine acquisitione vel deperditione alicuius significationis seu significati illius; quare nec sine mutatione aliqua qualicumque. Item exempla eorum neque Philosophi-

Anselm.

|| illud

cam,

Philosophia. cam, neque Theologicam sapiunt veritatem. Philosophicè namque loquendo, Agens rationale certo tempore agit extra, quia tunc vult; vnde Philosophus 9. Metaphys. 10. dicit, quod potentia factiva cum ratione sunt contrariorū, & obijcit, quare simul facient contraria; hoc autem impossibile; & respondet innuendo consequentiam non valere, quia aliquid aliud requiritur quod determinet potentiam ad unam partem, scilicet voluntas, & quando per illam determinatur, tunc facit alterum, non vtrumque; illa ergo voluntas determinans est causa quare tunc hoc facit, vnde respondendo sic ait; Necessè ergo alterum aliquid esse quod proprium est, dico hoc autem appetitum aut probare finem: quod enim desiderauerit principaliter, hoc faciet, quando vt possit extiterit: quare potens secundum rationem omne necesse quando desiderat, cuius habet potentiam, & vt habet, hoc facere; Deus autem cum ratione & rationabiliter fecit mundum, quando æternaliter voluit se facturum, igitur quia tunc voluit, tunc & fecit, quod & pater completius nono primi. Vnde & Apocalyp. 4. Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt. Et Augustinus 1. de Gen. contra Manichæos; Voluntas Dei omnium, quia sunt, ipsa est causa. Qui ergo dicit, quare Deus fecit cælum & terram? respondendum est, quia voluit: voluntas enim Dei causa est cœli & terræ. Item eadem ratione habent dicere consequenter de quocunque quando docunque creato seu facto à Deo, quod nullus est causa quare tunc fit vel creatur, & hoc videtur destruere causam efficientem & finalem in Deo, vel ponere ipsum agere casualiter & fortuito omni tempore & instanti: sed causam efficientem in Deo ostendunt præmissa, & illud Ioh. 1. Omnia per ipsum facta sunt, cum tertio, quarto, & nono primi: Et causam finalem in Deo probant multa autoritates Philosophicæ & Theologicæ vicessimo quinto primi conscriptæ. Vnde Parab. 16. Omnia propter semetipsum operatus est Dominus. Et Apoc. 1. Ego sum Alpha & Omega, principium & finis. Quod verò Deus non agat casualiter vel fortuito, quouis tempore vel instanti, octauum & nonum primi cum vicessimo septimo, vicessimo octauo, & vicessimo nono docent. Vnde & Ecclesiast. 3. Omnia tempus habent: sed à quo, nisi ab illo qui in mensura, & numero, & pondere cuncta disponit? Quare & Augustinus 22. de Ciuit. Dei 7. sic dicit, Antequam veniat tempus quo voluit vt fieret, quod ante tempora vniuersa præsciuit atque disposuit, dicimus fieri, quando Deus voluit. Et si adhuc obijciant, quod illius voluntatis nulla est causa, quare nec necessitatis prædictæ, hoc nullum debet mouere, quia illa Dei voluntas est æterna, sed illa necessitas est nouella, quare & aliquam causam habet. Quod etiam Deus nouiter est Creator & Dominus, causam habet, causam, inquam, formalem & efficientem similiter. Deus enim dicitur nouiter relatiuè Dominus huius rei, & non per relationem nouam accidentem nouiter ipsi Deo, sed tantummodo creaturæ, sicut contra secundam responsionem superius est ostensum. Ipsa ergo relatio consurgens ex creatura, quæ necessariò subijcitur diuino dominio, est causa formalis extrinseca atque impropria, qua Deus formaliter dicitur Dominus huius rei. Hæc quoque relatio habet causam efficientem, effectricem scilicet huius rei, ex qua ista relatio necessariò pullulat & emanat. Cùm D ergo quaerunt, quis fecit Deum Dominum huius rei: dico, quod ille, qui fecit hanc rem. Fecit enim quodammodo istam relationem qua Deus dicitur Dominus huius rei; sicut qui dat Iohanni hanc rem, facit eum Dominum huius rei; qui videt Iohannem vel intelligit, facit Iohannem visum & nouiter intellectum: Deus ergo facit ipse seipsum Dominum huius rei faciendo hanc rem, ex qua necessariò oritur relatio supradicta, sicut & Iohannes ipse facit seipsum Dominum huius rei faciendo hanc rem suam. Cuius exempla satis authentica scriptura canonica sæpe profert. Vnde Psalmo 9. Factus est Dominus refugium pauperi: 17. Factus est Dominus protector meus: 29. Dominus factus est adiutor meus: 89. Domine, refugium factus es nobis: Et 17. Factus est mihi in salutem, cum multis similibus multis locis. Quod ergo Deus nouiter dicitur relatiuè ad creaturam, est propter nouam causam & nouam mutationem ex parte creaturæ, sicut & in quocunque quod dicitur nouiter relatiuè. Hoc enim est vel propter nouam mutationem in eo quod sic nouiter dicitur, vel in illo ad quod nouiter sic dicitur, sicut apparet de relatiuis terrij modi, vt potest haberi à Philosopho 5. Metaphys. 20. & ab Auerroë ibi, sicut erat superius allegatum, & 5. Phys. 10. vult, quod vbi est noua relatio, sit mutatio & motus, saltem in altero relatorum, sicut exemplificat ibi Auerroës de columna, quæ primò est in dextro Socratis, & post vertitur ad sinistram, per hoc quod Socrates transfertur in loco. Eandem quoque sententiam Boetius de Trin. vii. planè docet. Quare & Augustinus 5. de Trin. vii. ostendit quod quando Deus incipit temporaliter relatiuè dici ad creaturam, hoc esse per mutationem in creatura, non in Deo: vnde sic ait, De illa commutabili Dei substantia debemus accipere, vt dicatur relatiuè aliquid ad creaturam, vt quamuis temporaliter incipiat dici, non tamen ipsi substantiæ Dei accidisse aliquid intelligatur,

A intelligatur, sed illi creaturæ ad quam dicitur, Domine, inquit, refugium factus es nobis: Refugium ergo nostrum Deus relatiuè dicitur. Ad nos enim refertur, & tunc refugium nostrum fit, cum ad eum refugimus; nunquid tunc sit aliquid in eius natura quod antequam ad eum refugerimus non erat? In nobis ergo sit aliqua mutatio: sic & Pater quod esse incipit, cum per eius gratiam regeneramur: substantia itaque nostra mutatur in melius, cum filij eius efficiuntur; simul & ille Pater noster esse incipit, sed nulla suæ commutatione substantiæ. Quod ergo temporaliter incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifestum est relatiuè dici, non tamen secundum accedens dici, quod ei aliquid acciderit, sed planè secundum accedens eius, ad quod dicitur aliquid Deus incipit, ipse mutatur. Exempla ergo istorum non continent veritatem, nec etiam conueniunt exemplatis. Ita enim exempla sunt de relationibus ex creatura nascentibus, & extrinsecis ipsi Deo. Necessitas verò prædicta in voluntate diuina ex nulla creatura causatur, sicut superius est ostensum, quod & ista responsio constat, & est intrinseca ipsi Deo. Hæc igitur per methodum libertatis & necessitatis voluntatis diuine contra hypothesein principalem.

CAP. XXXI.

Renocat eandem per viam necessitatis & contingentie intellectus scientieque diuine.

C Contra eandem quoque hypothesein potest similiter argui per viam necessitatis & contingentie intellectus scientieque diuine. Nam ante præsentiam seu præteritionem rei Deus contingentèr sciuit eam semper fuisse futuram & fore; sed in eius præsentia seu præteritione necessariò scit eam semper fuisse futuram, & esse vel fuisse; ergo tunc aliter intrinsecè scit quam prius, quod est contra rationes præmissas, & contra autoritates superius memoratas. Nec aliqua rationalis causa huius necessitatis nouellæ in diuina scientia poterit assignari, prohibentibus rationibus de necessitate nouellæ in volucone seu voluntate diuina, si ad diuinam scientiam congruè transferatur, decimo quinto primi, atque decimo sexto succurrente. Nec sine causa rationabili potest necessitas talis poni, sicut contra responsionem vltimam est ostensum. Item si diuina scientia respectu futurorum sit contingens ad vtrumlibet, & respectu præsentium & præteritorum necessaria, Deus certius intrinsecè scit præsentia & præterita quam futura: hæc enim scita certiora sunt illis. Illa namque, quæ necessariò sunt aliquando, sunt certius talia quam illa quæ contingentèr ad vtrumlibet tantum sunt talia: nam hæc non possunt non esse talia, illa possunt; Deus ergo perfectius scit præsentia & præterita, quam futura. Nam scire quid certè est perfectius, quam incertè; quare Deus intrinsecè mutatur & melioratur de nouo; nec etiam scit futura summè certè, nec summè perfectè. Huius etiam maioris certitudinis nulla causa rationalis potest dari, quia non intrinseca ipsi Deo, cum ipse intrinsecè non mutetur, nec extrinseca, quia nulla res extrinseca quæquam causat in eo. sicut 15. & 16. ac 20. primi docent. Quapropter & Sapiens Ecclesiastici 23. Domino, inquit, Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita, sic & post perfectum respicit omnia; sic inquit, & non aliter. Vnde & Augustinus 15. de Trin. 13. Nec, inquit, aliter sciuit creata quam creanda: non enim eius sapientiæ aliquid accessit ex eis, ita vt scriptum est in libro Ecclesiastico, Antequam crearentur, omnia nota sunt ei, sic & postquam consummata sunt; sic inquit, non aliter. Qui & quinto super Gen. ad litteram 18. Ipsi, inquit, Deo non audeo dicere alio modo innotuisse eam ea fecisset, quam illo quo ea nouerat, vt faceret, apud quem non est commutatio nec momenti obumbratio. Quare & Petrus 1. sentent. dist. 35. Sciuit, inquit, Deus ab æterno æterna; & omne quod futurum erat, & sciuit immutabiliter; scit quoque non minus præterita vel futura, quam præsentia, & sua æterna sapientia & immutabili scit ipse omnia quæ sciuntur.

CAP. XXXII.

Reducit eandem per viam immutabilitatis voluntatis diuinæ.

D Et viam etiam immutabilitatis voluntatis diuinæ potest eadem hypothesi impugnari. Nam si Deus posset nolite priuatius, seu etiam positiue pro nunc presentia ista esse, quæ nunc vult esse; & præterita ista fuisse quæ vult fuisse, & ammodo semper nolite illa presentia atque præterita fuisse futura, quæ semper ante voluit fuisse futura, esset mutabilis, sicut & omnes Autores huius hypothesis confitentur. Sed similiter omnino intrinsecè se habet voluntas diuina ad futura, sicut ad presentia vel præterita, vt potest haberi per prius ostensa tricesimo huius; aliàs etiam re futura facta presente vel præterita intrinsecè mutaretur contra vicissimam tertium primi libri; ergo si futura quæ vult, & semper prius fore voluit, potest pro nunc & semper post nolite fore, non positis illis in esse, est mutabilis: vel è contra, si Deus sine sui mutatione, futura, quæ nunc vult, & semper prius voluit fore atque fuisse futura, potest pro nunc & semper post nolite fore ipsis non positis, & nolite illa fuisse futura; potest similiter sine sui mutatione nolite pro nunc presentia ista esse, præteritaque fuisse, & semper post nolite hæc fuisse futura. Nam nulla causa vel ratio dissimilitudinis potest dari. Et si fortassis quis dicat hanc esse causam dissimilitudinis inter ista, quod nunc necesse est Deum velle & semper voluisse hoc præsens præteritumque fuisse futurum, & ideo, si post hoc nollet, necesse est mutaretur; & sic ante de futuris; ergo Deus aliter intrinsecè vult presentia & præterita quam futura, & aliter intrinsecè eandem rem primò futuram, deinde presentem, ergo est mutabilis. **C** Voluntas quoque diuina non est magis necessaria respectu præteritorum vel presentium, quam futurorum, sicut tricesimum huius docet. Et si quis adhuc aliter dixerit, quod si Deus posset post hoc nolite de hac re presentia vel præterita ipsam fuisse futuram, quam semper voluit fuisse futuram, & hoc faceret, ipsa res esset mutabilis, & necessariò mutaretur de fuisse futurum in non fuisse futurum, non sic autem de re futura; quare & voluntas diuina hinc necessariò commutaretur similiter & non ibi. Sed quare magis in hoc casu res præsens vel præterita mutaretur, quam res futura? Nulla enim causa nec ratio potest reddi, nisi quia rem presentem vel præteritam necesse est semper fuisse futuram, & Deum semper conformiter voluisse, & non sic de re futura, & sic ista responsio similis est priori. Rursum ad idem, Mutatio in effectu non est causa mutationis in agente, sed magis è contra, vbi fit mutatio in agente, & maxime in effectu voluntatis diuinæ: aliàs enim ad mutationem tuorum effectuum continuè mutaretur; ipsa quoque est impassibilis, inalterabilis, immutabilisque omnino à suis effectibus vniuersis, sicut vicissimum primi docet. Item istud videtur quasi vna communis animi conceptio apud omnes; omne quod est vnius dispositionis, & potest esse oppositæ, hoc potest per aliquam mutationem, loquendo de potentia actuabili, & non penitus absoluta. Hoc videtur in omni alia materia tam absoluta, quam etiam relatiua. Nam si hoc non est ens, vel homo, vel calidum, & potest esse, per aliquam mutationem hoc esse potest. Et idem apparet in omni specie relatiua: nam si hoc non est duplum huius, vel pater, vel cognitum, & potest esse, per aliquam mutationem hoc potest, sicut tricesimum huius monstrat. Hoc idem non improbabiler confirmatur, quoniam, vt videtur, si hoc non est tale, & potest esse, potest fieri tale, communiter loquendo de fieri, sicut Dominus refugium factus est nobis, vt idem tricesimum manifestat: omnis autem huiusmodi factio, mutatio videtur æqualis, quia de vno oppositorum in reliquum transitus siue motus. Et causa huiusmodi quasi maxima inserta naturaliter omnibus hæc videtur, quia esse quod est, quando est, & non esse quod non est, quando non est, necesse est; & similiter fuisse quando fuit, & non fuisse quod non fuit. In hoc enim consentiunt Logici, Philosophi, Theologi, & communiter totum vulgus; & si necesse sit hoc esse aut fuisse dispositionis vnius, & potest esse oppositæ, potest mutari; quia hoc non potest nisi per recessum à dispositione priori, tanquam à termino à quo, & accessum ad posteriores, vel ut ad terminum ad quem motus. Et si quis dixerit illam maximam esse veram de presentibus & præteritis deuntaxat non dependentibus à futuro; aduertat, quæso, hanc glossam nulla communi animi conceptione, nec vlla auctoritate maiorum, sed tantum quibusdam sophistarum argutijs sustentari. Det quoque voluntas nequaquam à futuris dependet, sicut vicissimum primi, & tricesimum secundi doceant, sed futura ab illa, sicut decimum quartum primi

A primi monstrat: nec aliter intrinsecè quouis modo se habet diuina voluntas ad futura, quam ad presentia vel præterita, nec è contra, sicut 30. huius clarè. Præmissis igitur suppositis videtur, quod si Deus nunc est & semper fuit volens hoc fore, vel hoc fuisse futurum, & potest esse dispositionis oppositæ, non posita re in esse, quod hoc possit per aliquam mutationem, & non ex parte volui ante positionem eius in esse. Nam contradictionem includit quod aliquid mutetur de futuro in non futurum, nisi per positionem eius in esse, sicut 18. huius erat ostensum; ergo per mutationem voluntatis diuinæ. Potestque similiter argui supponendo A. esse vnum non futurum, possibile tamen fore, quod Deus iuit semper nolens A. fore, & potest esse volens A. fore; ergo per aliquam mutationem hoc potest, & non per mutationem ex parte rei, quia illa esset de non futuro in futurum, contra 18. huius, ergo per mutationem voluntatis diuinæ. Porro istas ratiunculas logicas transeundo, idem ostendo per viam Theologicam rationem, nempe si secundum hypothesin Deus semper voluit aliquid fore, & potest nunquam sic dixisse, promississe, neque iurasse, sine mutatione quacunque; quod si ponatur, potest non facere A. sine mutatione, mendacio, & periurio qualicunque; quod videtur mendacium, & contrarium Theologicæ veritati. Nam Numer. 23. Balak volenti placasse Dominum, vt Balaam de suo cõsensu vel permissione maledixisset populo Israël, cui parum ante, Dominus bona, & benedictionem promisit, respondit Balaam, imo Dominus per Balaam, Non est Deus quasi homo vt mentiar, nec vt filius hominis vt perneuer. Dixit ergo, & non faciet? Locutus est, & non implebit? Ad benedicendum adductus sum, benedictionem prohibere non valeo; ergo si Deus quicquam promiserit, puta A. futurum, nisi illud impleat; esset mutabilis atque mendax. Secundum tamen prædictam hypothesin potuit Balak veraciter respondisse, et si Deus dixit & locutus est A. fore, potest esse quod nunquam hoc dixit; nec locutus est, & hoc sine mutatione quacunque: quod si ponatur in esse, licet non faciat A. sed eius oppositum, non sequitur quod mutetur aut etiam parui pendat, quia est dictum Domini summi auctoris, sicut & Caiphæ dictum fuit: nam Scriptura ibi præmitte; Cui, scilicet Balaam, cum Dominus occurrisset, posuissetque verbum in ore eius, ait, Revertere ad Balak; & hæc loqueris ei; omnemque catholici tractat: ores dicta Balaam ibi pro Prophetijs ac dictis diuinis, & authenticis amplectuntur, quod & Ecclesia sancta a facit, quæ in die Epiphaniæ sic canit, Balaam de quo uarietinanans, Exhibe || ex Jacob rutilans, inquit, stella. Item Psalmo 83. Neque profanabo testamentum meum, & quæ procedent de labijs meis non faciam irrita: Semel iuravi in sancto meo, si Dauidi mentiar; semen eius in æternum manebit. Vbi Dominus innuit per Prophetam, quod si semen Dauidis non in æternum maneret, sicut ipse promisit atque iurauit, quod ipse profanaret testamentum suum, & quæ processerunt de labijs suis faceret irrita, ac etiam mentiretur. Sed profanatio, irritatio, & mendacium mutationem important. Si tamen Dominus postquàm promissit & iurauit hoc Dauidi, posset hoc nunquam promississe, neque iurasse, posset hoc non facere absque profanatione testamenti, irritatione, vel mendacio qualicunque. Item Malach. 3. Ecce, inquit Dominus populo Israël. Ego mittam angelum meum & præparabit viam ante faciem tuam: & promittit alia bona multa, & ad confirmationem promissionis adiungit; Ego enim Dominus, & non mutor, quasi diceret, Ego non sum mutabilis, ergo faciam vobis ista, ergo è contra, non faciam vobis ista, ergo sum mutabilis, quod tamen secundum hypothesin nullatenus sequeretur. Licet enim Dominus ista promissit, potest esse sine mutatione quacunque, quod dicitur quum ista promissit; quod si ponatur; & si Deus ista non faciat, non mutatur. Item ad Hebr. 6. Abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæreditibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusturandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus: vbi supponit Apostolus, quod pollicitatio & iusturandum Dei, quibus promissit hæreditibus certa bona, quæ sunt A. sunt res immobiles, quas si non impleat exhibendo eis A. bona, mentiretur, quare & similiter mutaretur, quod tamen secundum hypothesin nullatenus sequeretur. Stimus enim in medio tempore inter promissionem & exhibitionem A. bonorum, tunc secundum hypothesin, potest esse quod Deus nunquam promissit nec iurauit hæreditibus A. bona futura; quod si ponatur, potest Deus illa nunquam exhibere hæreditibus sine mutatione vel mendacio qualicunque. Ad hæc omnia liguissimam fortasse breuiter respondebit, dicendo hæc omnia debere intelligi in sensu compositionis semper coniunctim; non in sensu diuisionis siue diuisim, quia si Deus promissit non impleat, ita quod ista duo concurrant, quod Deus hoc promissit, & quod Deus hoc non impleat, mutatur atque diuisim

diuissim tamen hoc, puta A. quod Deus præmisit, potest non implere siue non facere sine mutatione & sine mendacio, quia potest esse quod nunquam A. promissit. Sed autoritates præmissæ, si respiciantur interiori, non loquuntur coniunctim, sed tantummodo diuissim. Apostolus namque per præmissa voluit eligere hæredes ad fortissimum solatium, & firmissimum spem in Christo; Vt, inquit, per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vsque ad interiora velaminis, ubi præcursor pro nobis introiit Iesus secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum: quomodo tamen haberemus fortissimum solatium, aut spem tutam ac firmam tantum in vna oratione compolita, in vna conditionali, in vna congerie dictionum, puta, Deus non potest sine mutatione & mendacio non implere promissum existens promissum? At talis propositio non est possibilis, Deus sine mutatione & mendacio non implebit promissum, vel si Deo quicquam promissit, & non implebit, mentietur atque mutabitur, Maxime cum illud, cui talis propositio seu conditionalis consolatoria, & speratoria, velut fundamentum consolationis & spei totius innititur, scilicet Dei promittere firmissimum & instabilem re quacunque. Nam omnis res præseas siue præterita necessario est aut fuit, sed secundum hypothesein Dei promittere quod nunc est, & quod semper fuit, potest pro nunc non esse & nunquam fuisse. Imo videtur quod in hac parte minus solatium rationabiliter haberemus de promissis diuinis quam humanis. Nam si homo quicquam promissit, saltem cum stipulatione solenni, aut iuramento, aliave huiusmodi cautione, si non satisfecerit, potest redargui & conuinci tanquam falsus, mendax, & perituros; Deus autem non sic, quia potest nunquam aliquid promississe. Quis enim catholicus præsumet assumere hanc spem, ad quam Apostolus nos inducit, esse in solis huiusmodi propositionibus, seu consequentijs, non in rebus? Nec sic tenet Apostolus, sed quod tute ac firmiter speremus rem ipsam promissam à Deo, sicut & Ecclesia tota sperat, & sic solatium fortissimum habemus. Quare & Apostolus ostendens se non loqui de immutabilitate consequentiæ conditionalis, siue huiusmodi propositionis compolite, sed de immutabilitate voluntatis, consilij, promissionis, seu iuramenti diuini: Volens, inquit, Deus ostendere pollicitationis hæredibus immutabilitatem consilij, interposuit iurandum, vt per duas res immobiles, scilicet pollicitationem & iuramentum, quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus. Videtur igitur quod Apostolus intelligat, & loquatur diuissim potius quam coniunctim, ad communem scilicet hominum intellectum, qui est iste, quod quodcumque promissum à Deo necesse est impleri, aut Deum mentiri, atque mutari, & ita intelligat, Deus faciet heri se facturum hominibus cras A. bonum, tunc hodie dicat & ita intelligat, Deus faciet nobis cras A. bonum, aut mentietur atque mutabitur; Malachias quoque; David, & Balaam, imo spiritus sanctus qui locutus est per istos Prophetas, videtur intelligere, & loqui similiter in autoritatibus recitatis: hæc eadem etiam possunt reduci contra eandem hypothesein per viam immutabilitatis diuinæ scientiæ translatis nominibus competenter.

CAP. XXXIII.

Mouet eandem per viam reuelationis in verbo, & ponit sex responsiones concedentium reuelationem in verbo, & arguit grauitèr contra.

igitur per viam actionis Dei intrinsecæ contra hypothesein istam obiectis, restat per viam actionis eius extrinsecæ contra eandem obijcere consequenter, per viam scilicet reuelationis diuinæ & eius effectus. Hæc autem secundam doctrinam Patrum est duplex. Nam quedam est in verbo Dei, in ipsa scilicet summa luce, summa veritate increata in essentia ipsa Dei; quedam vero in proprio genere creaturæ, in luce scilicet inferiori creata. Primo ergo per viam reuelationis in verbo; Ponatur siquidem Deum reuelare vel reuelasse in verbo Paulo A. fore cras, tunc Paulus aut vider aut vidit, scit aut sciuit A. fore cras, ergo necesse est eum scire videre aut vidisse, scire aut sciuisse, quoniam omnem actum humanum, quando est, necesse est pro tunc esse, & omnem actum humanum præteritum necesse est fuisse: alias enim quod homo nunc vult & facit, potest nunc non velle nec facere, & quod voluit & fecit, potest nunquam voluisse nec fecisse, quare & illud quod nunc est aut fuit, potest pro nunc non esse nunc, nec vquam fuisse, contra omnes Logicos, Philosophos, Theologos, & vulgares, quod & hypotheseis ista negat. Et si necesse

A necesse est Paulum scire aut sciuisse A. fore cras, necesse est A. fore cras: nam necessario sequitur, Paulus scit aut sciuit A. fore cras; ergo verum est aut tunc A. fore cras, ergo A. est aut fuit futurum cras, ergo erit cras, sicut patet per offensa 18. huius. Tota igitur hæc consecutio est necessaria, & primum antecedens similiter, quare & vltimum consequens, sicut 30. huius patet; ergo necesse est A. cras fore, quare & simili ratione de quocunque futuro nunc est necessarium, & semper futurum necessarium ipsum fore, & de quocunque non futuro, ipsum non fore, cuius oppositum hypotheseis supponebat. Ad istud autem dupliciter responderetur. Nam quidam huiusmodi reuelationem concedunt; alij vero negant. Concedentes autem reuelationem huiusmodi respondent iuxta prædictam hypothesein consequenter, dicendo quod sicut Deus per suam essentiam nunc scit, & semper sciuit quodcumque futurum fore, & potest nunc pro nunc illud non scire nec vquam sciuisse, sed nunc & pro nunc scire & semper sciuisse eius oppositum; sic & homo vel Angelus, qui per eandem essentiam scit & sciuit quodcumque futurum fore, potest conformiter nunc & pro nunc illud non scire, nec vquam sciuisse, sed nunc & pro nunc scire eius oppositum priusque sciuisse. Sed ista responsio videtur absurda. Nam si sic esset, possibile esset Christum, Moysen, Paulum, & quemcumque Prophetam, qui vidit secreta Dei in verbo, nunquam quicquam ibi vidisse, nec fuisse Prophetam, sed pseudopropheta, & Antichristum, cum fuerit præteritus pessimus, Mahometem & quemlibet maledictum, qui nunquam aliquid ibi vidit, omnia Dei secreta ibi vidisse, fuisseque eximium Prophetarum. Hæc etiam responsio non euitat, quoniam si Paulus scit & sciuit in verbo A. fore, & potest non scire nec sciuisse A. fore, aut potest velle & voluisse, non velle & non voluisse, non velle conformiter, vel non potest. Si potest, ponatur quod reuelabatur in verbo Paulo A. adhuc futurum fore, & præcipiebatur similiter quod velle, prædicaret, & faceret conformiter reuelationi offensa; sicut Deus præcepit Ieremiam, Prædicabis, inquit, verba quæ ego loquar ad te, Ier. 19 & Ezech. Vade & loqueris verba mea, Ezech. 3. & Ionæ, Prædica, inquit, prædicationem quam ego loquor ad te, Ion. 2. si quis & verisimiliter credunt quod Archangelus Gabriel recepit per reuelationem & infusionem in verbo negotium incarnationis dominicæ beatissimæ virgini nuntiandum: Dominus etiam Iesus Christus de seipso icitatur, Ego, inquit, ex meipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar Ioh. 12. Et infra 14. Sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio; & si quis homo vel Angelus habuit reuelationem & mandatum in verbo, quis vquam dignus Dom. Iesu Christo vnico Dei verbo, vnicissimo Dei verbo? Vnde Aug. super Ioh. part. 1. hom. vit. scilicet 54. primam autoritatè exponens, sic ait; Ideo se dicit non locutum ex seipso, quia non est ex seipso. Filius est verbum Patris, & sapientia Patris; in illo sunt omnia mandata Patris: neque enim Patris mandatum Filius aliquando nesciebat, vt eum necesse esset ex tempore habere quod antea non habebat. Ita enim à Patre, quod habet, accepit, vt nascendo accepit, dederitque illi gignendo. Nam & vita est, & accepit vitam, vique nascendo, non prius sine vita existendo, quia & Pater habet vitam, & quod habet est, nec accepit tamen, quia non ex alio est; filius autem accepit vitam dante Patre, à quo est, & ipse quod habet, est: habet enim vitam, & vita est: ipsum audi loquentem. Sic habet, inquit, Pater vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso. Nunquid existenti & non habenti dedit? Sed eo dedit, quo genuit, qui vitam genuit, & quia æterna est ipsa natiuitas, nunquam non fuit filius qui est vita, nunquam fuit filius sine vita. Et sicut est natiuitas æterna, sic est qui natus est, vita æterna: ita & mandatum, non quod filius non habebat, pater dedit, sed, sicut dixi, in sapientia Patris, quod est verbum Patris, omnia mandata sunt Patris. Dicitur autem mandatum datum, quia non est à seipso cui dicitur datum; & hoc est dare filio, sine quo nunquam filius fuit, quod est gignere filium qui nunquam non fuit. Factis igitur Paulo reuelatione & mandato præmissis, ponatur quod voluit, prædicauit, & fecit extrinsecus operando conformiter reuelationi offensa. Et secundum istam responsionem A. adhuc existente futuro, possibile est ipsum non fore, & verbum nunquam sciuisse nec reuelasse, ac Paulum nunquam vidisse in verbo A. fore, quare & sicut dicit responsio, est correspondenter possibile, Paulum nunquam voluisse conformiter reuelationi prædictæ, est ergo nunc possibile Paulum non prædicasse, non fecisse extrinsecus quæ iam fecit: non enim potuit talia facere nisi prima voluntate, quare & illa præterita, est possibile non fuisse. Et ut istud manifestius deducatur in lucem, ponatur iuxta autoritates de orando & modo orandi præmissas 23. & 25. primi: quod Paulo dedit mandatum sub poena damnationis æternæ, quod omnem & solum ostentum sibi in verbo saluandum vellet absolute saluari, iuuetque in orationibus & beneficijs alijs solum ralem; ostendaturque sibi in verbo Petro viatore em se saluandum, quæ velit absolute saluari, oret pro eo, & dicit sibi donum, & alia beneficia administret, moriatur, & migret ad coelum adhuc Petro superstiti viatore; tunc, sicut dicit hypotheseis, possibile est Petro non saluari, quare &, sicut dicit

Ieremias,
Ezechiel,
Ionas.

Ioannes.

Augustinus

ista responsio, possibile est consequenter hoc nunquam fuisse ostentum in verbo; Paulum autem nunquam hoc vidisse, nunquam hoc voluisse, nunquam pro eo orasse, nunquam ei de manu adificasse, nec alia beneficia ministrasse, nec ad caelum sed ad infernum migrasse, vel retentis mandatis & revelatione praemissis, ponatur Paulum in nullo patuisse mandata, & sic mortuum ad inferos descendisse, tunc possibile est Petrum adhuc viatorem non esse saluandum, nec hoc nunquam fuisse reuelatum, quare & Paulum non fecisse sed ostentum in mandatum, nec peccare, nec occidisse, sed ad inferos descendisse, vel fortissimum tunc multis magis videbitur *optimum*, ponatur Paulum recipere mandatum, quod nullum ostentum sibi in verba dampnandum velit saluari, nec orat pro aliquo talis salutis, & quod quatenus ostentum sibi in verbo saluandum velit saluari, & orat pro eo, ostendaturque sibi in verbo Anthonium christum esse dampnandum, quem nec velit saluari, nec orat pro eo, & sic decedens saluatur, vel contraria faciens, & sic decedens damnatur, adhuc Antichristum superstitit in ore & sicut prius, Gabrieli etiam medio tempore postquam venit ad virginem gloriosam nuntians quod conciperet filium benedictum, antequam concepit, potuit non venire ad eam, nec illud nuntium protulisse, ut patet per deductionem priorem. Dominus etiam Iesus Christus medio tempore postquam fuit incarnatus pro humano genere redimendo, priusquam redemptus, potuit non fuisse incarnatus, & postquam praedixit discipulis illud, Matth. 26. Ecce ascendumus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum & flagellandum & crucifigendum, & tertio die resurget, ascenditque Hierosolymam ad illum finem; priusquam pateretur, potuit ista non dixisse, nec Hierosolymam ascendisse; postquam similiter iam propinquior passioni, tristabatur usque ad mortem, & sudavit sudorem sanguineum, priusquam pateretur, possibile fuit non sic fuisse tristatum neque sudasse, quae omnia patent per deductionem priorem. Ut autem haec multa virtualiter in vno verbo recolligam, suppono nos esse in medio tempore inter tales effectus praeteritos & reuelata futura; & sicut dicitur responsio, possibile est illa reuelata futura non fore, & nunquam fuisse reuelata, visa nec voluta, ergo possibile est illos effectus praeteritos non fuisse: nam necessario sequitur negatiue, Causa non fuit, ergo effectus non fuit, & antecedens est possibile, ergo & consequens, sicut tricesimo huius patet. Vel e contra affirmatiue, Necessse est illos effectus fuisse, ergo & illas volutiones, visiones, & reuelationes: nam necessario sequitur affirmatiue, Effectus fuit, ergo causa eius fuit, & antecedens est necessarium, ergo & consequens, sicut idem tricesimum demonstrat. Et si necesse est illas visiones & reuelationes fuisse, ergo & illa reuelata fore sicut superius est ostentum: nec potest quisquam ad aliam partem huius rationabiliter declinare, dicendo Paulum non posse, non velle quod vult, nec posse non voluisse quod voluit, sicut potest non scire quod scit, & non sciuisse quod sciuit facta huius reuelatione in verbo, quoniam per locum a simili & a proportionalitate videtur, quod sicut Paulus scit aliquid in verbo, siue in Dei essentia, sic potest velle seu diligere aliquid in spiritu sancto siue in Dei essentia. Nam sicut filius & Dei essentia se habet ad nostrum scire, sic spiritus sanctus in eadem essentia ad nostrum diligere: alias enim nequaquam nostra charitas nec dilectio veraciter diceretur, quod tamen 42. primi erat ostentum. Quare si propter hoc, quod verbum sciens & ostendens aliquid futurum, potest nunc pro nunc illud non scire neque ostendere; potest Paulus hoc videns, nunc & pro nunc illud non videre, cum similiter sit de spiritu sancto volente aliquid futurum, erit & similiter de Paulo volente in ipso. Haec etiam responsio non iuuat, sed magis illa queat respondentes, quia si facta reuelatione huiusmodi, & Paulo volente conformiter, necesse sit Paulo, sic vellet, aut in praeterito voluisse, necesse est eum sic videre, & in praeterito sic vidisse: nam haec sua volutio ab illa sua visione causatur, quare necesse est sic esse reuelatum in verbo aut fuisse, quare & necesse est sic fore, sicut superius est deductum. Item aequi sunt effectus causati a sola visione, siue volutione, aut volutione coniuncta. Sola visio namque certa de aliquo prospero vel aduerso proprioque causat in corde & corpore sic videntis dilectionem aut tristitiam, dilationem vel constrictionem, spem vel timorem, & multas passiones alias corporales, sicut ex 18. secundi potest haberi, veluti in Christo sudorem sanguineum, & in quibusdam mortem, sicut videtur in Nabala. Reg. 25. sicut & refertur de quodam magno de Anglia post deportationem reconciliato, quod nimio gaudio incurabiliter resolutus vitam cum gaudio terminauit: quam obrem arguatur de talibus sicut prius. Igitur contra omnes admittentes reuelationem in verbo procedit haec ratio vna breuis, Necessse est hunc effectum esse vel fuisse, ergo & illam reuelationem in verbo, quare & illud reuelatum necesse est fore. Sed hic a multis multipliciter respondetur: omnes tamen in hoc vno conueniunt, quod consequentio ista non requiritur. Et si contra omnes communiter arguatur, necessario sequitur, Iste effectus fuit, ergo causa eius fuit, antecedens

A Antecedens est necessarium, ergo & consequens: concedunt; sed si arguatur ulterius, causa eius fuit, ergo reuelatio illa in verbo; dicunt concorditer hoc non sequi, sed esse fallaciam consequentis, quia hic effectus potest non habuisse hanc causam, sed aliam causam multas; In assignatione tamen harum causarum multipliciter varientur. Nam quidam dicunt, possibile est illam reuelationem in verbo non fuisse reuelationem, quia nec fuisse veram, sed apparentiam vnam fallam, & illam, possibile est fuisse causam huius effectus. Alij vero dicunt opinionem, reuelationem, seu apparentiam creatam in proprio genere posse fuisse causam huius effectus. Tertiam opinionem oppositi illius reuelati in verbo. Quarta complexam & simplicem visionem simplicis obieci in verbo. Quia libertatem voluntatis creatae. Sexti autem Deum per se solum. Sed contra omnes istas responsiones simul est primo generaliter arguendum, deinde contra singulas singularem. Omnes enim conueniunt in hoc vno, quod effectus ab vna causa productus, potest non fuisse productus ab illa, sed ab alia. Ex isto autem videtur sequi per locum a simili, saltem de omnipotentia Dei, quod quaecumque causa aliquem effectum produxit, potest illum nullatenus produxisse, & quaecumque effectum a quacumque causa productum potest non illa sed alia produxisse: Paulus ergo, qui aedificauit domum, & genuit filium, potest non sic fecisse, & Petrus potest illam domum aedificasse, & illum filium genuisse, cum absurditatis alijs multis mimis.

C. A. P. XXXIII.

Arguit specialiter contra primam.

Nunc autem specialiter contra primam. Porro si esset, ut dicit, essentia Dei falsa ostenderet & erronee praesentaret, sicut speculum sine macula macularis diuina fieret turpiter maculatum, suuma quoque veritas esset falsa, summa lux tenebrata, iustitia summa fallax, & fidelitas summa mendax. Tunc certum Christus & Beati possunt facillime decipitotia die, quare & fieri miseris tota die timo & nunquam fuisse beati: omnis enim fallacia, sicut & omne malum, beatitudini & felicitati repugnant. Felicitas namque secundum Philosophum 1. Eth. 9. est bonum per se sufficiens & perfectum: quare & Boetius 3. de consolatione profa 2. Liquer, inquit, est beatitudinem statum bonorum omnium congregatione perfectum. Et beatus Augustinus super illud Psalmi 2. Beati omnes qui confidunt in eo; Beati, inquit, dixit, ubi est bonorum omnium summa & cumulus. Qui & 13. de Trinit. 5. Continuo miserii sunt, qui vel non habent quod volunt, vel id habent, quod non recte volunt; beatus quis male viuere in illa felicitate, aut vult aliquid quod deest, aut deest quod voluerit, quicquid amabitur aderit, nec desiderabitur quod non aderit; Omne quod ibi erit bonum erit. Sed quis est qui non naturaliter & per se odit & fugiat fallitatem, amet & appetat veritatem? Vnde Philosophus 4. Eth. 14. Secundum seipsum mendacium prauium & fugiendum, verum autem bonum & laudabile. Et in secreto secretorum partis primae 4. Veritas est radix omnium laudabilium, & materia omnium bonorum, quia est contrarium mendacium. Tullius etiam 2. veteris suae Rhetorice dicit veritatem esse de illis, quae totaliter & cum ex parte sunt propter se petenda; & eius contrarium de simili modo vitandis. Quare beatus Augustinus 11. de ciuit. Dei 11. ostendens malos Angelos ante ruinam non fuisse beatos, Vita, inquit, istorum non fuit beata, quia quandoque destituta, siue id scirent, siue nescientes aliud putarent, quia scientes timor, nescientes error beatos esse vitique non sinebat. Et infra 11. post magnam perfructationem huius materie sic concludit, Quocirca cuius iam non difficulter occurrit, utroque coniuncto effici beatitudinem, quam recto proposito intellectualis natura desiderat; hoc est, ut & bono incommutabili, quod Deus est, sine vlla molestia perfruatur, & in eo se in aeternum esse manentem nec vlla dubitatione cursetur, nec vilo errore fallatur. Idem Enchirid. 9. ad illam felicitatem tendendum est, ubi nulla quantiamur arum; nullo errore fallamur; error quanta possumus cura caducum est, non solum in maioribus, sed etiam in minoribus rebus. Et infra 10. Si diligentius considerata veritate, cum aliud nihil sit errare, quam verum putare quod falsum est, falsumque quod verum est, vel certum habere pro incerto, incertum pro certo, siue falsum sit siue verum, idque tam sit in animo deformateque indecens, quam pulchrum ac decorum esse senti-

Philosophus.

Tullius.

Augustinus

112

mus vel in loquendo, vel in assentiendo, est, est, non, non; profecto & ob ipsum est ista misera vita qua vivimus, quod ei nonnunquam, ut non amittatur, error est necessarius: absit ut illis sit illa vita, ubi est anima nostra, ipsa veritas, vita, ubi nemo fallit, fallatur nemo; hic autem homines fallunt, atque falluntur, miserioreque sunt cum mentiendo fallunt, quam cum mentientibus credendo falluntur; vsque adeo tamen rationalis natura refugit fallitatem, & quantum potest deum errorem, ut falli nolint etiam quicumque amant fallere. Item error atque deceptio circa futura, & maxime pertinentia ad deceptum magis videtur beatitudinis repugnare, quam simplex ignorantia futurorum. Sed hæc repugnat. Quare & Augustinus 11. super Gen. 22. & 27. ostendit Apostatas Angelos non fuisse beatos ante suam ruinam, quia nec sui eventus futuri præfatos nec certos: quod & cap. 26. de primo homine simile modo probat

Lumbardus. Lumbardus etiam secundi sentent. dist. 4. loquens de Angelis, Beau, inquit, nunquam fuerunt, qui ceciderunt, quia sui eventus ignari fuerunt, quam causalem confirmat per beatitudinem Augustinum super Gen. ubi prius. Et si quis dixerit Augustinum ibi loqui de præfatione futurorum pertinentium tantum non imperinentium ad Angelum vel hominem præficientem, de illis tantummodo arguatur, Ad Christum namque & ad beatam virginem beatificatos in coelo pertinet, quod propinqui sui secundum carnem & gratiam tunc peregrinantes à Domino, quos tantum amabant & desiderabant salvari, & ad hoc instantes orabant, pro quibus & Christus specialiter fudit suam sanguinem benedictum, quorum salus erat eis concessa & revelata diuinitus ut saluarentur: quis igitur spiritus mendax præfumer in istis Christum decipere & virginem iam beatos, vel etiam in pertinentibus quibuscumque? Ad quem etiam Beatorum non pertinet? Nunquid sit deturpatus tenebræ falsitatis erroribus, aut lucidæ veritatis fulgoribus decoratus: quid etiam magis pertinet ad beatum quam sua beatitudo perpetua? & circa illam possibile est eum falli: nam non obstante, quod Deus ostendit sibi in verbo sua beatitudinem perpetuam duraturam, & ipse hoc viderit, potest non beatificare eum pro futuro, scilicet beatitudinem subtrahendo, vel ipsum annihilando, vel ad statum viæ remittendo, in qua peccet finaliter & damnetur. Item omne quod nocet beatitudini est repugnans, sed ignorantia omnis nocet, dicente Anselmo 2. Cur Deus homo 13. Ignorantia, etsi aliquando ad aliud non nocet, hoc solo tamen nocet, quia scientia bonum avertit. Item omnis poena est quædam miseria: omnis autem error vel falsitas iniustus, & in rebus pertinentibus ad errantem est poena, dicente Augustino 3. de lib. arb. 29. Approbata falsa pro veris ut erret iniustus, non est natura institui hominis, sed poena damnati: quare Christus, Maria, & beati, toto tempore quo fuerunt beati, possunt fuisse decepti, puniti, & miseri, nec beati. Imo & istud videtur facere Deum iniustum, quia punientem sanctum Angelum sine culpa. Quare & Augustinus 11. super Gen. ad liter. 30. cuiuslibet occurrit: & verum est atque manifestum iustitiam ipsi esse contrarium ut nullo præced. merito, hoc ipsum in quoquam Deus damnet, quod in eo ipse creauerit. Et supra 24. Nunquid Deus prius est ultor, quam Diabolus peccator? Absit; & 3. de lib. arb. 29. Omnis poena, si iusta est, peccati poena est: & 2. contra Iulian. 20. Deus iustus, si tanta paruulis mala nihil peccati habentibus irrogaret, magis appareret iniustus: qui & infra 3. 4. & multis cap. consequenter, quarti vltimo, 5. primo, & post diuersis cap. ac sexti primo, & deinceps non paucis cap. constantissimè docet idem.

Anselmus. Anselm. 2. Cur Deus homo 2. Quod autem, inquit, talis factus sit, scilicet primus homo, ut non necessitate moreretur, hinc facile probatur, quod ut iam diximus, Sapientia & iustitia Dei repugnat ut cogeret mortem pati sine culpa, quem iustum ad æternam fecit beatitudinem; sequitur ergo, quia si nunquam peccasset, nunquam moreretur; qui & Monolog. 69. dulcissime probat idem: Quod & concorditer sentiunt omnes Doctores Catholici, istam materiam pertractantes. Item si ista responsio esset vera, non esset possibile Deum beatificare quemquam perfecte: ad beatitudinem namque perfectam requiritur certitudo, quod ipsa æternaliter sit permanens. Beatitudo namque, ut prius erat ostensum, est bonum in nullo deficiens, sed perfectum, & sicut dicit Boetius, quo quis adeptus, nihil vterius desiderare queat. Et Anselmus de casu Diaboli 6. dicit quod Angeli, qui steterunt, adeo sunt provecti, ut sint adepti quicquid velle poterunt, nec iam videant quid plus velle possint: Vnde & Propheta, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Psalmo 16. Et Apocalyp. 7. Non esuriunt, nec sitient amplius. Sed quis dubitauerit, certitudinem de bono pro semper esse magnum bonum, quod omnes desiderant & sine quo nequeunt iactari, etiam si omnibus alijs bonis affluant quantumcumque? Quanto enim plura & maiora bona habuerint, tanto certitudinem de illis semper habendis ardentius affectabunt: alioquin tamquam possent rationabiliter & deberent aliquem metum habere, ne forte amitterent illa bona; metus autem non potest perfecte beatitudinem sociari. Vnde Augustinus 11. super Gen. 23. & post consequenter ostendit Diabolum & primum hominem

Augustinus.

Lumbardus.

Anselmus.

Augustinus.

Augustinus.

Anselmus.

Boetius.

Propbeta.

Apocalyp.

maiores.

congrue.

Augustinus.

B

C

D

E

A hominem non fuisse plene beatos ante suam ruinam, quia de ipsa certitudinem non habebant, qui illo 23. ita dicit, Neque sancti Angeli æterna sua vitæ ac beatitudinis incerti sunt. Nam quomodo beati, si incerti? Et infra 24. Si Deus non reuelavit Diabolo, cum adhuc esset Angelus bonus, quid facturus vel passurus esset, non iam plene beatus fuit, quando quidem plebs beati de sua beatitudine certi sunt, ut eam nullus perturbet metus. Et 25. Quoniam modo beati possent esse non video, quibus incerta est ipsa sua beatitudo. Qui & 11. de Ciuit. Dei 11. similem tenet processum; itaque beata, inquit, vita proculdubio non nisi æterna est, æternitatisque sua certâ atque securâ: quod & eius autoritates ex eodem 11. & 12. allegata superius attestant. Idem 13. de Trinit. loquens de beatitudine finali sic ait; Quicquid amabitur aderit, nec desiderabitur quod non aderit, omne quod ibi erit, bonum erit, & summum bonum Deus ipse erit, & se amantibus præsto ibi erit, & quod est omnino beatissimum, ita semper fore certum erit. Ad beatitudinem ergo perfectam requiritur huius certitudo: sed Deus illam dare non potest, quia per nullam reuelationem, quia non per illam in verbo, quæ est omnium lucidissima atque summa. Illa namque, ut dicit responsio, potest esse deceptio atque error; quare per illam nullus potest de ipsa aut eius reuelato certificari perfecte, nec per aliam, quia illa alia aut esset certa aut incerta: si incerta, non certificaretur, si certa, aut per se ipsam aut per aliam: si per se ipsam, eadem ratione fuisset standum in prima, & tunc similiter reuertitur difficultas: si per aliam, sic vel erit infinitus processus, vel aliqua erit certa per se ipsam, quare simili ratione & prima; & etiam posita vna certa, quotacunque sit illa, reuertitur argumentum; imò quod magis videtur absurdum, Deus nullum potest certificare de beatitudine sua præterita vel præfati, sicut præcedentia manifestant, quia qualibet talis reuelatio potest esse delusoria atque falsa. Omnis quoque beatus credit & sperat futura, & continue prius fecit, & omnis talis credulitas atque spes potest nunc esse, & semper prius fuisse erronea atque falsa; nullus ergo talis nunc est, nec unquam fuit certe beatus; quare nec hoc potest certitudinaliter reuelari. Si quis autem respondeat bonos esse certos de sua beatitudine æternaliter duratura, certitudine firmissimæ credulitatis omnem lætationem actualem & metum de eius opposito excludente, eadem ratione habet concedere, quod Deus de omnipotentia sua non potest certificare quemquam de futuris perfecte, nec aliter quam est dictam, quod non videtur, quia de presentibus & præteritis bene potest, quare & de futuris, cum presentia & præterita nihil penitus ibi cauent, ut potest haberi ex tricesimo & tricesimo primo huius, & maxime præterita, cum ipsa nihil sint, quare nec cauant. Si etiam presentia vel præterita essent certitudinis huius causa, essent & causa beatitudinis beatorum, quare & beatificarent beatos; Diabolus ergo & eius peccatum & poena, ac æterna miseria beatificaret Christum ceteroque beatos, quod est per se satis absurdum, est etiam falsum; quia cum sint source virtutis in agendo, haberent terminum maximum & remotissimum actionis ultra quem non possunt, sicut videtur quasi per se notum: quod & ostendit Philosophus 1. de Cælo 116. & Averroes in comment. Deus autem potest beatificare, & certificare beatos de presentibus & præteritis talibus vitæ omnem terminum assignatum; imò non videtur quod & actio huiusmodi infimorum ad summum cælum ascendat. Vel si ista presentia vel præterita in beatorum certitudine quicquam essent, Deus potest supplere causationem illorum, & causare totum per se ipsam; nam aliâ non esset omnipotens: Quare & Stephanus Parisiensis Episcopus damnauit articulum asserentem, quod Deus non potest in effectum causæ secundariæ sine ipsa. Quapropter & Petrus 3. sentent. distinctione vicecima sexta, dicit quod Christus in quo fuerunt bona patris credidit, & sperauit resurrectionem tertia die futuram, sed non perfectius eam cognouit præteritam, quam intellexit futuram. Item tunc tali certitudine potuerunt boni Angeli fuisse certi de beatitudine sua futura ante confirmationem illorum, & Sancti tunc in via, imò videtur quod aliqui viatores habuerunt aliquam talem certitudinem de diuersis. Vnde ad Romanos capite octauo, Certus sum, inquit Apostolus, quod neque mors, neque vita, neque Angeli, nec principatus, nec virtutes, nec instantia, nec futura, nec fortitudo, nec altitudo, nec profundum, nec creatura alia poterit nos separare à charitate Dei. Et Act. 16. Visio per noctem Paulo ostensa est: vir autem Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens, Transiens in Macedoniam adiua nos: ut autem visum vidit, statim quasi uimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quod uocasset nos Deus Euangelizare eis: quare & Sapient. 7. dicitur, quod spiritus sapientie est unicuique, multiplex, subtilis, modestus, discretus, mobilis, incoinquinatus, certus. Quis etiam Catholicus non est sic certus de articulis fidei de futuro, scilicet quod erit finale iudicium, & generalis resurrectio mortuorum, & quod Deus unicuique secundum opera sua reddet? Sancti ergo in via similem certitudinem modò habent, qualem habent & habebunt perfecte

illa etiam

quod

Apostolus.

Acta.

Sapientia.

Lumbardus

Hugo

perfecte beati. Item hæc certitudo est certitudo spei tantum; hæc enim in viatoribus reperitur, ut proximo est ostensum. Quare & Lombardus 3. sentent. dist. 26. Spes, inquit, est certa expectatio future beatitudinis; ergo in Christo & in alijs beatis est spes & certitudo tantummodo sperativa; quod falsum est, quia illa est imperfecta, beatitudo verò perfecta, sicut superius est ostensum. Vnde Apostolus 1. ad Cor. 13. Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est: videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum; nunc autem manent fides, spes, charitas. Quare & Petrus 3. sentent. dist. 26. pro prima questione, Vtrum fides & spes in Christo fuerint, sic respondet: Quibusdam non inuod est videtur, fidem, virtutem, & ipem in eo non fuisse, sicut & in sanctis iam beatificatis, vel in Angelis non sunt, & cum sancti credunt & sperant resurrectionem futuram, & Angeli eandem credunt; nec tamen in eis fides verè ipsa virtus est, quia & Deo per speciem contemplando fruuntur, & in Dei verbo resurrectionem futuram sicut iudicium, non per speculum in ænigmate, sed praeclarissimè respiciunt. Si enim quia credunt resurrectionem futuram, idèò verum est eos fidem habere, ergo ea consummata, post iudicium similiter & fidem habere dicentur, quia credent eam præteritam; sed sicuti tunc credent, nec tamen fidem, quæ fideles facit, habebunt, quia non credent absque scientia, quæ non erit ænigmatica, sed per speciem, ita & modò credunt & sperant resurrectionem; nec tamen fidem habent, quia credendo cognoscunt. Venit enim eis quod perfectum est, & euacuatum est quod ex parte est. Venit enim cognitio, & euacuata est fides; venit species, & desijt spes. Ita & Christus, in quo fuerunt bona patrie credidit quidem & speravit resurrectionem tertiam die futuram, pro qua & oravit patrem, nec tamen fidem, virtutem, vel spem habuit, quia non ænigmaticam vel specularem, sed clarissimam habuit de ea cognitionem, quia non perfectam eam cognouit præteritam, quam intellexit futuram. Speravit tamen Christus, sicut in Psalmo ait, In te, Domine, speravi; non tamen fidem vel spem virtutem habuit, quia per speciem videbat ea, quæ credebatur. Hugo quoque 2. de sacrament. part. 13. sequit idem; quod & concorditer sentiunt omnes Catholici Tractatores. Item si Deus nullum potest certificare perfecte, nullum potest beatificare perfecte, quia certitudo est beatissima pars totius beatitudinis, sicut ab Augustino erat superius allegatum. Cuius etiam animus habentis certitudinem tantum prædictam, non appeteret firmiorem? Quare non plenè quietaretur, sanaretur, nec beatificaretur per illam, nec per totam beatitudinem quam haberet; quare non esset beatus perfecte, qualis tamen beatitudo in patria à fidelibus omnibus expectatur. Si enim aliqua beatitudo siue felicitas est perfecta, ut dicebatur superius, quæ, si non illa? Quare dicit Apostolus 1. ad Corinth. 13. cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Hæc ergo responsio lumen beatorum eclipsat, visum eorum præstigiatur, certitudine spoliatur, totius scilicet beatitudinis beatissima portione, ad miseriam miserabiliter detrahitur, & quod videtur mirabilis atque miserabilis omnium, Christum, Mariam, Sanctosque ceteros, qui ab olim beati fuerunt, facit nunquam fuisse beatos, sed miseros semper ante, locumque beatitudinis summum cœlum in infernum miseræ locum transfert. Præterea, quod omniam videtur hæreticissimum, ista responsio habet consequenter asserere ipsum Deum posse decipi & errare. Si enim homo vel Angelus in Dei essentia potest decipi & errare, potest & Deus, cum nihil intelligat, nisi quod & sicut in ipsa ostenditur & relucet. Hæc etiam responsio incertat Deum similiter de futuris. Nam si per cognitionem suam de futuris possit decipi circa illa, per illam non potest esse certus de illis, nec Pater de omnipotentia sua possit certificare Filium de illo futuro: ipse enim non est certus, quomodo ergo alterum certificare valebit? Imò & si esset certus, sicut nullus dubitat quin sit certus, adhuc filium certificare non possit: non enim possit ipsum certificare, nisi per revelationem in verbo in essentia clara Dei; sed illa non certificat, quia cum ipsa stat error; quare nec filius nec spiritus sanctus possunt certè cognoscere quodcumque futurum. Ipsi enim nihil, nec villo modo possunt cognoscere, nisi E quod & verè Pater recipiunt cognoscendum. Nam sicut totum esse suum habent à Patre, sic & totum suum cognoscere, & cætera vniuersa, sicut tricesimo secundi plenius est ostensum.

CAP.

A

CAP. XXXV.

Arguit contra secundam.

B

Secunda responsio potest stare, quæ dicit causam talis effectus præteriri posse fuisse non revelationem in verbo, sed apparentiam, & illuminationem, seu opinionem creatam in proprio genere, quia illa est vel fuit falsa si reuelatum non erit; quare possibile est Christum Mariam, sanctosque beatos esse deceptos & miseros; nec de beatitudine sua certos, cum absurditatibus alijs contra responsionem priorem inductis. Item Paulus in proprio genere & in actu credebat Antichristum fore, & illud non fuit futurum; ponatur, quia est possibile, & huic compossibile; quare verbum non ostendit ei A. fore, sed A. non fore, igitur simul particulariter & actualiter credebat contradictoria sub propria sua forma, vnum in proprio genere, alteramque in verbo, quod est impossibile manifestum, & contra Philosophum 2. Priorem. Item illa credulitas in proprio genere fuit vnus effectus, ergo habuit causam, & non nisi illam reuelationem & visionem in verbo; illa enim sublata, nulla causa sic credendi fuisse in Paulo potius quam in Petro, & necesse est illum effectum fuisse, quia effectum illius, scilicet opus extrinsecum prius factum necesse est fuisse; ergo necesse est causam illius fuisse, scilicet illam visionem in verbo; vel è contra, si possibile est illam causam non fuisse, ergo & effectum, sicut tricesimum tertium huius plenius arguebat. Nec potest quis dicere quod Paulus opinaretur potius sic quam Petrus, nec quare Paulus potius opinaretur A. fore quam A. non fore, cum nulla euentia, nulla causa penitus sit potior pro hoc quam contra, imò forsitan apparentius & opinabilius ac favorabilius est in casu A. non fore, quam fore. Nec potest Paulus gratis & libetè quilibet opinari, sicut nullus ignorat, quia nullus potest aliquid opinari, nisi appareat sibi verum, & hoc non est in cuiuslibet libera potestate. Quare & Philosophus 2. de Anima 151. ostendit quod phantasia non est opinio, quia phantasia est in nobis cum volumus, id est, voluntaria secundum Auerroem, opinio autem non, quia necesse est quod opinatum est, esse verum vel falsum, apparere verum vel falsum. Opinari, inquit Philosophus, non in nobis est: necesse enim verum aut falsum discernere. Vbi textus, quem Auerroes exponit, sic habet; Estimare autem non est in nobis; necesse enim est aut fallari aut verari. Ponatur etiam quod Paulus sit homo gravis & stabilis, nec quicquam velit aut credat ex sola voluntaria leuitate, sed ex causa rationabili precedente; & reuertitur argumentum. Vel etiam supponatur, quod hoc à Deo receperit in mandato, velitque ac credat in proprio genere, & operetur extrinsecus tantum conformiter reuelationi & mandato diuinis; & reuertitur difficultas. Ponatur etiam quod tantum sic faciens omni sit mortuus, & in cœlo, & secundum istam responsionem nunc est possibile ipsum fecisse diffiniter, imò contrarie reuelationi & mandato prædictis, & semper post mortem sentisse in inferno, sicut tricesimum tertium huius plenius arguebat. Hoc etiam argumentum vadit in mediâ contrariam responsionem, retento casu tricesimo tertio huius præmissis. Sequitur enim quod Paulus, postquam huius reuelationem & mandatum accepit, & paruit bene merendo, & in charitate viuens ac moriens beatificè coronatur, post hoc omisisse, contrarium uel fecisse, & semper post fuisse sine charitate in peccato mortali miser & damnatus, sicut præteritum nulla deductio tricesimi tertij huius probat. Et si quis dicat nunc sequi nunc esse possibile Paulum fuisse sine charitate & non saluatum, quia Deus de sua potentia absoluta potest seruare charitatem in peccante mortaliter, ipsumque talem saluare; saltem necessario sequitur nunc esse possibile, quod Paulus, qui per A. actum meruit vitam æternam, per eundem peccatum mortali, & meruit mortem æternam, faciendo scilicet illum actum contra reuelationem & mandatum Dei in verbo, & quod Paulus, qui toto tempore post A. fuit bonus, Deoque charus, toto illo tempore fuit malus mortaliter odiosusque Deo; & quod Paulus, qui toto tempore post mortem suam fuit beatus, toto illo tempore fuit miser; nam nulla maior seria quam peccatum: vnde Parab. 14. Miseros facit populos peccatum. Sequitur etiam per rationationem præmissam, quod erit in potestate Antichristi, & cuiuslibet viatoris, leges Dei peruertere, & fidem Ecclesiarum commutare. Factis namque Paulo reuelatione & visione in

in verbo circa Antichristum, seu quemlibet aliū viatorem, sicut 33. huius tangit, ipsoq; bono A & bene in charitate parente, & sic mortuo ac beatificato in cœlis, possibile est Antichristum vel alium viatorem sic facere, quod Paulus habens charitatem non fuit bonus nec charus per illum, nec meruit, sed peccauit, & quod beatus in cœlo fuit miser in cœlo, cum abusionibus alijs istis similibus, vertentibus, imò peruertentibus legem Dei & fidem Ecclesiæ generalem, sicut nulli Catholico scienti legem & fidem non constat: quod tamen nullus præsumer concedere, nisi discipulus Antichristi, qui sermones contra excelsum loquetur, & sanctos

Daniel.

alissimi conteret, & putabit quod possit numerare tempora & leges contra Deum, Dan. 7. Hæc autem principalis sigillographia non diffugit argumentum. Est enim possibile quod Deus reuelat Paulo in verbo A. fore, absque hoc quod Paulus habeat talem voluentionem, aut credulitatem creatam in proprio genere, sicut nullus ignorat: quod si ponatur, reponitur argumentum. Omnia namque duo omnino distincta realiter, ita quod neutrum habeat alterius ullam partem, nec sit aliqua causa eius, possunt ab inuicem separari. Omnis enim res sufficiens est habitus omnibus & solis causis & essentialibus rebus suis: si enim non esset, hoc esset propter defectum alicuius ad suum esse necessarium requisitum: Deus autem non potest à rebus existentibus separari, eò quod sit forma necessaria, & esse quodammodo omnium, & eorum in esse necessarius conseruator, sicut secundum primi ostendit: omnes autem res create omnino, id est, secundum omnes partes distinctæ realiter, etiam si vna sit causa alterius, possunt ab inuicem separari, propter rationem præmissam, & quia Deus de plenitudine potestatis potest suppleri causalitatem causæ secundæ. Hoc autem argumento fidelissimo comprobatur: in sacramento namque altaris existunt accidentia sine subiecto; multo magis ergo potest

accidente quodlibet accidens existere sine quolibet alio *existente*, & quælibet substantia sine quolibet accidente, quælibet quoque substantia sine substantia alia creata quacunque omnino distincta. Hoc idem Philosophi, licet obscure, testari videntur. Aristoteles namque 7. Met. 55. reprobat volentes definire singularia, puta Solem, Peccant, inquit, additione talium, quibus adiutis, adiuue erit Sol, puta terram girans aut nocte abconditum: si enim steterit aut apparuerit, non adhuc erit Sol? Sed absurdum, si non: Sol enim substantiam quandam significat. Plato quoque similiter in Timæo ponit duas virtutes ignis, scilicet calorem & lucem, & quod diuinæ potestatis coniunctæ sunt domestico & familiari corpori oculorum, ignem perlucidum, serenum ac defæcatum sine calore peremptorio & edaci; ignis ergo secundum cum potest esse sine calore, & eadem ratione omnis substantia sine proprio accidente, & sine accidente non proprio multo magis, quælibet quoque substantia sine quolibet alia modo dicto. Quibus & concordat Augustinus 11. de Civit. Dei 10. Propter hoc, inquit, natura diuina dicitur simplex, cui non sit aliquid habere, quod vel possit amittere, vel aliud sit habens

aliquem

illud quod habet, sicut vas *aliquid* liquorem, aut corpus colorem, aut aer lucem siue feruorem, aut anima sapientiam: nihil enim horum est id quod habet: nam nec vas liquor est, nec corpus color, nec aer lux, siue feruor, nec anima sapientia est. Hinc est quod priuari etiam possunt rebus quas habent, & in alios habitus vel qualitates verti atque mutari, vt & vas euacuetur humore quo plenum est, & corpus decoloratur, & aer tenebrescat siue frigescat, & anima desipiat. Et 15. de Trinit. 13. Longè, inquit, huic scientiæ scientia nostra dissimilis; quod autem scientia Dei est, ipsa est sapientia, & quæ sapientia ipsa essentia siue substantia, quia in illius naturæ simplicitate mirabili non est aliud sapere, aliud esse, sed quod est sapere hoc est esse; nostra verò scientia in rebus plurimis præterea & admiscibilis est & receptibilis; quia non hoc est nobis esse quod scire vel sapere, quoniam esse possumus, etiam si nec sciamus nec sapiamus. Qui & supra Iohan. partis secundæ homilia 45. seu 99. totius, Mutabilis, inquit, est mens nostra, quæ percipit discendo quod nesciebat, & amittit dediscendo quod sciebat, & ideo non est ista substantia verissime simplex, cui non hoc est esse, quod nosse: potest enim esse nec nosse; at illa diuina non potest, quia id quod habet est, ac per hoc non sic habet scientiam, vel aliud illi sit scientia, qua scit, aliud essentia qua est, sed vtrumque vnum. Vnde & 368. propositio sententiarum Prosperi est translata. Beatus quoque Gregorius 18. Moral. super illud Iob 28. Sapientia verò ubi inuenitur, &c. sententidem. Item verbum caro factum est ante naturaliter omnem reuocationem in proprio genere sibi factam pro nobis captiuus & miseris redimendis propter solam reuocationem æternam à Patre æternaliter sibi ostensam in essentia Dei sola, secundum capitulo proximo præostensa; ergo medio tempore, in quo sumus inter incarnationem & redemptionem, possibile est eum non fuisse incarnatum, quia non habuisse illam reuocationem, quia nec humanum genus fuisse ostensum redimendum per eum, quia nunc est possibile quod non redimatur per eum, vt dicit hypothesis principalis. Et si quis dicat, non sequi verbum nunc posse non fuisse incarnatum, sed non fuisse incarnatum

Prosper.
Gregorius.

A. incarnatum ex illa causa, scilicet pro homine redimendo, sed ex alia; ergo & post redemptionem hominis consummatam per eum, & post finale iudicium similiter poterit; vel si tunc non poterit, neque ante: voluntas enim diuina semper est æqualiter libera aut necessaria respectu illius, sicut ex tricesimo huius patet. Tunc etiam simili ratione posset Deus nunc nunquam voluisse Sacramenta Ecclesiæ fuisse instituta ad illum finem, ad quem fuerunt instituta, nec habuisset illum effectum quem semper habuerunt; quare & nunc est possibile illa Sacramenta semper fuisse delusoria, falsa, vacua, & figmenta, & homines iustificatos & saluatos per ipsa semper fuisse peccatores atque damnatos. Item eadem ratione nunc est possibile, quod Deus contulit alijs operationibus, rebus, aut signis quibus vsi sunt mali, omnem sacramentalem virtutem; quare & est consequenter possibile, quod mali semper vsque nunc & in inferno damnati semper vsque nunc sint nunc boni & in cœlestibus præmiati. Sequitur etiam, sicut patet per deductionem præmissam, quod sit in potestate Antichristi & cuiuslibet viatoris facere verbum fuisse incarnatum & passum ex alia causa finali quam fuit, pro illo scilicet redimendo quem non intendebat redimere, & non pro illo redimendo quem redimere intendebat, quod non videtur sanæ fidei conuenire. Sequitur quoque fuisse & esse in hominum potestate euectare totum effectum atque virtutem dominicæ passionis, sicut octavo huius plenius est argutum.

CAP. XXXVI.

Arguit contra tertiam.

Etia verò responsio ponens causam effectus præteriti visionis in verbo præterita posse non fuisse visionem A. futuri ostendi, sed eius oppositum, multipliciter deficit & aberrat. Primum, quia cum Deus voluntarie tantum reuelat, licet possit esse quod non reuelauit, A. quod prius reuelauit, & si illud ponatur in esse, non oportet quod reuelauit eius oppositum; imò bene stat cum hoc quod nihil penitus reuelauit; ponatur ergo hoc cum alio, & responsio non respondet. Secundum, quia habet dicere consequenter, quod sicut viso aliquo in verbo, possibile est illud nunquam fuisse visum, sed eius oppositum, ita voluto aliquo in verbo, possibile est illud nunquam fuisse volutum, sed eius oppositum; quare & per talem voluentionem facto aliquo intra videntem & volentem vel extra, possibile est id nunquam fuisse factum, sed eius oppositum, sicut 33. huius probat. Si autem proteruiat non esse simile de visione & voluentione, quia prius visum potest nunquam fuisse visum, & eius oppositum, quod nunquam fuit visum potest fuisse visum; de voluto autem non sic, quia quod semel fuit volutum, necesse est semper fuisse volutum, & non volutum pari modo non volutum per 33. huius tertij conuincetur. Dato etiam hoc quod dicit, fiat reuelatio talis Paulo cum mandato volendi & agendi conformiter, qui & in omnibus parcat, tunc necesse est Paulum nunc sic velle, vel in præterito voluisse; ergo necesse est eum nunc sic videre, vel in præterito sic vidisse: hæc enim sua voluto ab hac sua visione nunc causatur, vel in præterito causabatur. Præterea vel Paulus per eundem actum, quo vidit distinctè A. fore, potest vidisse distinctè oppositum, vel per alium: si per eundem, ergo simili ratione per eundem actum, per quem voluit distinctè A. fore seu quodlibet aliud, potest voluisse distinctè oppositum, quare & non fecit que fecit: si per alium, ergo vnum alium actum, qui nunquam fuit, possibile est fuisse, & qui fuit, non fuisse, contra hypothesis principalem. Item visio oppositi causasset effectum oppositum, & non illum. Si enim Gabriel vidisset in verbo Filium Dei non fuisse iacandum de Virgine, nunquam illa visio causasset in eo voluntatem ad eundem Virginem benedicendam, & nunciasset que fecit, sed *postis* nullam, vel oppositam voluntatem. Christus etiam si non vidisset in verbo passionem suam futuram, sed eius oppositum, non habuisset causam tantæ tristitiæ sanguinique sudoris. Paulus similiter si vidisset in verbo se saluandum, magnam delectationem creatam in proprio genere habuisset; si verò vidisset oppositum, magnam tristitiam habuisset. Item hæc responsio difficultatem non vitat. Detur enim reuelatio talis Paulo cum mandato volendi concorditer & agendi, qui plenè obediat, & mortuus sic saluetur; & secundum istam responsionem nunc est possibile, quod nunquam vidit illam visionem seu iusionem in verbo, sed oppositum

tum utriusque; & nunc necesse est ipsum sic fuisse operatum exterius; quare nunc est possibile ipsum fecisse contra reuelationem & visionem in verbo, peccasse mortaliter, fuisseque miserum & damnatum. De Gabriele similiter medio tempore inter annuntiationem & incarnationem fuit possibile quod mentiebatur: nam quando dixit Virgini gratiosa, Ecce concipies, possibile fuit quod pro tunc non vidisset illud in verbo, sed oppositum eius plinè; quare fuit similiter possibile, quod ille beatissimus Archangelus Domini fuit miserimus Angelus Satanæ, quia mentiens contra tantam & tam lucidam veritatem, mortaliterque peccauit. Affirmet hoc qui audeat: ego autem propter reuerentiam veritatis hæc omnia ostendentis, propter reuerentiam mittentis & illius ad quam fuit missus, ac propter reuerentiam missi & ipsius propter quem fuit missus, non audeo talia affirmare. Ex hoc autem sequitur, quod beati finaliter confirmati possunt peccare; quare nec sunt finaliter confirmati, contra decimum quintum secundi. Et ex isto inferitur vltierus, quod beati non sunt, nec esse possunt de beatitudine sua certi. Quomodo namque creatura peccabilis in statu peccabili, quia non confirmata finaliter, de nunquam peccando, & de beatitudine perpetua erit certa? Nec alium statum firmiter aut certius potest Deus beatus conferre. Si etiam Deus posset certificare beatum de beatitudine sua futura, hoc maxime esset per aliquam reuelationem in verbo; sed nulla talis certificatur, quia quæcumque talis, etiam nunc sit vnus oppositorum, potest nunc & pro nunc non esse illius, sed eius oppositi; imò quod magis videtur erroneum, nec Deus potest certificare beatum de beatitudine sua præterita nec præsentis. In hoc enim instanti præsentis ponatur, in quo beatus Gabriel nuntiat Virgini gratiosæ quod est filium conceptura, possibile est cum nunc mentiendo peccare, in præteritoque peccasse à tempore quo voluit hoc scire: possibile enim est, quod nunc videatur, & continè prius vidit oppositum huius in verbo; nullus ergo beatus est certus, nec esse potest de beatitudine sua futura, præterita, vel præsentis, contra prius ostensa tricesimo quarto huius.

|| homo

CAP. XXXVII.

Arguit contra quartam.

Quarta autem responsio dicens incomplexam & simplicem visionem simpliciter obiecti in verbo posse fuisse causam talis effectus præteriti, simpliciter multum dicit. Sola namque cognitio incomplexa obiecti non mouet sufficienter quempiam ad agendum, puta ad loquendum, D currendum, ædificandum, & similia faciendum, sed vltra illam requiritur de necessitate voluntas, sicut octauum primi docebat. Item quidam effectus non voluntarij, puta, delectatio, tristitia, confidentia, timor, dilatio, constructio, & cæteræ passionis huiusmodi corporales non causantur, vel non in tanto gradu, & tam vehementer causantur à sola incomplexa cognitione obiecti, siue æstimatione aut opinione quod illud euenit cognoscenti, & hoc de proprio quo. Omnes enim scimus, quod moriemur, sed non euenit dolemus aut timemus, quia non opinamur quod statim: hæc enim singuli possumus experiri. Quare & Philosophus 2. de Anima 152. probat phantasiam, seu imaginationem non esse opinionem, per hoc, quia cum opinamur terribile aliquid nobis accidere, statim compatiuntur; cum autem imaginamur tantum, nequaquam; sicut si consideremus terribilia in pictura. De talibus ergo effectibus ista responsio non respondet. Item ponatur obiectum visum in verbo, vnus effectus contingenter futurus, puta saluatio vel damnatio sic videntis, vel alterius cari sui, tunc illud obiectum potest non esse & nunquam fuisse visum, quia nec ostensum in verbo; ergo quilibet eius effectus præsens, vel præteritus potest pro nunc non esse præsens nec fuisse præteritus consequenter. Vltimè ponatur illud obiectum visum in verbo, vna reuelatio in verbo de aliquo contingenter futuro; reueletur siquidem Danieli in verbo, Ieremiam videre vel vidisse in verbo A. crastina die fore, &c. sicut prius.

Philosophus.

A

CAP. XXXVIII.

Arguit contra quintam.

B

Responsio verò quinta, quæ ponit libertatem voluntatis creatæ posse fuisse, vel esse causam effectus huiusmodi præteriti vel præsentis, videtur multum liberè dicere sine actione aliqua rationis; nec enim difficultatem euacuat, nec est vera. Non euacuat difficultatem præmissam: ponatur namque quod præcipiatur videnti in verbo velle & operari tantum conformiter visioni &c. sicut tricesimum tertium, & tricesimum quintum huius plenius arguebant, & reuertitur difficultas. Nec est responsio ista vera; quoniam aliqui sunt effectus causati à sola visione aliquorum obiectorum in verbo sine quacunque operatione libera voluntatis, sicut tricesimo tertio huius patet.

CAP. XXXIX.

Arguit contra sextam.

C

Extrema quoque responsio asserens Deum per se solum posse esse aut fuisse causam totalem effectus sæpius memorati, præsentis aut præteriti, non est vera; quia secundum ipsam esset possibile hominem, qui ex visione & mandato in verbo orauit, ecurrat, prædicauit, domos construxit, & filios procreauit, nihil horum fecisse, sed Deum fecisse singula per se solum. Quare & erit consequenter possibile deuirginatos reuerginatos per suam actionem vel quietionem liberè & contingenter futuram; eritque secundum istud tanta contingentia respectu præsentium & præteritorum, sicut respectu futurorum. Facta namque homini viatori reuelatione in verbo de aliquo effectus, qui sit A. per eum liberè & contingenter futuro, ipsoque ex illa reuelatione faciente alium effectum ante A. puta B. medio tempore post B. & ante A. vel dum B. sit, sicut contingit ipsum facere vel non facere A. futurum; sic & contingit ipsum fecisse vel non fecisse, B. præteritum, vel facere & non facere, B. nunc præsens, sicut ex tricesimo tertio huius patet. Item secundum istud possibile est hominem qui ex tali reuelatione meruit, vel contra eam peccauit, & fuit iustus vel iniustus, saluatus vel damnatus, præmiatus vel punitus, beatus vel miser, in cælo factum vel in inferno deorsum, nunquam sic fecisse, nec talia recepisse. Item eadem ratione, quæ est possibile Deum solum fecisse quod fecit cum causa rationali secunda, erit & similiter possibile ipsum solum fecisse quicquid fecit cum causa irrationali secunda; ergo quicquid Deus fecit cum quacunque causa secunda, possibile est ipsum solum fecisse, & nullam causam secundam vnquam fecisse aliquid vel mouisse. Item si ea, quæ Deus non fecit solus, potest fecisse solus, simili ratione ea, quæ non fecit cum alio nec solus, potest fecisse, quoniam alterius iuamento non eger, quare & quæ fecit potest similiter non fecisse; quæ omnia repugnant planissime hypothesei principali.

E

CAP. XL.

Corripit negantes reuelationem in verbo.

Is igitur contra concedentes reuelationem in verbo haecenus disputa- tis, superest contra ipsos, qui in verbi iniuriam & nostri miseriam eam negant, eandem verbis aliquibus, prout ipsum verbum dederit, affir- mare. Sunt enim quidam huius hypothese defensores, qui rationes praemissas de reuelatione in verbo soluere non valentes, & hypothese

|| huius.

relinquere non volentes, ad aliam partem, & sinistram scilicet huius tendunt, dicendo nullum complexum de futuro contingenti posse reuelari in verbo. Quomodo namque non redundat in verbi iniuri- am ipsum omnipotentia spoliare, ipsumque non posse amatoribus suis charissimis seipsum ostendere per seipsum? Quomodo etiam non redundat in nostri miseriam finali beatitudine nos priuare? Haec enim consistit in || huiusmodi visione, sicut nedum Theologi, verum & Phi- losophi locis quampluribus attestantur. Sed hi forsitan respondebunt trinitatem & beati- tudinem nostram finale consistere in visione Dei incompleta, non autem complexa, id est, beatus videbit incompleta in Dei essentia, & in verbo ipsam Dei essentiam, & quamlibet per- sonarum, & incompleta in ea relucet; complexionem tamen seu compositionem aut propositionem imaginariam, siue affirmationem vel negationem de futuris contingenti- bus, scilicet Deum affirmare intrinsecus, sicut Pater affirmat Filio, quicquam fore vel non fore, in verbo seu essentia reuelari non posse; in proprio autem genere, bene posse: quare & dicuntur C omnia talia reuelari per propositiones, habitus, & usque creatos in proprio scilicet genere, nec posse aliter reuelari. Sed si futurum contingens non possit reuelari creaturae in Dei essentia seu in verbo, vel hoc est propter impotentiam in Deo, vel propter impotentiam in futuro, vel propter impotentiam in creatura. Non propter impotentiam in Deo, cum sit omnipotens, cum etiam Pater reuelet talia Filio in essentia sua clara, sicut pater 34. huius. Potest quoque Deus sic reuelare incompleta, quare & complexa simili ratione: non enim est mensuratae poten- tia aut restricta: Nec propter impotentiam in illo futuro, illud enim potest in Dei essentia re- uelari; in ipsa namque Filio reuelatur. Illud quoque verum de futuro verissime, certissime, & clarissime scribitur in libro diuinae praescientiae; cur ergo non potest ibi similiter reuelari? Cum etiam illud verum sit ibi certius & verius, quam in aliqua propositione creata, potest & ibi cer- tius & verius reuelari. Neque propter impotentiam || creaturae, quia si sit ita, augeat Deus om- nipotens, quantum oportet, potentiam creaturae: potest quoque creatura videre in verbo rem D incomparabiliter altiore, subtiliorem & difficiliorem quodammodo infinito, trinitatem vi- delicet personarum in essentiae unitate. Quod enim nunc credimus, tunc videbimus clara luce, sicut Patres Catholici concorditer attestantur, potestque creatura videre in verbo qualibet in- complexa; quare ergo non similiter ratione complexa? Si autem dicatur creaturam non posse videre futura in verbo propter nimiam eius improportionem, distantiam, & elongationem a verbo, potest ei contradici vt prius. Deus namque omnipotens potest eleuare creaturam in na- turalibus vel supernaturalibus quantum oportet; quare & multi Doctores non indocte po- nunt quoddam lumen supernaturale creaturam, quod vocant lumen gloriae eleuans intellectum creaturam ad beatificam visionem beatifici luminis increati; quod & Propheta videtur paten- ter docere, cum dicit, Apud te est fons vitae, in lumine tuo videbimus lumen, Psalmo 35. Hac etiam improportione & distantia non obstante, potest creatura videre in verbo qualibet in- complexa; cur ergo non ista complexa? Item creatura potest videre in verbo rem contin- gentem futuram esse quando est, & fuisse cum praeterit; cur ergo non fore quando est futura, praesertim cum verum huiusmodi semper omni eodem modo intrinsecus sit verum, & scrip- tum ac lucens in verbo, siue res sit futura, siue praesens in praeteritumue transmissa? Alias enim Deus intrinsecus mutaretur, contra quintum & viceimum tertium primi libri, quod etiam ex 30. 31. & 32. huius ostenditur euidenter. Item complexa necessaria de futuro, & quaeunque alia complexa necessaria possunt reuelari in verbo; cur ergo nullum futurum contingens, cum omnia vera || ibi similiter conscribantur? Diceretur forsitan quod omnia vera necessaria, & omnia vera de praesenti & de praeterito habent causam determinatam, & certam, & simili modo sunt vera; quare & possunt determinate & certe reuelari in verbo;

|| in crea- tura.

Responso.

Contra.

Propbeta.

|| ibi sine similiter vera.

Responso.

A verbo; futura autem contingencia non sic habent, nec sic sunt vera, quare nec sic possunt re- uelari in verbo. Hoc autem non est verum: voluntas enim diuina immutabilis est causa de- terminata & certa omnium contingentium futurorum, per quam & ita determinare & certe sciuntur a Deo, & ita determinata & certa sunt in eo quando sunt futura, sicut quando sunt praesentia in praeteritumue defluxu, sicut per 14. 18. ac 23. primi, & per 30. ac 32. huius appa- ret. Potestque Deus ostendere creaturam in verbo se velle tale futurum fore, quare & facere e- um praesentem in verbo illud fore, imo & scire verissime ac demonstratiue quodammodo, quia per causam verissimam & infrustrabilem, diuinam scilicet voluntatem. Item diuina essentia est similitior, propinquior, & proportionalior menti nostrae quam qualitates, propositiones, ha- bitusue creati: ambae namque sunt substantiae, & substantiae immateriales plurimumque cog- nate. Quare & Philosophus 10. Eth. 13. Si, inquit, quaedam cura humorum a dijs sit, quem- admodum videtur, erit utique bene rationabile & gaudere ipsos optimo & cognatissimo; hoc autem est intellectus: homo quoque, Genesi attestante, ad imaginem & similitudinem Dei est factus, & hoc potissime in anima rationali, sicut quamplures Patres Catholici attestantur, quare & est his naturalissimus & desideratissimus mentis nostrae. Si ergo haec sint ita, in ipsa quoque diuina essentia clarius, verius, & certius conscribuntur & lucent omnia vera com- plexa, sicut & in complexa, quam in aliqua propositione creata, quam in aliquo habitu, quam in aliqua creatura; cur ergo mens nostra nequaquam clarius, verius, & certius ibi videbit, poteritque videre quaeunque vera complexa, sicut in complexa, quam in aliqua creatura, praeter- tum cum mens nostra ab omni mole corporis aggramata, ab omnibus phantasmatis obnu- bilantibus, ab omni rubigine & caligine, ab omni scoriaeque miferia plenissime fuerit expur- gata, & supra solis splendorem deificè transformata? Quod & de Angelis omnibus, aliquo- ue eorum, de quo Ezechiel. 28. Tu signaculum, similitudinis &c. similiter vel fortius argui forte potest, cum videatur propinquior ad similitudinem Dei factus, dicere Gregorio 32. Mo- rali. 23. super illud Job. 40. Ipse est principium viarum Dei; licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, Angelo tamen quasi maius aliquid tribuens, non cum ad similitudinem Dei con- ditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit, vt quo subtilior est natura, eo in illam si- militudo Dei plenius credatur expressa. Dicitque Iudocus 1. de summo bono 10. Distat con- ditio Angeli a conditione hominis: Homo enim ad similitudinem Dei conditus est, Archang- elus vero, qui lapsus signaculum Dei similitudinis appellatus est, testante Deo per Ezechie- lem, Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, In delicijs paradisi fuitis; quanto enim subtilior est eius natura, tanto plenius exiit ad similitudinem diuinae veritatis expressa. Cum etiam Deus sit finis naturalissimus mentis nostrae, nec possit perici nisi in coniunctione eius perfecta cum eo, quomodo secundum vnam eius || potentiam, quae est apprehensiva simplicium, perficietur coniuncta perfecte cum Deo? perfecte; quia per Dei essentiam incompleta & simplicia contemlando: secundum alteram vero eius potentiam etiam nobi- liorem, quae componit & diuidit simplicia in complexa, manebit aeternaliter imperfecta? Imo nec potest perici in aeternum, vel saltem non in tantum perficietur, nec potest sicut alia po- tentia soror sua ignobilior quoque illa, cum nullo verum complexum possit videre in Deo? Imo haec duae potentiae intellectus creati proportionales videntur potentiae intellectus diuini apprehendenti simplicia, & potentiae componenti simplicia apprehensa; loquendo multum improprie de potentia componente in Deo, sicut baibitendo vix possumus Dei magnalia vel tenuiter resonare, sicut 18. primi plenius tangebatur; quare & sicut haec, ita ista perficietur finaliter contemlando in ipsa incomplexa quodammodo incomplexa, sic & altera in illa con- temlando complexa quodammodo complexa. Ita namque vna pars imaginis est perfectibili- lis finaliter sicut altera, & ita finem naturalem & proprium consequetur: Item aliter Deus om- nipotens nullum beatum potest certificare de sua beatitudine aeternaliter duratura, nec de fu- turo aliquo contingente. Si enim possit, ponatur; vel ergo illud certe reuelatum necessario eueniet, vel nequaquam. Non necessario eueniet, sicut positio ista ponit; potest ergo nulla- tenus euenire, quare & iste beatus potest decipi & errare, & nunc non esse beatus, nec vnoquam prius fuisse, sed nunc esse miser & semper prius fuisse, cum absurditatibus alijs multis & mag- nis, sicut potest patere ex 34. huius. Cuius etiam animus non desiderat certitudinem infal- libilem de sua beatitudine aeternaliter duratura? Dicere ergo nullum certitudinem talem posse habere, est omnem creaturam rationalem beatitudine sua priuare, sicut ex eodem 34. patet. Secundum hoc quoque beati nunc in caelo non sunt certi de finali iudicio; resur- rectione mortuorum, & beatitudine sua futura, nisi certitudine fidei seu spei, contra prius ostensa 34. huius. Isti quoque nituntur decipere veritatem, Dominum scilicet Iesum Chri- stum, saltem secundum naturam suam humanam. Si enim tantum in proprio genere vi- deat

Contra.

Philosophus.

Genesi.

Gregorius.

Iudocus.

|| potentiam apprehensiuam simplicium

deat res contingenter futuras, cum illæ possint non fore, potest & Christus decipi & errare, A. quod quis Christianus, nisi forte deceptus & errans, præsumperit affirmare: Nec potest quis vitare deceptionem eiendo huiusmodi visionem in Christo, alijque beatis, vniuersi oppositorum posse fuisse aliter, non illius, sicut patet tricesimo sexto huius. Ipsi similiter priuati beatos nedum certitudine scientiæ, verum & multitudine: ad beatitudinem namque perfectam scientia perfecta requiritur, non solum quantum ad claritatem scientiæ, sed etiam quantum ad multitudinem scitorum; beatus ergo perfecte scit omnia. Quomodo namque aliter decipi non valeret, & quomodo aliter non haberet malum & tenebras ignorantia, & quomodo aliter non posset semper studere, proficere, & ulterius laborare? Hoc autem non est de ratione finis, sed

Augustinus.

viz. Quare & Augustinus i. 5. de Trinitate. Cum, inquit, tanta sit nunc in isto enigmata dissimilitudo Dei, in qua tamen nonnulla similitudo comperita est, illud quoque sciendum est, quod etiam cum similes erent, quando enim videbimus sicuti est, quod vti que qui dixit, hanc proculdubio que nunc est dissimilitudinem attendit, nec tunc naturæ illi crimus æquales (semper enim natura minor est faciente quæ facta est) & tunc quidem verbum nostrum non erit falsum, quia neque mentemur, neque fallimur; forsatis enim non erunt volubiles nostræ cogitationes ab alijs in alia euntes atque redeuntes, sed omne scientiæ nostræ vno simul conspectu videbimus. Et quomodo aliter latiretur appetitus beati, quo quæcumque; propositam vellet cognoscere, saltem mallet cognoscere quam non cognoscere veritatem? Et quomodo aliter erit beatitudo bonum omnique perfectum, sicut hæc omnia magis patent ex tricesimo quarto huius? Quomodo namque beatus omnia scire potest actualiter aut habitu- aliter in proprio genere? Hoc enim non posset nisi per propositiones & actus & habitus infinitos; sed sic non potest; non ergo potest omnia clare scire, nisi per diuinam essentiam omnia clarissime demonstrantem, nisi per librum diuinæ scientiæ omnia clarissime continentem, nisi per diuinæ maiestatis speculum, in quo omnia clare lucent, nisi per diuinæ virtutis oculum, cui omnia clare parent. Quare & Philosophus i. de Anima 65. Si, inquit, accipiat senior oculum iuuenem, videbit vti que sicut & iuuenis: Vbi & textus, quem Auerroes exponit, Senex, inquit, si reciperet oculum iuuenis, videret sicut iuuenis; quare & si homo vel Angelus accipiat oculum Dei, videbit quodammodo sicut Deus. Annon sic potest intelligi illud propheticum, Oculo ad oculum videbunt? Es. 52. & illud, Oculis non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te, infra 64? Dominus illuminatio mea, Psal. 26. & multa similia multis locis: Quomodo & Philosophi asseuerant hominē debere tandem scire omnia per substantiam intellectus agentis, per substantiam ipsam Dei, & hanc esse felicitatem eius ultimam & perfectam. Auerroes enim super 3. de Anima comment. 36. loquens de copulatione & continuatione intellectus agentis nobiscum, dicit quod quandoque dicimus moueri ad continuationem huius, & addit; & manifestum est, quod cum ipse motus complebitur, quod statim ille intellectus copulabitur nobiscum omnibus modis; & tunc manifestum est, quod proportio eius ad nos in illa dispositione est sicut dispositio intellectus quæ est in habitu ad nos; & cum ita sit, necesse est vt homo intelligat per intellectum sibi proprium omnia entia, & vt agat actionem sibi propriam omnibus entibus, sicut intelligit per intellectum qui est in habitu, quando fuerit continuatus cum formis imaginabilibus; omnia entia intellectioe propria: Homo ergo secundum hunc modum, vt dicit

Philosophus.

Esaias.

Auerroes.

Themistius.

Augustinus.

Augustinus.

Themistius, assimilatur Deo, scilicet in eo quod est omnia entia quoque modo, & sciens ea quoquo modo. Entia enim nihil aliud sunt quam scientia eius, nec causa entium aliud est nisi scientia eius; & quam mirabilis est iste ordo, & quam extraneus est iste modus essendi? Quibus & concorditer Augustinus De gaudijs iustorum, & pænis malorum, sive de triplici habitaculo, dicit, quod in vita futura, in vrbe regia fulgebunt iusti sicut Sol, sicut ait Dominus, vbi summa pax erit, summa quies, nullus labor, nullus dolor, nulla paupertas, nec senectus, nec vlla nox, nec vlla mors, nec vllum tibi desiderium, nullum sitis incendium, sed cibus & potus omnium erit visio Christi & sanctæ Trinitatis, & contemplatio puri cordis oculo ipsius diuinitatis, & assiduale lectio, vti dicam, libri vite, id est, æternæ veritatis, & summa sapientia, & verbi Dei, quod est in Christo visio; vbi quicquid noscitur nunc, manifestum erit tunc, vbi ratio manifesta erit, cur hic electus est, & ille reprobus, cur hic in regnum assumptus est, cur ille in infernum redactus, cur alius in vtero moritur, alius in infantia, alius in iuuentute, alius in senectute, cur alius pauper est, alius diues, cur filius adulteræ baptizatus, & aliquando filius legitimæ coniugis ante baptismum moritur, cur qui bene incipit vitæ aliquando male finitur, & qui male incipit sæpe bene finitur; hæc omnia & huiusmodi multa in libro vite plana & aperta erunt. Et infra, in visione Dei tria scientia noscitur; id est; homo qui cernit, Deus qui cernitur, & ceteri omnes, omnia videbuntur &

A & intelligentur. Sicut enim per speculum vitæum trina nobis visio administratur, quia nos ipsos, & ipsum speculum, & quicquid præsens adest videmus: sic per speculum diuinæ claritatis & ipsum Deum, vt est, videbimus quantumcunque possibile est creaturæ, & nos ipsos & ceteros vera & certa scientia cognoscemus. Qui & vlt. de ciuit. Dei 28. Si, inquit, Propheta E-lizeus puerum suum Giesi absens corpore viderit accipientem manera, quanto magis in illo corpore spiritali videbunt sancti omnia? An hoc est quod Moysi desideranti videre faciem & gloriam Domini, Dominus promittebat, ego ostendam omne bonum tibi, Exod. 33. Glossa, Requiem æternam, in qua est omne bonum in visione Dei, sicut Psalmista ait, Satiabor cum apparuerit gloria tua. Beatus quoque Gregorius 4. Dial. 22. loquens de Sanctis in cælo, quid est, inquit, quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Respondetur forsitan, sicut videtur, Petrum respondere 2. sent. dist. 11. vlt. quod Gregor. loquitur ibi de Angelis, & cum innuit, quod sciunt omnia, intelligit solum de his omnibus quorum cognitio facit cognitorem beatum, de his videlicet, quorum cognitio est de substantia beatitudinis, cuiusmodi est mysterium trinitatis. Sed respicientibus processum Gregorij plane constat ipsum ibi loqui de hominibus & de cognitione hominum, mutuo etiam hominum extraneorum & ignorantum semper ad inuicem in hac vita. Querit namque Petrus, si vel boni bonos in regno, vel mali malos in supplicio agnoscent, & loquitur de hominibus manifeste. Vbi & Gregorius respondendo ostendit quod sic tam de bonis quam de malis, & hoc tantum de hominibus, & subiungit, sit autem in electis quoddam mirabile, quia non solum eos agnoscent quos in hoc mundo nouerunt, sed velut vicinos suos ac cognitos recognoscent bonos, quos nunquam viderant. Nam cum antiquos Patres in illa hereditate æterna viderint, eis incogniti per visionem non erant, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Anselmus insuper de similitudinibus 57. dicit quod octaua pars beatitudinis est sapientia, & addit; Bonus enim perfecta, quæ Deus est, sapientia repletur, eamque facie ad faciem intuebitur, quam cum ita prospexerit, creaturæ totius naturam videbit, quæ in Deo melius quam in se ipsa consistit. Tunc credim iusti curata scientia Deus fecit scienda, tam ea quæ præterita, quam quæ postmodum sunt futura: ibi à singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscuntur, nec quenquam omnino latebit qua patria, stirpe, quis editus fuerit, vel quid in vita sua fecerit. Item quis Theologus negare præsumserit Christum secundum naturam assumptam omnia verè scire, cum hoc tam ratio, quam multiplex Patrum autoritas contestetur? Ipsi namque datus est spiritus non ad mensuram, Ioh. 3. & hoc secundum omnia dona sua; in ipso quoque, teste Apostolo, complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare corporaliter, ad Col. 2. Hoc idem & Hugo eundem sent omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, infra 2. Hoc idem & Hugo de sancto Victore in quodam libello responsivo Magistro Gualtero de Mauritania multipliciter nititur approbare, & pertinaciter affirmare. Quæ si uisiquid Gualterus, vt rum anima

Gregorius. Responso.

Contra.

Anselmus.

Hugo.

Hugo.

B de his videlicet, quorum cognitio est de substantia beatitudinis, cuiusmodi est mysterium trinitatis. Sed respicientibus processum Gregorij plane constat ipsum ibi loqui de hominibus & de cognitione hominum, mutuo etiam hominum extraneorum & ignorantum semper ad inuicem in hac vita. Querit namque Petrus, si vel boni bonos in regno, vel mali malos in supplicio agnoscent, & loquitur de hominibus manifeste. Vbi & Gregorius respondendo ostendit quod sic tam de bonis quam de malis, & hoc tantum de hominibus, & subiungit, sit autem in electis quoddam mirabile, quia non solum eos agnoscent quos in hoc mundo nouerunt, sed velut vicinos suos ac cognitos recognoscent bonos, quos nunquam viderant. Nam cum antiquos Patres in illa hereditate æterna viderint, eis incogniti per visionem non erant, quos in opere semper nouerunt. Quia enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, vbi scientem omnia sciunt? Anselmus insuper de similitudinibus 57. dicit quod octaua pars beatitudinis est sapientia, & addit; Bonus enim perfecta, quæ Deus est, sapientia repletur, eamque facie ad faciem intuebitur, quam cum ita prospexerit, creaturæ totius naturam videbit, quæ in Deo melius quam in se ipsa consistit. Tunc credim iusti curata scientia Deus fecit scienda, tam ea quæ præterita, quam quæ postmodum sunt futura: ibi à singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscuntur, nec quenquam omnino latebit qua patria, stirpe, quis editus fuerit, vel quid in vita sua fecerit. Item quis Theologus negare præsumserit Christum secundum naturam assumptam omnia verè scire, cum hoc tam ratio, quam multiplex Patrum autoritas contestetur? Ipsi namque datus est spiritus non ad mensuram, Ioh. 3. & hoc secundum omnia dona sua; in ipso quoque, teste Apostolo, complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare corporaliter, ad Col. 2. Hoc idem & Hugo eundem sent omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, infra 2. Hoc idem & Hugo de sancto Victore in quodam libello responsivo Magistro Gualtero de Mauritania multipliciter nititur approbare, & pertinaciter affirmare. Quæ si uisiquid Gualterus, vt rum anima

C sapientia repletur, eamque facie ad faciem intuebitur, quam cum ita prospexerit, creaturæ totius naturam videbit, quæ in Deo melius quam in se ipsa consistit. Tunc credim iusti curata scientia Deus fecit scienda, tam ea quæ præterita, quam quæ postmodum sunt futura: ibi à singulis omnes, ibi ab omnibus singuli cognoscuntur, nec quenquam omnino latebit qua patria, stirpe, quis editus fuerit, vel quid in vita sua fecerit. Item quis Theologus negare præsumserit Christum secundum naturam assumptam omnia verè scire, cum hoc tam ratio, quam multiplex Patrum autoritas contestetur? Ipsi namque datus est spiritus non ad mensuram, Ioh. 3. & hoc secundum omnia dona sua; in ipso quoque, teste Apostolo, complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare corporaliter, ad Col. 2. Hoc idem & Hugo eundem sent omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, infra 2. Hoc idem & Hugo de sancto Victore in quodam libello responsivo Magistro Gualtero de Mauritania multipliciter nititur approbare, & pertinaciter affirmare. Quæ si uisiquid Gualterus, vt rum anima

D Christi tantam habeat penitus scientiam & sapientiam, quantam habet diuinitas? Qui opinabatur & arguebat quod non, quia beatitudo consistit in notitia, dicente Domino, Hæc est vita æterna, vt cognoscant, &c. Si ergo anima Christi haberet æqualem notitiam cum diuinitate, haberet & æqualem beatitudinem, æqualem charitatem, & cetera bona in quibus beatitudo consistit. Item aliàs falsum esset Deum in omni bono maiorem habere sufficientiam, quam eius creaturam. Quibus nequaquam obstantibus, tener planè quod sic; quia anima Christi sic nouit omnia non per habitus, actus, aut actum aliquem, sed per ipsum Deum, per essentiam ipsam Dei; quod & de beatitudine nostra sentit; vnde sic ait, Hæc est, inquit, vita, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum: cognitio itaque Dei vita æterna est. Et quid est cognitio Dei? Nunquid accidens est? Ergo amor Dei accidens est, & beatitudo accidens est, & in accidentibus est beatitudo nostra; quare non magis Deus sit beatitudo nostra, ipse sapientia qua cognoscimus, ipse amor quo diligimus, ipse gaudium quo exultamus, ergo vna sapientia est qua omnes sapiunt: nec tamen vno modo sapiunt, quia participando sapiunt; quod si omnes hac sapientia sapiunt quicunque sapiunt, multo magis hac sapientia sapit illa anima quæ ipsi sapientiæ vnica fuit. Et infra Apostolus restat plenitudinem ibi esse, & nos dicimus, quia tota sapientia non est in domo sua, ergo dimidiatus habitat, & dimidia foris. Et vbi queritur, si domi non inuenitur, in quo habitat tota plenitudo diuinitatis corporaliter? Vbi plenitudo est, nihil deest; vbi nihil deest, tota plenitudo diuinitatis ibi est, & plenitudo sapientiæ ibi non est? Dicit iterum, In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Sed dicitur bene, Omnes sapientiæ thesauri & scientiæ ibi sunt, sed absconditi sunt, portat, & non videt. Absconditi ab intellectu nostro, vt sic sentiamus, sed absconditi sunt, non vt ab eo abscedatur, sed ne ab impijs inco-

E videtur, & ceteri omnes, omnia videbuntur &

Hugo.

videantur, absconditi sunt & reconditi sunt; reconditi sunt ut tempore opportuno proferantur. Et infra, vidit Christus in divinitate, vidit & in humanitate, tamen ex divinitate erat enim plenitudo divinitatis in anima Christi, & ex plenitudine sapientiae plene sapiens erat anima Christi; ergo inquit, tantam sapientiam habet anima Christi quantum Deus habet. Quid facit comparatio? Vnus solus est, una est sapientia Dei, qua sapiens est anima Christi, nec participando sapiens, ut hoc vel illud in illa & per illam sapiat, sed plenitudinem habendo, ut totum possideat. Non ergo tanta credimus aut quanta, sed dicamus tota sapientia Dei in anima Christi, & ex tota sapientia Dei anima Christi sapiens est, nec tamen aequalis Deo anima Christi est, quia sapientia Dei non est; illic gratia, hic natura; & idem illic gratia quod hic natura. Et infra respondendo ad primum argumentum Gualteri dicit, Et si anima Christi habeat aequalem scientiam cum divinitate, non propterea oportet ipsam habere aequalem beatitudinem, quia beatus est habere bonum per naturam, & ex se, & esse illud, quam habere illud per gratiam & ab alio, & non esse illud. Et infra respondendo ad secundum, sciat, Postea ad B

|| sapientiam

scitis, si anima Christi aequalem cum Deo habeat || scientiam, fallum erit Deum in omni bono maiorem habere sufficientiam quam eius creaturam, & deinceps, sciat non potest creatura aequari Creatori, ita nec bonum unius bono alterius; sed hoc bene & veraciter ibi dicitur, ubi creatura bonum aliud atque diversum a bono Creatoris invenitur; ubi vero unum & idem ipsi est, maius aut minus esse qui potest? Quod est enim verum bonum creaturae praecipue rationalis aliud praeter Deum? aut quid est bonum Dei aliud praeter ipsum? Si ergo verum & vacuum bonum creaturae Deus est, & bonum Dei aliud praeter ipsum esse non potest, nunquid idcirco Deus minor aut maior seipso est, quia creaturae suae pariter & suum bonum ipse est? Cesset ergo tandem tam crebra repetitio comparationis, ubi singularitas est unitatis. Et infra in fine, quid necesse est singula prosequi? Breviter vobis quid mihi in hac re sentendum esse videtur, ostendam; Plenam ac perfectam, & totam Dei sapientiam in anima Christi fuisse credimus, & ex ipsa sapientia animam eandem plenam ac perfectam sapientem, non ex ipsa participando, sed totam C possidendo, quia secundum plenitudinem accepit; Iohannes autem, qui erat lucerna ardens, & lucens, ex parte comprehenderat; anima ergo Iohannis de plenitudine accepit; anima Christi plenitudinem comprehendit. Quicumque autem in eo persistunt, ut hoc asserere contendunt, quod alia fuerit sapientia illa, qua anima Christi sapiens exiit, alia qua anima Christi unita fuit, ego praepudicium nemini facere volo; videant ipsi quo sensu hoc asserant, ne forte carnalis sit magis sua quam vera pronuntiatio. Hoc vnum ego indubitanter affirmo, quod aut alia sapientia praeter divinam in anima Christi non fuit, aut si alia fuit, aequalis illi non fuit; hoc credenti qui non credit, non bene credit; ad caetera ergo non cogit, sed suadeo.

Petrus.

Hoc idem & Petrus 3. sentent. dist. 13. & 14. per rationes & auctoritates Doctorum ostendit, ubi & dist. 14. quibusdam objicientibus sic respondet, Respondentes dicimus animam Christi per sapientiam gratis datam in verbo Dei cui unita est, quod etiam perfecte intelligit, omnia scire quae Deus scit. Angeli quoque beati omnes vel aliqui omnia sciunt in verbo, vel saltem scient finali beatitudine consummata: aliter enim possent Angeli hominesque beati semper proficere addiscendo tam per studium proprium, quam per revelationem divinam, quare nunquam essent perfecti beati. Nec aliquis hoc concedit; dicitque Robertus Lincolnensis, super 1. Poster. 14. quod intelligentes recipientes irradiationem a lumine primo vident in eo omnes res scibiles universales & particulares. Dicitque Gregorius super illud, Luc. 15. Quae mulier habens drachmas decem? &c. homilia 34. Cherubin plenitudo scientiae dicitur, & sublimiora illa agmina || merito Cherubin vocata sunt, quia tanto perfectior scientia plena sunt, quanto claritatem Dei viciniis contemplantur, ut secundum creaturae modum, eo plenius omnia sciant, quo visioni conditoris sui per meritum dignitatis appropinquant. Et infra ostendendo, quod munera ordinum sunt ita specialia singulis, quod rarij communia omnibus, Cherubin, inquit, plenitudinem scientiae diximus, & tamen quis ibi aliquid nesciat, ubi ipsum omnes simul fontem scientiae Deum vident? Iidorus etiam 1. De summo E

Lincolniensis

|| idcirco

bono 10. Angeli, inquit, Dei cognoscunt omnia antequam in se fiant, & quae apud homines adhuc futura sunt, Angeli iam, revelante Deo, novissent. Beatus similiter Augustinus 8. super Genesim ad litteram 48. dicit quod, Deus ipse loquitur cum Angelis, incommutabili veritate illustrans mentes eorum, ubi est intellectus nosse simul quaecunque etiam per tempora non sunt simul. Isti ergo prius beatos Angelos & homines voventes; imo & ipsum beatificum Dominum beatorum, Dominum Iesum Christum certitudine ac multitudine scientiae ad beatitudinem requisitae, sicut praecedentia manifestant; & nedum hoc, verum etiam & omni scientia seu praescientia priusquam, omnium, inquam; scientia seu praescientia contingentium futurorum, & quorumcumque scibilibus aliorum,

Isidorus.

Augustinus.

A aliorum, nisi fortassis per sensorum, aut quorum habent demonstrationem aut sensum; quare multo magis Christum & omnes Prophetas in via. Nam ubi non est perspicua certitudo, nec scientia proprie, sed fides, opinio, aut affirmatio potius esse potest, sicut ex 18. primi apparet. Quare & Apostolus, Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium, ad Heb. 11. Vnde & Augustinus primum partis super Iohan. homilia 40. Cre- dimus, inquit, ut cognoscamus. Quid est enim fides nisi credere quod non vides? Fides ergo est quod non vides credere; veritas quod credidisti videre: Qui & ad Paulinum de videntio Deo 3. & post diffusè ostendit, quod videre & credere in hoc distant, quod videre est aliquid certè & evidenter cognoscere siue scire, aliquo scilicet sensu corporis vel animi, quicquam certè sentire, recolere vel sensitisse; credere verò alijs non sic cognitis assentiri. Vbi 4. sic ait, Hanc distinctionem tene, ut si quid te admonuero differendo quod ita videas oculis carnis vel vilo alio sensu eius sentias, seu te sensitisse recolas, ut sentiuntur ionores, colores,

Apostolus. Augustinus.

B fragores, odores, saporès, feruores, & si quid aliud per corpus cernendo, audiendo, olfaci- endo, gustando, tangendo, sentimus, aut ita non videas, mentis intuitu verò vides, vitam, voluntatem, cogitationem, memoriam, intelligentiam, scientiam, fidem tuam; & quicquid aliud mente conspicias, atque ita esse non tantum credendo, sed planè videndo non dubitas, hoc me iudices ostendisse; quod autem non sic ostendere, ut aut corporis aut animi sensu, visu, perceptuque teneatur, & cum dixerò aliquid quod nullo illorum duorum genere videatur, restat ut tantum credatur. Et infra 5. Nonnulli putant ipsam quod dicimus credere, cum res vera creditur, hoc solum esse mente contueri; quod si ita est, fallitur ista nostra prolocutio, in qua distingimus aliud esse aliquid sentire corporis sensu, sicut in cetero Solem, & in terra montem, arborem, corpuscè quodlibet, & aliud mentis intuitu tem nihilominus evidenter, sicut nostra voluntas à nobismet ipsis intus aspicitur cum aliquid volumus, vel cogitatio cum aliquid cogitamus, vel memoria cum recordamur, vel tale aliquid in animo siue corpore, vel aliud aut credere quod in corporis mentisve conspectu nec adest nec affuisse recolitur,

C sicut sine partibus creatum Adam & natum ex Virgine passum quod refurxisse Christum. Et infra 6. Num satis est ut inter videre & credere hoc distare credamus, quia praesentia videntur, creduntur absentia? Planè forsitan satis est, si praesentia illa hoc loco intelligamus dicta quae praesto sunt sensibus siue animi siue corporis, vnde & iam praesentia scilicet à praesto dicto vocabulo nominantur. Sicut enim hanc lucem corporis sensu, sic & meam voluntatem planè video; quia praesto est animi mei sensibus, atque intus mihi praesens est; si quis verò mihi indicet voluntatem suam, cuius os & vox mihi praesens est, tamen quia ipsa voluntas, quam mihi indicat, latec sensus corporis & animi mei, credo, non video; & tunc forte ut dicit ita sit; creduntur ergo illa quae absunt à sensibus nostris, si videtur idoneum quod eis testimonium perhibetur; videntur autem quae praesto sunt, inde & praesentia nominantur, vel animi vel corporis sensibus. Nam cum sint quinque corporis sensus, cernendi, audiendi, olfaciendi, gustandi, tangendi; visus quidem praecipue oculis attribuitur est; veruntamen hoc verbo utimur & in caeteris. Neque enim tantum dicimus, Vide quid luceat, fide etiam, Vide quid sonet, vide quid oleat, vide quid sapiat, vide quid caleat; nec quia dixi ea credi quae à sensibus nostris absunt, sic accipitur, ut inter illa deputentur quae aliquando vidimus, & nos vidisse retinemus, certique sumus, quamvis ea tunc non praesto sint cum recoluntur à nobis; neque enim inter credita, sed inter visa deputantur, & ideo nota sunt, non quia fidem habuimus alijs testibus, sed quia nos vidisse sine dubio recordamur & scimus. Respondebit quis-

Responsio.

Contra.

D nam fortassis dicendo ista non sequi, quia Deus potest sic illustrare mentem alicuius, & propositiones seu habitus in mente ipsius, & ita ei vera huiusmodi reveleabit, quod sciet & intuebitur illa certè. Sed si illustratio illa fiat per aliquod lumen creatum quantumcumque clarissimum, aut per aliquam creaturam, talis revelatio de futuro potest esse erronea, delusoria, atque falsa: potest enim oppositum evenire: Eodem quoque modo & revelatio quae libet de praesenti aut de praeterito non per sensorum aut demonstratio, nec sensus, non obstante illustratione huiusmodi, potest esse delusoria atque falsa. Cur enim non de praesentibus & praeteritis talibus sicut de futuris? imò si cuiquam existenti Londini talis revelatio fieret, quod cras hora prima A. futurum contingens fiet Roma, & ipse credat continue, nonne, sicut ex ista revelatione potest decipi & errare ante horam primam diei crastinae credendo A. tunc fore, quia non obstante revelatione huiusmodi, possibile est A. non fore, sic & ex eadem revelatione secundum substantiam potest decipi de praesenti, credendo cras hora prima A. esse, & lapsa hora prima similiter decipi de praeterito, credendo conformiter A. fuisse? Cuius causa est, quia qualicumque & quantocumque lumine creato illustratur quaecunque propositio, cuius veritas non est per se nota, nec per lumen habitus evidenter demonstrata per aliqua per se nota, & in

consequenti

consequentia per se nota, nec indubitanter sensata, illa non est certa, quia illustratione huiusmodi non obitante res posset aliter se habere. Sicut enim illustratur propositio talis vera, sic posset & falsa. Ita clarè namque lucet Sol & Luna ac alia luminaria supra scripturam falsam, sicut super veram, super mentientem sicut super vera dicentem; ubi ergo possunt hæc discerni? Certè in nullo lumine creato fallibili siue lumine infallibili increato; nulla ergo huiusmodi veritas potest certè infallibiliterque videri, nisi in intrinseco lumine infallibilis veritatis, in candore lucis æternæ, & speculo sine macula maiestatis diuinæ, in libro vitæ, in verbo Dei, qui & quod mentiri non potest, in essentia clara Dei ubi omnia sicuti sunt æternaliter, immutabiliter, & infallibiliter conscribuntur, ubi nullus est error, nec etiam esse potest, sicut nec in Deo, quod & ibi videbit, leget, & sciet certissimè, quicunque perfectè interius viderit, legerit & scierit librum illum, sicut apparet ex tricesimo quarto huius. Nonne hoc voluit dicere tota illa turba Philosopherum, quædam obscure proferens, quædam clarè de intellectu agente? Et quomodo Deus est lumen ad omnia cognoscenda, sicut sextum primi, & vice-

B simam secundi plenius recitavit? An non sic sensit clarissimus Elaias, quando congregationi fidelium promittebat, Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem, nec splendor Lunæ illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam? **Es. 60.** Annon hoc sensit princeps Apostolorum Petrus, quando fidelibus ita scripsit, Habemus firmiorem prophetarum sermonem, cui beneficiis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris? **2. Pet. 1.** Annon ita sensit vas electionis Paulus ad Corinthios ita scribens, Ex parte cognoscimus, Ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est; videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum? Annon hoc sensit inter Discipulos magis dilectus, qui & de peccatore Domini totum hausit quod scientibus seruis effudit, cum dixit, Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vix? **1. Ioh. 1.** Et infra **3.** Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus; scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est? Et quomodo? Audi, Deum nemo vidit vquam, vnigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit, **Ioh. 1.** quod teste Beda in glossa, potest referri ad præteritum & similiter ad futurum. Annon hoc veteris ipsa testat, cum ait, Ego sum radix & genus David, stella splendida & matutina? **Apoc. vi.** Et iterum, Qui diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum? **Ioh. 14.** Annon sic intelligenda sunt hæc & alia quamplura loca similia tam veteris testamenti quam noui? Si aliquis dubitet, respiciat expositiones & glossas catholicas, & proculdubio certus fiet. Scio tamen quod est quædam scientia & etiam certitudo alio modo dicta, probabilis scilicet & firma, credulitas vehemens, & indubitata adhæsiō, & spes firma. Sic enim scimus qui fuerunt & sunt nostri parentes, fratres & sorores; sic scimus quæ testimonio fide dignorum didicimus hominum **D** vel librorum, librorum inquam, historicorum sacrorum & etiam aliorum, puta Troiam fuisse nobilem ciuitatem, & à Græcis destructam, Alexandrum, **Carolum Magnam**, **Edwardum**, & alios Principes multa magnalia perpetrasse, Platonem, Aristotelem, Ptolomæum, & Philosophos alios plurima docuisse. Quare & Ieber in prologo 1. dicit, quod scientia melior post scientiam fidei est, cuius principia sunt certa & firma: & Philosophus in De memoria & reminiscentiâ, Neque, inquit, contingit futura memorari, sed est opinabile & sperabile; erit utique & scientia quædam speratiua, quemadmodum quidam diuinitatiuam dicunt: **Et 7. Eth. 3.** Quidam, inquit, opinantur non dubitant, sed existimant certè scire; si ergo propter quietem credere opinantes magis scientibus præter opinionem agent, nihil differet scientia ab opinione: quidam enim credunt nihil minus quibus opinantur, quàm alteri quibus sciunt; manifestat autem Heracitus; qui & **4. Topicorum**, dicit quod fides est opinio vehemens; ubi & recitat à quibusdam quod fides est vehementia opinionis. Quare & Augustinus ad Paulinam de videndo Deo **4.** Si, inquit, ea quæ non vidimus, id est, in præsentia non sentimus vel mente vel corpore, neque de Scripturis sanctis vel legendo, vel audiendo didicimus, nulla omnino credidissimus, unde sciremus esse ciuitates ubi nunquam fuimus, vel à Romulo editam Romam, vel ut de propioribus loquar, Constantinopolim à Constantino? Unde postremo sciremus quinam parentes nos procreauissent, quibus patribus, aus, maioribus geniti essemus? Talium quippe cum plurima sciamus, non tamen ea, vel vilo sensu præsentia, sicut Solem, sicut nostri animi voluntatem, sicut canonicorum eloquiorum auctoritatem, sicut Adam fuisse primum hominem, aut Christum incarnatum, passum, ac resurrexisse didicimus, sed alijs referentibus, de quorum testimonio in hoc duntaxat rerum genere minime dubitauimus. Et infra **6.** præteritam distinctionem de scientia innuens; Constat, inquit, nostra scientia

Esaías.
Petrus Apostolus.
Paulus.
Iohannes.
Beda.
Apocalyp.
Carolum Magnam.
Ieber.
Philosophus.
Augustinus.

A scientia ex visis, rebus, & creditis; sed in his quæ vidimus vel videmus nos ipsi testes sumus; in his autem quæ credimus, alijs testibus mouemur: ad fidem tamen earum rerum, quas nec vidisse nos recolimus nec videmus, dantur signa vel in vocibus, vel in literis, vel in quibuscumque documentis, quibus visis non visi credantur. Non autem immerito scire nos dicimus non solum ea quæ vidimus aut videmus, verum & illa quæ idoneis at quæcumque rem communi testimonij vel testibus credimus. Porro si scire non incongrue dicitur etiam illud quod certissimam credimus, hinc factum est ut & iam rectè credita, etsi non adiuu possint sensibus, videre in mente dicamur: scientia quippe menti tribuitur siue per corporis sensus, siue per ipsum animum aliquid perceptum cognitumque retineat, & fides ipsa mente utique videtur, quamuis hoc fide credatur, quod non videtur. Vnde Apostolus Petrus dicit, in quem modò non videntes creditis; & ipse Dominus, Beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed absit quod perfectè beati sint tantummodo habituri talem scientiam, cognitionem aut certitudinem impropiam, fallibilem, imperfectam, sicut patet ex his præmissis, & **34.** huius; non sic ergo, non sic, sed habebunt visionem certissimam in clarissimo Dei verbo, sicut & Christus habuit hic in via; & Petrus euidenter testatur **3.** sentent. dist. **26.** sicut **34.** huius plenius recitatur. Quare & Prophecia, Credo, inquit, videre bona Domini in terra viuentium, **Psalmo 26.** Non dixit opinari, existimare, aut credere, sed videre. Ostendebatur autem superius quantum distat inter credere & videre; qui ergo tollunt à beatis huiusmodi visionem, & mercedem fidei à fidelibus simul tollunt: constat enim hanc esse fidei nostre mercedem. Quare & dicebat Iesus ad eos qui crediderunt ei Iudæos; Si vos manseritis in me, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, **Ioh. 8.** quasi diceret manifestè, Vos qui nunc ænigmatè creditis, si credendo manseritis, tandem cognoscetis certissimè veritatem. Quod Augustinus exponens homilia **40.** primæ partis, **¶ sic ait;** Quid enim quod dixisti non est veritas? Veritas est, sed adhuc creditur, nondum videtur; si maneat in eo quod creditur, **¶ peruenit** ad id quod videatur. Inde Iohannes ipse sanctus Euangelista in epistola sua, **Dilectissimi, inquit,** filij Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Iam sumus, & adhuc erimus: quid plus erimus quàm sumus? Audi, nondum apparuit quid erimus; scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus. Vnde: Quoniam videbimus eum sicuti est. Magna promissio, sed merces est fidei. **¶ Qui & ult. de Cuit. Dei 28.** Considerandum est, inquit, quantum vis dicebat; Ex parte scimus, & ex parte prophetamus, donec veniat quod perfectum est; & videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; sic iam vident sancti Angeli, & sicut ibi vident; ita & nos visuri sumus præmium, atque fidei nobis visio ista feruatur. Beati quoque qui hic humiliter crediderunt Deum esse vnum & trinum; si hoc in celo non clarè & certè videbunt, quomodo dignè & plenè remunerabuntur ista fides? Aut si hoc clarè & certè videbunt, sicut subundè desiderant, in quo? Certè non sufficienter in aliqua creatura; nulla enim creatura potest istud clarè & certè ostendere, sicut est propter eius dissimilitudinem infinitam: si autem hoc clarè & certè videbunt, & legent, & scient in verbo Dei, in libro vitæ, in essentia clara Dei; cur non & alia vera complexa similiter, cum istud verum complexum videatur summum excellentissimum & difficillimum omnium ibi scriptorum? Quomodo etiam non potest beatus in illo libro Dei clarissimo & certissimo videre & legere clarissimè & certissimè quodcumque verum complexum clarissimè & certissimè ibi scriptum? Cur, inquam, hoc non potest, præsertim cum oculi cordis eius fuerint plenè mundati & omniquaque perfecti, cum etiam nunc cum oculis suis debilibus & infirmis possit videre & legere talia in alijs libris obscuris minus visibilibus & legibilibus minus valde? Si dixeris, propter nimiam excellentiam illius libri super oculum mentis Angelicæ & humane, hoc est superius reprobatum: quomodo etiam potest beatus ibi videre, & alia inferiora non potest? Quomodo etiam, sicut & tu ipse concedis, ista excellentia maxima non obstante potest beatus ibi videre & legere quælibet incomplexa; & tamen complexa non potest? In hoc siquidem videris beatum similem tacere puerò scienti simplices litteras, ex eis tamen syllabas aut syllabas faceret nescienti; scientieque syllabas, sed eas in dictiones aut dictionem coniungere nescienti; scientieque legere dictiones, sed orationes, aut orationem intelligere nescienti; imò & quod dicitur multum videtur, nec vquam valent ad discere quicquam horum. Quomodo tamen quisquam summo ingenio præditus, videns, legens, & intelligens in aliquo libro singulas dictiones, singula incomplexa, non potest videre, legere, & intelligere in eodem quamlibet propositionem & orationem quamcumque; imò nec aliquam etiam facilitatem intelletu? Quomodo ergo beatus non ita videbit, leget, atque intelliget in libro diuinæ scientie quæcumque complexa, sicut incomplexa? Non sic ergo, non sic: non enim sic sentit beatus Augustinus

Augustinus. Augustinus superius allegatus, dicens quod Beatis erit assidua lectio libri vite. Qui & de A verbis Apostoli sermone 20. loquens de tempore vite & patrie. Nunc, inquit, per fidem ambulamus, tunc per speciem. Quid est per speciem? Speciosus forma patris filijs hominum, quia in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Qui diligit me, inquit, mandata mea custodit, & qui diligit me diligeret a Patre meo; & ego diligam eum: & quid illi dabis? Et ostendam meipsum illi; hæc erit species quando faciet, quod dixit, & ostendam meipsum illi; ibi æquitatem Dei videbis, ibi sine codice in verbo leges; ergo cum viderimus eum sicuti est, iam transiet peregrinatio nostra. Sine codice, inquit, leges, sine codice, inquam, creato, in codice increato, in libro æternæ scientiæ Dei æternæ. Et sequitur, Via est credere, hanc viam teneamus, & ad speciem perveniemus; cum venerimus ad speciem, æquitatem Dei videbimus, & iam non erit ibi dicere, quare huic subuenit, & huic non? Quare iste adductus est à gubernatione Dei ut baptizetur, ille autem cum bene catechumenus vixerit, subita ruina mortuus est, & ad baptismum non pervenit, ille autem cum celeritate B vixerit, cum luxuriosus, cum mæchus, cum scænicus, cum venator ægrotavit, baptizatus est, discessit, peccatum in eo coniunctum est, peccatum in eo deletum est? Quare merita non inuenies, nisi poenam? Quare gratiam? O altitudo diuitiarum! Petrus negat, latro credit. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Simili quoque modo, sicut argutum est de libro, argui potest de verbo: quomodo namque non potest beatus audire & cognoscere vera complexa in verbo, & per verbum Dei, in quo & per quod omnia vera verissimè, distinctissimè, & certissimè exprimentur, verorumque omnium verissimè & certissimè rationes? Et quis præsumpserit dicere tam facundissimum verbum mutum? Quis hoc præsumpserit, nisi C surdus? Et quis audeat dicere verbum Domini nequaquam exprimere nec posse exprimere aliqua vera complexa, sed tantummodo incompleta? Vel si exprimat vera complexa, creaturam tamen non posse audire nec intelligere in illo verbo vera complexa, sed tantummodo incompleta, nec verbum illud omnipotens posse per seipsum exprimere creaturæ vera complexa sicuti incompleta, orationes sicuti dictiones? Quis, inquam, hoc affirmare præsumpserit, nisi spiritualiter forte surdus, qui aures habet, & non audiet verbum Dei? Non sic Propheta, non sic; sed ait, Audiam quid loquatur in me Deus, Psalmo 84. super quod Augustinus, *Propheta.* Loquebatur, inquit, in illo Deus intus, & mundus faciebatur illi strepitu foris; cohibens ergo aliquanto à strepitu mundi, & auertens se ad se, & à se in illum cuius vocem audiebat inierius, quam obtutans aurem contra tumultuantem vitam huius inquietudinem, & contra animam corpore quod contempnitur aggrauatam, & sensu terrena habitatione deprimente multa cogitantem ait, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus; & audiuit. Quid? Quoniam loquetur pacem in plebem suam; ostensoque quod paxilla non erit perfecta in presentia, sed in futuro, concludendo sic ait, Erat ergo pax purgata in filijs Dei, omnibus amantibus se, videntibus se plenos Deo, cum erit Deus omnia in omnibus: commune spectaculum habebimus Deum, communem possessionem, communem pacem habebimus Deum. Quicquid enim est quod nobis modo dat ipse, nobis erit pro omnibus qui dat, ipsa erit perfecta & plena pax: hanc loquitur in plebem suam, hanc volebat audire ille, qui ait, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. Qui & vlt. de Civitate Dei 29. Quanta, inquit, erit ista felicitas, ubi nullum erit malum, nullum latebit * bonum? Vacabitur Dei laudibus qui erit omnia in omnibus. Admonet etiam sancto Cantico, ubi lego vel audio, Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te omnes illi, qui nunc latent harmoniæ corporalis nervi, non latebunt intrinsecus & extrinsecus pro corporis cuncta dispositi, & cum cæteris rebus, quæ ibi magnæ atque mirabiles videbuntur, rationales mentes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succendent; vera ibi gloria, verus honor, vera pax, ubi nihil aduersi nec à seipso nec ab aliquo quisquam patietur, præmium virtutis ipse erit, qui virtutem dedit, eique seipsum, quo melius & maius nihil possit esse, promissit; quid est enim aliud quod per Prophetam E dixit, Ego illorum Deus, & ipsi mihi erunt plebs, nisi ego ero vnde sentiant, ego ero quæcunque ab omnibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona? Sic enim & illud rectè intelligitur quod ait Apostolus, ut sit Deus omnia in omnibus, ipse scilicet erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur; hoc munus, hic affectus, hic actus profectò erit omnibus, sicut ipsa vita æterna communis. Nec putandum quod audire, mente videre, & legere in beatitudine consummata realiter sint diuersa, sicut videtur ex autoritate præmissa, imò fortassis nec beatitudo perfecta habet partes realiter differentes. Aut enim aliqua illarum partium esset perfecta, & ad beatificandum sufficiens, & tunc illa sola sufficeret; aut quælibet imperfecta,

A imperfecta, & quomodo tunc ex talibus partibus imperfectis resularet beatitudo perfecta, præsertim cum omnes illæ partes sint finitæ numero & virtute? Quæ etiam posset esse beatitudo perfecta Angeli vel hominis circa Deum, cum tam ille quam illa sit finis amorum? Quare & Boetius 3. de consolatione Philosophiæ, prola 10. per modum dialogi inter Philosophiam & ipsum probat diffusè, & tenet expressè quod beatitudo humana est summum bonum, quare & Deus, imò & ipsa diuinitas. Cui & Anselmus concordanter Monolog. 70. Si, inquit, creatura rationalis, quæ sibi inutilis est, sine perseverante Dei amore sic eminet in omnibus creaturis, utique nihil potest esse præmium huius amoris, nisi quod supereminet in omnibus naturis; etenim idem ipsum bonum quod sic amari exigit, non minus ab amante se desiderari cogit; nam quis sic amet iustitiam, veritatem, beatitudinem, incorruptibilitatem, ut his frui non appetat? Quid ergo summa bonitas retribuet amanti & desideranti se nisi seipsum? Nam quicquid aliud retribuat, non retribuit, quia nec compensatur amanti, nec consolatur amantem, nec fatiat desiderantem; aut si se vult amari & desiderari ut aliud retribuat, non se vult amari & desiderari propter se, sed propter aliud, & sic se non vult amari, & sic aliud; quod cogitare nefas est; nihil ergo verius quam quod omnis anima rationalis, si quemadmodum debeat, studeat amando desiderare summam beatitudinem, aliquando illam ad fruendum percipiat, ut quod nunc videt quasi per speculum & in ænigmate, tunc videat facie ad faciem: vtrum ea sine fructu, dubitare stultissimum est, quoniam illa fruens nec amore torqueri poterit, nec fallaci securitate decipi. Huic & concorditer Augustinus in sententijs Prosperi 20. Hoc, inquit, affectu colendus est Deus, ut sui cultus ipse sit merces. Nam qui Deum colit ideo, ut alium magis quam ipsum promereatur, non Deum colit, sed id quod assequi concupiscit. Boetius etiam ubi prius, Quoniam, inquit, beatitudinis adaptione fiunt homines beati, beatitudo verò est ipsa diuinitas, diuinitatis adaptione beatos fieri manifestum est: sed ut iustitiæ adaptione iusti, sapientiæ sapientes fiunt; ita diuinitatem adeptos Deos fieri simili ratione necesse est; omnis igitur beatus Deus, sed natura quidem vnus, participatio || modo tione verò nihil prohibet quamplurimos esse. Et infra ostendit, quod illa diuersa videntur in beatitudine contineri, pura sufficientia, potentia, reuerentia, claritas, voluptas, & cætera talia sunt vnus & idem; & hæc bona omnia sita esse in substantia summi boni, in substantia ipsa Dei. Cui & concorditer Augustinus super illud Psalmi 84. Salutare tuum da nobis, per salutarem Christum intelligens: Iam, inquit, dedit nobis Christum suum; adhuc illi tamen dicamus, Da nobis Christum tuum, quia dicimus illi, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et quis est panis noster, nisi ipse qui dixit, Ego sum panis viuus qui de Cælo descendendi? Dicamus illi, Da nobis Christum tuum. Dedit enim nobis Christum, sed hominem, quem nouimus; quem nobis dedit hominem, eum ipsum nobis daturus est Deum. Homines enim hominem dedit, quia talem dedit illum hominibus, qualis capi posset ab hominibus; Deum enim Christum nullus hominum capere poterat. Factus est hominibus homo, seruauit se Deum Dijs. An fortè arroganter dixi? Reuera arroganter, nisi ipse dixisset, Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Qui & super illud Psalmi 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; Cum, inquit, accepta fuerit illa ineffabilis leticia, perit quodammodo humana mens, & fit diuina, & inebriatur ab vbertate domus Dei. Et infra super illud, quoniam apud te est fons vitæ, &c. Hic, inquit, aliud est fons, aliud lumen, ibi non ita: quod enim est fons, hoc est & lumen, & quicquid vis illud vocas, quia non est quod vocas, quia non potes congruum nomen inuenire. Non remanet in vno nomine, si diceres, quia lumen est solum, diceretur tibi sine causa ergo mihi dictum est ut etiam & sitiam: quis enim est qui manducet lumen illud? Plane rectè mihi dictum est, Beati || mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Si lumen est, oculos meos patem; para & fauces, quia illud quod lumen est, & fons est; fons qui faciat sitientes, lumen quod illuminaet cæcos. Qui & super Iohan. parte 2. homil. 45. seu 99. totius, tractans illud Iohan. 16. quod Dominus de Spiritu Sancto dixit; Non enim loquatur à semetipso, sed quæcunque audierit loquetur; in illa, inquit, incorporea immutabiliq; natura audire & videre id ipsum est. Cum enim dicitur scire, ibi sunt omnia, & videre, & audire, & aspicere, & gustare, & tangere. Nec mireris quod ineffabilis Dei scientia, quæ nouit omnia, per varios humanæ locutionis modos omnium istorum corporalium sensuum nominibus nuncupatur, cum & ipsa mens nostra, hoc est, homo interior, cui vniformiter scientia per hos quinque veluti notios corporis diuersa nuntiantur, quando immutabilem veritatem intelligit, eligit, diligit, & lumen videt, de quo dicitur, Erat lumen verum, & verbum audit, de quo dicitur, In principio erat Verbum, & odorem capit, de quo dicitur, Post odorem vnguentorum tuorum currimus, & fontem bibit, de quo dicitur, Apud te fons vitæ, & tactu fruitur, de quo dicitur, Mihi autem adherere Deo bonum est, nec aliud atque aliud, sed vna intelligentia

intelligentia tot sensuum nominibus nuncupatur. Quod & testantur verba Hugonis superius A. recitata. Quia igitur contrarium huius asserere satagunt, nituntur priuare beatos necesse perfectione visus, & auditus, verum & omnium sensuum, omniumque potentiarum spiritualium mentis eorum, maxima quoque suavitate, summiisque delicijs illius magnae cœnæ, illius celestis conuiujs beatis omnibus preparati: Conantur insuper, sicut dispensatores tenaces, contrahere manum Domini liberalem, & eius infinitam potentiam decurtare, ac magnificentiam eius abundantiam infinitam sub modio ponere, & sub mensura paruula coartare. Quis etiam, ne limes Theologicæ disciplinæ vel parum ingressus, illam communem distinctionem de cognitione matutina & vespertina, siue diurna & nocturna ignoret? Et quod cognitio matutina est cognitio rerum in verbo, cognitio vespertina cognitio rerum in proprio genere? Hæc enim distinctio apud Doctores atque discipulos tam communis habetur, quod fundatione vix eget; verum tamen ex abundantia ecce beatus Augustinus, qui 4. super Gen. ad litteram 27. & post, diffusè atque perspicuè ipsam tradit, dicitque Angelos cognouisse res faciendas in verbo, & factas in proprio genere, & primam cognitionem vocat mane & diem; secundam vespem atque noctem propter excellentiam claritatis huius super illam: vbi & 29. sicut, Multum quippe interest inter cognitionem rei alicuius in verbo Dei, & cognitionem eius in natura eius, ut illud merito ad diem peraneat, hoc ad vespem. In comparatione enim lucis illius, que in verbo Dei conspicitur, omnis cognitio, qua creaturam quamlibet in semetipsa nouimus, non immerito nox potest dici, quod rursus tantum differt ab errore vel ignorantia eorum, qui nec ipsam creaturam sciunt, ut in eius comparatione non incongruè dicatur dies; qui tamen dies, nisi rursus in comparatione illius dici potest, quo coæquales Angelis facti Deum videbimus sicuti est, ipse quoque nox est, non hic prophetia lucernæ indigeremus. Vnde Apostolus Petrus dicit, Habemus certiorē prophetiam sermonem, cui bene facitis attendentes sicut lucernæ in obscuro loco, donec dies luceat & lucifer oriatur in cordibus vestris. Quapropter cum sancti Angeli, quibus post resurrectionem C. coæquales facti sunt viam que nobis Christus factus est vsque in finem tenuerimus, semper videant faciem Dei, verboque eius vnigenito filio, sicut Patris qualis est, perscrutantur, in quibus prima omnium creata est sapientia, proculdubio vniuersam creaturam, in qua ipsi sunt principaliter conditi, in ipso verbo Dei prius nouerunt, in quo sunt omnium etiam que temporaliter factæ sunt æternæ rationes tanquam in eo per quod facta sunt omnia; ac deinde in ipsa creatura, quam sic nouerunt, tanquam infra despicientes, eamque referentes ad illius laudem, in cuius incommutabili veritate rationes secundum quas facta est principaliter, vident. Et infra 32. sic scribit, Nec quisquam arbutetur illud, quod dixi de luce spirituali, & de condito die in spirituali & Angelica creatura, & de contemplatione quam habet in verbo Dei, & de cognitione, qua in seipsa creatura cognoscitur eiusque relatione ad laudem incommutabilis veritatis, vbi prius ratio videbatur rei faciendæ que cognita est facta, non iam proprie, sed D. quasi figuratè atque allegoricè conuenire ad intelligendum diem & vespem & mane, sed aliter quidem quàm in hac consuetudine quodiariæ lucis huius corporalis, non tamen tanquam hic proprie, ibi figuratè: vbi figuratè: vbi enim melior & certior, ibi verior etiam dies: cur ergo non etiam verior vespere, & verius mane? Et infra 35. Mens Angelica, pura charitate inhærens verbo Dei, posteaquam illo ordine creata est, ut præcederet cætera, prius ea vidit in Dei verbo faciendâ quàm facta sunt, ac sic prius in eius fiebant cognitione, cum Deus dicebat ut fierent, quàm in sua propria natura; que itidem facta in eis ipsis etiam cognouit minore vtique notitia, que vespere dicta est. Prædictam quoque sententiam autoritates quam plurimas attestantur. Nonne hoc videtur sentire ille Aueroes super 12. Metaphys. comment. 18. cum sic dicit, Nos iam perferuati sumus de illis duabus opinionibus in libro de Anima, & diximus quod intelligentia agens est quasi forma in intellectu materiali, & quod ipsa agit intellecta, & recipit ea secundum intellectum materiale, & quod intellectus materialis non est generabilis & corruptibilis, & declarauimus illi quod hæc est sententia Aristotelis, & quod intellectus in habitu habet partem generabilem & partem corruptibilem; illud autem quod corruptum est actio eius, in se autem non corruptum, & quod ab intellectu intrat nos; & si actio illius intellectus secundum quod copulatur cum intellectu materiali esset non generabilis, tunc actio eius esset substantia eius, & non haberet necessitatem in hac actione vt copularetur cum intellectu materiali, sed cum fuerit copulatus cum intellectu materiali per actionem, erit actio eius secundum quod copulatur cum eo actio alia à substantia eius, & fuit illud quod agit, substantia, & est alij non sibi; & ideo possibile est vt aliquid æternum intelligat aliquid generabile & corruptibile? Siquidem intellectus denudetur apud perfectionem humanam à potentia, necesse est vt destruat ab eo hæc actio que est alia ab eo, & tunc aut non intelligemus

A intelligemus omnino per hunc intellectum, aut intelligemus secundum quod actio eius est substantia eius, & impossibile est vt in aliqua hora non intelligamus per ipsum; relinquetur ergo, cum iste intellectus fuerit denudatus à potentia, vt intelligamus per ipsum secundum quod actio est substantia eius, & est vltima prosperitas. Philosophus quoque 12. Met. 38. dicitur Philosophum. B. quod sit secundum finem, necesse est vt in postremo continuemur cum hoc intellectu à tracto, ita quod erimus dependentes à tali principio à quo Cœlum dependet, quamuis hoc sit in nobis modo tempore, sicut dixit Aristoteles: Aristoteles enim & Aueroes ponunt felicitatem esse possibilem homini in vita præsentis, & hoc paruo tempore prope finem. Nonne hoc Dominus ipse docet, cum dicit, Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo illi, vel per somnum loquar ad illum? At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelis est: Ore enim ad os loquar ei, & palam, non per ænigmata & figuras. Deum vides, Numer. 12. & alibi Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, Matth. 18. Nonne Euangelista eius Marcus hoc docet cum dicit, Quo statim cognito, Iesus in Spiritu Sancto quia sic cogitarent intra se, dicit illis & reliqua Marc. 2. Si ergo Iesus in Spiritu Sancto illud cognouit, cur non & alia? Nonne Apostolus eius Paulus hoc docet cum dicit, Veniam ad visiones & reuelationes Domini? Scio hominem in Christo ante annos 14. siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit, rapam huiusmodi vtique ad Cœlum tertium: & infra, quoniam raptus est in paradysum, & audiuit æreana verba 2. Cor. 12. Nonne ista & multa similia insinuant sententiam prælibatam? Audi beatum Augustinum 12. super Gen. ad litteram disputantem de rapto Pauli, & de tertio Cœlo, intelligentemque per tres Cœlos tria genera visionum, visionem scilicet corporalem, spirituales, & intellectualem, & intellectualem differenciam inter istas, quod in visione corporali & spirituali potest esse fallacia, in intellectualem nequaquam; vbi & postquam 49. ostendit modum fallaciæ tam in visione corporali quàm spirituali 50. consequenter subiungit, Ac vero in illis intellectualibus visis non fallit anima: Aut enim intelligit, & verum est; aut si verum non est, non intelligit. Et infra 52. inueniens duplicem modum raptus, vnum à sensibus corporis ad similitudines corporum & visionem spirituales, alterum à similitudinibus talibus & à visione spirituali ad visionem intellectualem, sicut ait: Porro si quemadmodum aliquis raptus est à sensibus corporis, vt esset in istis similitudinibus corporum, quæ sine spiritu videntur; ita & ab illis raptatur, vt in illam quasi regionem intellectualem vel intelligibilem subuehatur, vbi sine vlla corporis similitudine per speciem percipitur, nullis opinionum fallarum nebulis obscuratur, vbi virtutes animæ non sunt operose ac laboriosæ, vna ibi & tota virtus est amare quod videas, & summa felicitas habere quod amas: Ibi enim beata vita in fonte suo bibitur; Propter hoc quippe adipiscendum vbi secura quis erit, & ineffabilis visio veritatis; labor suscipitur à temptationibus sæculi continendi, ibi videtur claritas Domini, non per visionem significatam siue corporalem, sicut visa est in monte Sinai, siue spirituales, sicut vidit Esaias vel Iohannes in Apocalypsi, sed per speciem non per ænigmata, quantum eam capere meus humana potest, secundum assumentis Dei gratiam, vt os ad os loquatur Deus ei quem dignum tali colloquio fecerit, non os corporis, sed mentis. Vbi & 53. sic adiungit, Sic intelligendum arbitror quod de Mose scriptum est, Concupuerat enim, sicut in Exodo legimus, videre Deum, non vtique sicut viderat in monte, neque sicut videbat in tabernaculo, sed in ea substantia qua Deus est, nulla assumpta corporali creatura; quæ mortalis carnis sensibus præsentetur, nec in specie figuratè similitudinibus corporum, sed per speciem suam, quantum eam capere creatura rationalis & intellectualis potest: reuocata ab omni corporis sensu, ab omni significatione ænigmatum spiritus: Sic enim scriptum est, Si ergo inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifeste vt videam te, cum paulo superius legatur, Et locutus est Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loquitur amicus ad amicum suum. Sentiebat ergo quod videbat, & quod non videbat desiderabat. Nam & paulo post eam dixisset, Et Deus, inuenisti enim gratiam in conspectu meo, & scio te præ omnibus; respondit ei, Ostende

Augustinus.

Augustinus.

Aueroes.

Intelligentiam

Philosophum.

Aueroes.

Augustinus.

Intelligentiam

Augustinus.

Vuu

Osteade mihi claritatem tuam; & tunc quidem responsum accepit à Domino figuratum, de quo longum est disputare, quando ei dixit, Non poteris videre faciem meam & vivere: non enim videbit homo faciem meam, & viuet. Nisi tamen concupitam & desideratam Dei claritatem Moyses videre meruisset, non in libro Numerorum diceret Deus, ad Aaron & Miriam fratres eius, Audite verba mea, si fuerit Propheta inter vos, in visione illi Dominus cognoscatur, & in somno loquar illi; non ita quoquo modo famulus meus Moyses in tota domo fidelis est; os ad os loquar ad illum, in specie, & non per aenigmata, & claritatem Domini videt. Neque enim hoc secundum substantiam corporis, quæ carnis sensibus præsentatur, intelligendum est. Et sequitur 54. Illo ergo modo in illa specie qua Deus est, longe ineffabiliter secretius & præsentius loquitur locutione ineffabili, ubi cum nemo videns viuet vita ista, quia mortaliter viuus in istis sensibus corporis, sed nisi ab hac vita quisque quodammodo moriatur, viue omnino exiens de corpore, siue ita auersus & abalienatus à carnalibus sensibus, ut merito nesciat, sicut Apostolus ait, vtrum in corpore an extra corpus sit, cum in illam rapitur & subuehitur visionem. Et sequitur 55. Quapropter si hoc tertium visionis genus, quod superius est in omni visione corporali & spiritali, tertium cœlum appellauit Apostolus, in hoc videtur claritas Dei, cui videnda corda mundantur: vnde dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, non per aliquam corporaliter vel spiritaliter figuratam significationem, tanquam per speculum in aenigmate, sed facie ad faciem, quod de Moise dictum est, os ad os, per speciem scilicet qua Deus est quicquid est, quantum unquodcumque mens, quæ non est quod ipse, etiam ab omni terrena labe mundata, ab omni corpore & similitudine corporis alienata & arrepta capere potest: à quo, id est, Deo, peregrinamur mortali & corruptibili onere grauati, quamdiu per fidem ambulamus, non per speciem. Cur autem non credamus, quod tanto Apostolo Doctore gentium raptò vsque ad istam excelsissimam visionem voluerit Deus demonstrare vitam, in qua post hanc vitam videndum est in æternum? Et cur non dicatur iste Paradisus, excepto illo, in quo corporaliter vixit Adam? Qui & 8. super Gen. ad litteram 34. Certissime, inquit, tenere debemus Deum aut per suam substantiam loqui, aut per sibi subditam creaturam: sed per substantiam suam non loqui, nisi ad creandas omnes naturas; ad spirituales vero & intellectuales non solum creandas, sed etiam illuminandas, cum iam possunt capere locutionem eius, qualis est in verbo eius, quod, in principio erat apud Deum, & Deus erat Verbum per quod facta sunt omnia; Illis autem, qui eam capere non possunt, cum loquitur Deus, non nisi per creaturam loquitur, aut tantummodo spirituales, siue in somnis, siue in extasi, in similitudine rerum corporalium, aut etiam per ipsam corporalem, dum sensibus corporis vel aliqua species apparet, vel insonant voces. Et 10. de Ciuit. Dei 14. sic inquit, Diuina prouidentia placuit ordinare temporum cursum, vt lex in edictis Angelorum daretur de vniuersi veri Dei cultu; in quibus & persona ipsius Dei non quidem per suam substantiam, quæ semper corruptibilibus oculis inuisibilis permanet, sed certis indicijs per subiectam Creatori creaturam visibiliter apparet, & syllabarum pertransitorias temporum motulas humanæ linguæ vocibus loqueretur, quæ in sua natura non corporaliter, sed spiritaliter, non sensibilibus, sed intelligibilibus, non temporaliter, sed vt ita dicam, æternaliter nec incipit loqui nec desinit, quod apud illum sincerius audiunt non corporis aures, sed mentis ministri eius & uocati, qui eius veritate incommutabili fruuntur immortaliter beati. Gregorius etiam 28. Moral. 2. Sciendum, inquit, quod duobus modis locutio diuina distinguitur: Aut enim per seipsum Dominus loquitur; aut per creaturam Angelicam eius ad nos verba formantur. Et infra 3. Quia, inquit, auditis ea, quæ ad se sunt, non simul omnia, quæ ad se dicta, comprehendit; quippe qui & cauas per verba, & particulatim verba per syllabas percipit; visus autem noster in eo quod se dirigit totum subito, & simul apprehendit: Dei locutio ad nos intrinsecus facta videtur potius quam auditur, quia dum semetipsum sine mora sermonis insouat, repentina luce nostræ ignorantie tenebras illustrat: Vnde & Baruch filius cum requisitus exponeret, quemadmodum verba Ieremie prophetæ audisset, ait; Ex ore suo loquebatur quasi legens, & ego scribebam: Qui enim legens loquitur, alio intendit, sed alio verbum facit; quia quod videt dicit; Prophetæ ergo Dei, quia eius, vbi videntur potius in corde, quam audiunt; quasi legentes loquuntur: cum verò per Angelum voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis; aliquando rebus demonstrat, aliquando simul verbis & rebus; aliquando imaginibus cordis oculis ostendit, aliquando imaginibus & ante corporeos oculos ad tempus ex ære sumptis, aliquando cœlestibus substantijs, aliquando terrenis, aliquando simul terrenis & cœlestibus, nonnunquam verò etiam per Angelum humanis cordibus

Gregorius.

|| verbum

ira

A ita loquitur Deus, vt ipse quoque Angelus mentis obtutibus præfentetur. Qui & 18. Moral. 33. super illud Job. 28. Vnde ergo sapientia venit, & quis est locus intelligentiæ? Abscondita est ab oculis omnium viuentium. Quamdiu, inquit, hic mortaliter viuatur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturam suam speciem non potest, vt anima grauius spiritus afflata per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim eius essentia non pertingat. Hinc est enim quod Iacob, qui Deum se vidisse testatur, non nisi Angelum vidit; hinc est quod Moyses, qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet homo cum amico suo, ei in ipsis verbis suæ locutionis dicit, Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestè vt videam te. Certè enim si Deus non erat cum quo loquebatur; ostende mihi Deum diceret, & non ostende temetipsum; Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur se petebat videre quem videbat? Sed ex hac eius petitione colligitur quia cum stuebat per incircumscriptam naturam suam claritate cernere, quem iam exspectat per quasdam imagines videre, vt sic superna essentia mentis eius oculis adesset, quatenus ei ad æternitatis visionem, nulla imago creata temporaliter interesset. Et infra 34. Sciendum, inquit, est quod fuere nonnulli qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis in claritate quidem sua conspici, sed in natura minime videri; quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit: neque enim illi simplici et incommutabili essentia aliud est claritas, aliud natura, sed ipsa cæ natura sua claritas, ipsa claritas natura est: quia enim suis dilectionibus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur dicens, Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi, ac si pateret dicit: qui in vestra me cernitis, restat vt in mea me natura videatis. Hinc rursus ait, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: || vnde Paulus dicit, nunc videmus per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem; nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam, sicut & cognitus sum. Et supra eodem, Viderunt, inquit, Patres testamenti veteris Dominum, & tamen, iuxta Iohannis vocem, Deum nemo vidit vnquam, & iuxta beati Iob sententiam, Sapientia quæ Deus est, abscondita est ab oculis omnium viuentium, quia in hac mortali carne consistentibus; & videri potuit per quasdam circumscriptas imagines, & videri non potuit per incircumscriptum lumen æternitatis. Sin vero à quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viuentibus, sed tamen inestimabili virtute crescentibus quodam contemplationis acuminè æterna Dei claritas videri, hoc quoque à beati Iob sententia non abhorret, qui ait, Abscondita est ab oculis omnium viuentium; quoniam quisquis sapientiam, quæ Deus est, videt, huic vitæ funditus moritur, ne iam eius amore teneatur; nullus quippe eam videt qui adhuc carnaliter viuunt, quia nemo potest amplecti Deum simul & sæculum. Qui enim videt Deum, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis vel effectu operis ab huius vitæ delectationibus tota mente separatur: Vnde autem eundem quoque Moysen dicitur: Non enim videbit me homo, & viuet. Eandem quoque sententiam videntur & omnes Doctores Catholici concorditer attestari, & fides Ecclesiæ generalis.

Gregorius.

Gregorius.

|| hinc Gregorius.

|| aberrat

CAP. XLI.

Recitat diuersos modos secundum diuersos videndi in verbo, obijcitque & soluit.

Stenfo siquidem quod vera complexa possunt reuelari creaturæ rationali in verbo, & in essentia ipsa Dei, restat consequenter inquirere de modo reuelationis istius; quomodo scilicet talis ibi valeat reuelari. Pro quo facilius cognoscendo primitus inquirendam videtur quomodo incompleta reuelantur in verbo & Dei essentia creaturæ, & sic ad complexa procedendum videretur ordinare: In his nempe & in illis diuersi modi à diuersis diuersi modis. Aliqui namque putant quod in omnibus huiusmodi reuelatis & visis verbum Dei suppleat vicem tam habitus quam actus creati, & sit tamen habitus quæ actus creaturæ videtur. Alij æstimant quod verbum in omnibus huiusmodi suppleat vicem speciei siue habitus, & non actus, imo quod creatura per actum videndi creatum videat,

Primus

modus.

Secundus,

21. Modus primus. videat, quod verbum velut species, habitus, seu idea ei presentatur; & hi vterius tripliciter A sunt diuisi. Hi namque ponunt quod creatura videtur distincte singula siue incomplexa siue complexa quæ videtur in verbo, per vnicum actum creaturæ beatificum supernaturalem singula distincte, & immediate supernaturaliter presentantem. Illi vero, quod per vnum actum creaturæ videtur omnia incomplexa in verbo, & per alium actum creaturæ omnia complexa quæ videtur. Illi autem, quod videtur singula incomplexa atque complexa quæ videtur in verbo per actus creatos singulos & distinctos, visis singulis respondentes. Huius autem sectæ tripartitæ quælibet via in duas semitas bipartitur, quantum ad numerum visibilium seu visoriam; Hi namque ponunt creaturam posse simul videre in verbo infinita distincte; illi vero tantum finita. Adhuc autem superiorem diuisionem vterius prosequendo, Alij opinantur quod verbum non suppleat vicem speciei habitus, neque actus, sed quod quicquid incomplexi B xum siue complexum creatura videtur in verbo, videtur per speciem, habitum atque actum creaturæ seu creaturæ; per speciem, inquam, seu habitum mediantem inter verbum & actum videndi; & tamen quod hæc dicuntur videri in verbo, sicut vita materialia dicuntur videri in Sole seu luce materiali; quia videlicet verbum velut quidam Sol & lux spiritualis ista illuminat, & disponit, vt valeant sic videri; & hi triplicem sectam habent ex parte huiusmodi habitus, sicut & priores ex parte actus affirmant, quod per vnicum habitum omnia incomplexa & complexa ibi visa videntur: Alij quod incomplexa per vnum & complexa per alium: Aliqui quod singula visa incomplexa atque complexa per habitus singulos proprios & distinctos. Vterius autem hi omnes bifariam partiuntur per infinitam & finitam quantum ad multitudinem visibilium seu visorum, sicuti & priores, qui & omnes de actibus correspondenter habitibus opinantur. Amplius autem sunt & alij mediantes qui dicunt, quod omnia incomplexa quæ videntur in verbo, videntur per ipsummet verbum, nulla creatura, nulla specie, habitu, seu actu mediante, sicut opinio prima dicit, sed quæcumque C complexa per creaturam aliquam mediantem; & hi vt priores multipliciter separantur. Adhuc autem præter istos mediatores, sunt & alij qui inter posteriores sectas fatigant mediantem, dicentes quod omnia incomplexa, quæ videntur in verbo, videntur per actum creaturæ medium inter creaturam videntem & verbum, non tamen per aliquem habitum aut speciem mediantem, sed ipsum verbum omnis huiusmodi speciei & habitus vicem supplet; complexa autem, quæ ibi videntur, dicunt videri mediante tam habitu quam actu creato: habitu, inquam, creato mediante inter verbum & actum videndi, & actu creato mediante inter huiusmodi habitum & videntem, & vtroque mediante inter videntem & verbum. Qui insuper omnes, sicut priores, possunt dupliciter diuidi quantum ad numerum visorum: in verbo, per infinita videlicet & finita. Quis autem horum modorum sit verior, & Philosophicæ ac Theologicæ disciplinæ concinnior, studiosorum diligentia inquirendum relinquo: hoc enim fortassis isto loco impertinens, vel operosius proposito aliquibus videretur, & quia ad alia prope D ro vero via crepta. Primo tamen tangam hic breuiter aduersantium rationes: inter omnes autem rationes eorum due sunt quibus potissime innituntur; vna per distinctionem, alia per necessitatem procedens. Prima est talis; Si creatura distincta videret in verbo Antichristum fore, aut quod Antichristus contrarius erit Christo, siue quodcumque tale verum complexum distincte videret extrema talis propositionis seu veri complexi, & non per eundem actum, quia per eundem actum præcise nequaquam distingueret aut discerneret inter illa, ille quoque actus esset purè æquiuocus, & eadem propositio vera & falsa, cum inconuenientis alijs quas consequenter ex illis facit est videre. Secunda ratio eorum est talis; Si quicquam futurum contingens reuelaretur creatura in verbo illud necessario eueniret, quod arguunt per huiusmodi rationes, cuiusmodi contra responsiones priores superiora capitula adducebant. Prima autem ratio non procedit. Sic enim possent arguere, quod Pater non posset in verbo aut in essentia sua talia vera complexa videre, neque Filio aut Sancto Spiritui reuelare, contra sextum E & septimum, decimum octauum, & decimum nonum primi, ac tricesimum, quartum huius; Deus etiam ex vniuersissima & simplicissima sed infinitissima sua virtute distinctissime cuncta videt, sicut ex septimo primi patet; Cur ergo secundum proximum huius præmissa, si velit misericorditer, omnipotenter, licet ineffabiliter accommodare oculum suæ virtutis creaturæ dispositæ, non potest & ipsa videre similiter quoquomodo, non virtute propria sed diuina? Nonne etiam creatura sciens aut credens in proprio genere quodcumque verum complexum, quæcumque propositionem extrema quantūcumque diuersa habentem, per vnum simplicem actum sciendi aut credendi hoc facit? Cur ergo non potest similiter per vnum actum simplicem videre in verbo quodcumque verum complexum, præsertim cum verbum incomparabiliter simplicius exprimat quodcumque verum complexum quam aliqua propositio, quam aliquis habitus, quam

A quam aliqua creatura? Secunda similiter ratio non concludit. Si enim quia futurum contingens reuelaretur creatura in verbo, ideo de necessitate eueniret, cur non similiter quia Filio, & Spiritui Sancto in verbo & Dei essentia reuelatur, sicut patet ex tricesimo quarto huius? Dicent fortassis, quia reuelatio facta filio potest non esse & non fuisse ei facta, creaturæ autem nequaquam. Sed si reuelatio de futuro contingenti facta filio, re existente futura, potest non esse nec vquam fuisse ei facta; potest similiter & re existente præterite, in præteritumue transmissa; aut si tunc non potest aut poterit, nec vquam hoc potuit, aut nunc potest, sicut potest patere ex tricesimo & tricesimo primo huius. Si etiam ex reuelatione creaturæ in verbo sequatur necessitas reuelati, cur non ex reuelatione in proprio genere similiter consequetur? Modos autem videndi in verbo præmissos quamquam tanta leuitate transcurrerim, non nocet ipsos saltem breuiter terigisse. Et licet quisquam modum videndi in verbo nequaquam statim possit videre ad plenum, non ideo statim resiliat tanquam incredulus B: visioni: multa namque mirabilia videmus & scimus certissime; multa quoque certissima fide tenemus, quorum modum in cæcitate præsentis perfectè comprehendere non valeamus: comprehendemus autem perfectè tam rem quam modum cum euacuato quod ex parte est, venerit quod perfectum est, cum cognouerimus, sicut & cogitauerimus, cum viderimus faciem ad faciem, sicuti est verissime ipsum verbum, candorem lucis æternæ, speculum sine macula maiestatis diuinæ, & imaginem bonitatis illius, in qua omnes res & modi perfectissime demonstrantur.

CAP. XLII.

Reducit adhuc opinionem tricesimam tertiam & eius hypothesein per viam reuelationis in proprio genere; & primo de Domino Iesu Christo, & recitat vnam responsionem dicentem, quod Christus potuit decipi, & refellit.

D Ectæ siquidem infirmitate principalis hypotheseis per viam reuelationis in proprio genere consequenter; & primo in Domino Iesu Christo, deinde in puris creaturis, Angelis & hominibus seruis suis. Ponatur igitur fuisse distincte reuelatum Christo in proprio genere, A futurum, puta saluatio Pauli adhuc superstitis visitoris, & quod ipse eam similiter credidit, & secundum hypothesein, possibile est Paulum non saluari; ergo & possibile est hoc non fuisse reuelatum Christo, nec ipsum hoc credidisse: nam necessario sequitur, Paulus non saluabitur, ergo hoc nunquam fuit reuelatum nec creditum à Christo; & antecedens est possibile secundum hypothesein, ergo & consequens, quod hypotheseis tamen negat. Vel arguatur è contra, Necessè est hoc fuisse reuelatum Christo, creditumque ab eo; ergo necesse est Paulum saluari: nam necessario sequitur, hoc fuit reuelatum, Christo & creditum ab eo, ergo erit; si non sit, nec tuit; & antecedens est necessarium, ergo & consequens. Hic autem multipliciter respondetur. Nam quidam dicunt quod necesse est Christi- B sum rationem propositionem in proprio genere recepisse, Paulus saluabitur; sed non est necesse ipsum fuisse reuelationem, seu reuelatum, quia non est necesse ipsam fuisse veram, imo possibile est ipsam fuisse falsam. Et si arguatur vterius, & necesse est Christum hoc credidisse, ergo possibile est Christum credidisse falsum & fuisse decipuum; Certe & hoc consequenter respondendo concedere non verentur. Mirum est tamen qua fronte aliquis Christianus hoc præsumet concedere de Deo, & Domino suo Christo, cum nullis Indræus, Agatenus, vel Genitilis quiscumque tantam irreuerentiam seu blasphemiam potius audeat facere Deo suo. Quis enim vellet talè Deū habere, quem quilibet stultus & miser facillime posset decipere tota die? Si etiam Christus posset decipi & errare, esset possibile quod summa veritas esset V u u 3 falsa,

falsa, & summa sapientia falleretur. Et si quis adhuc responderi presumat, quod in Christo sunt due nature, diuina scilicet & humana, & quod secundum diuinam non potest decipi vel errare, sed secundum humanam; ponatur ergo eum sic decipi, false credendo A. esse B. tunc Christus credit in particulari & in actu A. esse B. & firmiter credit & scit verum A. esse B. quia Christus est Deus, quia omnia vera verè scit in particulari & in actu, ut sextum & septimum primi docent; ergo Christus in particulari & in actu sub propriissima forma sua ambo contradictoria simul credit, quod est impossibile manifestum: Quomodo autem que potest quis certissime credere in particulari & in actu sub propriissima forma sua aliquid esse verum, quod eisdem modis scit certissime esse falsum? Quare & Philosophus 2. Prior. (illo capitulo, Accidit autem quandoque) determinans de talto opinionis, de possibili & impossibili, ostendit quod aliquid potest opinari simul opposita, vnum scilicet in vniuersali, & aliud in particulari; vnum in actu, aliud non in actu; vnum in propria forma, aliud verò extra; In particulari autem & in actu, & in forma propria nullo modo. Item si sic, posset quis, vt Christus scire aliquam consequentiam esse bonam, & credere antecedens in particulari, & in actu sub forma propria sua, & non tamen credere consequens, imò scire certissime modis dictis consequens esse falsum, quod logicam totam infatuet & infirmat: & est contra Philosophum vbi prius. Ponatur namque Christum secundum intellectum eius humanum false credere A. esse verum, & per sextum primi ipse credit & scit certissime A. esse non verum, & scit istam consequentiam esse bonam, A. est verum, & A. est non verum; ergo non verum est verum, vel ergo idem est verum & non verum, & credit totum antecedens quia vtramque partem eius, & non credit istud consequens villo modo; imò secundum vtramque eius naturam scit certissime illud consequens esse falsum. Imò & necessario sequitur Christum secundum eandem naturam, humanam videlicet, posse credere simul contradictoria, & consequentiam, ac antecedens cum opposito consequentis. Nam si secundum animam credit falsum in proprio genere, simul secundum eandem credit seu scit verum oppositum in verbo, maxime de se ipsum specialiter concernente; vel saltem de omnipotentia Dei hoc potest, sicut præhabita quadragésimo huius docent. Hoc etiam nedum sequitur esse verum in Christo Deo, & homine, verum etiam in simplici homine, credendo videlicet in proprio genere vnum falsum, & videndo in verbo verum oppositum sicut Christus. Secundum istud similiter posset homo per demonstrationem mathematicam scire vnum, & per apparentiam sensitivam, seu per aliquod argumentum probabile credere simul oppositum, puta solem vel stellam esse maiorem terra atque minorem. Item si Christus potuit decipi & errare, potuit false & erroneè prædicasse, & similiter docuisse, fuisse pseudo-Propheta, & pseudo-Christus, etiam Antichristus, quod qui concesserit, totam fidem Catholicam hæsitacione ac suspicione nimia fermentabit, qui & pro pseudo-Christiano merito conuinceretur, & pro discipulo Antichristi. Item si hoc esset possibile, esset possibile consequenter Christum instituisse fallaciter omnia Ecclesiastica Sacramenta, ipsaque semper fuisse delusoria, nec efficaciam habuissent; quare & homines per illa nunquam fuisse saluatos, sed semper damnatos, sicut tricesimum quintum huius plenius arguebat. Item qui hoc presumunt concedere, velant cum Iudæis faciem Christi, saltem interiorum scilicet intellectum, vel ignorantiam, & percutiant caput eius, eundem scilicet intellectum, seu etiam verbum Dei, naturam eius diuinam lingua blasphemie dicentes ipsum posse decipi & errare, & per consequens, approbantes illud experimentum illusorium Iudæorum, Christum iam velatum percutientium, atque dicentium, Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Nam si potuit credere falsum aliquid esse verum, cur non potuit credidisse ipsum qui percussit nullatenus percussisse, & etiam è contra, oculis eius iam perfecte velatis? Quod si falso, erroneè diuinando, dixisset, Iste me percussit, & iste non percussit; quanto Iudæorum ridiculo merito paruisset? Quam certam experientiam habuissent ipsum non fuisse Messiam? Item ponatur Christum iam velatum atque percussum erroneè credidisse, quod A. eum percussit; vel potuit Christus hoc asserere dixisse, vel non: si potuit, ponatur, vel ergo mentiebatur proprie, eundo scilicet contra mentem, sic dicendo, vel non: Si mentiebatur proprie, hoc est contra prius ostensa, tricesimo secundi, & etiam tantum dixit conformiter menti suæ; Si non; contra asseruit falsum scienter; vt pater per sextum primi; Si non potuit hoc asserendo dixisse, tunc non potuit asserere quod credidit esse verum, etiam si iuxta illam credulitatem illud asserere voluisset: etiam, si non potuit illud asserere, potuit asserere eius oppositum, quod si fecisset, asseruisset contra mentem, & mentitus fuisset. Item secundum Philosophum 1. & 7. Met. actus & operationes sunt singularium, & suppositorum: Christus autem fuit suppositus tantum suppositatione diuina, scil. verbi Dei, sicut ostendit Petrus 3. sent. dist. 5. per testimonia satis firma. Si ergo

Christus

- A Christus secundum naturam suam humanam errasset, totum illud suppositum Filius Dei Deus errasset, sicque summa lux obtenebraretur, summa sapientia infatuaretur, & summa veritas falleretur; & hæc est virtualiter ratio Damasceni per quam ostendit in anima Christi non fuisse consilium, electionem, neque ignorantiam alicuius, sicut tricesimum secundum plenius allegauit. Anselmus 2. Cur Deus homo 13. ostendit, Christum secundum naturam suam humanam non habere ignorantiam alicuius multiplici ratione, tum quia ignorantia ad nihil est utilis, tum quia non posset tanta opera facere sine immensa sapientia, tum quia homines non crederent sibi, si scirent eum nescire, tum quia omne bonum amat, quare & cognoscit; & quia bonum nemo perfecte nouerit, nisi qui illud à malo scit discernere, & hæc discretionem nullus scit facere qui malum ignorat, sicut omne bonum perfecte sciet, ita nullum malum ignorabit. Si igitur secundum istos, ignorantia non fuit possibilis in Christo secundum naturam suam humanam, multo magis neque deceptio, neque fallacia, neque error.
- B Petrus etiam 3. sentent. dist. 13. & 14. ostendit Christum secundum animam cuncta scire, ad quod similiter ostendendum dicit Fulgentium in quodam sermone plurima induxisse. Iste ergo qui se velut aliquid contrarium fidei Christianæ omnem ignorantiam circa animam Christi vitant, nonne multo magis omnem fallaciam & errorem tanquam venenum mortiferum circa animam eius deuitarent? Inspiciatur siquidem ratio quam adducunt. Nihil scit aliquis quod anima eius ignoret; sed Christus secundum omnem opinionem omnia scit; ergo anima eius omnia scit. Si ergo Christus, quia Deus, de necessitate scit omnia, quomodo anima eius nedum scitum aliquid ignorabit, verum etiam eius oppositum æstimabit? De Christorum dicit Apostolus, In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, ad Col. 2. sed stultus thesaurarius esset ille, qui thesaurum sapientiæ & scientiæ in insipientiam & fallaciam permutaret. Item Augustinus super Psal. 21. tractatu secundo tractans illud verbum Christi Matt. 26. Vbi cunque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur &c. Quare autem calumniatoribus, scilicet Donatistis, accommodatis? Aut mentitus est Dominus, aut fecerit illum; eligant, quid dicant; aut mentitum dicant veritatem, aut deceptam dicant veritatem. Item si Christus possit nunc decipi, & semper fuisse deceptus, potest nunc esse miser & semper fuisse miser; quare nec nunc, nec vnquam prius beatus; sicut erat ostensum 34. huius, quod nullus præsumet concedere nisi miser. Item si Christus possit decipi, non esset de beatitudine sua certus, quare neque plenè beatus; sicut idem 34. docet. Item si Christus potest fuisse deceptus in proprio genere, credendo Paulum saluandum qui non fuit saluandus, potuit similiter secundum animam in proprio genere illud velle & orare. Patrem pro eius salute; potuit ergo secundum voluntatem suam humanam velle interius, & operari exterius contrariè suæ voluntati diuinæ; & hoc scienter, quia iste homo Christus Deus noster sciuit voluntatem diuinam hoc nolle, & oppositum eius velle; Potuit ergo Christus peccasse, quia contra mandatum Patris scienter fecisse. Nam qui misit me Pater, inquit D. Christus, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam & quid loquar, Ioh. 12. quod præostensa tricesimo secundi nullatenus patiuntur.

CAP. XLIII.

Tractat aliam responsionem.

E

Errò sunt alij tantum horrorem vitare volentes, qui dicunt quod non est possibile Christum nunquam credidisse in proprio genere, Paulum fuisse saluandum. Sed ista responsio incidit in Scyllam volens vitare Charybdin. Si namque quod Christus credidit in proprio genere potest nullatenus credidisse, potest & quod similiter voluit nullatenus voluisse, quare & quod fecit exterius non fecisse; potest ergo non orasse; non locutus fuisse, non ambulasse; non passus fuisse, nec homines redemisse; potest & nunquam instituisse Ecclesiastica Sacramenta, nec iustificasse quempiam aut saluasse, sicut series rationum 33. & 35. huius plenius manifestat; quare omnia planè intermunt hypothesein principalem. Rursum tunc actus credendi seu volendi Christi creatus in proprio genere præfens vel præteritus potest nunc non esse, nec vnquam fuisse, contra hypothesein manifestè. Præterea si Christus secundum hominem

nemita potest, potest & alius purus homo vt Paulus, maximè dum sint eiusdem nature, saltem per omnipotentiam magni Dei, & eius cooperationem, seu assistentiam specialem, potest ergo Paulus viator, qui credidit quicquam & voluit atque fecit, meruit, vel peccauit, nihil horum fecisse, nec operationes huiusmodi habuisse, contra hypothésin principalem. Amplius si sit ita, possibile est Christum mentiri, peiurare, atque peccare. Afferat namque nunc Christus cum iuramento firmissimo, siue aliqua conditione expressa vel tacita, quantum potest simpliciter absolute, quòd Paulus viator portabit nomen suum coram hominibus, seu liberè faciet hoc vel illud, vel quòd hoc futurum, vel illud eueniet contingenter : adhuc secundum hypothésin possibile est illud nullatenus euenire, quare & est consequenter possibile Christum illud nec scire nec credere, cum per præostensa capitulo proximo non possit decipi vel errare ; imò cum semper omnia vera sciat, possibile est ipsum nunc scire distinctè oppositum eius quod nunc iuratoriè asserat ; est ergo possibile quòd Christus homo nunciatoriè asserat contra mentem, sicque esset in potestate libera viatoris reddere Dominum Deum suum mendacem, periurum, miserum & infamem, quod licet per se sit factis absonum & absurdum, est etiã per prius offensã 30. secundi veraciter reprobatum.

CAP. XLIV.

Recitat tertiam responsionem.

hæc autem, sicut ad alia, non pauci, sed super capillos capitis mei multi, erroris veteris clamosi & tumidi defensores, eò quòd contumacem cervicem recusant supponere iugo, licet suavissimo, veritatis, responsiones & obiectiones innumeras sibi ipsis, & veritati contrarias seminatior & consingunt, quasdam falsigraphicas, quasdam litigiosas, quasdam peccantes in materia, quasdam in forma, quasdam in vtraque; multas verò nec difficultatis inuolucrum euoluentes, verum multipliciori se reti inuoluentes, plurimas autem quas quilibet veritatis amicus ad modicum quid prouentus faciliè reprimet & conuincet. Pecuerit namque, vt dicit Ecclesiastes, difficile corriguntur, & stultorum infinitus est numerus. Nec mirum: erroris nam semper est comes tortuosa pluralitas ; simplex verò vnitas veritatis. Quare & Philosophus 14. Met. 3. Omnia, inquit, irrationabilia & repugnant ipsa sibi ipsis, & rationabilibus, & videtur in ipsis esse Simonidicus longus sermo : sit enim longus sermo, quemadmodum qui feruorom, cum nihil sanum dicant : vade & Parab. 14. Vbi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas. Hæc autem responsiones non omnes, sed probabiliore videntur rationabiliter pertractandæ ; inaniore verò sub silentio transeundæ, ne tempus & studium, prætermisissis vultibus, circa inania inaniter consumatur. Dicit enim Philosophus 1. Phys. 11. Neque solutere omnia conuenit, sed quæcunque ex principiis aliquis demonstrat mentitur ; quæcunque verò non, minime : & 1. Topic. Quolibet contraria opinionibus proferente sollicitum esse stultum est, aut de quibus rationem habemus contrariam opinionibus. Quare non oportet omne problema, nec omnem positionem considerare, sed quam dubitabit aliquis rationis indigentium, & non qui poenæ vel lenis. Qui & 3. Metaph. 15 De fabulose, inquit, sophisticantibus non est dignum cum studio intendere ; quare & Sapiens prohibet et sapienter stulto secundum stultitiam suam responderi. Vna igitur responsionum istarum, quæ sibi videtur probabilis, asserit, quòd quamdiu obiectum creditum à Christo, aut volutum est futurum, potest Christus illud non credere neque velle, nec credidisse, nec etiã voluisse ; cum autem fuerit præsens vel præteritum, non sic potest. Sed ista per rationes tricesimi huius faciliè conuincetur, cum nullam huius necessitatis nouellæ causam poterit assignare, nec ipsam ponere sine causa. Rursus ponatur Christus specialiter orasse pro Paulo adhuc superstitite viatore, & similiter infideli vt conuenteretur ad fidem, aliosque conuertet prædicando, ac beatificaretur in celo ; ponaturque Christum fecisse alia opera ad eundem effectum, puta venisse ad eum, circumfudisse eum lumine, prostrasse, extecasse, & similia, sicut historia Act. 9. docet ; nunc ergo medio tempore, in quo simus, possibile est Christum nihil horum fecisse, quia possibile Christum nunquam credidisse aut voluisse futurà huiusmodi circa Paulum, cum sit possibile hæc non fore, aut est possibile Christum irrationabiliter, erroneè, & culpabiliter

Parabole.

Philosophus.

Sapiens.

biliter hæc fecisse, quia non conformiter, imò difformiter, & contrariè visio in proprio genere, & in verbo ac mandato paterno. Ponatur namque ipsum recepisse mandatum a Patre, quòd nihil oraret aut faceret, nisi secundum quòd esset sibi in proprio genere diuinitus reuelatum. Nec potest quis fingere, quòd licet non sit possibile effectus Christi præteritus non fuisse, possibile tamen esse ipsos non fuisse factos ad finem prædictum circa Paulum, sed ad alium finem omnino propter rationes præmissas 2. & 35. huius. Præterea medio tempore, in quo sumus, inter sudorem Christi sanguineum & eius terribilem passionem, secundum istos possibile est Christum nullatenus sic sadasse, sicut 33. huius plenius arguebat. Alij astruunt, quòd idem actus credendi in Christo, qui est aut fuit distinctissimus vnus obiectum potest esse & fuisse distinctissimus obiecti oppositi, non illius ; sed tunc hoc posset sine mutatione quacunque ; quare esset purè indifferens ad offendendum menti Christi hoc obiectum vel illud ; quamobrem sine determinatione aliqua per se ipsum necurram distinctè ostenderet, vel verumque, sicut septimum primi plenius arguebat. Rursus omnis talis actus creatus in proprio genere, est res inanimata purè naturalis, non libera ; ergo secundum ostensa contra quartam responsionem 30. huius semper sic agit & secundum vitium suæ potentie, atque signficat ; quare si idem actus eodem modo dispositus possit representare & ostendere verumque oppositorum, semper sic facit, quoniam nulla penitus ratio potest reddi, quare iste actus eodem modo omnino dispositus, heri ostendit animam Christi vnum oppositorum, & hodie alterum. Item si sit ita, cum actus proprijsimè, distinctissimè, immediatissimè per se & primò representet, significet, & ostendat obiectum, posset & eadem similitudo seu species esse similiter proprijs oppositorum, & eadem ratione qua vna & alia, & sic qualibet pars definitionis & tota, sicque vnum oppositorum esset veraciter aliud ; eadem quoque propositio numero esset vera & falsa, & contradictoria simul vera. Propositio namque affirmans per talem actum & speciem vtrique oppositorum communem vnum oppositorum de se esset vera ; propositio verò affirmans per actum & speciem eisdem numero, vnum oppositorum de altero esset falsa ; hæc propositio esset illa, quia per nihil penitus differret hæc ab illa ; & qualibet pars huius esset pars illius similiter, & è contra. Secundum hoc & similitudines rerum in anima non significarent naturaliter semper vnum, sed ad placitum hoc vel illud, cuius oppositum anima sapiens facillimè experitur. Quare & Philosophus 1. peri hermenias 1. Quemadmodum, inquit, nec littera omnibus eadem sonat, sic nec eadem voces ; quorum autem hæc primorum notæ sunt, & eadem omnibus passionem sunt animæ, & quorum hæc similitudines, res etiam eadem ; quod & omnes Logici & Philosophi sentiunt concordanter ; beatus etiam Augustinus 15. de Trinit. 10. his consentit. Item tunc talis species seu actus in anima esset purè æquiuocus seu æquiuocus ; significaret enim plura, scilicet ambo contraria æquè primò, quorum ratio substantiæ est diuersa, & eadem ratione, qua vna species siue actus, & omnes ; quare nullus posset aliquid certè, distinctè, & propriè intelligere, componere vel diuidere, diligere, nec odire. Talis etiam æquiuocatio nondum fuit ab aliquo Logico aut Philosopho adinuenta ; imò secundum eorum sententiam nec est possibilis inueniri: omnes enim concorditer sentiunt, quòd omnis species in anima naturaliter & vniuocè maximè significat semper vnum. Est insuper talis species in anima siue actus vniuocatus vniuocum maximè, sicut præmissa testantur ; quod & definitio vniuocorum in prædicamentis ostendit. Sic etiam terminus esset vniuocus, si non ille ? Est igitur vniuocus & æquiuocus purè simul. Præterea si sit ita de specie & actu in anima, eadem ratione sic erit in memoria, & in omni sensu interiori & exteriori similiter, imò & in medio sensitiuo, & etiam in obiecto : hic enim stat sicut & fundatur tota huiusmodi reuolucio naturalis. Quamobrem è contrario accidit. Nam sicut vnus obiectum est tantum vnum, sic & causat naturaliter tantum vnã speciem similem sibi tantum in medio sensitiuo, sic etiam illa ultra in sensu exteriori, sicque vterius per sensus interiores, donec similiter vltimò ad animam pertingat. Præterea visio seu cognitio vnus oppositorum causat vnum effectum in anima vel in corpore cognoscentis, puta delectationem, dilatationem & huiusmodi ; cognitio autem & credulitas alterius effectum oppositum ; potest ergo aliquis effectus præteritus non fuisse, oppositumque fuisse, sicut tricesimo sexto huius fuit ostensum : rationes etiam illa tricesimo sexto factæ contra istam responsionem vnu cum illo

culam plenè vadunt. Præterea quicumque hoc dixerit, habet similiter dicere de actibus voluntatis, quare & habet dicere consequenter quòd istud, quòd Christus vel alius purus homo mediante tali volucione fecit exterius, potest nunquam fecisse, sed eius oppositum, quod non nunquam fecit. Item tunc actus in Christo, vel in alio, qui est aut prius fuit amor & meritum, potest nunc esse, & prius fuisse odium & peccatum : posset quoque amicus alicuius fieri seu esse inimicus eiusdem sine mutatione quacunque, in alio vel in ipso, contra præostensa 30. & 22. istius, &

Augustinus. & contra Augustinum 5. de Trinit. vii. ubi dicit, Amicus relativè dicitur: neque enim esse incipit, nisi cum amare coeperit: fit ergo aliqua mutatio voluntatis, ut amicus dicatur. **A**

Anselmu. citatque Anselmus de libero arbitrio 7. quod illa voluntas, quæ est opus, scilicet actus voluntatis, quæ est instrumentum naturale volendi, tam multiplex est quam multa, & quàm sæpe volumus. **Philosophus.** Quare & Philosophus 8. Eth. 7. distinguit species amationis & amicitia: secundum species amatorum; unde sic ait, Altera, propter quæ amant; altera ergo & amationes & amicitia. Alij verò ponunt esse possibile effectus præteritos factos à Christo mediante cognitione seu volitione humana fuisse factos ab eo, mediante tanummodo sua cognitione & volitione divina. Sed isti reselluntur per tricesimum nonum huius. Rursum secundum istud, nunc est possibile Christum secundum naturam humanam nunquam aliquid voluisse, nunquam aliquid meruisse, nunquam homines redemisse: hæc enim non fecit, nisi secundum naturam suam humanam; quare & est nunc consequenter possibile nullum hominem fuisse salvatum. Præterea tunc actus Christi volendi creatus in proprio genere præteritus potest non fuisse, vel Christus inivitus quicumque fecisse, voluisseque disformiter & contrariè voluntati divinæ, & mandato paterno, atque peccasse & miser fuisse. Alij adhuc in oculis suis subtile, ut eis videretur, subtiliter respondendo affirmant Christum non intellexisse, aut credidisse in proprio genere per actus naturales similes actibus cognitiis hominum cæterorum, sed per unum actum supernaturalem supernaturaliter sibi datum, qui & sicut ipsum verbum & divina essentia potest representasse & ostendisse æqualiter quodcumque futurum fore vel non fore, sic & potest, ut asserunt, ille actus. Sed ista responsio Christum secundum naturam suam humanam & divinam similiter molitur crudeliter mutilare. Nam secundum ipsam, Christus non potuit, neque potest habere propriam & perfectam operationem hominis naturalem, distinctam scilicet cognitionem obiecti per actum singulariter proprium & distinctum, sicut cæteri homines puri habent; nec Deus de tota sua potentia potest Christo talem cognitionem conferre. Si namque Christus potuit aut potest quomolibet talem cognitionem & scientiam seu credulitatem de futuris habere, ponatur; & evacuatur responsio, & revertitur eisdem. Aut si Christus non sit in aliqua potentia hominis mutilatus, potest, sicut & cæteri hominum in illam operationem hominis naturalem; & etiam si Deus non sit in sua omnipotentia defalcatus, potest saltem de plenitudine potestatis dare Christo actum huiusmodi cognitivum. Nam si non potest, aut hoc est propter impotentiam adivam in Deo, quod nullus concedat, aut propter impotentiam susceptivam in Christo, quod dici non potest, cum quilibet alius homo eiusdem nature sit actus huiusmodi susceptivus. Rursum Christus & cæteri homines sunt eiusdem nature, & isti naturaliter sunt capaces actionum huiusmodi, ergo & ipse, sicut per se patet: quod etiam testatur Philosophus 2. de cælo 48. arguens quod si unum astrum movetur motu circumrotationis, omnia sic moveri; & 49. induit simile argumentum de motu rotationis astrorum; qui & 59. similiter arguit de sphericitate astrorum. Super quod Averroes, Demonstratio, inquit, fundatur super hoc, quod omnia corpora cælestia sunt eiusdem nature specie, & quod corpora cælestia sunt plura individua in specie; & cum ita sit, & necesse est ut illud quod existit in aliquo individuum speciei ex rebus essentialibus, existat in omnibus individuis illius speciei; & quod figura est ex rebus essentialibus in corporibus cælestibus, quia sunt animata; secundum hæc igitur propositiones verificatur iste sermo, & non est per exemplum. Item forme eiusdem nature nature sunt habere operationes proprias eiusdem nature, & anima Christi, ac anima cuiuslibet hominis alterius sunt eiusdem nature. Item natura humana in Christo si esset dimissa à verbo, posset in se producere talem actum, nec verbum ipsam debilitat, sed fortificat potius nunc unitam. Item simili ratione habent necessariò dicere consequenter Christum habuisse & habere similem actum volendi; qui licet nunc esset aut prius fuisset distinctissimus respectu unius obiecti, posset nunc non esse & prius non fuisse illius, sed alterius; quare & opus quod in præterito à tali volitione procederet, vel in præterito processisset, posset nunc esse, & in præterito non fuisse; opus quoque, quod nunc non est, nec prius fuit, posset nunc esse, & prius fuisse. Item Christus potest habere actus cognoscendi & volendi similes actibus hominum cæterorum circa præterita & præterita; quare & circa necessaria, & circa futura omnia; quare & circa contingentia univèrsa. Præterea non videtur quod idem actus creatus cognitivus aut volitivus posset immediatè & per se solum semper eodem modo penitus se habentem esse distinctissimus omnium diversorum, sicut superius contra responsionem similem est argutum: alia etiam argumenta contra illam pugnantia militant contra istam. Item cum Christus secundum hominem, & alius purus homo sint eiusdem nature, & Christus secundum hominem est capax actus huiusmodi cognitivus, & similiter volitivus; est & alius purus homo;

Philosophus

Averroes.

A homo; cum ergo purus homo sic capax, & Deus omnipotens potest ei dare tales actus cognoscendi atque volendi, quibus receptis, etsi nunc credat & velit, aut prius credidit & voluit aliquid futurum contingens merendo, peccando, aut opus extrinsecum faciendo, potest nunc & prius non ista, sed eorum opposita facere & fecisse. Contra istam responsionem similiter vadit processus 3. huius planè. Aliæ verò responsionem hæc possibiles hic conungi, per hæc & huiusmodi, iuvante gratia Iesu Christi, faciliter confringuntur.

CAP. XLV.

Ventilat quartam responsionem.

B.

Vidam autem volentes Christum defendere à mendacio, periurio, & peccato, dicunt, quod illa, quæ Christus asseruit, & iuravit ad unum intellectum, potest asseruisse & iurasse non ad illum, sed ad alium intellectum. Istud autem videtur asseritum ex mirabili intellectu. Sint namque verba Christi tam plana & tam simpla, quod non possint rationabiliter accipi ad duplicem intellectum, nec ad alium quam primum præteritum superficialis literalis, dicatque Christus & iuret se tantum intelligere illo modo: & si quis dixerit adhuc Christum posse alio modo intelligere illud dictum, habet dicere consequenter, Christum nullum posse certificare de alio dicto suo, ad quem intellectum hoc dixit; & hoc est sacra Evangelia hæsitazione & suspitione nimia fermentare. Quis enim propter verba Christi incerta certe crederet aut faceret magnum aliquid & incertum? Nec posset cum Christo fieri civis aut securus contractus, quantumcumque aliquid planissime diceret, promitteret, vel iuraret: semper enim posset latere anguis in herba, & fallacia sub abscondito intellectu, essetque Christus magis mutabilis & varius in sermone, quam Chamaleon in colore: colorem namque quem Chamaleon nunc habet vel in præterito habuit, necesse est eum nunc habere & in præterito habuisse; de intellectu verò sermonis Christi opposito modo se habet. Effet quoque assertio Christi dubitabilior & incertior, quam assertio alterius hominis cuiuscunque, ut de ipso veraciter possit dici illud opprobrium ridiculum Horatii: Epistolarum 1.

Quotenam vultus mutantem Protea nodo?

Cum tamèn secundum Iudorum 2. de summo bono 31. Quacunque arte verborum quis iuret, Deus, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui iuratur, intelligit: & allegatur 3. sentent. Peri dicit. 39. & in Canone 22. Causa questione 5. Quacunque. Quare & de ipsomet Domino nostro Iesu Christo scribitur, Marc. 4. Loquebatur eis verbum prout poterant audire; dicitque Apostolus 1. ad Cor. 14. Si nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi barbarus. Mirabilis in super, imò & miserabilis magister ac invidiosus videretur, qui nullum discipulum posset docere ad quam intelligentiam loqueretur: qualis namque esset communicatio inter illos? Hoc autem non decet Magistrum & Dominum nostrum Christum; quare & Luc. 24. scribitur sic de ipso. Aperuit eis sensum ut intelligerent scripturas; qui & Discipulis suis dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni cælorum; Matth. 13. Et Luc. 8. Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum Discipuli eius, quæ esset hæc parabola? Quibus ipse dixit, Vobis datum est nosse mysterium regni cælorum Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant. Vnde videtur, quod licet parabola Evangelicæ & amphibologicæ Iesu Christi possint accipi ad multiplem & dubium intellectum, quod tamen potest certificare de eis; quanto magis de alijs dictis suis; imò videretur quod alia dicta sua non possunt rationabiliter accipi ad intellectum tam dubium, sed ad certum quem verba præterunt, secundum communem hominum intellectum. Vnde Iohan. 16. Hæc in proverbij locutus sum vobis; venit hora, cum iam non in proverbij loquar vobis: sed palam de Patre meo annuntiabo vobis, quod debet intelligi præteritè & præteritè; sicut indicat verbum sequens: nam immediatè subiungit, Illo die in membra meo peccatis. Quod & propter eandem rationem tenet Augustinus, part. secundæ super Iohan. homilia 48. seu 101. totius. Præterea asserat Christus aliquid de futuro in anima humana, sive in Angèlo per actus seu species naturales, significantes naturaliter tantum unum, sicut capitulo proximo est ostensum; & responsio non vitabit. Dixit

Iudoru.

Marem.

Apostolus.

Lucu.

Matth.

Lucu.

Iohanne.

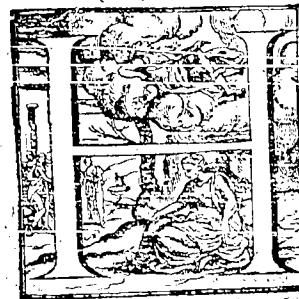
Augustinu.

Dixit enim Propheta, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, Psalmo 84. Super quod Augustinus, Propheta dixit, Loquebatur in illo Deus iustus, & mundus faciebat illi strepitum foris; cohibens ergo aliquando ab strepitu mundi, & auertens se ad se, & à se in illum cuius vocem audiebat interioris, quasi obrutans autem contra tumultuantem vitam huius in quietudinem, & contra animam corpore quod corruptitur aggrauatam, & sensu terrena habitatione deprimente multa mala cogitantem, ait, Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Psalmo quoque 88. Locutus est, inquit, Deo Propheta, in visione Sanctis tuis; vbi licet Augustini habet, aspectu; quam sic exponit, Locutus est eis in aspectu, id est, in reuelatione; vnde Prophete videntes dicebantur. Viderunt quiddam intus, quod dicerent foris, in occulto audierunt, quod palam prædicauerunt. Secundum istos etiam nec Spiritus Sanctus potest certe docere intellectum sacra scripturae contra illud Iohan. 14. Spiritus sanctus quem mittet Pater in nomine meo, ille vobis docebit omnia, & suggerit vobis omnia quaecumque dixerit vobis; & contra illud eiusdem 16. Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Præterea si illud quod Christus dixit ad vnum intellectum, potest non dixisse ad intellectum illum sed alium, cum talis intellectus in Christo sit aliquis actus cognitiuus proprius & distinctus, sicut potest haberi ex capitulo proximo, potest non habuisse actum quem habuit, & quem non habuit habuisse, quod hypothese contradicit. Item Christus potest certificare hominem de intellectu suo in propositionibus de presenti atque præterito; quare & in propositionibus de futuro, & illa quæ in istis ad vnum protrahit intellectum, non potest ad alium protrahisse, quare nec in alijs de futuro. Item eadem ratione habent dicere consequenter, quod id quod Christus voluit atque fecit vna intentione & ad vnum finem, potest non voluisse aut fecisse illa intentione, sed alia, ad alium quoque finem, & cum intentio finalis sit aliquis actus voluntatis proprius & distinctus, directus in aliquem finem proprium & distinctum, sicut patet ex capitulo proximo, potest Christus non habuisse actum voluntatis quem habuit, & quem non habuit, habuisse: potest que non fuisse passus, nec instituisse Ecclesiastica Sacramenta pro iustificatione hominum vel salute; quare & iustificati & saluati per illa possunt nunc esse non tales, & in præterito non fuisse; potest quoque Christus similiter non fecisse quæ fecit, & quæ non fecit, fecisse. Item si hæc sint possibilia de Christo secundum naturam humanam, erunt & similia possibilia de puro homine, sicut ex præhabitis capitulo proximo potest ostendi; quæ ergo purus homo asseruit, voluit, atque fecit ad vnum intellectum & ad vnum finem proprium & distinctum, potest non ad illum, sed ad alium hæc fecisse; quare purus homo, qui taliter faciendo meretur, aut peccat, meruit, aut peccauit, & iustam mercedem recipit aut recipit, potest non sic, sed oppositè singillatim. Hæc etiam possunt de puro homine per eadem reprobari, per quæ similia de Christo Deo & homine fuerant reprobara. Alij magis specificantes istam responsionculam, æstimant posse asseruisse sub conditione saltem tacita quod asseruit absolute. Sed hi possunt redargui, sicut primi: omnis enim conditio tacite intellecta est aliquis actus intellectus; est ergo possibile præteritum non fuisse. Eadem etiam ratione quod Christus voluit absolute, potest non sic voluisse, sed sub conditione tantummodo adhuc futura; & cum ex voluntate conditionali non sequatur effectus, nisi demum fortassis conditione extante, possunt Ecclesiastica Sacramenta non fuisse, vel vtilia non fuisse, factaque eius præterita non fuisse. Ponatur etiam Christus heri asseruisse & voluisse aliquid etas futurum sub conditione hodie adimpleta, & reuertitur difficultas. Hæc etiam omnia simili ratione sunt de puro homine concedenda, quare & inconuenientia ad quæ superius est deductum. Præterea si Christus scit futura contingentia, sic potest illa asserere; scit autem illa simpliciter absolute, sic enim sunt vera; & sicut sunt vera, sic scit illa. Rursum si Christus nesciret futura nisi sub conditione, vel scit quod conditio extabit, vel non. Si scit, aut ergo sub alia conditione, vel simpliciter absolute: si sub alia conditione, erit processus huiusmodi in conditionibus infinitus, nec vlla talis scientia de finita: si simpliciter & absolute, & simili modo scit futura, asserat etiam absolute impletionem conditionis illius, & responsio vacuatur; si non scit quod extabit conditio, non scit certe: nec scit tunc aliter quam alius purus homo. Amplius autem asserat Christus A. fore sub B. conditione, & asserat simpliciter B. fore, & reuertitur difficultas. Et si quis adhuc dixerit quod illa assertio potest esse sub alia conditione, puta C. tunc potest esse processus in conditionibus talibus infinitus, & nulla penitus nisi de sola incertitudine certitudo, sicut superius est argutum. Item asserat Christus quicquam futurum, & asserat se asserere illud simpliciter absolute sine quacumque conditione tacita vel expressa. Alij verò dicunt, quod non omnis qui dicit falsum mentitur, sed quia dicit falsum animo asserendi; & quod Christus licet aliquid dixerit animo asserendi, potest illud huiusmodi animo non dixisse. Sed istud per iam præhabita refellitur, quoniam animus

A animus asserendi proprius & distinctus est finalis intentio siue propositum, & aliquis actus voluntatis vel intellectus proprius & distinctus. Alij opinantur quod mentiri est contra mentem ire cum intentione fallendi; Sed Christus non habuit intentionem fallendi; quare & si quis dixerit contra mentem, non est tamen mendacij redarguendus. Sed hi serui nequam blasphemant nequiter Dominum nostrum Christum: concedant namque ipsum posse falsum asserere contra mentem scienter & peccare; quare & consequenter habent concedere ipsum posse peccare contra prius ostensa tricesimo secundi. Nam omne factum contra conscientiam est peccatum, dicente Apostolo, Omne quod non est ex fide peccatum est, ad Rom. 14. Glossa, Omne etiam, si bonum sit in se, quod non est ex fide, id est, quod sit contra fidem, id est, contra conscientiam, peccatum est: quod & simili modo intelligit consilium generale, sicut patet extra de prescriptionibus capitulo vltimo; & Papa Innocentius tertius, supra de restitutione spoliationum capitulo, Literas; vbi & adiungit illud vulgatum, Quicquid sit contra conscientiam ædificat ad gehennam. Quomodo etiam excusabitur quis ad intentionem fallendi, si asseruit falsum scienter intendens vt tanquam verum sincerum ab auditoribus crediderit? Alij adhuc ponunt non oportere Christum fuisse mentitum, & si asseruit vnum falsum, quia non oportet hoc fuisse contra mentem ipsius. Sed hi mirabilem mentem habent: non enim aduertunt Christum esse Deum & hominem, ideoque saltem secundum naturam suam diuinam omnia verissime cognoscentem. Item secundum naturam suam humanam scit omnia saltem ad ipsum spectantia de propinquo, vt quadragesimo secundo huius erat ostensum; vel saltem secundum illam naturam credidit esse verum quod per illam asseruit: Non enim oblitus fuerat regulæ, quam docebat: Sit sermo vester, Est, Est, Non, Non. Math. 5. Est in corde, est in ore: & similiter negatiue; maximè autem quicquid iurauit, credidit esse verum; alias etenim nimis perperam iurasset, & potest esse quod falsum asseruit & iurauit: ergo & quod credidit falsum esse verum, quare & quod fuit deceptus, quod quadragesimo secundo huius fuerat reprobatum: vnde etiam sequitur esse possibile ipsum peccasse, cuius oppositum tricesimo secundi fuerat demonstratum. Item asserat iurando se scire vel credere in proprio genere sic esse futurum, sicut asserit atque iurat, & responsio non respondeat.

CAP. XLVI.

D Contra eandem opinionem & hypothese per viam reuelationis in proprio genere de puris creaturis, scilicet, primo Angelis.

E Is ergo duce Christo secundum primam semitam hu-

ius binialis reuelationis in proprio genere, de Domino scilicet Iesu Christo, contra hypothese principalem oppositis, consequens videtur per alteram eius methodum, de puris scilicet creaturis, Angelis, hominibus, seruis suis procedere contra eam. Fiat siquidem reuelatio in proprio genere Michaelis de bonis meritis futuris, & de saluatione Pauli adhuc in seculo peregrini, qua non obstante potest Paulus nec mereri, nec saluari; quare & Michael decipi & prius fuisse deceptus; quamobrem & tunc non esse nec prius fuisse beatus, sicut docent præhabita tricesimo quarto huius: Rursum, quia sicut dicit Philosophus, alia contingunt, ex isto vterius sequitur eundem

Xxx

Michaelem

Michaelē non esse nunc certū de beatitudine sua futura; imō quod videtur absurdus, nec præterita, nec præsentis: hæc enim dependet ex vno incerto, quia contingenter futuro; quare nec nunc est, nec unquam fuit beatus, ut patet ex prius ostensis tricesimo quarto huius. Consequitur etiam ex eodem, quod sit in potestate Pauli miseri peregrini in terra detrahere Michaelē felicissimum eiuem in celo à beatitudine sua summa ad imam miseriam, quia ipsum præstigiando decipere surripit tota die: Imo quod grauius est & peius sequitur nunc esse possibile, & ex voluntate Pauli pendere Michaelē nunc peccare, & prius peccasse. Ponatur enim iuxta auctoritates de orando & modo orandi præmissas vicésimo tertio & vicésimo quinto primi, Michaelē recepisse mandatum in proprio genere, quod omnem, & solum ostensum sibi & visum saluandum in proprio genere & in verbo velit saluari, iuuetque obsequijs & beneficijs solum talem; ostendaturque sibi in proprio genere & in verbo Paulum adhuc peregrinum saluandum, velitque voluione in proprio genere ipsum saluari, obsequia quoque ac beneficia ei præstet: quibus omnibus ita factis adhuc est possibile Paulum non saluari; quare & Michaelē peccasse volendo ipsum saluari, & beneficia sibi præstando contra mandatum diuinum; cum sit possibile ipsum non vidisse Paulum saluandum in proprio genere & in verbo, imo vidisse oppositum huius in verbo, & hoc in proprio genere non vidisse, cum falsum nullatenus videtur, sicut nec scitur. Ponatur etiam consequenter ad istud, quod Michaeli confortando Paulum appareat ei, & dicat, Gaudium tibi semper sit, quia tu es de numero saluandorum; adhuc autem est possibile Paulum pro nunc non esse saluandum, sed damnandum; & Michaelē hoc nunc videre in verbo, quare & contra mentem istud asserere & mentiri; esse quoque Angelum Saranz, à veritate Apostatarum, ac in præterito facti fuisse. Præterea sequitur Michaelē posse credere dua contradictoria plane simul, contra præostensa quadragesimo secundo istius. Nunc enim credit in proprio genere Paulum esse saluandum, & necesse est eum credere pro nunc ita, & possibile est euen pro nunc videre oppositum eius in verbo, quia possibile est pro nunc oppositum esse verum, & ostensum sibi in verbo. Amplius autem si possibile sit Paulum non saluari, possibile est Michaelē non scivisse certitudinaliter in proprio genere ipsum fuisse saluandum; quare nec voluisse in proprio genere ipsum esse saluandum, nec ei beneficia præstitisse, quia hæc certa visio fuit causa quare voluit hæc & fecit sicut & de visione in verbo tricesimo tertio huius & sequentibus capitulis plenius est ^{argu-} ^{itur.} Secundum istud similiter potest quilibet miser inferre facillime tota die sanctissimis & beatissimis Angelis nocumentum & poenam sine culpa aliqua præcedente, quod videtur in eorum miseriam & in Dei iniuriam redundare, sicut tricesimo tertio huius diffusius monstrabatur.

|| ostensum

CAP. XLVII.

Contra eandem opinionem & hypothesin per eandem viam de puris hominibus.

Nunc autem post Angelos ad homines veniendum. De hominibus siquidem pro statu innocentie, & pro statu glorie potest similiter argui, sicut de Angelis proximo est argutum. Rursum omnes sancti etiam virgo beata, ante passionem salutaris. Iesu Christi erant mundati, & saluati in fide & virtute illius passionis futuræ, ipsis quodammodo in proprio genere revelata: Ipse namque lapis angularis effectus, visione multi-

pici

A simplici passionis utrumque parietem compaginavit in vnum; cemento tenacissimo sui sanguinis benedixit. Ipse est etiam, cui & turbæ quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes, Hosanna filio David: Quare & Apostolus, Vna, inquit, fides non multæ. Vnde & beatus Gregorius 2. super Ezechiel. homilia quinta sue decima septima totus. Præcessit, inquit, Iudaicus populus, securus est Genibus, & quia omnes electi, sive qui in Iudæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existant, in Mediatorum Dei & hominum crediderunt & credunt; qui præeant, & qui sequuntur, Hosanna clamant. Hosanna autem in Latina lingua, Salua nos, dicitur: Ab ipso autem salutem & priores quaeserat, & præsentem quarunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur; quoniam vna spes, vna est fides præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi expectata passione ac resurrectione Domini saluati sunt; ita nos præterita passione illius ac permanentis in secula resurrectione saluamur. Beatus similiter Augustinus Hypognost. 63. Omnes, inquit, sancti Dei, qui ante aduentum fuerunt Domini nostri Iesu Christi, siue non alia, nisi quæ nunc est, salui facti sunt; qui & de libertate arbitrij 7. De perfectione iusticie 32. de natura & gratia 44. In epistola nonagesima tertia ad Optatum. 2. de Nuptijs & concupiscentia docet idem. Anselmus etiam 2. Cur Deus homo 17. vult hoc idem, quod & volunt concorditer omnes Catholici tractatores: hoc ergo pro constanti supposito arguatur pro tempore medio in quo sumus inter istos effectus præteritos & passionem illam futuram. necesse est istos effectus fuisse, ergo necesse est passionem hanc fore, vel si non necesse est passionem hanc fore, necesse est necesse effectus istos fuisse: non enim poterunt mundari & saluari in fide erronea falsitatis & falsi: si namque poterunt tunc, possent nunc & semper, quod videtur fidem catholicam (suspicionem nimia maculare, seu potius diffamare, ac reddere homines tepidos, & nimium dubios ad credendum. Quomodo etiam posset falsitas tantum valere quantum veritas

C ipsa valet? Quis hoc concessit nisi falsus? Insiper si fides falsa sufficeret, superflueret fides vera, maxime cum idem effectus contingeret, & brevius multum & leuius ex fide falsa quam vera. Ad veram namque fidem requirebatur incarnatio, natiuitas, prædicatio; passio & mors Christi, cum multis alijs factis suis: ad falsam vero sufficeret ipsa sola. Sufficeret igitur plenissime ad salutem perstitisse in fide falsa de Christo futuro vique ad completionem numeri electorum, & sic secula conclusisse; quare sicut arguit Apostolus ad impossibile, ut reparat, deducendo, Christus gratis mortuus est; Si, inquit, ex lege iustitia, ergo Christus gratis mortuus est, ad Galat. 2. Glossa, gratis, id est, frustra, sine causa: nam secundum Philosophorum sententiam, quam semper supponunt tanquam vnam maximam per se notam, frustra ponuntur plura, vbi sufficient pauciora: tantum etiam valuisse Pseudo Christum, quantum valuit verax, & veritas ipsa Christus, quod nullus, ut spero, præsumet concedere, nisi forte Pseudo-Christianus; & discipulus pseudo-Christi, veri Iohannes Antichristi. Quare & Anselmus 2. Cur Deus homo 17. tractans istam materiam, Vere, inquit, mortuus eras, quoniam si verè non fuisset mortuus, non fuisset vera fides futuræ mortis eius, per quam & illa virgo de qua natus est, & multi alij mundati sunt à peccato; & si vera non fuisset, nihil prodesse potuisset. Quare & fidelis Christi Ecclesia fideliter tota canit, Vera fides genui purgavit crimina mundi. Præterea Christus asseruit, & iuravit futura aliqua euentura, sicut istam passionem, resurrectionem, ascensionem, generalem resurrectionem, Iudæ traditionem, Petri negationem, & multa similia; Medio ergo tempore in quo sumus, si ista possum nullatenus euenire, potest Christus fuisse mentitus, periturus, atque peccator contra præostensa tricesimo secundi; vel si Christus non potest hæc fuisse, necesse est quæ iurando asseruit, euenire. Item Deus multa futura prædixit hominibus in proprio genere, asseruit, promisit, atque iuravit; ergo necesse est illa omnia euenire, vel Deum mentiri: sed Deum impossibile est mentiri. Hoc etiam totum euidenter apparet ex auctoritatibus circa factam seu famam diuinum vigesimo septimo huius, & ex rationibus ac auctoritatibus tricesimo secundo huius præmissis. Quare & Dominus per Prophetam, Neque prophano testimonium meum, & quæ procedent de labijs meis non faciam irrita, seu non reprobabo, sicut habet Pfalterium Romanum: quod Augustinus exponit, semel iuravi in sancto meo, si Davidi mentiar Psalmo 88. Testamentum autem secundum Papiam, & secundum Isidorum 5. Ethic. 8. in Scripturis sanctis non hoc solum dicitur, quod non valet nisi testatoribus mortuis, sed omnè pactum & placitum dicitur testamentum; quare & translatio Hieronymi habet ita. Neque violabo pactum meum, & quod egressum est de labijs meis non mutabo: Vbi Aug. Non quia filij peccant, ideo ego mendax inueniar; promisi, facio: Pone quia vo-

voluntati etiam cum desperatione peccare, & sic ire omnino in peccata, ut offendant oculos Patris, & exheredari mereantur; nonne ipse est Deus, de quo dictum est, De lapidibus istis suscitabit Deus filios Abrahæ? Nouit Dominus qui sunt eius: Securus enim promissit, qui nos antequam essemus, prædestinavit. Peccent quantum volunt desperari, respondeant membra Christi, Si Deus pro nobis, quis contra nos; non ergo nocebit Deus in veritate sua, non erit fallax, non prophanebit testamentum suum: manet immobile testamentum eius, quia ipse præsciens prædestinavit hæredes, & quæ procedunt de labijs eius non reprobat. Audi iam confirmationem tuam, audi iam securitatem tuam; si te in membris Christi esse cognoscis, Semel iuravi in sancto meo, si Dauidi mentiar; Expectas ut iterum iuret Deus? Quoties iuraturus es, si semel iurando mentitur? Casiodorus, Semel, id est, immutabiliter, quomodo Augustinus & Isidorus exponunt illud Psalmi 61. Semel locutus est Deus, sicut vicissim septimum huius plenius recitavit. Et infra supra illud, Tu vero repulisti &c. Aueristi testamentum &c. Quid est hoc, inquit Augustinus, Illa omnia promissisti, tu verò ista contraria fecisti? Vbi sunt promissiones ad quas paulo ante gaudebamus, de quibus tam alacriter plaudebamus, de quibus secuti gratulabamur? Quasi alius promiserit, alius euerterit; quod mirandum est; non alius, sed tu vero, tu qui promittebas, tu qui confirmabas, tu qui propter dubitationem humanam etiam iurabas, Illa promissisti & ista fecisti. Vbi tenebo iurantandum tuum? Vbi inueniam promissum tuum? Quid est hoc? Ita vero falsum promitteret Deus, aut falsum iuraret? Quare ergo illa promissit, & ista fecit? Ego dico, quia ista fecit, ut promissa firmaret. Dauid enim positus erat, cui promitterentur hæc omnia in || *semine* eius, quod est Christus, implenda; Propter promissa ergo, quæ dicta sunt ad Dauidem, expectabant homines ea impleri in Dauid. Proinde ne quisquam Christianus cum diceret, De Christo dixit; alius diceret, Non, sed de illo Dauid dixit, & errare cum videret impleta esse in Christo omnia; destruxit ea in Dauid, ut cum videret eas ea in illo non impleta, quæ necesse est impleri, quæras alterum in quo ostendantur impleri. Itaque etiam de Esau & de Jacob inuenimus maiorem adoratum à minori, cum scriptum sit, Maior seruiet minori; ut cum in illis duobus præcedentibus videas non impletum, expectes duos populos in quibus impleatur, quod non mendax Deus polliceri dignatus; Ecce ex semine tuo, dixit Dauidi, ponam super sedem tuam. Promisit ex semine eius in æternum aliquid, & natus est Solomon; factus est tantæ sapientiæ, tantæque prudentiæ, ut promissio Dei de semine Dauidis in illo putaretur impleta. Sed cecidit Solomon, & dedit locum sperando Christo, ut quoniam Deus nec falli posset nec fallere, quem sciebat casurum, non in eo poneret promissum suum, sed post casum eius respiceret tu Deum, & flagitares promissum tuum; ergo Domine mentitus es? Non implet quod promissisti? nec exhibes quod iurasti? Fortè hic dicturus tibi erat Deus, Iuravi quidem, & promisi, sed iste noluit perseverare. Quid ergo? Tu Domine Deus non præsciebas istum non perseveraturum? Vtique sciebas; Quare ergo in non perseveraturum mihi quod in æternum esset promittebas? Nonne tu dixisti, Si dereliquerint legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint, & mandata mea non custodierint, & testimonium meum prophanauerint, manebit tamen promissio mea, implebitur iuratio mea, Semel iuravi in sancto meo, si Dauidi mentiar? Exhibe ergo quod iurasti, redde quod promissisti. Sublatum est de isto Dauid, ne expectaretur in isto Dauid; Expecta ergo quod promisi, Nouit illud & ipse Dauid; vide ergo quid dicat, Tu vero repulisti, & ad nihilum deduxisti, ergo vbi est quod promissisti? Distulisti Christum tuum. Quamuis tristitia quædam enumeret, in hoc tamen verbo reficit nos, manet omnino Deus quod promissisti; nam Christum tuum non abstulisti, sed distulisti. Vbi & Casiodorus, superius cum de Christo promitteret Pater, iocutus est de Dauid, de quo nunc contraria ponit, ut, quæ necesse erat fieri, quia Deus iurauerat, non in eo potius, sed in alio quærentur implenda: dicitque Apostolus 2. ad Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. Glossa, Si nos non credimus quod puniat malos, stultè consili sumus de misericordia eius; ille tamen, scilicet Christus, permanet fidelis in dictis suis, & in eo etiam quod dixerit, Qui non crediderit, condemnabitur, & verè fidelis est, quia non potest negare seipsum, qui est veritas, quod faceret si dicta sua non impleret. Hoc autem, quod seipsum negare non potest, laus est voluntatis diuinæ, sicut, quod quidam non possunt credere, culpa est voluntatis humanæ; hæc autem vltima pars huius glossæ est Augustini super Iohan. homilia 53. qui & decimo quinto de Trinitate 14. Falsum, inquit, habere aliquid hoc verbum nunquam potest, quia immutabiliter

Casiodorus.

Augustinus.

|| semen.

Apostolus.

A mutabiliter sic se habet, ut se habet de quo est. Non enim potest filius à se facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem; Potenter hoc non potest, nec est infirmitas ista, sed firmitas, quia falsa esse non potest veritas: Et infra decimo quinto; Magna illius verbi potentia est non posse mentiri. Item si Deus non redderet quod promissit, non esset fidelis, nec iustus; vnde ad Hebræos 6. Non iniustus est Deus ut oblitiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius. Et 2. ad Timotheum 4. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Quod tractans Augustinus super illud Psalmi 100. Misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine, sic ait; Quomodo dicit, videre, Bonum certamen certavi, &c. hoc tempore misericordiz, audi de iudicio, De castro reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Non dixit, donabat, sed reddet; quando donabat, misericors erat, quando reddet, iudex erit, quia misericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine; Sed donando delicta fecit te coronari debitorum; Ibi misericordiam consecutus sum; misericors ergo Dominus primò; hic autem reddet mihi coronam iustitiæ. Vnde reddet quia iustus iudex est. Quare iustus iudex? quia bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit. Ideo iustus non potest nisi coronare ista. Dicitque Propheta, Rectum est Domini verbum, & omnia opera eius in fide, Psalmo 32. super quod Augustinus tractatu secundo, Inuenimus Deum fidelem, Audi Apostolum, Si non credimus, ipse fidelis permanet, negare semetipsum non potest. Habemus ergo & fidelem Deum; distinguamus potius fidelem Deum à fidele homine: Fidelis homo est, credens promittenti Deo; fidelis Deus est, exhibens quod promissit homini. Teneamus fidelissimum debitorem, quia tenemus misericordissimum promissorem. Vnde debitorem? quia promissorem: Non dicimus Deo, Domine, redde quod accepisti, sed, redde quod promissisti. Quoniam rectus est sermo Domini. Quid est, rectus est sermo Domini? Non te fallit, tu cum noli fallere, imò tu te noli fallere. Item Deus iuravit multa futura fore, & omne Dei iuramentum est necessarium ad implendum: Alias enim Deus posset peiurare, & esse peiurus. Hoc idem pater per allegata superius ex Psalmo 88. & Augustino ibidem; quod & videris testari illud Psalmi 109. Iuravit Dominus & non poenitebit eum; & illud Psalmi 131. Iuravit Dominus Dauidi veritatem, & non frustrabitur eum; vbi litera Augustini, Et non poenitebit eum; Super quam sic ait, Quid est, iuravit? promissum per seipsum firmavit. Quid est, non poenitebit eum? non mutabit. Cum ergo mutat opera sua per incommutabile consilium suum, propter ipsam non consilij, sed operis mutationem poenitere dicitur; hoc autem sic promissit, ut non mutaret, quomodo dicitur & illud; Iuravit Dominus, & non poenitebit eum. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: sic & hoc, quia ita promissum est ut non mutaretur, quia necessarium futurum erat & permanentium, Dixit, Iuravit Dominus Dauidi veritatem, & non poenitebit eum, Ex fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Item Esaiæ 14. Iuravit Dominus exercituum dicens, Si non ut putauit, ita erit: Glossa Iuravit, id est, immobiliter statuit; si non, &c. quali diceret, aliter non potest fieri. Item Genes. 22. Dominus loquens Abraham, Per memetipsum, inquit, iuravi, quia fecisti rem hæc, &c. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, &c. Glossa super Iuravi, quia immutabiliter à Deo constitutum est, quod verbum in sacra Scriptura eodem modo expositum sæpissime reperitur. Quare & Basilij concordanter super illud Luc. 1. Iurandum quod iuravit ad Abraham Patrem nostrum; Nemo, inquit, audiens quod iurasset Dominus Abraham, ad iurandum sit promptus. Sicut enim furor de Deo dictus non significat passionem sed punitionem; sic neque Deus iurat ut homo, sed verbum eius loco iuramenti nobis ad veritatem exprimitur, immutabili sententia quod promissum est approbans: Quam expositionem satis canonizare videtur Apostolus ad Hebr. 6. cum dicit, Abraham promittens Deus, quoniam neminem habuit maiorem per quem iuravit, iuravit per seipsum dicens, Nisi benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te: Et sic longanimiter serens, adeptus est re promissionem; Homines enim per maiorem sui iurant, & omnes controuersæ eorum finis ad confirmationem est iuramentum; In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hæreditibus immobiliter consilij sui interposuit iurandum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam præpositam spem quam habemus, sicut anchoram animæ tutam ac firmam. Glossa, per duas res immobiles, id est, per promissionem & iuramentum. Quare & Hieronymus trigemotertio super Esaiam, tractans illud Esaiæ 45. In memetipso iuravi, egredietur de ore meo iustitiæ verbum, & non reuertetur, quia mihi

Augustinus.

Propheta.

Augustinus.

Basilij.

Apostolus.

Glossa.

Hieronymus.

Amos.
Glossa.

mibi curuabitur omne genus; Iurat, inquit, secundum Apostolum, ut per duas res immobili-
 les, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimam consolatione habeamus: veruntamen
 nullus propter hæc & huiusmodi suspicetur, quod Deus aliter intrinsecè iuret, quam dicat
 simpliciter; aut quod iuramentum Dei intrinsecus sit firmissimum aut certius simpliciter verbo eius:
 Non enim est facilius Deum falsum simpliciter dicere, quam iurare, & quicquid etiam ibi est,
 bonum est; & quicquid etiam ibi est, infinite & summe ibi est, sicut præcedentia docu-
 erunt. Huius autem attestatur Glossa super illud Amosi. 6. Iuravit Dominus Deus in anima
 sua; Omnis, inquit, sermo Dei pro iuramento debet accipi; & nostro more loquitur, non
 quod animam habeat sicut nos, sed nomine animæ affectus diuinæ voluntatis ostenditur: Iu-
 ravit ergo in sua voluntate. Cur ergo iurat Deus hominibus? Ut tarditate & incredulitati e-
 orum misericorditer condescendens, ipsos more humano certificet & quietet. Item futura
 per Deum reuelata Prophetis antiquis, & prophetata per eos de necessitate euenient; Alias
 enim nunc esset possibile ipsos vidisse tantum falsa & vana, & solum talia prophetasse, quare
 & nunquam fuisse Prophetas: nam secundum omnes cuiuslibet sectæ viros, illi soli Prophetæ
 dicuntur, qui vera præcunt, sine præfatur: essetque nunc possibile antiquos videntes
 nunquam fuisse videntes sed cæcos; Qui enim Propheta dicitur hodie, olim vocabatur viden-
 dens 1. Reg. 9. Antiquos Doctores veraces nunquam tales fuisse, sed seductores fallaces, qui
 habuerunt dignitatem præclaram & gradum eximium bonitatis, nunquam ista sed semper
 opposita habuisse. Quis enim ignoret digniorem & meliorem esse veracem fallaci, credentem
 verum quam falsum? Quis enim non eligeret hoc præ illo? Ipsa namque veritas est dignior
 & melior falsitate, sicut & ostenditur tricesimo quarto huius. Imo & quod videtur absurdum,
 esset nunc possibile antiquos Prophetas atque Apostolos, amicos Dei Sap. 7. & Iohan. 15.
 organa spiritus sancti; ipse enim, ut dicit Symbolum Nicænum, locus est per Prophetas,
 nec Apostoli loquebantur, sed spiritus Patris eorum loquebatur in eis; qui habuerunt dona
 eius præclara, scilicet Prophetiam & discretionem spirituum 1. ad Cor. 12. nunquam tales
 fuisse, nunquam talia recepisse, sed fuisse organa illius spiritus mendacis in ore omnium men-
 dacium Prophetarum, 3. Reg. 22. Spiritum quoque Sanctum non fuisse locutum quod fuit lo-
 cutus, & non fecisse quod fecit. Item secundum istud esset nunc possibile Esaiam in hoc,
 quod vidit verisimè sine deceptione quacunq; fuisse deceptum; & consequenter in hoc,
 quod bene meruit, mortaliter peccasse; & in hoc quod veraciter asseruit mentium fuisse, si-
 cut capitulum præcedens de Angelis plenius arguebat. Amplius si nunc sit possibile, veteres
 qui fuerunt Prophetæ videntes, & tales ac tales, taliaque & talia munera habuerunt, taliaque
 ac talia opera peccerunt, tales non fuisse, nec talia habuisse, taliaque fecisse; est & correspon-
 dens possibile, veteres qui non fuerunt tales, nec talia habuerunt, nec fecerunt, tales fuisse,
 talia habuisse atque fecisse; imo & qui opposito modo fuerunt, habuerunt, atque fecerunt,
 non sic fuisse, habuisse, siue fecisse, nisi que habuisse atque fecisse sicut veri Prophetæ: quod
 proculdubio permuratum conuerterit, imo peruerit veros Prophetas, & eorum vera munera &
 opera in pseudopphetas, & eorum falsa munera & opera, & contra sicut tricesimo tertio
 huius plenius est argutum. Præterea tunc Prophetæ & Apostoli possunt fuisse decepti cre-
 dendo falsum de futuro, & hoc per Christum, & spiritum sanctum Dei. Dicit enim Aposto-
 lus ad Gal. 1. se accepisse & didicisse Euangelium euangelizatum ab eo per reuelationem Iesu
 Christi, qui & 1. ad Cor. 12. connumerat prophetiam inter spiritus sancti dona: Vnde 2. Pe-
 tri 1. Habemus firmiter prophetiam sermonem, cui beneficiis attendentes, hoc primum
 intelligentes quod omnis prophetia Scriptura propria interpretatione non sit. Non enim
 voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti
 Dei homines, quod & tota Ecclesia Catholica in Symbolo Nicæno catholicè profiteatur, di-
 cendo; Qui, scilicet Spiritus Sanctus, locus est per Prophetas; Quomodo ergo Christus
 vocat se tantummodo veritatem Ioh. 14. & non etiam falsitatem? Quomodo etiam Deus &
 Christus scienter asserens falsum de futuro in anima Esaiæ vel Pauli, ipsumque decipiens, per-
 manet veritas, & a fallacia & mendacio excusatur, dicente Iohanne discipulo veritatis, Omne
 mendacium ex veritate non est: 1. Ioh. 2. Quare & Augustinus 83. quaestionum 14. Si, in-
 quit, phantasma fuit corpus Christi, fecerit Christus; & si fecerit, veritas non est; Est autem
 veritas Christus, non igitur phantasma fuit corpus eius. Qui & de Agone Christiano, Nec
 eos, inquit, audiamus qui negant tale corpus Domini resurrexisse, quale positum est in
 monumento: Si enim tale non fuisset, non ipse dixisset post resurrectionem discipulis, Palpare
 & videre, quoniam spiritus ossa & neruos non habet, sicut me videtis habere; Sacriligi-
 um est enim credere Dominum Deum nostrum, cum ipse sit veritas, in aliquo fuisse
 mentium. Si etiam potest asserere falsum de futuro, cur non de præterito & præ-
 senti

Apostolus.

Petri.

Augustinus

& præsentis, & quæcunque ac falsa notoria, sic mentiri notoriè & peccare; contra præhabita
 30. secundum istum? Quomodo etiam, si sit ita, Spiritus Sanctus tantummodo dicitur spiritus
 veritatis, Ioh. 14. & non etiam spiritus falsitatis, spiritus mendax in ore omnium Prophetarum,
 3. Reg. 22. ac spiritus veritatis & erroris, Esaiæ 19? Quomodo etiam decet Deum iu-
 rum & verum decipere homines, maxime deuotissimos, & familiarissimos, & amantissimos,
 amantissimosque amicos, & hoc sine culpa vel causa? Non sic sentit Augustinus
 super Psalm. 32. 88. & 83. quaestionum; 14. superius allegatus; qui & 11. de Ciuit. Dei 12.
 Quis, inquit, hominum se in actione profectuque iustitiæ perseveraturum vsque in finem sci-
 at, nisi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iusto latentique iudicio non omnes
 instruit, sed neminem fallit? Quare & Papa Innocentius tertius, Iudicium, inquit, Dei veri-
 tati, que non fallit nec fallitur, semper innititur. Sapientissima quoque Sibylla sic ait, Exur-
 get de stirpe Hebræorum nomine Maria, habens sponsam nomine Ioseph, & procreabitur ex
 ea sine commixtione viri, de Spiritu Sancto Filius Dei, nomine Iesus; & ipsa erit virgo ante
 partum; qui verò ex ea nascetur, erit verus Deus, & verus homo, sicut omnes
 homines Prophetæ prædicauerunt, & adimplebit legem Hebræorum, & adiunget sua pro-
 pria in simul, & permanebit regnum eius in secula sæculorum: indignatisque ac obijcienti-
 bus Sacerdotibus Hebræorum, respondit, O Iudæi, necesse est ista fieri, sed vos non cre-
 ditis in eum. Item Cassiodorus in prologo super Psalterium definit prophetiam hoc modo; Causa
 Prophetia est inspiratio diuina, que rerum euentus immobili veritate pronuntiat. Cui &
 concordat glossa Petri super Psalterium in prologo, sicut 25. primi plenius allegatur. Idem
 patet per auctoritatem Augustini super Iohan. part. 2. homilia 62. seu 16. tonus, 27. homi-
 liæ tertij allegatum. Et ecce maior Augustinus discipulo, ille dilectissimus discipulus veritatis, qui discipulo
 fonte, de pectore scilicet veritatis euangelium suum traiecit, qui dicit, cum tanta signa fecisset
 coram eis, non credebant in eum, ut sermo Esaiæ Prophetæ impletur, quem dixit, Domi-
 ne, quis creditur auditui nostro, & brachium Domini cui reuelatum est? Proprieta non po-
 terant credere, quia iterum dixit Esaias, Excecavit oculos eorum, & induravit corda eorum,
 ut non videant oculos, & non intendant corde, & conuertatur, & saluem eos, Ioh. 12. Quod
 tractans Augustinus de bono perseverantiæ 41. intelligit secundum superficiem literalem; unde sic ait,
 In damnationis massa relictis sunt Iudæi, qui non poterant credere factis in con-
 spectu suo, tam magnis clarisque virtutibus. Cur enim non poterant credere? Non tacuit
 Euangelium dicens, Cum autem tanta &c. superius recitata. Qui & super Iohan. part. 1. ho-
 milia 53. idem exponens, Sic, inquit, dictum est non poterant, quemadmodum dictum est
 de Domino Deo nostro; Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest:
 de omnipotente dictum est, non potest: sicut ergo quod Dominus negare seipsum non potest,
 laus est voluntatis diuinæ; ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis hu-
 manæ. Et si quis obijciat, quod Augustinus eadem homilia, eodem loco sic exponit, non
 poterant, id est, nolabant; & supra eadem; quare non poterant: quia nolabant, non obuiat
 intellectui præcedenti. Sacra namque Scriptura ex sua profunditate mirabili habet multipli-
 cem intellectum, sicut satis ostendunt omnes eius Catholici Tractatores. Veruntamen vide-
 tur expositio multum extranea, & a modo loquendi Scripturæ, Doctorum, & vulgarij
 valde remota, exponere non posse per nolle; nec Augustinus expressè ita exponit, sed dicit,
 Dictum est non poterant, ubi intelligendum est quod nolabant, & verum est quod nolabant:
 non tamen euidenter consequitur hanc esse expositionem illius; sed ideo dicit quod intelli-
 gendum est, quod nolabant, ut ostendat ipsos non credere voluntariè, non inuitè, ideoque
 ipsos non credendo esse culpabiles, & peccare iuxta præmissa primo & decimo huius. Quare
 & immediatè subiungit, Quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro, Si non credi-
 mus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest: quia de omnipotente dictum est, non
 potest; sicut ergo quod Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis diuinæ; ita
 quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ. Vbi & innuit euidenter non
 posse accipi propriè & ad intellectum communem. Ait enim, sic dictum est non poterant,
 quemadmodum de Domino, negare seipsum non potest; quod accipitur propriè & ad in-
 tellectum communem; sic enim non potest negare seipsum, sicut nec mentiri. Cum autem
 dicit non poterant, quia nolabant, intelligit quod ex eorum voluntarijs meritis fuerant ex-
 cecati; unde opponendo & respondendo subiungit, Sed aliam causam, inquit, dicit Pro-
 pheta, non voluntatis eorum. Quam causam dicit Propheta? Quia dedit illis Deus spiritum
 compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum,
 & induravit eorum cor; etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo: sic enim excæca-
 cat, sic obdurat Deus. Expositio tamen ista non videtur menti Evangelistæ congruere: ipse
 namque

Augustinus.

Innocentius.
Sibylla.

Cassiodorus.

Augustinus.

profundi-
tate.

namque nullo modo explicitè, vel implicitè illam causam assignat, sed istam, quia dixit Esaias, **A** Excœcavit oculos eorum &c. manifestè supponens quòd prophetia non possunt non impleri. Quamobrem aduertendum quòd Augustinus nequaquam ibi definitivè, sed inquisitivè procedit. Vnde sic ait, Cùm quæstio es huiusmodi in medium venerunt; quare alius sic, alius autem sic; quare ille Deo deferente excœcatur, ille Deo adiuvante illuminetur, non nobis iudicium de iudicio tanti iudicis usurpamus, sed contremiscentes exclamemus cum Apostolo; O altitudo ditiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius! Vnde dicitur in Psalmo, Iudicia tua sicut multa abyssus; non ergo me fratres ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyssum discutendam, ad inscrutabilia perscrutanda expectatio vestre charitatis impingat; agnosco modulum meum, sentire mihi videor etiam modulum vestrum; alius est hoc incrementis meis, & fortius viribus meis, puro quia & vestris; simul ergo audiamus admonentem scripturam atque dicentem, Altiora te ne quaeris, & fortiora te perscrutatus fueris; non quia ista negata sunt nobis, cùm Deus Magister dicat, Nihil est occultum quod non revelabitur; sed si in quid pervenimus in eo ambulemus, sicut dicit Apostolus, Non solum quod nescimus & scire debemus, sed etiam si quid aliter sapimus, in quoque Deus nobis revelabit: pervenimus autem in viam scientiæ, hanc perseverantissimè tenemus; ipsa perducet ad cubiculum Regis in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Ambulandum est, proficiendum est, crescendo est, ut sint corda nostra capaciora earum rerum quas capere modo non possumus: quòd si nos volumus dies proficientes in via, ibi discemus quod hic non potuimus. Si quis autem istam quaestionem liquidius & malis novit se posse & confidit exponere, absit ut non sim paratior discere quàm docere; vnde & apparet huius materiam maxima difficultas. Huius autem Apostolo concordat & coapostolus Petrus, Iesum, inquit, Nazarenum interemisit, quem Deus suscitavit, solutis dabo vobis Inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: David enim dicit in eum, **P**rope debam Dominum coram me semper, quoniam à dextris meis est ne commoveat; propter hoc latatum est cor meum, & exultavit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe, quoniam non dereliques animam meam in Inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem: Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me iucunditate cum facie tua, A. 2. Et ecce maior ambobus qui ait, Non potest solvi Scriptura, Ioh. 10, à quo & multa similia 27. vobis plenius allegantur; qui & Luc. 24. ait, Necessè est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Quòd etiam prophetiæ necessariò implebuntur, testatur videntur loca Scripturæ de gentia, Hoc & illud factum est ut impleteretur Scriptura, prophetia seu sermo Prophetæ: si oportet seu oportuit impleri Scripturam, necesse est impleri Scripturam & similia; vnde Matth. 1. Hoc autem totum factum est, scilicet incarnatio Iesu Christi, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, Ecce virgo in ventro habebit &c. Glossa, Prophetia alia est ex prædeterminatione Dei, quam necesse est evenire in omnibus modis, ut sine nostro implicatur arbitrio, ut hæc de qua hic agitur: alia est ex præscientia Dei, cui nostrum admiscetur arbitrium: alia est quæ comminatio dicitur, quæ fit ob sequentem divinæ animadversionis, ut fugiant à facie arcus electi, & iuste pereant incauti; & hæc est ex præscientia, quia longè aliter præscitur quàm futurum comminetur; quam & per se sub eisdem verbis recitat glossa Thomæ. Et infra 21. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem, Dicite filia Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinum & pullum filium subigalis; & adhuc inferius 26. Petrus volenti Dominum capiendum defendere, ait, Convertere gladium tuum, &c. An putas quòd non possum rogare Patrem meum, & exhibebit modò mihi plusquam duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ Prophetarum, quia hæc oportet fieri? Marci quoque 14. scribitur, Tanquam ad latronem exiisti cum gladijs, &c. Quotidie tam apud vos in Templo docens, & non me tenuistis, sed ut adimplerentur Scripturæ. Item Ioh. 19. dixerunt ad inuicem, Non scindamus eam, sed fortiamur de ea cuius sit, ut Scriptura impleteretur dicens, Partiti sunt vestimenta mea, & in vestem meam miserunt sortem. Et inferius, Ut consummaretur Scriptura, dicit, Sicut. Amplius Luc. 24. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ! Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et Ioh. 20. Nondum enim sciebant Scripturam quia oportebat eum à morte resurgere. Beatus quoque Petrus A. 1. dicit, Fratres, oportet impleri Scripturam quam prædixit Spiritus Sanctus per os Davidis de Iuda. Hoc autem verbum oportet, necessitatem importat, vnde Isidorus super illud Lucæ 24. Nonne hæc oportuit pati Christum, sicut allegatur in glossa Thomæ, sic ait, Sed si oportebat Christum pati, tam qui crucifixi erunt rei suæ: non enim fatigabant perficere

Petrus.

Matth.

Marcus.

Iohannes.

Lucas.

Iohannes. Petrus. Isidorus.

A perficere quod Deus disponebat; vnde & eorum executio fuit impia. Et ecce maior Isidoro Iesus Christus exponens, oportet, per necesse est; Hæc, inquit, sunt verba, quæ loquutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, scilicet in carne mortali, secundum Bedam, quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me, Luc. 24. Quando autem fuit cum eis in carne mortali dixit eis, oportere situm hominis multum pati atque resurgere, sicut patet Matth. 16. Marc. 8. & Luc. 9. & verisimile est quòd non tantum simpliciter hoc eis prædixit, sed & per Scripturas ostendit, sicut Lucas inquit manifestè: quare & Matthæus ubi prius, Coepit, inquit, Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Hierosolimam & multum pati; & Marci 8. Coepit, inquit, docere eos, quoniam oportet filium multa pati, &c. & infra 9. ait illis, quomodo scriptum est in filium hominis ut multa patiar; & Luc. 18. Assumit Iesus duodecim, & ait illis, Ecce ascendimus Hierosolimam, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per Prophetas de filio hominis; Tradetur enim gentibus, &c. Quare secundum expositionem verisimam veritatis idem est oportere & necesse esse, quòd etiam ex verbis suis Luc. 24. patet; O stulti, inquit, & tardi, &c. nonne hæc oportuit pati Christum, &c. & incipiens à Moysè & omnibus Prophetis, &c. Et infra eodem, Necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, &c. Et adhuc inferius; Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis, quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, &c. Apparet ergo evidenter quòd alternatim & indifferenter pro eodem sensu vultur illis verbis, & quòd si versus sensus veragac intelligentia Scripturatum est, quòd omnes propheticas Scripturas de Christo oportuit necessariò adimpleri. Hoc idem evidenter apparet per modum loquendi communem quasi omnium Prophetarum: prædicunt namque frequenter futura per modum præteriti, & sub verbis præteriti temporis, sicut ostendunt plurimæ prophetiæ; quòd ideo faciunt secundum expositionem Doctorum, quia ita certa sunt saltem apud Deum, & apud Prophetam, ac si essent præterita & iam facta: vnde Propheta Psalmo 3. in persona Christi, Ego, inquit, dormivi & soporatus sum, & exurrexi. Super quod Augustinus 17. de Civitate Dei 18. An forte, inquit, quisquam ita desipit, ut credat velut aliquid magnum nobis idcirco voluisse Prophetam, quòd dormierit, & exurrexerit, nisi somnus iste mors esset, & euigilatio resurrectio, quam de Christo sic potuit prophetari? Nam & in quadragesimo multo manifestissimè id ostenditur, ubi ex persona eiusdem Mediatoris more solito tanquam præterita narrantur quæ futura prænotabantur; quoniam quæ ventura erant, iam in prædeterminatione & præscientia Dei velut facta erant, Inimici, inquit, mei dixerunt mala mihi, &c. Idem super illud Psalms 43. Saluos enim fecisti nos ex affligentibus nos, &c. Hoc inquit figurè præteriti de futuro dicitur, sed ideo tanquam præteritum dicitur, quia tam certum est quasi factum sit. Intende itaque quare pleraque Prophetæ ita dicunt tanquam præterita sint, cùm præsentium futura non facta. Nam & de ipso Domino futura passio prænotabatur, & tamen foderunt, inquit, manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea: non dixit, sed erant & dinumerabant: Ipsi verò consideraverunt & conspexerunt me: non dixit, considerabunt, & aspiciunt: Dinumerent sibi vestimenta mea: non dixit, dicent: Omnia ista tanquam præterita dicuntur, cùm futura sint, quia Deo & futura tam certa sunt tanquam præterita sint; nobis enim ea quæ præterita sunt, certa sunt, & quæ futura, incerta sunt: novimus enim aliquid accidisse, & non potest fieri, ut non acciderit, quòd accidit. Da Prophetam, cui non tam certum sit futurum, quàm ubi præteritum, & quàm ubi quòd meministi factum non potest fieri ut non sit factum; tam illi quòd novit futurum, non potest fieri ut non fiat. Vbi & Celsiodorus, Tu solus, inquit, saluabis nos, & odientes nos confundes, ita videretur debere dicere; sed quoniam futurum ita certum est, sicut præteritum, quòd non fuisse non potest, dicit, saluasti, & confundisti. Item Augustinus exponendo titulum Psalms 84. Cantat, inquit, Propheta in futurum, & vitur verbis quasi iam præteriti temporis; tanquam facta dicit, quæ futura erant, quia apud Deum, & quòd futurum est iam factum est; ibi ergo Propheta videbat futura nobis, iam verò facta in illius providentia & prædeterminatione certissima. Idem de Agone Christiano, Sic loquuntur Scripturæ ut præteritum tempus pro futuro insinuent; sicut quòd dixit Apostolus, quòd simul nos sedere fecit in caelestibus, nondum factum est, sed quia certissimum est futurum, ita dictum est quasi iam factum sit. Idem de correptione & gratia 33. tractans illam auctoritatem Apostoli ad Romanos cap. 8. Quos prædestinavit, hos & vocavit, &c. Non in omnibus, inquit, hæc facta sunt: adhuc enim vsque in finem sæculi multi vocandi & iustificandi sunt, & tamen verba præteriti temporis posuit eam de futuris rebus, tanquam fecerit Deus, quæ tam ut fierent, ex æternitate disposuit. Ideo de illo dicit & Propheta Esaias, Qui fecit quæ ventura sunt; futura ergo propætica sunt apud

Lucas.

Matthæus. Marcus.

Item verus sensus quam intelligentia.

* Quis Dominus suscipit me. Augustinus.

Considero.

Augustinus.